

НАЦІОНАЛЬНЕ
АГЕНТСТВО
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РІЧНИЙ ЗВІТ
НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЗА 2021 РІК

УДК 378(477)
З 42

Авторський *Артем Артюхов, Андрій Бутенко, Михайло Винницький,*
колектив: *Ганна Денискіна, Олена Єременко, Валентина Журавленко,*
Сергій Квіт, Костянтин Крамаренко, Іван Назаров,
Неоніла Наконечна, Олександра Осіюк, Зоряна Панасюк,
Леся Пізнюк, Наталія Стукало, Віталій Терещук,
Олександр Хименко, Леонтій Шипілов

Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
З 42 за 2021 рік / За заг. ред. С. Квіта. — К. : Національне агентство із
забезпечення якості вищої освіти, 2022. — 232 с.

УДК 378(477)

НАЗЯВО-А/2022/1

© Національне агентство із забезпечення якості
вищої освіти, 2022

ЗМІСТ

<i>Переднє слово голови Національного агентства</i>	5
ДОПОВІДЬ ПРО ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	9
<i>РОЗДІЛ 1. Кількісні показники розвитку системи вищої освіти в Україні</i>	10
1.1. Заклади вищої освіти	10
1.2. Здобувачі вищої освіти	16
1.3. Викладацький склад ЗВО	37
<i>РОЗДІЛ 2. Системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у вітчизняних ЗВО</i>	40
2.1. Регулярні опитування студентів як елемент систем внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти: українські реалії	40
<i>РОЗДІЛ 3. Академічна доброчесність в українських ЗВО</i>	53
3.1. Академічна доброчесність у вищій освіті: еволюція поглядів у новій парадигмі акредитації	53
3.2. Практики дотримання академічної доброчесності: аналіз відомостей про самооцінювання освітніх програм	64
ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	77
<i>РОЗДІЛ 1. Рішення Національного агентства щодо акредитації освітніх програм (2021 рік)</i>	78
<i>РОЗДІЛ 2. Показники діяльності Національного агентства у 2021 році</i>	84
2.1. Відділ акредитації освітніх програм	84
2.2. Відділ по роботі з галузевими експертними радами та незалежними установами оцінювання якості вищої освіти	90
2.3. Відділ по роботі з експертами	98
2.4. Відділ правового забезпечення та апеляції	107
2.5. Відділ зв'язків з громадськістю і міжнародного співробітництва	112
2.6. Фінансова звітність за 2021 рік	114
<i>РОЗДІЛ 3. Інтернаціоналізація діяльності Національного агентства</i>	123
3.1. Членство в міжнародних організаціях	123
3.2. Співробітництво з іноземними агентствами забезпечення якості та консультації з міжнародними експертами	125
3.3. Участь у міжнародних форумах, конференціях, конгресах і міжнародна публікаційна активність	127
3.4. Міжнародні проекти та підтримка міжнародних донорів	128
3.5. Визнання іноземних акредитацій	129

3.6. Консультативна рада.....	130
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	133
<i>Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти».....</i>	<i>134</i>
<i>Проект «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»</i>	<i>162</i>
<i>Про «Порядок присудження та скасування рішення про присудження ступеня доктора філософії».....</i>	<i>181</i>
ДОДАТКИ.....	183
<i>Додаток А. Публікації щодо проблем забезпечення якості вищої освіти в Україні та діяльності Національного агентства</i>	<i>184</i>
<i>ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ Олександр Розвиток експертного середовища для оцінювання якості вищої освіти України</i>	<i>184</i>
<i>КАЛІНІН Андрій Студенти в Україні: суб'єкт чи об'єкт?</i>	<i>191</i>
<i>МЕДВЕДЄВ Володимир Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання</i>	<i>194</i>
<i>НАКОНЕЧНА Неоніла Репутація університету як ресурс для розвитку культури якості вищої освіти (на прикладі акредитації освітніх програм з визначенням «зразкова»)</i>	<i>197</i>
<i>ФІНІКОВ Тарас, ТЕРЕЩУК Віталій Європейський досвід інституційної акредитації: аналітичний огляд і рекомендації.....</i>	<i>208</i>
<i>Додаток Б. Міжнародні публікації.....</i>	<i>229</i>

ПЕРЕДНЄ СЛОВО ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА

Національне агентство у 2021: продовження боротьби за інституційне зміцнення та якість української вищої освіти

Досить несподівано для всіх чинна каденція Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі — Національне агентство) не завершилася наприкінці 2021 року через чергову спробу вплинути на його незалежність за допомогою судових рішень. Цього разу 13 жовтня 2021 року Верховний Суд України скасував Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1063-р від 27 грудня 2018 року про затвердження складу Національного агентства.

Це стало завершенням майже трирічних судових розглядів у судах різних інстанцій. Причина такого рішення — нібито порушення принципу галузевого представництва при відборі кандидатів від здобувачів вищої освіти та працевлаштування до складу Національного агентства. Я б хотів застерегти від розгляду фахових передумов для подібного рішення, оскільки воно йде врозріз із суспільними інтересами та принципами здорового глузду. Радше цей приклад є свідченням того, що сталося з вітчизняним правосуддям наприкінці 2021 року.

Однак завдяки довірі в суспільстві, на яке спирається Національне агентство, оперативній реакції на нову спробу тиску та руйнування інституції й ефективній співпраці з усіма стейкхолдерами, передусім з органами виконавчої та законодавчої влади, проблема була вирішена шляхом прийняття Закону України № 1838-IX від 2 листопада 2021 року. Діяльність Національного агентства було розблоковано. Як наслідок — каденція чинного складу продовжена ще на пів року, до відбору міжнародною конкурсною комісією нової команди.

Протягом 2021 року Національне агентство продовжило роботу, переважно у співпраці з Комітетом ВРУ з питань освіти, над відкриттям спеціальної бюджетної програми, спрямованої на компенсування закладам вищої освіти витрат на успішну акредитацію. Така практика є узвичаєною в Єдиному просторі вищої освіти в різних формах, зокрема через закладання витрат на акредитацію в бюджет самого Агентства з національним статусом (як, наприклад, у Хорватії).

Проте після останнього уточнення Державного бюджету України на 2022 рік стало зрозуміло, що коштів на цю важливу статтю витрат не було знайдено. Тому Національне агентство продовжує закликати заклади вищої освіти,

включно з науковими установами, підтримати проєкт створення відповідної бюджетної програми, оскільки це також відповідає їхнім інтересам.

Продовжує розвиватися відкрита онлайн-система, що забезпечує прозорість усього процесу акредитації (<https://public.naqa.gov.ua/>). На черзі — створення функціоналу, який би давав змогу формувати й редагувати єдине остаточне рішення Національного агентства з узагальненими порадами стосовно вдосконалення освітніх програм і в перспективі — закладів вищої освіти. З метою вдосконалення підходів ЗВО до опитувань уже створена Національним агентством у співпраці з громадським сектором онлайн-платформа «Всеукраїнський портал студентських опитувань» буде використовуватися при переході до інституційної акредитації.

У 2021 році діяльність Національного агентства відбувалася у звичному режимі. Показовими є дві події. Перша — Комітетські слухання на тему **«Рік акредитації освітніх програм за новою процедурою: підсумки, проблеми, перспективи»**, які відбулися 11 березня. У них узяли участь провідні експерти та практично всі основні стейкхолдери: народні депутати України, здобувачі вищої освіти, представники закладів вищої освіти та Міністерства освіти і науки, працедавці, журналісти.

На Комітетських слуханнях були обговорені актуальні питання забезпечення якості вищої освіти в Україні, зокрема в контексті підвищення конкурентоздатності українських закладів вищої освіти, у міжнародному контексті, стосовно необхідних законодавчих змін. Також обговорювалися важливі питання, пов'язані з економікою вищої освіти (ціна за акредитацію, створення спеціальної бюджетної програми для фінансування акредитації, фінансова автономія українських університетів).

Усі учасники відзначили прогресивність нової системи акредитації, яка імплементована Національним агентством і ґрунтується на спільних для Єдиного європейського простору вищої освіти ESG 2015. Обговорювалися сильні та слабкі сторони акредитаційного процесу, наявні вимоги і процедури. Учасники дискусії погодилися з відсутністю корупційної складової, а також із важливістю формування експертного середовища, пов'язаного з діяльністю Національного агентства, для всієї вищої освіти України. Було наголошено на важливості пришвидшення процесу переходу до інституційної акредитації та створення мережі недержавних організацій із забезпечення якості вищої освіти.

Друга подія — 28 вересня відбувся Круглий стіл **«Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти 2019–2021: ключові досягнення, виклики та перспективи»** за участі Голови Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій, першого заступника міністра Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, закладів вищої освіти, між-

народної Консультативної ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, провідних експертів, роботодавців і здобувачів вищої освіти.

Увазі учасників були представлені дослідження про ефективність акредитаційних процедур. Спікери Круглого столу переважно відзначали успіхи в діяльності Національного агентства, висловлювали побажання стосовно покращення процесів акредитації, більш тісної взаємодії із закладами вищої освіти. Адже мова йшла про завершення каденції складу Агентства 2019–2021 років, діяльність якої однострійно була визнана успішною.

На жаль, під час нашої каденції, переважно з незалежних від нас причин, нам не вдалося виконати деякі важливі завдання. Серед них найважливіші — це створення мережі недержавних організацій із забезпечення якості вищої освіти та запровадження інституційної акредитації. Здебільшого на заваді виконання Національним агентством цих завдань стала турбулентна ситуація в галузі та в українському суспільстві в цілому, що ускладнювало комунікацію з органами державної влади. Відповідні проекти нормативних актів у сфері вищої освіти Національне агентство вчасно розробляло і вдосконалювало упродовж усіх років своєї діяльності.

Ці дві події, березневі Комітетські слухання і вересневий Круглий стіл, засвідчили той факт, що навіть за вкрай несприятливих умов українське освітянське середовище здатне створювати успішні професійні реформаторські проекти, спрямовані на досягнення досконалості (excellence) у вищій освіті.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти зберегло свою професійну незалежність, засвідчило інституційну стійкість і спроможність, послідовно виконувало місію каталізатора позитивних змін у системі вищої освіти України, зробило процес забезпечення якості релевантним у міжнародному контексті.

Сергій Квіт,
доктор філологічних наук, професор

ДОПОВІДЬ ПРО ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

-
- Кількісні показники розвитку системи вищої освіти в Україні
 - Системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у вітчизняних ЗВО
 - Академічна доброчесність в українських ЗВО
-

РОЗДІЛ 1.

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

1.1. Заклади вищої освіти

1.1.1. Загальні показники

У Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності «Заклади вищої освіти» Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) станом на 1 жовтня 2021 року було представлено 996 закладів. З них 831 належить до категорії «Заклад вищої освіти», і 165 — до категорії «Наукові інститути (установи)». Перша категорія, своєю чергою, містить такі підгрупи (див. рис. 1.1.1):

- університети, академії, інститути — 450 закладів;
- коледжі, технікуми, училища — 493 заклади;
- відокремлені підрозділи — 140 закладів;
- інші наукові установи (організації) — 1 заклад.

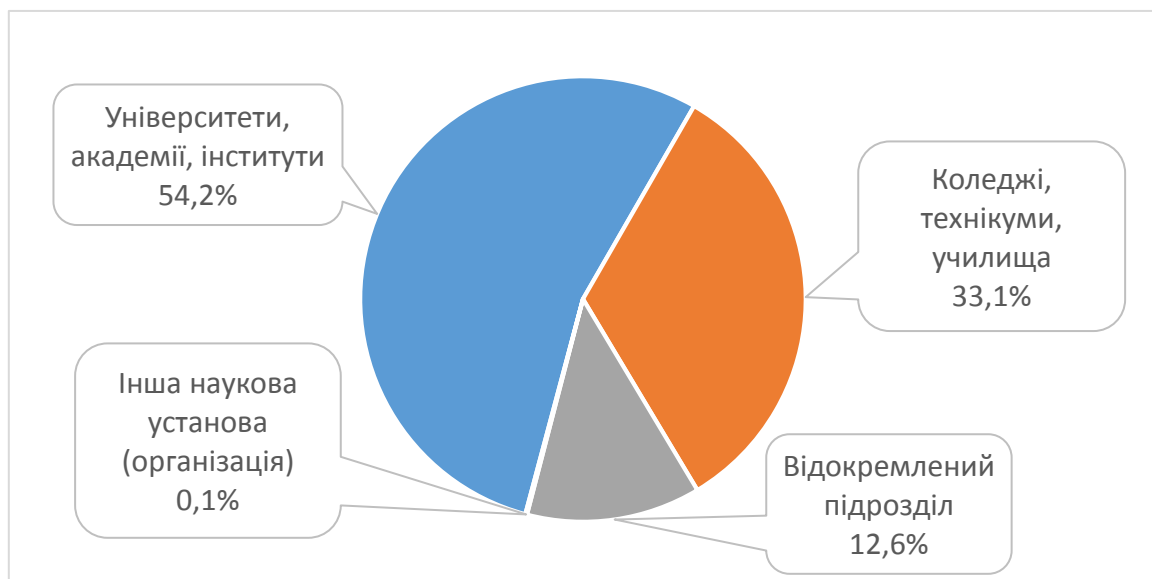

Рис. 1.1.1. Типи ЗВО, представлені в Реєстрі ЄДЕБО

Заклади, що віднесені в ЄДЕБО до категорії «Заклад вищої освіти», за формами власності розподіляються таким чином: 495 закладів державної форми власності, 281 — приватної, 55 — комунальної (див. рис. 1.1.2).

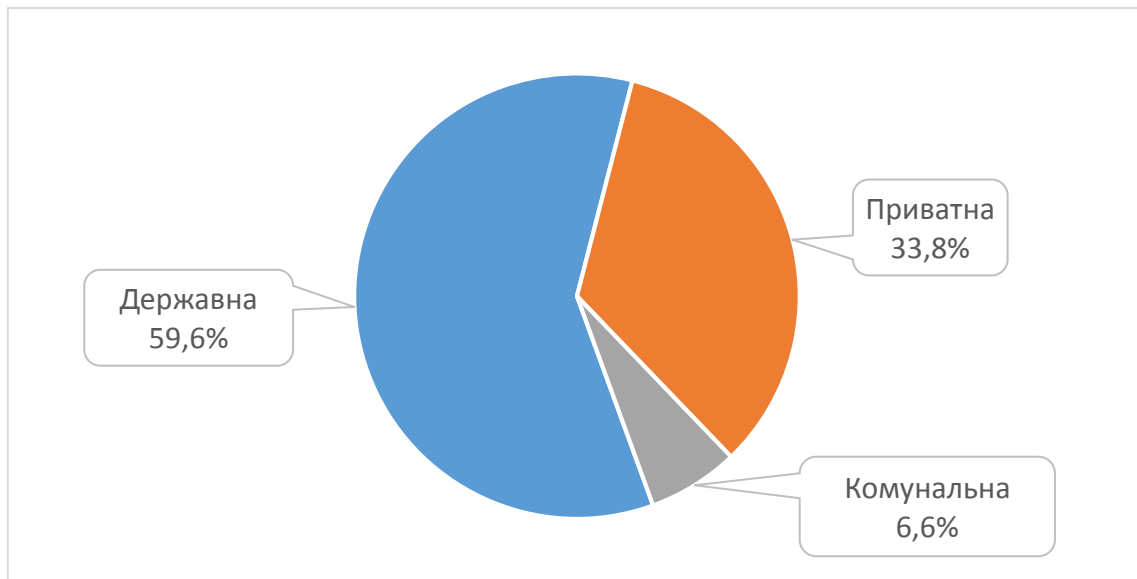

Рис. 1.1.2. Розподіл ЗВО за формами власності

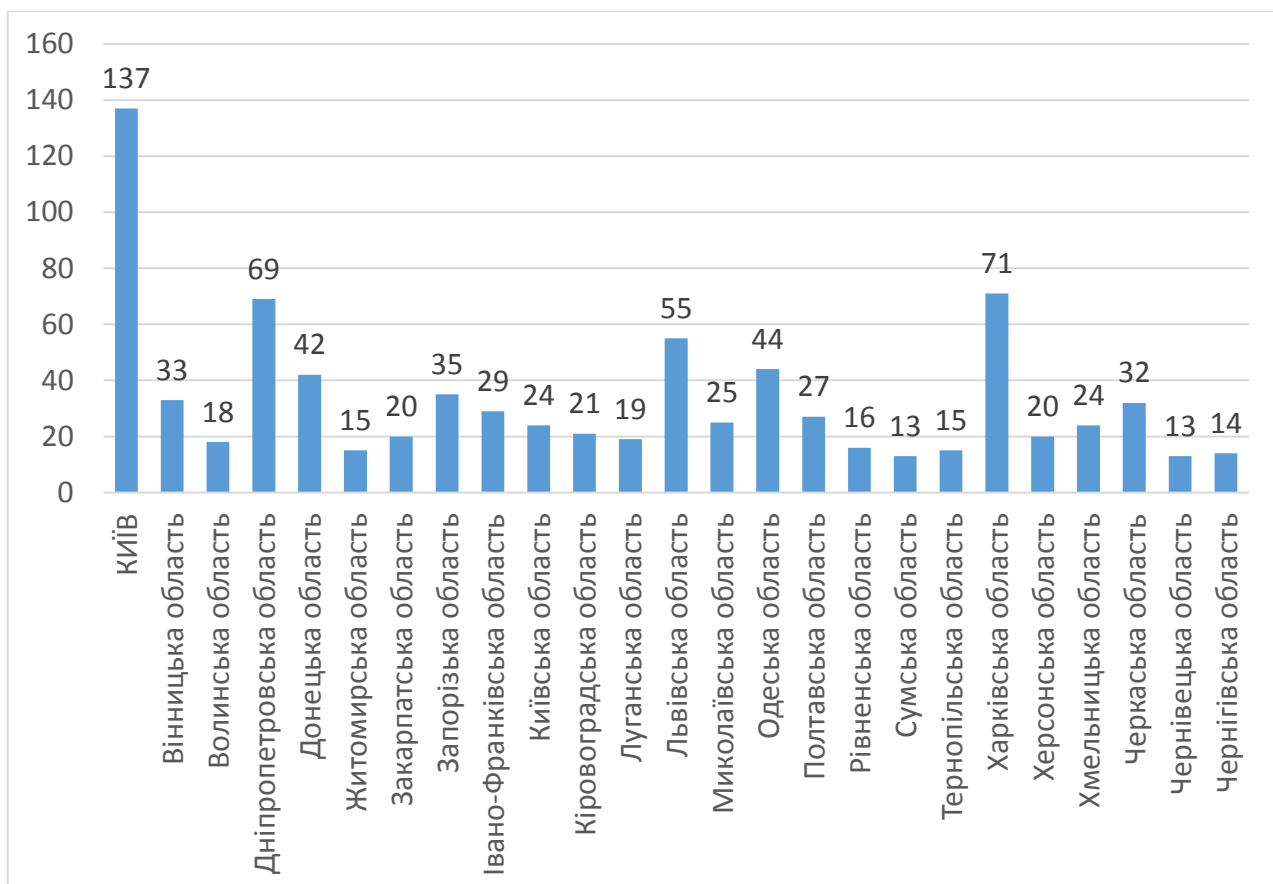

Рис. 1.1.3. Регіональний розподіл ЗВО¹

¹ Тут і далі: регіональний розподіл визначається за місцем фактичного розташування закладу; дані по Київській області вказані без урахування міста Києва.

Регіональний розподіл демонструє концентрацію переважної частини закладів вищої освіти в м. Києві, а також у Дніпропетровській, Львівській, Одеській і Харківській областях (див. рис. 1.1.3).

1.1.2. Університети, академії та інститути

Як уже відзначалося, цю групу утворюють 450 закладів вищої освіти. З них більше половини є державними (257 закладів), більше третини — приватними (167) і 26 — комунальними (див. рис. 1.1.4).

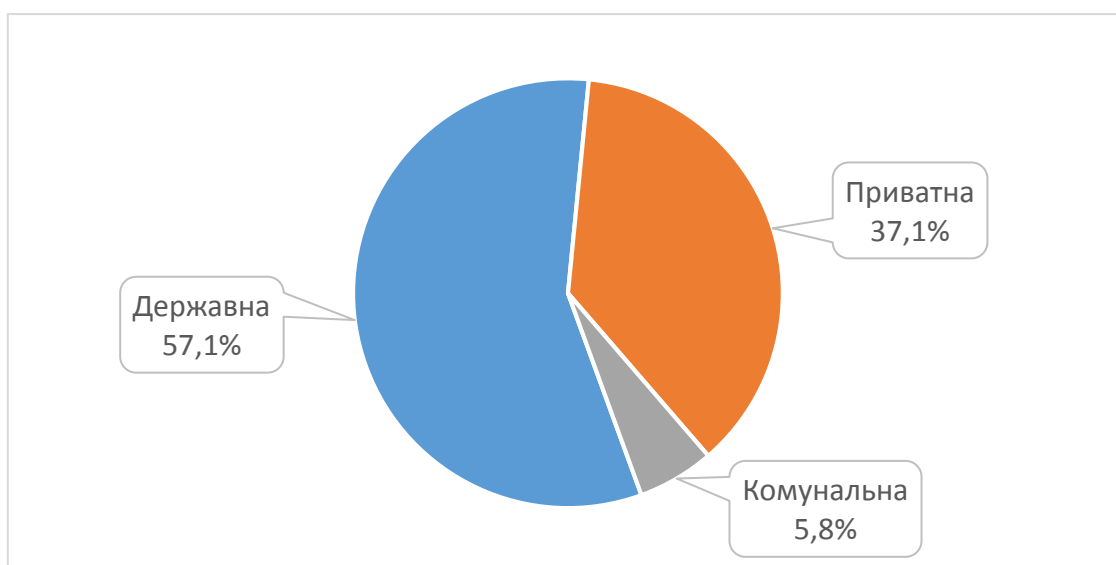

Рис. 1.1.4. Розподіл ЗВО університетського рівня за формами власності

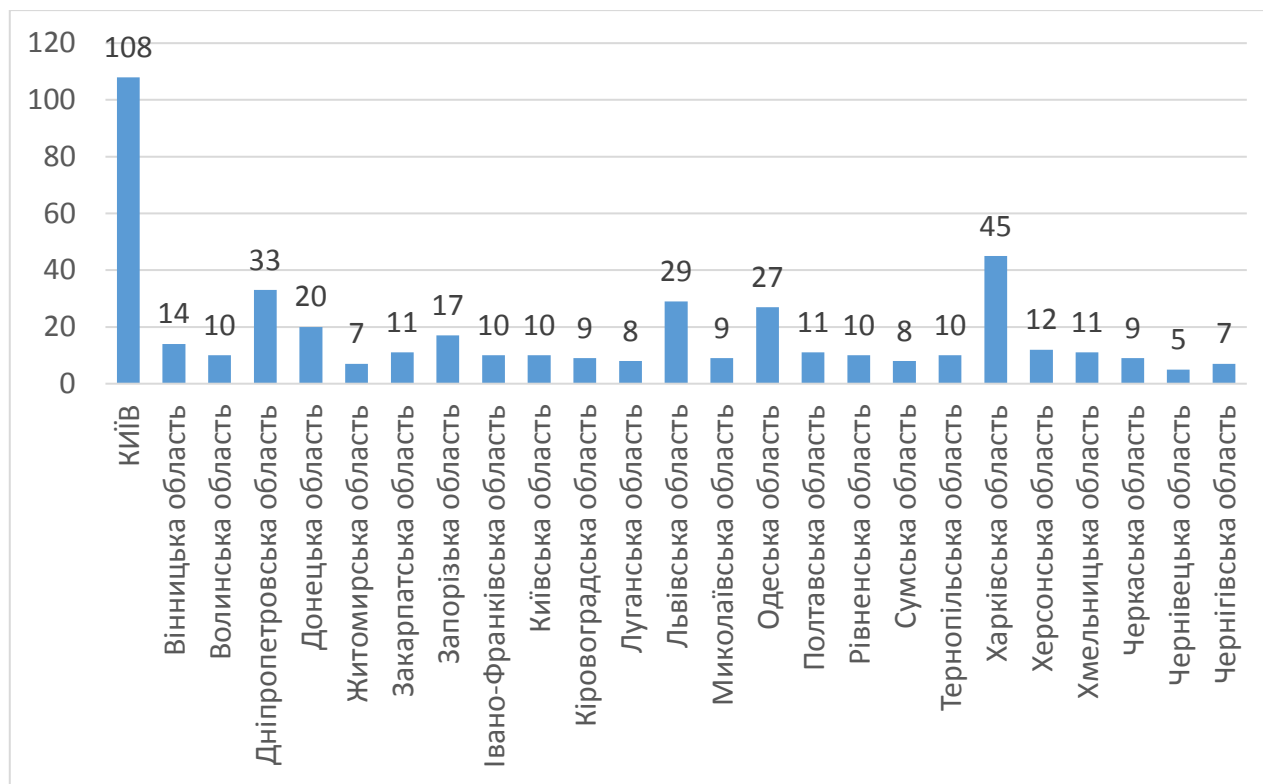

Рис. 1.1.5. Регіональний розподіл ЗВО університетського рівня

Регіональний розподіл цієї групи ЗВО є подібним до розподілу закладів вищої освіти загалом: лідерами також виявилися місто Київ, Дніпропетровська, Львівська, Одеська та Харківській області (див. рис. 1.1.5). Більш детальний аналіз демонструє наявність п'яти міст, які є виразними «університетськими хабами»: Київ, Харків, Львів, Одеса та Дніпро (див. рис. 1.1.6).

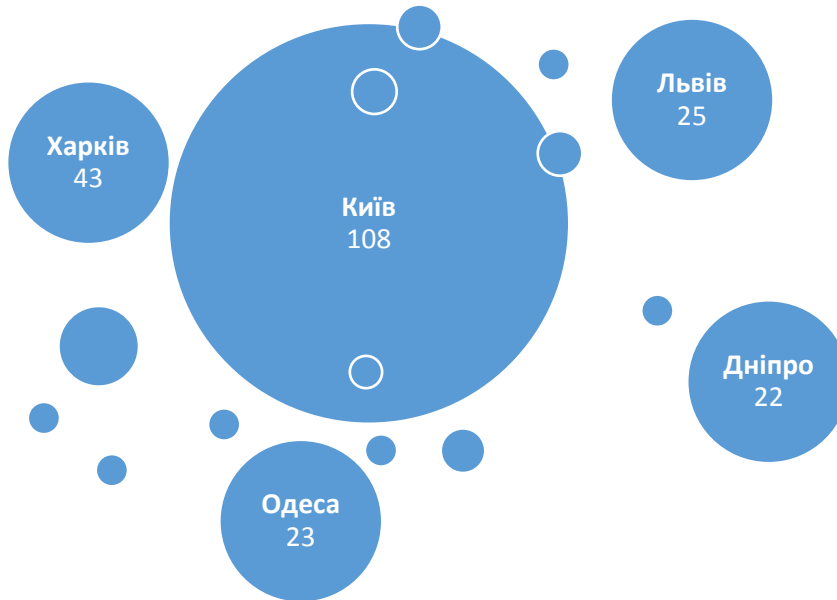

Рис. 1.1.6. Найбільші міста — «університетські хаби», за кількістю університетів, академій та інститутів

1.1.3. Відокремлені структурні підрозділи

У базі ЄДЕБО в категорії «Заклади вищої освіти» представлено 105 закладів, віднесених до типу «Відокремлений підрозділ». Основна частина цієї групи закладів належить до державної форми власності (62), решта — до приватної (43).

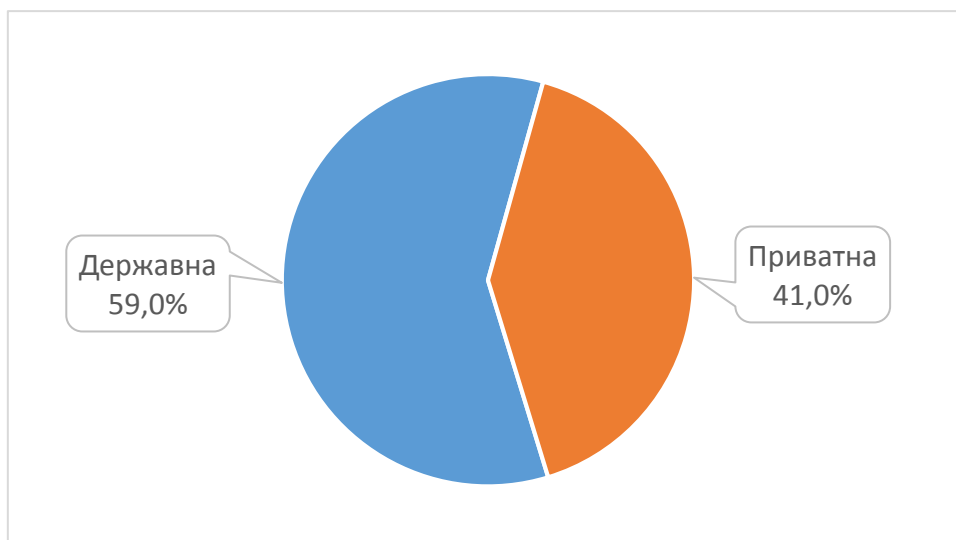

Рис. 1.1.7. Розподіл ВСП за формами власності

Ці ВСП сукупно належать 40 закладам вищої освіти, зокрема 29 закладам державної форми власності та 11 — приватної.

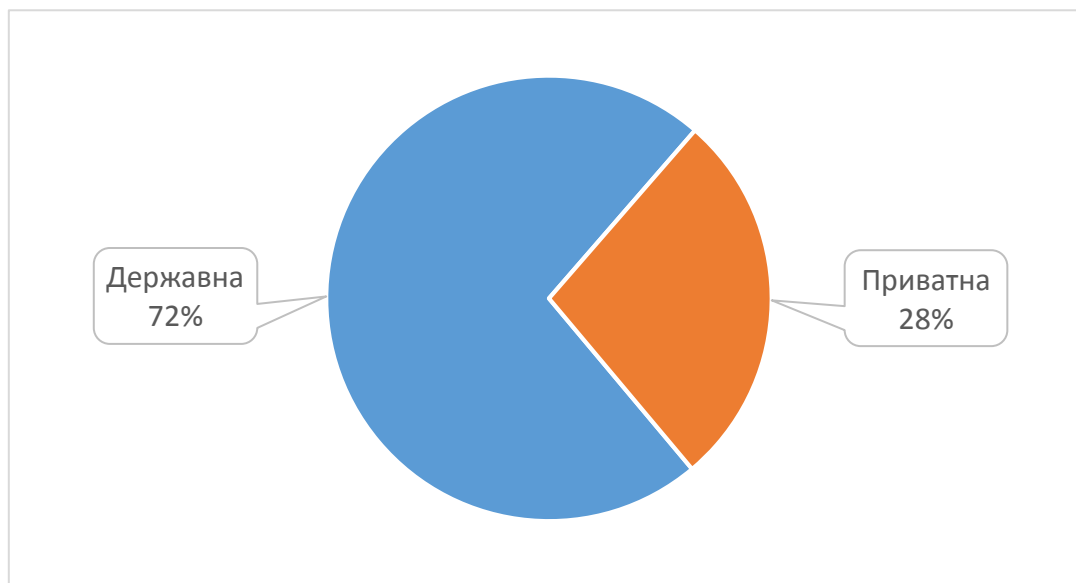

Рис. 1.1.8. Розподіл ЗВО, які мають ВСП, за формами власності

Найбільше відокремлених підрозділів створили ЗВО таких міст, як Київ (7), Харків (4), Дніпро (4) та Одеса (3). Таким чином, найвищу активність у створенні ВСП виявляють заклади вищої освіти міст, які є найбільшими університетськими центрами країни.

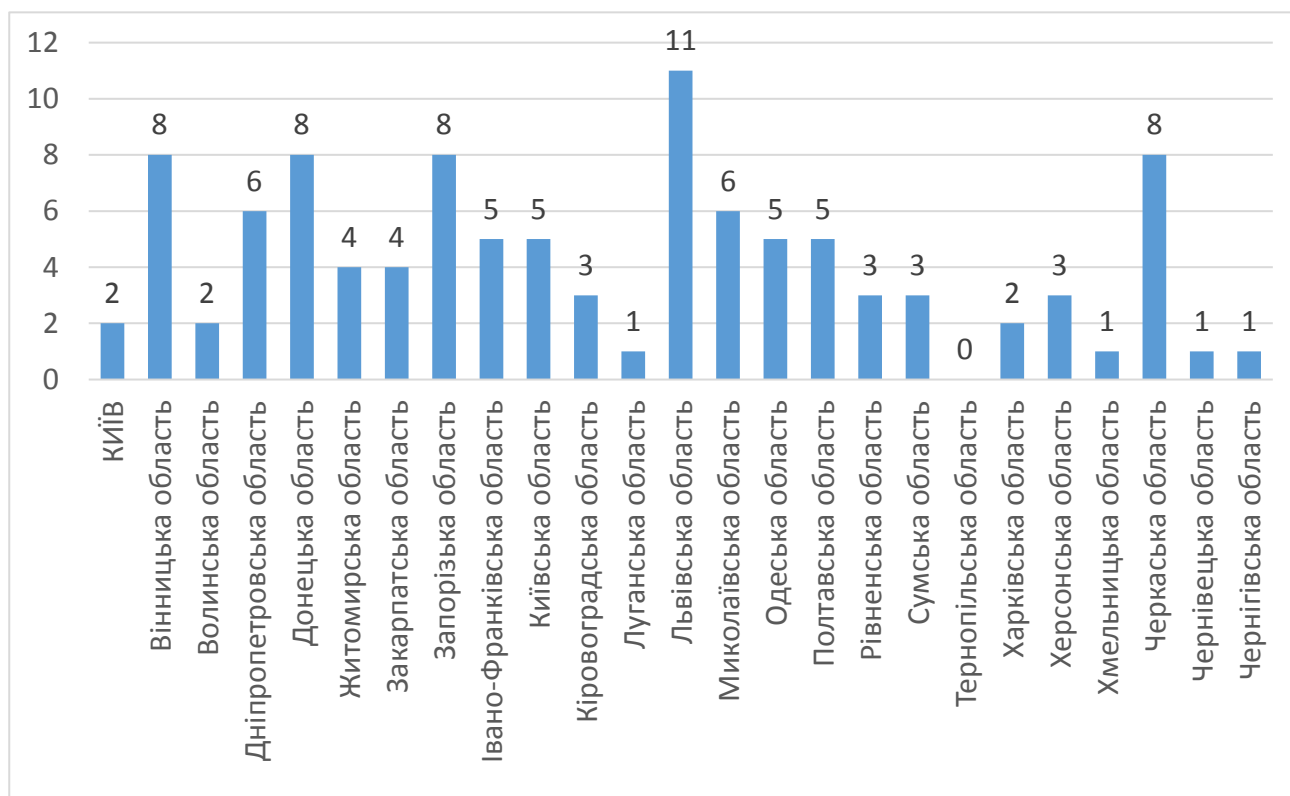

Рис. 1.1.9. Регіональний розподіл ВСП

Найвищу кількість відокремлених підрозділів мають Приватний вищий навчальний заклад «Київський університет культури» (10), Національна академія внутрішніх справ, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет» та Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» (по 8), Заклад вищої освіти «Київський інститут бізнесу та технологій» (7), Національний університет харчових технологій та Харківський національний університет внутрішніх справ (по 5).

Регіональний розподіл ВСП наведений на рис. 1.1.9. Найбільше закладів цієї групи (8 і більше) розташовано в таких регіонах, як Львівська (11), Вінницька, Донецька, Запорізька та Черкаська (по 8) області. В одному регіоні — Тернопільській області — цей тип закладів відсутній узагалі.

Варто зазначити, що співвідношення кількості ВСП та самостійних ЗВО в різних регіонах є відчутно різним (див. рис. 1.1.10).

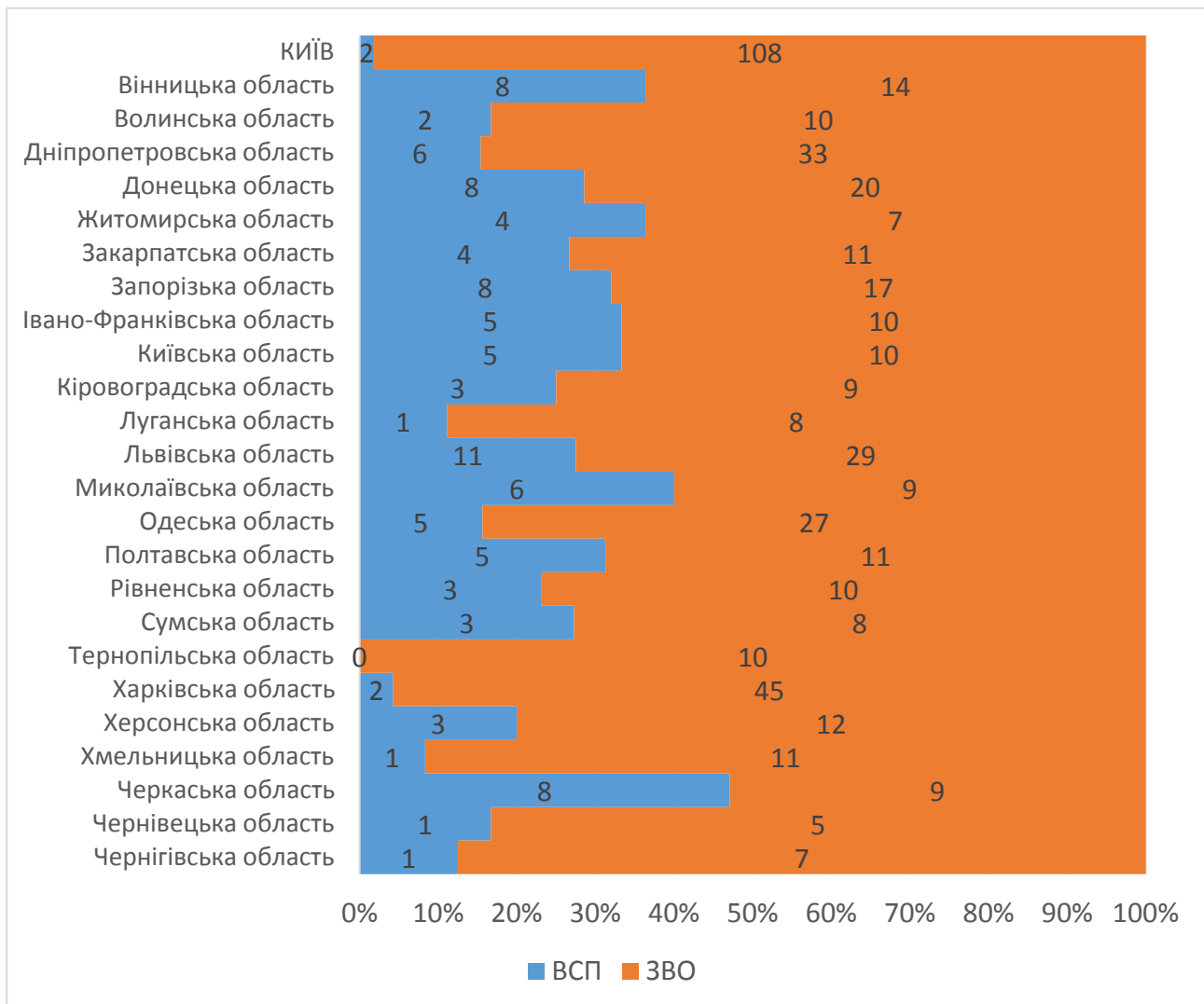

Рис. 1.1.10. Кількість ВСП vs «самостійних» ЗВО

1.2. Здобувачі вищої освіти

1.2.1. Загальні показники

Згідно з даними бази ЄДЕБО станом на 1 жовтня 2021 року, в Україні налічувалося 1 028 350 здобувачів вищої освіти ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр», «спеціаліст» і «магістр». Порівняно зі станом на 1 жовтня 2020 року ця кількість зменшилася на 3,45 % (на 36 793 особи).

За рахунок державного чи місцевого бюджетів вищу освіту здобувають трохи більше третини студентів² (36,2 %). Порівняно з минулим роком баланс залишився практично незмінним (має місце зростання питомої ваги бюджетників на 0,6 відсоткового пункту³). У кількісному вираженні студентів-бюджетників — 372 474, а здобувачів, що навчаються за кошти фізичних і юридичних осіб⁴, — 655 876.

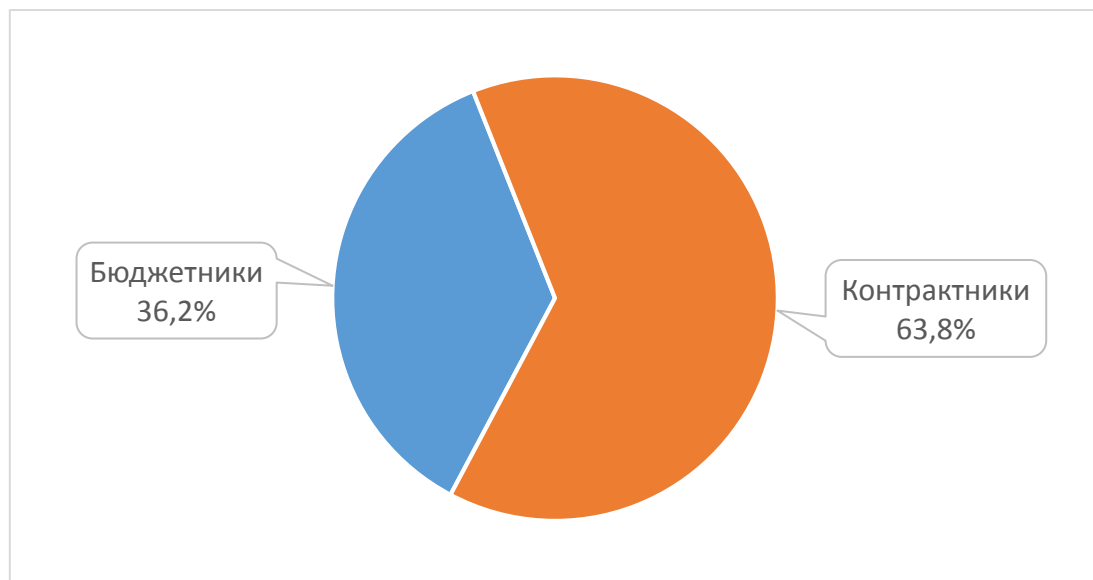

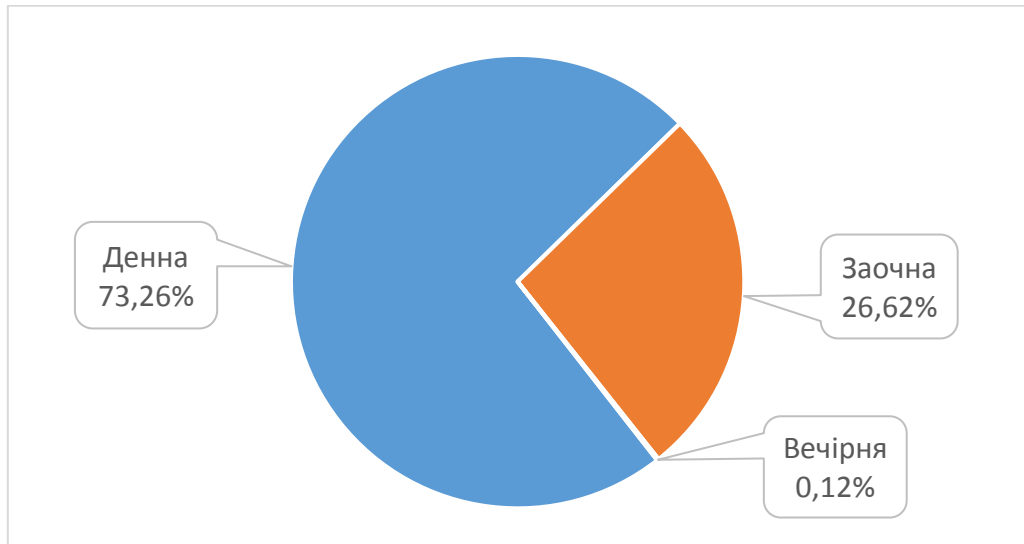
Рис. 1.2.1. Співвідношення здобувачів-бюджетників і контрактників

За формами навчання розподіл є таким: майже три чверті здобувачів навчаються на денній формі (753 389 осіб), але при цьому частка здобувачів-бюджетників, що навчаються за цією формою, становить 92,6 %, тоді як здобувачів-контрактників — лише 62,3 %. Натомість за заочною формою навчаються переважно здобувачі-контрактники (37,6 % проти 7,4 % заочників-бюджетників); загалом питома вага студентів-заочників становить 26,62 % (273 713 осіб). Кількість здобувачів освіти, що навчаються за вечірньою формою, є вкрай невисокою (1 248 осіб), це головню здобувачі-контрактники.

² Далі — бюджетники.

³ Далі — в. п.

⁴ Далі — контрактники.

1.2.2. Розподіл здобувачів за формами навчання

Кількісні показники наведені на рис. 1.2.3. Порівняно з минулим роком спостерігається перерозподіл здобувачів на користь денної форми навчання (питома вага цієї категорії зросла на 2,13 в. п.) за рахунок частки здобувачів, що навчаються за заочною та вечірньою формами (питомі ваги цих категорій зменшилися відповідно на 2,1 в. п. та 0,03 в. п.).

Рис. 1.2.3. Кількість здобувачів за різними формами навчання

1.2.2. Здобувачі за рівнями вищої освіти

Згідно з даними бази ЄДЕБО станом на 1 жовтня 2021 року, розподіл здобувачів за рівнями вищої освіти такий: ступінь «молодший бакалавр» здобуває 3 631 особа, «бакалавр» — 718 633 особи, «спеціаліст» — 2 750 осіб, «магістр» — 303 336 осіб⁵.

⁵ Дані про здобувачів ступеня «доктор філософії» в ЄДЕБО не відображені.

Порівняно з минулим роком відбулося різке зменшення кількості здобувачів ступеня «спеціаліст», зумовлене фактичним зникненням самого ступеня (рік тому кількість таких здобувачів становила 13,8 тис.). Також на тлі загального зменшення кількості здобувачів відбулося незначне скорочення здобувачів ступеня «бакалавр» (майже на 3 тис. осіб) і більш відчутне скорочення здобувачів ступеня «магістр» (на 24 тис. осіб). Натомість має місце зростання здобувачів ступеня «молодший бакалавр» (майже на 1,5 тис. осіб).

Розподіл здобувачів за рівнями вищої освіти наведений на рис. 1.2.5. Порівняно з минулим роком зменшилася частка здобувачів ступеня «магістр» (на 1,24 в. п.) і «спеціаліст» (на 1,03 в. п.), натомість зросла частка здобувачів ступеня «бакалавр» (на 2,12 в. п.) і ступеня «молодший бакалавр» (на 0,14 в. п.).

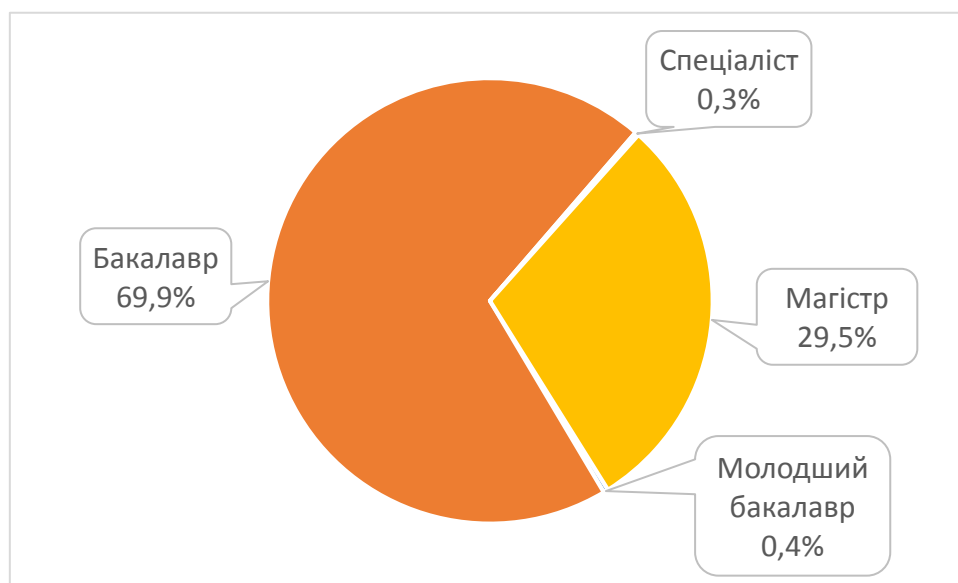

Рис. 1.2.4. Розподіл здобувачів за рівнями вищої освіти

За формами навчання здобувачі розподіляються так: 86,9 % здобувачів ступеня «молодший бакалавр» навчаються за денною формою, 13,1 % — за заочною. У розподілі форми навчання здобувачів ступеня «бакалавр» спостерігається зміщення в бік заочної форми: на денній формі навчання перебувають 76,1 % здобувачів, на заочній — 23,8 %. У випадку з магістрантами має місце ще більше зміщення в бік заочної форми: 66,3 % навчаються на денній формі і 33,5 % — на заочній. Вечірня форма традиційно становить украй незначну долю.

Порівняно з даними минулого року відбулося зростання частки здобувачів освіти денної форми навчання: на 12,4 в. п. — для здобувачів освіти рівня «молодший бакалавр», на 2,6 в. п. — для здобувачів рівня «бакалавр», на 1,2 в. п. — для здобувачів рівня «магістр».

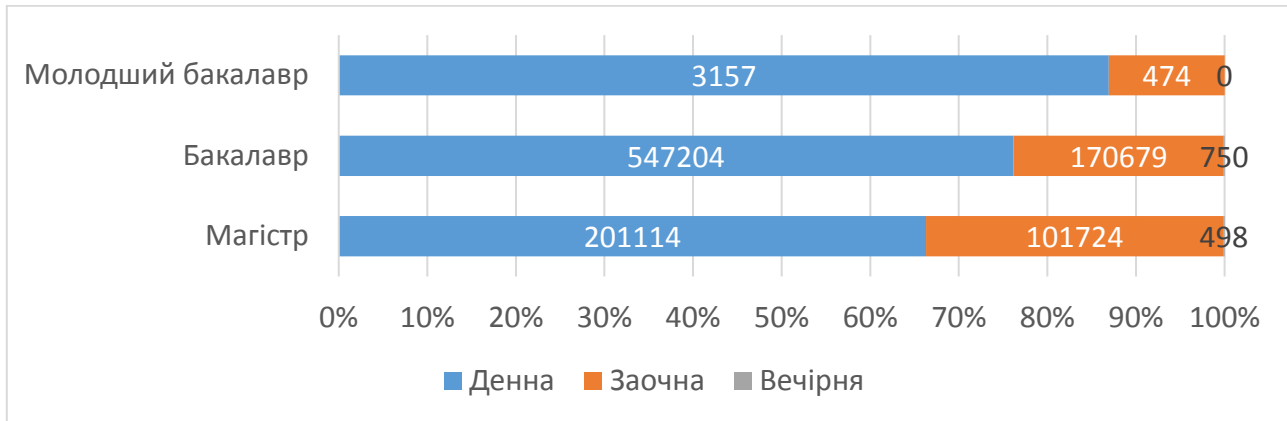

Рис. 1.2.5. Кількість здобувачів ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр» і «магістр» за рівнями вищої освіти та формами навчання

Розподіл здобувачів за джерелами фінансування навчання на рівнях вищої освіти є таким: на рівні «молодший бакалавр» питома вага бюджетників становить 28,3 %, на рівні «бакалавр» — 36,9 %, на рівні «магістр» — 35,0 %. Порівняно з минулим роком можна констатувати зростання частки здобувачів ступенів «молодший бакалавр» і «бакалавр», що навчаються за кошти державного чи місцевого бюджету (на 7,2 в. п. та на 1,3 в. п. відповідно), натомість частка магістрів-бюджетників знизилась на 0,5 в. п.

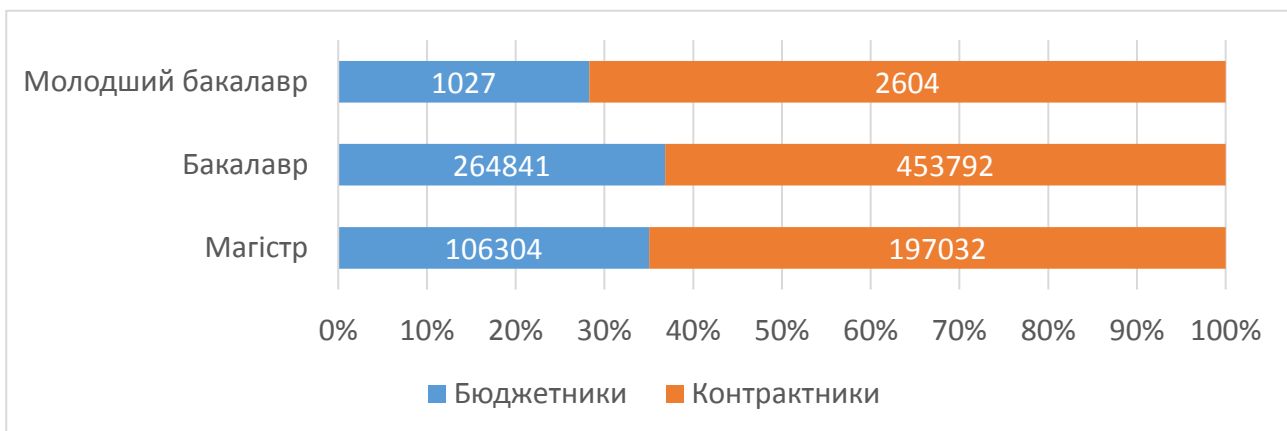

Рис. 1.2.6. Кількість здобувачів ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр» і «магістр» за джерелами фінансування навчання

Таблиця 1.2.1

Розподіл здобувачів за рівнями вищої освіти

	Денна (бюджет)	Денна (контракт)	Заочна (бюджет)	Заочна (контракт)	Вечірня (бюджет)	Вечірня (контракт)	Разом
Молодший бакалавр	1025	2132	2	472	0	0	3631
Бакалавр	245926	301278	18860	151819	55	695	718633
Спеціаліст	301	1613	1	835	0	0	2750
Магістр	97687	103427	8557	93167	60	438	303336
УСЬОГО	344939	408450	27420	246293	115	1133	1028350

Джерело: укладено на основі даних ЄДЕБО

1.2.3. Здобувачі за спеціальностями

Розподіл здобувачів за спеціальностями⁶ свідчить, що найбільш популярними є такі спеціальності: 081 Право (74,7 тис. здобувачів, 7,27 % від загальної кількості), 222 Медицина (63 тис. / 6,13 %), 014 Середня освіта (59,25 тис. / 5,76 %), 073 Менеджмент (52,6 тис. / 5,12 %), 035 Філологія (41,9 тис. / 4,08 %), 053 Психологія (33,1 тис. / 3,22 %), 122 Комп'ютерні науки (32,3 тис. / 3,14 %), 051 Економіка (26,55 тис. / 2,58 %), 072 Фінанси, банківська справа та страхування (25,3 тис. / 2,46 %), 226 Фармація, промислова фармація (21,6 тис. / 2,11 %). Загалом ця картина повторює минулорічну.

Рис. 1.2.7. 10 найпопулярніших спеціальностей

Таблиця 1.2.2

Розподіл здобувачів за спеціальностями⁷

	Денна (бюджет)	Денна (контракт)	Заочна (бюджет)	Заочна (контракт)	Вечірня (бюджет)	Вечірня (контракт)	Разом
011 Освітні, педагогічні науки	455	678	92	1572	0	0	2797
012 Дошкільна освіта	4956	2239	1573	5146	0	0	13914
013 Початкова освіта	5773	1886	1423	5818	0	3	14903
014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	30728	12386	4048	12072	0	18	59252

⁶ Тут і далі при аналізі розподілу здобувачів за спеціальностями не враховувалися, зважаючи на їхню незначну кількість, здобувачі, що навчаються за освітніми програмами з шифрами відповідно до нині вже не чинного Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р., № 787. За даними ЄДЕБО, станом на 1 жовтня 2021 року кількість таких здобувачів становила 3 164 особи.

⁷ Спеціальності 252, 253, 254 та 255 не представлені, оскільки дані щодо них є закритими.

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	2787	1631	392	1375	0	0	6185
016 Спеціальна освіта	2312	2273	372	3896	0	0	8853
017 Фізична культура і спорт	5711	6995	610	4407	0	0	17723
021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво	977	2304	87	543	0	0	3911
022 Дизайн	3294	6415	6	1931	0	0	11646
023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	2532	1630	35	413	0	0	4610
024 Хореографія	1059	1456	39	794	0	0	3348
025 Музичне мистецтво	3870	2643	124	1249	0	0	7886
026 Сценічне мистецтво	1231	1833	126	497	0	0	3687
027 Музеєзнавство, пам'яткознавство	221	102	0	10	0	0	333
028 Менеджмент соціокультурної діяльності	450	1263	23	540	0	0	2276
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	1478	1445	49	832	0	0	3804
031 Релігієзнавство	46	53	0	13	0	0	112
032 Історія та археологія	2253	2404	196	610	0	0	5463
033 Філософія	603	646	0	133	0	0	1382
034 Культурологія	725	1371	4	385	0	0	2485
035 Філологія	11886	23476	275	6130	0	141	41908
041 Богослов'я	0	620	1	339	0	0	960
051 Економіка	6145	12065	329	8002	0	12	26553
052 Політологія	791	2609	53	568	0	0	4021
053 Психологія	3726	12028	268	16872	0	233	33127
054 Соціологія	891	1248	23	273	0	0	2435
061 Журналістика	2476	8968	48	2759	0	0	14251
071 Облік і оподаткування	4411	5998	622	7201	0	1	18233
072 Фінанси, банківська справа та страхування	5810	10200	618	8708	0	9	25345
073 Менеджмент	6755	25141	796	19911	0	20	52623
075 Маркетинг	2920	9250	289	3893	0	18	16370
076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	2897	8684	335	4825	0	19	16760
081 Право	10284	33666	352	30418	0	19	74739
091 Біологія	3147	1029	60	1185	0	0	5421
101 Екологія	4088	2233	495	1643	0	0	8459
102 Хімія	1931	164	1	96	0	0	2192

103 Науки про Землю	1696	218	37	111	0	0	2062
104 Фізика та астрономія	1213	90	0	2	0	0	1305
105 Прикладна фізика та наноматеріали	1478	89	0	0	0	0	1567
106 Географія	966	425	10	88	0	0	1489
111 Математика	1646	169	0	68	0	0	1883
112 Статистика	414	21	0	0	0	0	435
113 Прикладна математика	2975	662	0	22	0	0	3659
121 Інженерія програмного забезпечення	8703	9311	372	1662	0	0	20048
122 Комп'ютерні науки	15974	13183	538	2639	0	4	32338
123 Комп'ютерна інженерія	8720	5210	315	1384	0	32	15661
124 Системний аналіз	2401	938	13	201	0	0	3553
125 Кібербезпека	5237	5322	53	752	0	0	11364
126 Інформаційні системи та технології	2773	2506	90	408	0	0	5777
131 Прикладна механіка	4917	908	276	578	0	0	6679
132 Матеріалознавство	1234	133	111	82	0	0	1560
133 Галузеве машинобудування	5880	1162	476	992	0	0	8510
134 Авіаційна та ракетно-космічна техніка	1156	595	11	193	0	0	1955
135 Суднобудування	426	268	30	406	0	0	1130
136 Металургія	980	215	345	377	0	0	1917
141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	10291	2384	763	3301	0	1	16740
142 Енергетичне машинобудування	982	282	60	159	0	0	1483
143 Атомна енергетика	283	24	6	211	0	0	524
144 Теплоенергетика	1159	244	57	438	0	0	1898
145 Гідроенергетика	76	9	7	18	0	0	110
151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	7327	1595	306	974	0	0	10202
152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка	1567	293	53	217	0	0	2130

153 Мікро- та нано-системна техніка	1249	108	3	8	0	0	1368
161 Хімічні технології та інженерія	3065	509	62	606	0	0	4242
162 Біотехнології та біоінженерія	1823	869	13	641	0	0	3346
163 Біомедична інженерія	609	670	1	160	0	0	1440
171 Електроніка	1587	324	13	111	0	0	2035
172 Телекомунікації та радіотехніка	5427	1116	88	784	0	0	7415
173 Авіоніка	421	130	5	56	0	0	612
181 Харчові технології	4844	2155	402	2974	0	0	10375
182 Технології легкої промисловості	629	147	97	427	0	0	1300
183 Технології захисту навколишнього середовища	755	169	82	95	0	0	1101
184 Гірництво	1634	165	172	883	0	6	2860
185 Нафтогазова інженерія та технології	1131	572	32	644	0	0	2379
186 Видавництво та поліграфія	1276	521	51	147	0	0	1995
187 Деревообробні та меблеві технології	356	122	15	52	0	0	545
191 Архітектура та містобудування	2936	4439	2	445	0	217	8039
192 Будівництво та цивільна інженерія	9181	2487	730	4287	0	0	16685
193 Геодезія та землеустрій	3373	1452	157	1393	0	1	6376
194 Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології	336	67	51	69	0	0	523
201 Агрономія	6072	2848	1163	2451	0	0	12534
202 Захист і карантин рослин	782	201	65	105	0	0	1153
203 Садівництво та виноградарство	487	160	135	96	0	0	878
204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	2696	907	381	1199	0	0	5183
205 Лісове господарство	1648	652	546	1468	0	0	4314
206 Садово-паркове господарство	826	277	137	287	0	0	1527
207 Водні біоресурси та аквакультура	538	234	313	218	0	0	1303

208 Агроінженерія	5074	1658	930	1398	0	0	9060
211 Ветеринарна медицина	3964	3154	0	0	0	0	7118
212 Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза	377	279	0	0	0	0	656
221 Стоматологія	543	11874	0	0	0	0	12417
222 Медицина	22223	40765	0	0	0	0	62988
223 Медсестринство	619	621	0	559	55	199	2053
224 Технології медичної діагностики та лікування	206	598	0	0	0	0	804
225 Медична психологія	39	647	0	0	0	0	686
226 Фармація, промислова фармація	771	8595	30	12142	0	96	21634
227 Фізична терапія, ерготерапія	1833	6186	94	1188	0	13	9314
228 Педіатрія	1057	326	0	0	0	0	1383
229 Громадське здоров'я	43	66	0	146	0	0	255
231 Соціальна робота	2602	2198	667	1688	0	0	7155
232 Соціальне забезпечення	647	830	25	75	0	0	1577
241 Готельно-ресторанна справа	1203	7515	89	4166	0	0	12973
242 Туризм	1908	7666	127	3268	0	3	12972
251 Державна безпека	14	160	14	22	0	0	210
256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)	0	453	1	211	0	0	665
261 Пожежна безпека	368	966	102	1419	0	0	2855
262 Правоохоронна діяльність	91	5402	19	3150	0	0	8662
263 Цивільна безпека	540	581	44	862	0	0	2027
271 Річковий та морський транспорт	2341	4365	28	5942	0	0	12676
272 Авіаційний транспорт	1189	958	1	472	0	0	2620
273 Залізничний транспорт	924	149	145	1034	0	0	2252
274 Автомобільний транспорт	2702	1509	260	1182	0	0	5653
275 Транспортні технології (за видами)	5148	2482	193	2502	0	0	10325

Джерело: укладено на основі даних ЄДЕБО

Аналіз розподілу здобувачів за спеціальностями в закладах приватної форми власності свідчить про певні особливості структури освітніх програм у цій категорії закладів. Приміром, частка здобувачів, що навчаються за спеціальністю 081 Право в приватних ЗВО, становить 15,3 %, тоді як у державних — 6,2 %; за спеціальністю 073 Менеджмент — 10,1 % (4,5 % у державних закладах); за спеціальністю 053 Психологія — 8,3 % (2,6 %), за спеціальністю 241 Готельно-ресторанна справа — 3,5 % (1,0 %). Не представлені або мінімально представлені в приватних ЗВО спеціальності галузей 10 Природничі науки, 11 Математика та статистика, 13 Механічна інженерія, 14 Електрична інженерія, 15 Автоматизація та приладобудування, 16 Хімічна та біоінженерія, 17 Електроніка та телекомунікації, 18 Виробництво та технології (крім спеціальності 181 Харчові технології), 20 Аграрні науки та продовольство, 21 Ветеринарна медицина, 27 Транспорт.

1.2.4. Здобувачі за закладами вищої освіти

За даними ЄДЕБО, станом на 1 жовтня 2021 року підготовку здобувачів ступеня «молодший бакалавр» здійснюють 52 заклади, «бакалавр» — 474 заклади, «спеціаліст» — 58 закладів, «магістр» — 335 закладів. Минулого року ці показники становили відповідно 53, 483, 78 та 336 закладів.

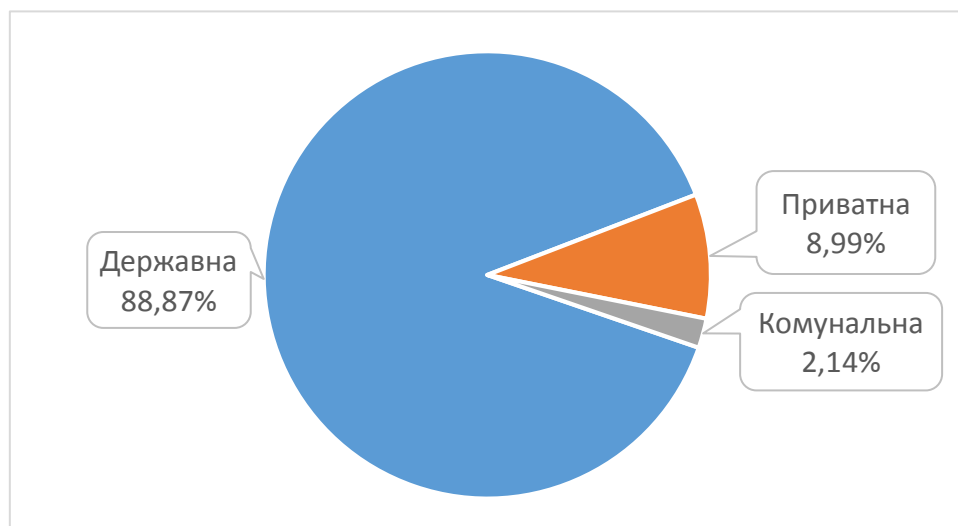

Рис. 1.2.8. Розподіл здобувачів за закладами вищої освіти різних форм власності

За формою власності закладів вищої освіти розподіл студентів є таким: переважна більшість — 88,87 % — навчається у ЗВО державної форми власності⁸ (913 935 осіб), у закладах приватної форми власності⁹ навчається 8,99 % (92 436) здобувачів, у закладах комунальної форми власності¹⁰ — 2,14 %

⁸ Далі — державні ЗВО.

⁹ Далі — приватні ЗВО.

¹⁰ Далі — комунальні ЗВО.

(21 979). Порівняно з попереднім роком відбулося незначне (на 0,47 в. п.) зменшення частки здобувачів у ЗВО державної та комунальної форм власності за рахунок зростання долі здобувачів у приватних і комунальних закладах.

На рис. 1.2.9 можна побачити розподіл здобувачів-бюджетників і контрактників за закладами різних форм власності. Картина є типовою для вітчизняної вищої школи: бюджетники навчаються головно в державних та комунальних ЗВО, і лише 41 здобувач обрав для навчання приватні заклади (у попередньому році їх було всього троє).

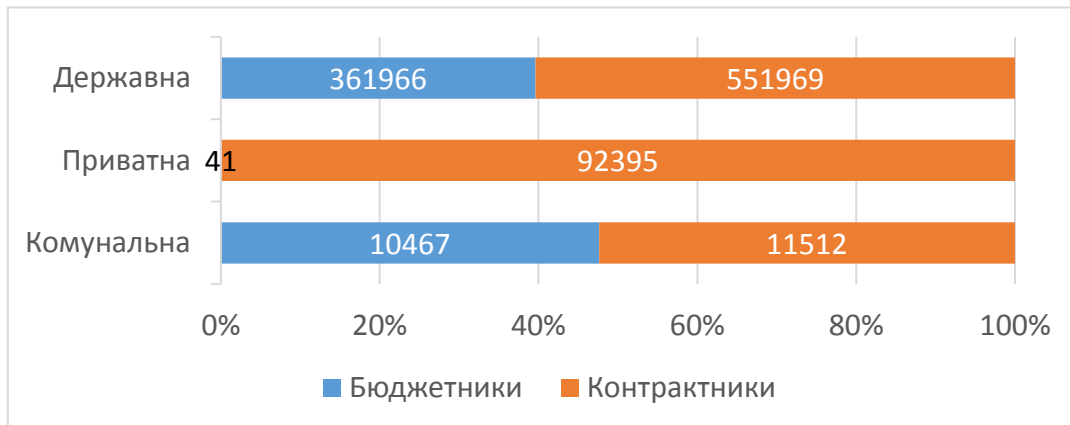

Рис. 1.2.9. Кількість здобувачів-бюджетників і контрактників у ЗВО різних форм власності

Таблиця 1.2.3

Розподіл здобувачів за закладами вищої освіти різних форм власності та формами навчання

	Денна (бюджет)	Денна (контракт)	Заочна (бюджет)	Заочна (контракт)	Вечірня (бюджет)	Вечірня (контракт)	Разом
Державна	335003	353155	26903	198231	60	583	913935
Приватна	35	48755	6	43336	0	304	92436
Комунальна	9901	6540	511	4726	55	246	21979
УСЬОГО	344939	408450	27420	246293	115	1133	1028350

Джерело: укладено на основі даних ЄДЕБО

Як демонструє рис. 1.2.10, більша частина (94,8 %) здобувачів ступеня «молодший бакалавр» навчається в державних ЗВО, участь закладів інших форм власності наразі є мінімальною. Натомість розподіл здобувачів ступеня «бакалавр» за закладами державної, приватної та комунальної власності становить відповідно 88 %, 9,6 % та 2,4 %, ступеня «магістр» — 92,1 %, 6,4 % та 1,5 %. Порівняно з минулорічною ситуацією відбулося зменшення питомої ваги здобувачів у приватних закладах (на 0,2 в. п. на рівні «бакалавр» і на 0,7 в. п. на рівні «магістр») на користь державних та комунальних ЗВО.

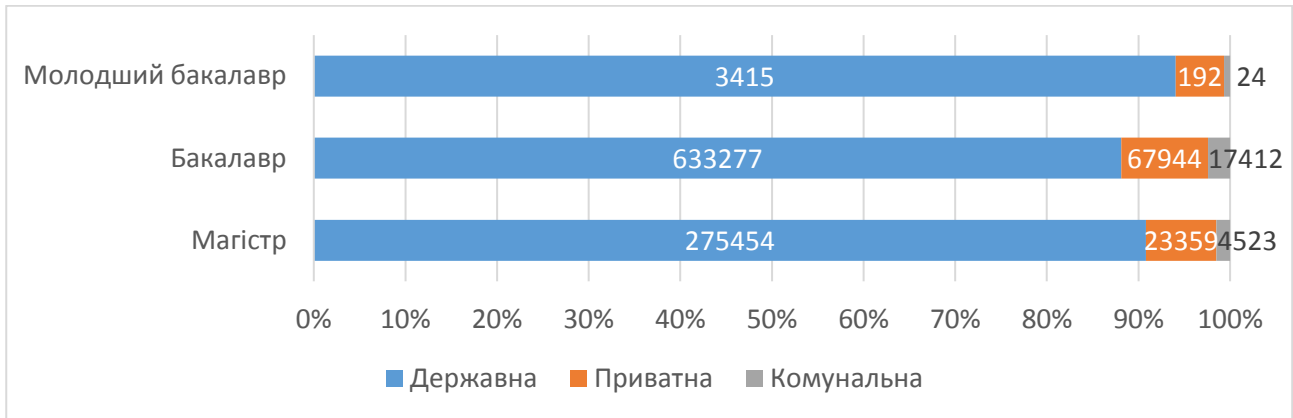

Рис. 1.2.10. Кількість здобувачів різних ступенів вищої освіти у ЗВО різних форм власності

Таблиця 1.2.4

Розподіл здобувачів ЗВО за закладами різних форм власності та рівнями вищої освіти

	Державна	Приватна	Комунальна	Разом
Молодший бакалавр	3415	192	24	3631
Бакалавр	633277	67944	17412	718633
Спеціаліст	1789	941	20	2750
Магістр	275454	23359	4523	303336
УСЬОГО	913935	92436	21979	1028350

Джерело: укладено на основі даних ЄДЕБО

1.2.5. Регіональний розподіл здобувачів

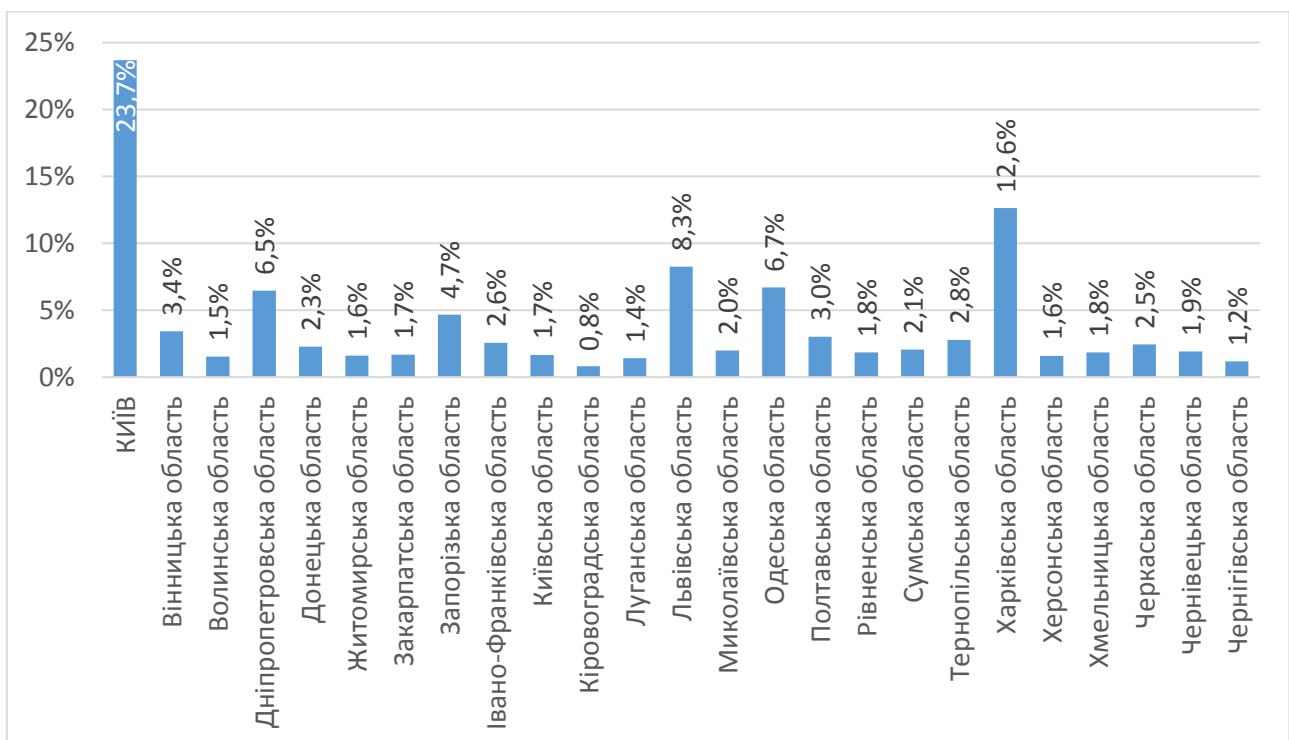

Рис. 1.2.11. Регіональний розподіл здобувачів за місцем навчання

Згідно з даними бази ЄДЕБО станом на 1 жовтня 2021 року, регіональний розподіл здобувачів є таким: майже чверть студентів навчається в м. Києві (23,7 %) та регіонах, міста-центри яких є «університетськими хабами» (див. рис. 1.2.4 та рис. 1.2.11).

1.2.5. Соціально-демографічні характеристики здобувачів

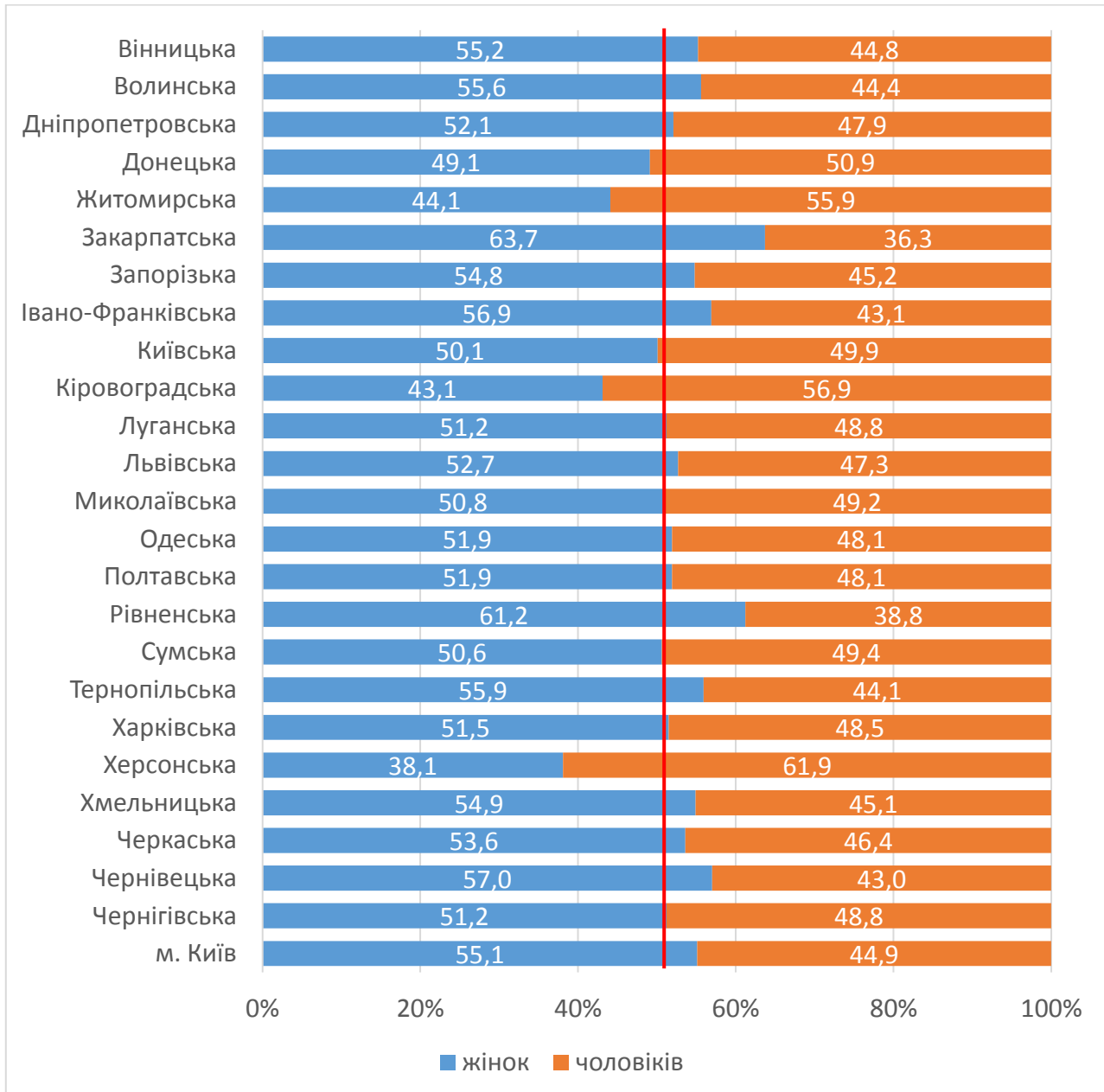

Рис. 1.2.12. Гендерний баланс здобувачів закладів вищої освіти в регіонах України

За даними Державної служби статистики України¹¹, станом на 1 січня 2021 року в університетах, академіях та інститутах частка здобувачів-жінок становила 53,2 % (на денній формі навчання — 50,8 %). У більшості регіонів,

¹¹ Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році (оновлено 02.06.2021). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vysh_osvita/arch_vysh_osvita.htm

зокрема в м. Києві, гендерний баланс є подібним до загальнонаціонального. Однак у Києві, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській і Чернівецькій областях має місце дисбаланс на користь жінок (більше 55 %), а в Житомирській, Кіровоградській і Херсонській — на користь чоловіків (див. рис. 1.2.12).

Цілком природним видається віковий розподіл здобувачів у закладах вищої освіти (див. рис. 1.2.13): більше $\frac{3}{4}$ мали вік 17–23 роки.

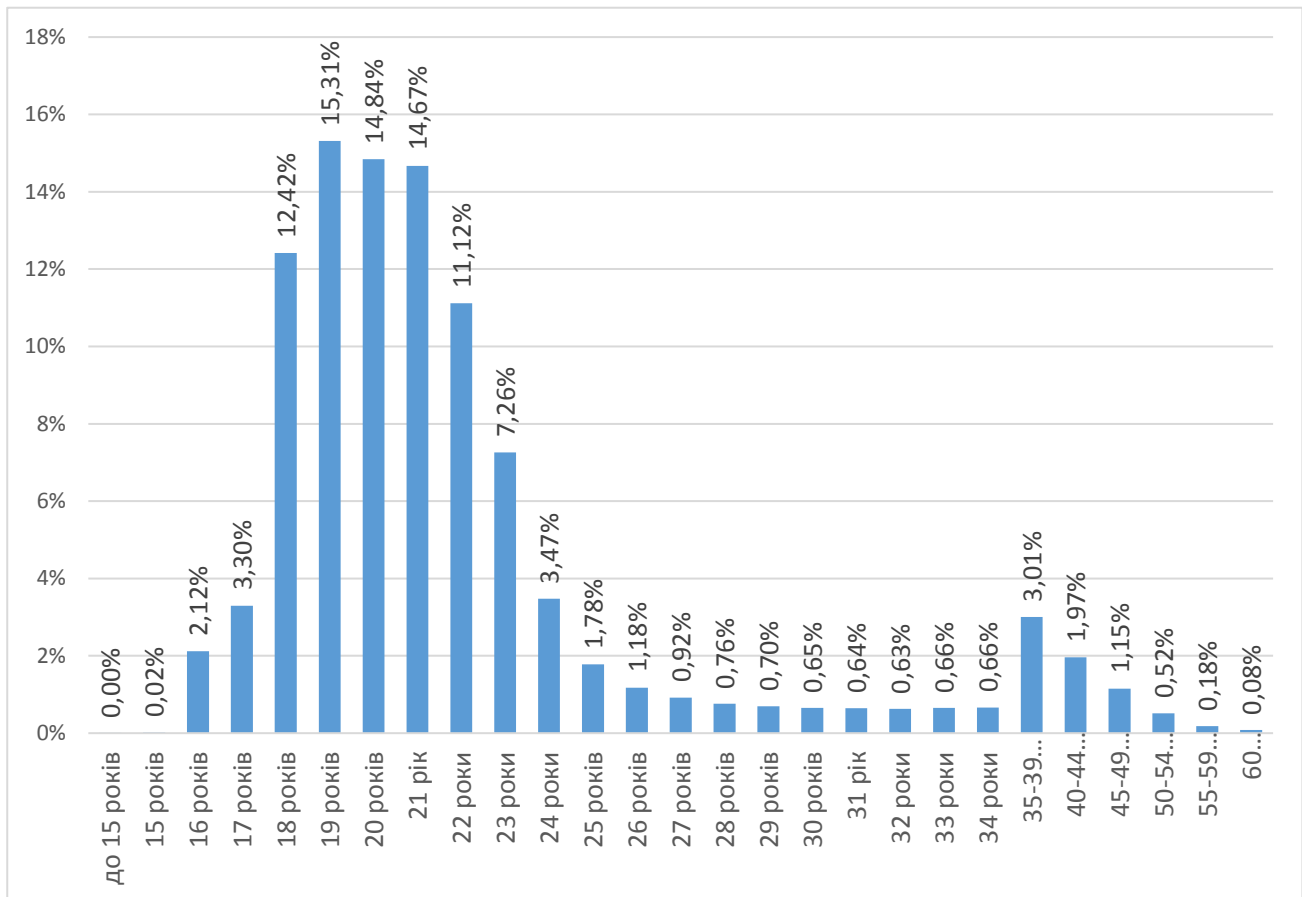

Рис. 1.2.13. Віковий розподіл здобувачів вищої освіти

1.2.6. Вступна кампанія — 2021

За даними порталу «Вступ.ОСВІТА.UA»,¹² під час вступної кампанії — 2021 було подано майже 1,1 млн заяв вступників на спеціальності бакалавра та медичного магістра (вступ на базі повної загальної середньої освіти) та понад 216 тис. заяв на спеціальності ступеня «магістр» (без урахування вступників на базі повної загальної середньої освіти).

¹² URL: <https://vstup.osvita.ua/>

Таблиця 1.2.5

Розподіл заяв вступників 2020 року за регіонами

Регіон	Бакалавр і медичний магістр	Магістр
Київ	391 124	64 341
Вінницька область	32 526	4 924
Волинська область	17 602	4 118
Дніпропетровська область	66 352	10 625
Донецька область	9 950	3 352
Житомирська область	18 440	3 744
Закарпатська область	14 121	2 571
Запорізька область	26 672	8 180
Івано-Франківська область	29 529	4 980
Київська область	7 741	3 879
Кіровоградська область	3 334	638
Луганська область	4 864	2 735
Львівська область	130 162	20 500
Миколаївська область	10 812	3 667
Одеська область	64 591	13 328
Полтавська область	16 243	4 587
Рівненська область	15 296	3 681
Сумська область	11 632	4 057
Тернопільська область	22 504	6 729
Харківська область	140 755	28 668
Херсонська область	8 665	3 163
Хмельницька область	14 991	3 480
Черкаська область	13 955	4 658
Чернівецька область	17 869	3 670
Чернігівська область	9 999	2 174
УСЬОГО	1 099 729	216 449

Джерело: портал «Вступ.ОСВІТА.UA»

Регіональний розподіл такий: більше третини (35,6 %) випускників шкіл подали заяви у ЗВО м. Києва, що на 1,4 в. п. більше, ніж попереднього року. До числа регіонів — «лідерів» за кількістю поданих заяв входять Харківська (12,8 % заяв), Львівська (11,8 %), Дніпропетровська (6,0 %) та Одеська (5,9 %) області. Подібна ситуація спостерігається й зі вступниками на рівень «магістр». Загалом, як наочно демонструє діаграма (рис. 1.2.14), розподіл заяв корелює з розподілом кількості закладів вищої освіти.

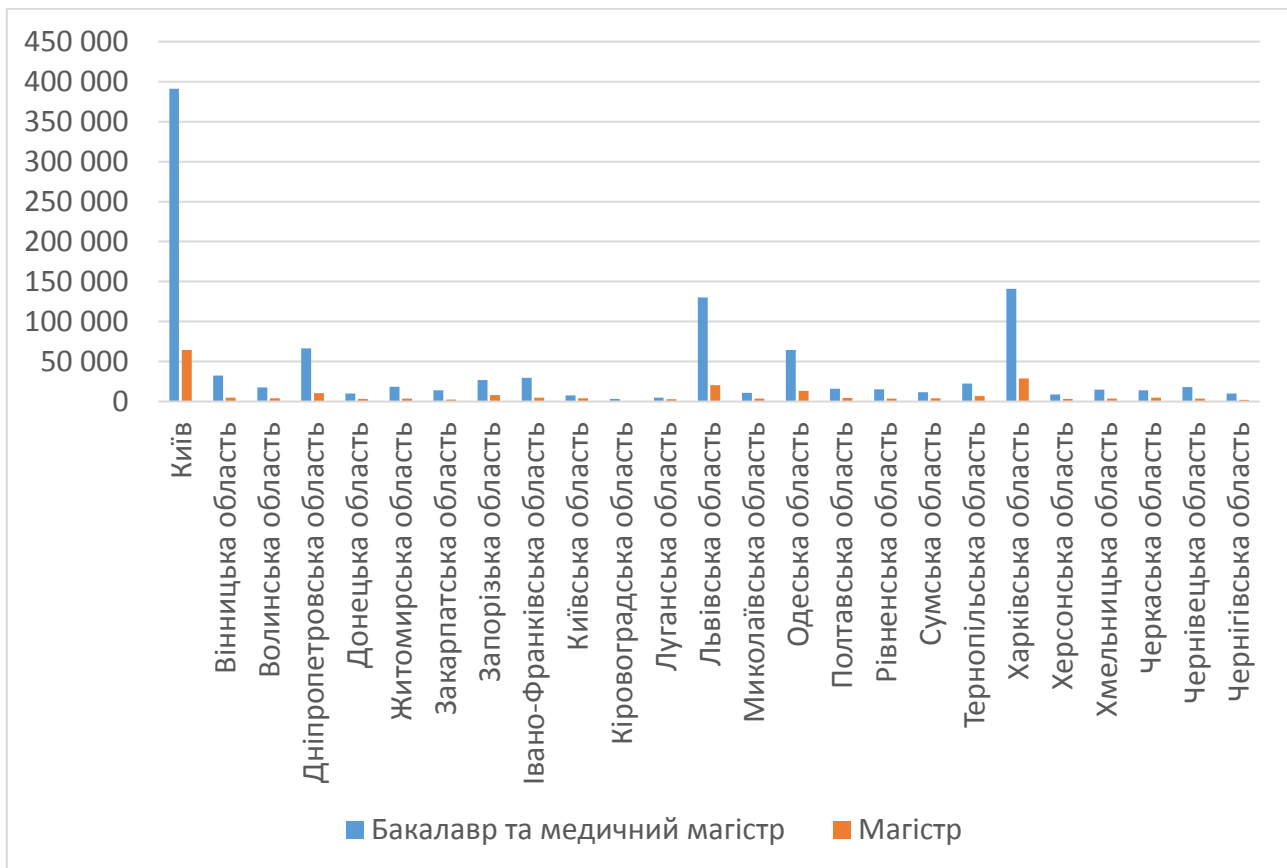

Рис. 1.2.14. Розподіл заяв вступників 2021 року за регіонами

Десятку найпопулярніших за кількістю поданих заяв спеціальностей бакалаврату утворили¹³:

- Філологія (76 371 заява);
- Право (67 720);
- Комп'ютерні науки (66 123);
- Менеджмент (62 227);
- Середня освіта (44 136);
- Інженерія програмного забезпечення (43 618);
- Журналістика (43 215);
- Психологія (39 529);
- Економіка (37 464);
- Маркетинг (36 080).

Порівняння вступних кампаній 2021 і 2020 років¹⁴ свідчить, що спеціальність «Філологія» перемістилась із третього місця за популярністю на

¹³ Вступ-2021: понад мільйон заяв подано вступниками на бакалаврат // Міністерство освіти і науки України. 2021, 26 лип. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vstup-2021-ponad-miljon-zayav-podano-vstupnikami-na-bakalavrat>

¹⁴ Див.: Вступ 2020: зареєстровано більше 1 млн заяв, які виші та спеціальності обирали цього року вступники // МОН. 2020, 26 серп. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vstup-2020-zareyestrovano-bilshe-1-mln-zayav-yaki-vishi-ta-specialnosti-obirali-cogo-roku-vstupniki>

перше; зникла з умовної десятки найпопулярніших спеціальностей «Фінанси, банківська справа та страхування», натомість з'явилась «Журналістика».

Найпопулярнішими закладами вищої освіти серед вступників на бакалаврські освітні програми, що вступають на основі повної загальної середньої освіти, у 2021 році були¹⁵:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка (53 777 поданих заяв);
- Львівський національний університет імені Івана Франка (47 326);
- Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (46 235).

При вступі на магістратуру найбільшу кількість заяв вступники подали на такі спеціальності¹⁶:

- Право (23 404 заяви);
- Менеджмент (11 701);
- Середня освіта (9 280);
- Філологія (8 528);
- Комп'ютерні науки (8 511);
- Психологія (6 373);
- Економіка (5 845);
- Фінанси, банківська справа та страхування (5 624);
- Публічне управління та адміністрування (4850);
- Комп'ютерна інженерія (4 058).

Найбільш популярними серед вступників на магістерські освітні програми (на основі ступеня бакалавра) були такі університети¹⁷:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка (11 483 подані заяви);
- Національний університет «Львівська політехніка» (7 738);
- Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (7 061).

Кількість зарахованих вступників на навчання за державним замовленням на основі повної загальної середньої освіти на бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного та ветеринарного спрямувань) становить 58 698 осіб, на молодшого бакалавра — 467 осіб¹⁸.

¹⁵ Вступ-2021: понад мільйон заяв...

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Майже 60 тисяч вступників зараховано до закладів вищої освіти на бюджет // МОН. 2021, 10 серп. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/majzhe-60-tisyach-vstupnikiv-zarahovano-do-zakladiv-vishoyi-osviti-na-byudzhet>

Перша десятка закладів вищої освіти за найбільшою кількістю зарахованих на бюджет виглядає так¹⁹:

- Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (3 911 осіб);
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка (3 066);
- Національний університет «Львівська політехніка» (2 448);
- Львівський національний університет імені Івана Франка (2 259);
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (1 245);
- Національний авіаційний університет (1 215);
- Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (1 215);
- Харківський національний університет радіоелектроніки (1 048);
- Національний університет біоресурсів і природокористування України (1 026);
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (860).

Найбільш популярними спеціальностями серед вступників на бюджет є²⁰:

- Середня освіта (6 217 осіб);
- Медицина (3 664);
- Комп'ютерні науки (3 421);
- Філологія (2 325);
- Інженерія програмного забезпечення (1 899);
- Комп'ютерна інженерія (1 700);
- Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (1 659);
- Будівництво та цивільна інженерія (1 492);
- Право (1 156);
- Агрономія (1 108).

1.2.7. Аспіранти

За даними Державної служби статистики України²¹, станом на 1 січня 2021 року в Україні навчалося 25 668 аспірантів (без урахування аспірантів із закордонних країн), зокрема 23 469 аспірантів (91,43 %) у закладах вищої освіти та 2 199 (8,57 %) — у наукових установах (слід пам'ятати про те, що, згідно із Законом України «Про вищу освіту» (2014), ті наукові установи, які мають освітні чи освітньо-наукові програми, також вважаються закладами вищої освіти). За рахунок державного бюджету навчалося 15 953 аспіранти (62,15 %). На денній формі — 15 722 аспіранти (61,25 %).

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році...

Майже третина (33,5 %) аспірантів навчалася в закладах м. Києва. Також регіонами — «лідерами» за кількістю аспірантів виступили Харківська (13,4 %), Львівська (7,7 %), Одеська (6,8 %) та Дніпропетровська (5,8 %) області.

Загалом аспірантуру мали 408 закладів, з них 231 заклад вищої освіти та 177 наукових установ.

Рис. 1.2.15. Розподіл за галузями знань аспірантів, що навчаються за спеціальностями Переліку-2015

Відповідно до чинного Переліку галузей знань і спеціальностей (далі — Перелік-2015), за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, станом на початок 2021 року навчалася 25 095 осіб (97,8 % від загальної кількості

аспірантів), зокрема на денній формі — 15 399 осіб, на заочній і вечірній — 9 696 осіб. Підготовку аспірантів за Переліком-2015 здійснювали 398 закладів, зокрема 230 ЗВО та 168 наукових установ.

Найбільш популярними галузями знань, за якими здійснюється підготовка аспірантів, є 08 Право, 05 Соціальні та поведінкові науки, 03 Гуманітарні науки, 01 Освіта / Педагогіка, 22 Охорона здоров'я, 07 Управління та адміністрування (див. рис. 1.2.15).

Таблиця 1.2.6

Розподіл аспірантів за галузями знань та формами навчання²²

Галузь знань	Денна форма	Заочна та вечірня форми	Загалом
01 Освіта / Педагогіка	918	1 040	1 958
02 Культура і мистецтво	578	96	674
03 Гуманітарні науки	1 379	584	1 963
04 Богослов'я	9	17	26
05 Соціальні та поведінкові науки	1 738	1 144	2 882
06 Журналістика	90	43	133
07 Управління та адміністрування	1 157	566	1 723
08 Право	919	2 537	3 456
09 Біологія	459	140	599
10 Природничі науки	1 043	160	1 203
11 Математика та статистика	400	32	432
12 Інформаційні технології	1 137	288	1 425
13 Механічна інженерія	839	188	1 027
14 Електрична інженерія	403	82	485
15 Автоматизація та приладобудування	388	76	464
16 Хімічна та біоінженерія	192	53	245
17 Електроніка та телекомунікації	305	71	376
18 Виробництво та технології	286	78	364
19 Архітектура та будівництво	381	147	528
20 Аграрні науки та продовольство	663	234	897
21 Ветеринарна медицина	243	29	272
22 Охорона здоров'я	944	917	1 861
23 Соціальна робота	55	48	103
24 Сфера обслуговування	14	7	21
25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	125	57	182
26 Цивільна безпека	34	30	64
27 Транспорт	205	143	348
28 Публічне управління та адміністрування	318	707	1 025
29 Міжнародні відносини	177	182	359
УСЬОГО	15 399	9 696	25 095

Джерело: Державна служба статистики України

²² 573 аспіранти, що навчаються на спеціальностях відповідно до Переліку наукових спеціальностей, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011, № 1057, у цій таблиці не враховані.

1.2.8. Здобувачі-іноземці

За даними Українського державного центру міжнародної освіти, в Україні навчається 76 548 іноземних студентів зі 155 країн світу (попереднього року — 80 470 студентів зі 158 країн).²³ Основна частина (68 908) іноземних студентів здобувають освітній ступінь, 4 936 здійснюють мовну підготовку, 1 719 здобувають післядипломну освіту, 974 особи навчаються в аспірантурі чи докторантурі, 11 осіб перебувають в Україні в рамках програм академічної мобільності²⁴.

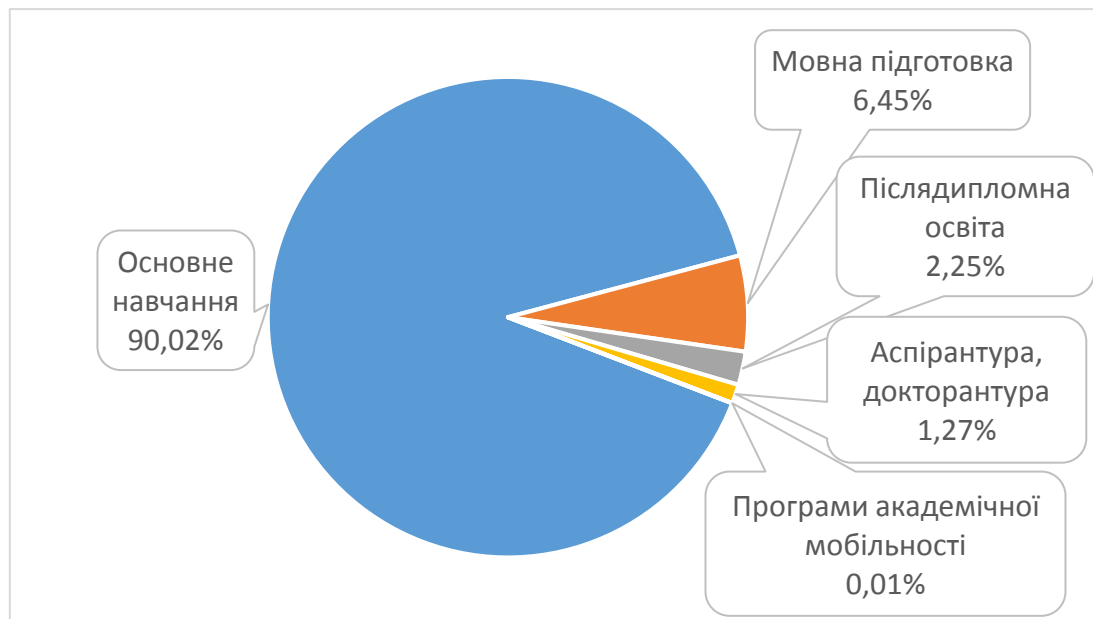

Рис. 1.2.16. Розподіл іноземних студентів

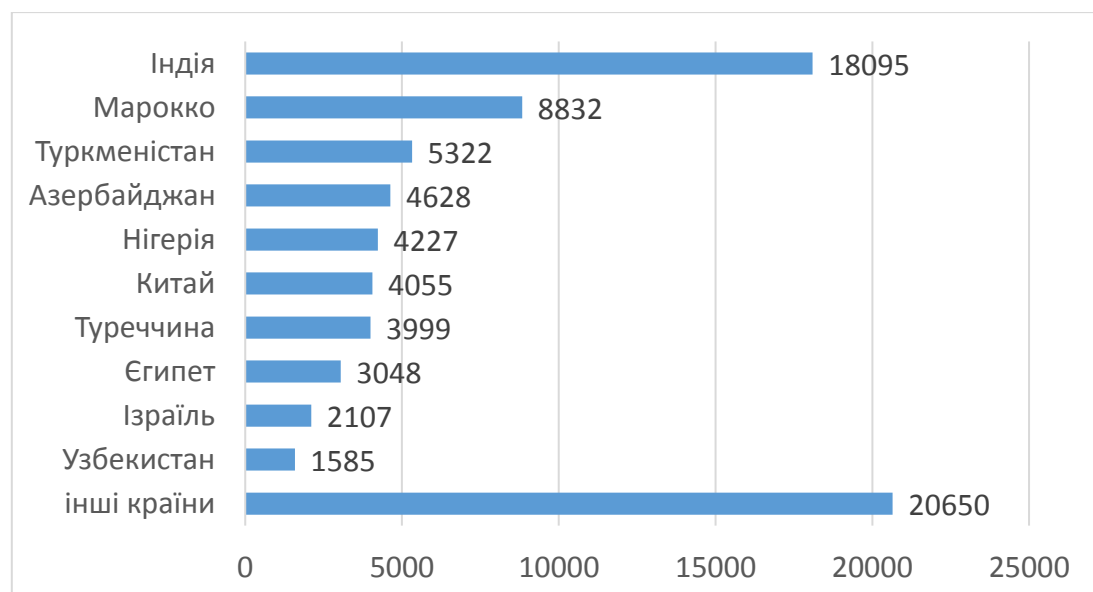

Рис. 1.2.17. Кількість іноземних студентів за країнами походження

²³ Іноземні студенти в Україні // Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-v-ukraini/inomezni-studenti-v-ukraini/>

²⁴ Ibid.

10 найпопулярніших країн за походженням іноземних студентів становлять Індія, Марокко, Туркменістан, Азербайджан, Нігерія, Китай, Туреччина, Єгипет, Ізраїль та Узбекистан²⁵ (див. рис. 1.2.17). Ця ситуація є ідентичною минулорічній.

Найпопулярнішими ЗВО України, де навчаються іноземні студенти, є:

- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна — 4 277 студентів;
- Харківський національний медичний університет — 4 215;
- Національний медичний університет імені О. О. Богомольця — 3 061;
- Одеський національний медичний університет — 2 935;
- Запорізький державний медичний університет — 2 860;
- Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова — 2 771;
- Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України — 2 573;
- Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського — 2 433;
- Буковинський державний медичний університет — 2 095;
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка — 1 838²⁶.

Як можна побачити, основна частина здобувачів-іноземців навчаються в медичних закладах вищої освіти.

Загалом кількість ЗВО в Україні, які здійснюють навчання іноземних студентів, становить 394 заклади²⁷.

1.3. Викладацький склад ЗВО

За даними Державної служби статистики України²⁸, на початок 2020/2021 навчального року викладацький склад університетів, академій, інститутів становив 135 216 осіб, з них науково-педагогічні працівники — 111 065 осіб, наукові працівники — 566, педагогічні працівники — 23 585 осіб.

Науковий ступінь мають 77 380 викладачів ЗВО (57,2 % від їхньої загальної кількості), зокрема ступінь доктора наук — 16 791 особа (12,4 %), кандидата наук — 59 975 осіб (44,4 %), доктора філософії — 614 осіб (0,5 %).

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році...

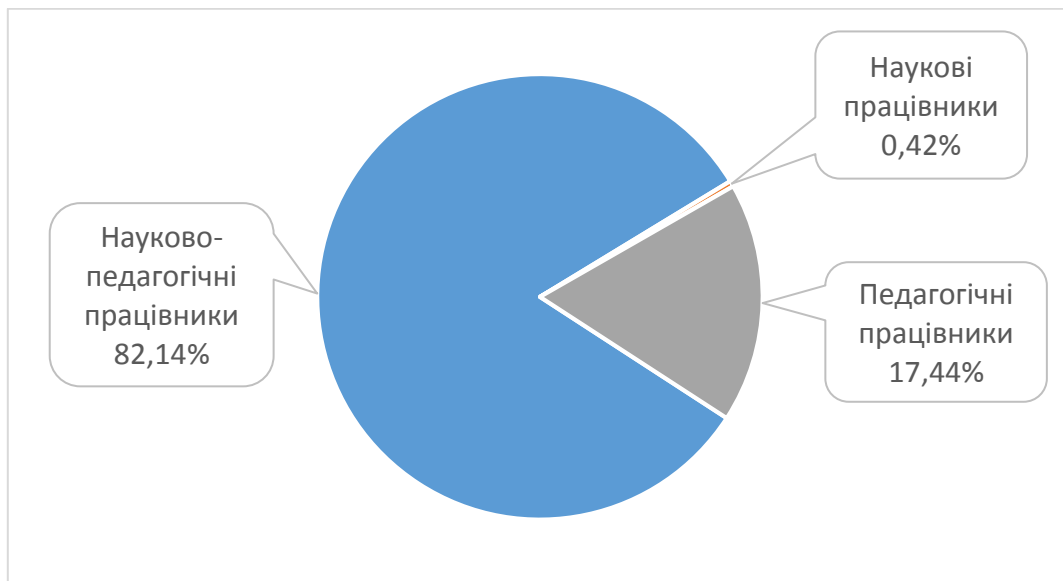

Рис. 1.3.1. Структура викладацького складу закладів вищої освіти (станом на початок 2020/2021 навчального року)

Таблиця 1.3.1

**Кількість викладачів ЗВО, які мають науковий ступінь
(станом на початок 2020/2021 навчального року)**

Науковий ступінь	Науково-педагогічні працівники	Наукові працівники	Педагогічні працівники	Разом
Доктор філософії	595	2	17	614
Кандидат наук	56 949	267	2 759	59 975
Доктор наук	16 131	105	555	16 791
УСЬОГО	73 675	374	3 331	77 380

Джерело: укладено на основі даних Державної служби статистики України

Вчене звання мають 55 295 викладачів ЗВО (40,9 % від їхньої загальної кількості), зокрема звання професора — 12 870 осіб (9,5 %), доцента — 41 171 особа (30,4 %), старшого дослідника — 1 254 особи (0,9 %).

Таблиця 1.3.2

**Кількість викладачів ЗВО, які мають вчене звання
(станом на початок 2020/2021 навчального року)**

Вчене звання	Науково-педагогічні працівники	Наукові працівники	Педагогічні працівники	Разом
Професор	12 403	68	399	12 870
Доцент	39 548	136	1 487	41 171
Старший дослідник (старший науковий співробітник)	1 159	36	59	1 254
УСЬОГО	53 110	240	1 945	55 295

Джерело: укладено на основі даних Державної служби статистики України

Гендерний баланс викладацького складу вітчизняних ЗВО дещо зміщений на користь жінок, питома вага яких становить 60,4 %. Однак за окремими категоріями викладачів ситуація також різниться: найбільше жінок — серед педагогічних працівників (69,8 %), дещо менше — серед науково-педагогічних працівників (58,4 %) і найменше — серед наукових працівників (51,9 %).

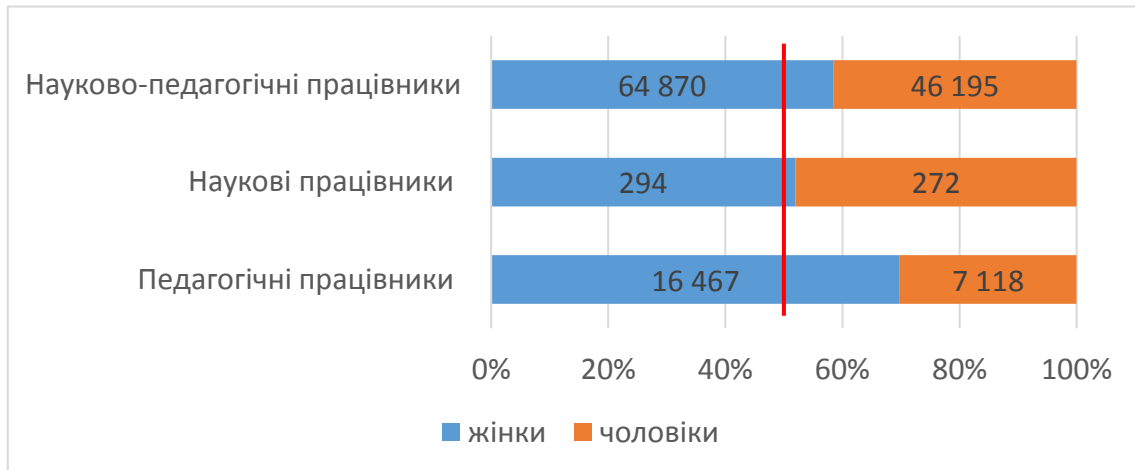

Рис. 1.3.2. Кількість і гендерний баланс окремих категорій викладачів ЗВО (станом на початок 2020/2021 навчального року)

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНИХ ЗВО

2.1. Регулярні опитування студентів як елемент систем внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти: українські реалії

У жовтні — листопаді 2021 року Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти провело дослідження практик застосування опитувань здобувачів у вітчизняних закладах вищої освіти. Для цього був розроблений спеціальний опитувальник, розісланий усім представленим у ЄДЕБО закладам вищої освіти (типу університет, академія, інститут).

На жаль, частина закладів поставилася неуважно до умов дослідження. Як наслідок, було одержано 1 076 заповнених опитувальників, однак «унікальних» закладів вищої освіти виявилось лише 136. У семи опитувальниках назва закладу взагалі не була зазначена.

Серед «лідерів» з масового залучення студентів до заповнення опитувальників виявилися такі заклади, як Вінницький національний аграрний університет (228 опитувальників), Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького (196), Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (172), Дніпровський державний медичний університет (90), Харківський національний університет внутрішніх справ (75). Загалом понад два десятки закладів вищої освіти надіслали більше ніж по одному опитувальнику. Також варто зауважити, що стосовно тих ЗВО, від яких надійшов лише один опитувальник, теж мають місце випадки заповнення опитувальників студентами.

Вочевидь, здобувачі не були в змозі дати відповіді на запитання анкети, розробленої для керівництва закладів вищої освіти, про що, у більшості випадків, вони чесно і сказали у своїх відповідях. Використання цього масиву даних, без сумніву, сформувало б абсолютно нерелевантну картину. Тому з метою виправлення ситуації була проведена робота з фільтрування масиву опитувальників за принципом «один заклад — один опитувальник», відкидання опитувальників, експліцитно заповнених студентами, відкидання опитувальників, які

не містять релевантних відомостей. У результаті базу дослідження сформували 127 опитувальників.

На перше запитання — **«Чи проводяться опитування студентів після завершення кожного курсу і перед початком сесії? Якщо ні — чому?»** — усі²⁹ заклади відповіли, що опитування вони проводять. Із них 34 заклади (26,8 %) або зазначили відмінні моделі проведення опитувань (раз на рік, щосеместрово після завершення сесії), або дали відповідь «наприкінці сесії», без зазначення того, коли це відбувається — до чи після сесії, або не дали чіткої відповіді на запитання (наприклад, «Опитування проводяться регулярно»).

Відповіді на запитання **«Чи були залучені для роботи над вашою анкетною для опитування студентів про якість курсу та якість викладання професійні соціологи?»** були такими: більшість закладів (79) дали ствердну відповідь, однак частка тих, хто дали негативну відповідь, також є вагомою — понад третина (46 ЗВО). З формулювання відповідей двох закладів неможливо зробити чіткі висновки щодо наявності практики залучення професійних соціологів.

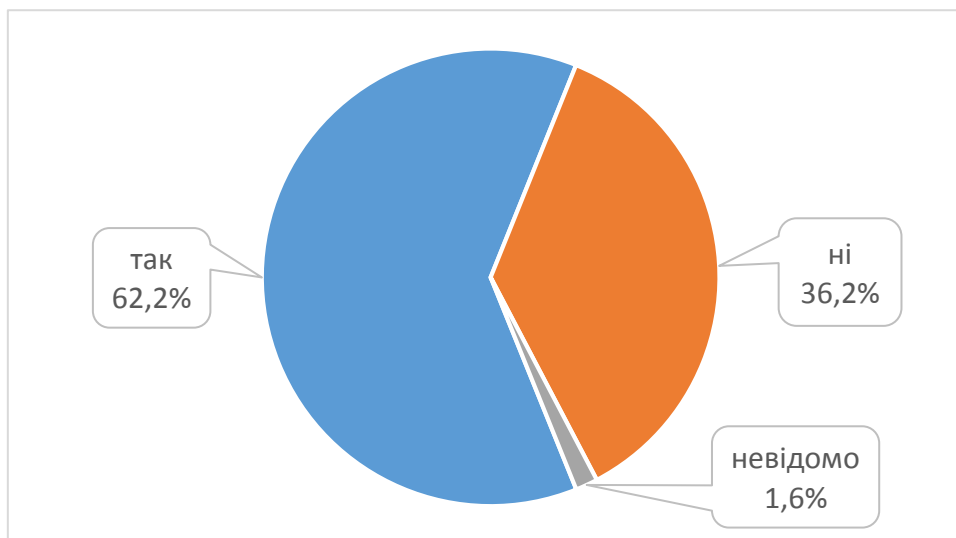

Рис. 2.1.1. Відповіді на запитання «Чи були залучені для роботи над вашою анкетною для опитування студентів про якість курсу та якість викладання професійні соціологи?»

Деякі заклади, що задекларували залучення фахових соціологів, надали додаткову інформацію щодо особливостей такої практики: 20 закладів указали, що залучають власні структурні підрозділи: як правило, це кафедри (соціології та ін.), але деякі заклади зазначили наявність у них спеціальних підрозділів на кшталт соціологічної лабораторії (Український католицький університет), лабораторії психологічного консультування (Київський національний лінгвістичний

²⁹ Один заклад, що був нещодавно утворений унаслідок злиття двох інших, зазначив, що в ньому таких опитувань ще не проводилось, але вони мали місце в практиці діяльності закладів-«попередників».

університет) тощо; 26 закладів дали відповідь, що залучають «внутрішнього» фахівця-соціолога (знову ж таки, як правило, йшлося про викладачів). Жоден заклад явним чином не вказав, що залучаються зовнішні фахівці-соціологи чи незалежні соціологічні служби, хоча з наданих відповідей і не випливає, що така практика відсутня у вітчизняному освітньому полі.

У декількох відповідях, у яких зазначалося, що професійні соціологи не залучалися, було уточнено, що натомість залучалися фахові психологи.

На запитання **«Які приклади подібних опитувальників (анкет) брались до уваги?»** 94 заклади вищої освіти (74 %) вказали, що вони користувались іншими зразками, 18 (14,2 %) заперечили це, і з відповідей 15 ЗВО (11,8 %) не можна було зробити однозначних висновків щодо цього (див. рис. 2.1.2).

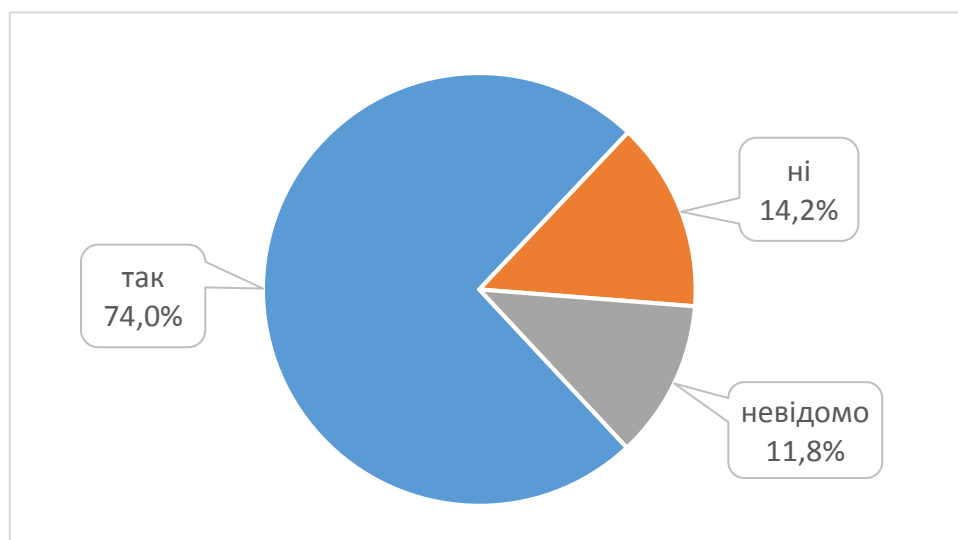

Рис. 2.1.2. Відповіді на запитання «Які приклади подібних опитувальників (анкет) брались до уваги?»

Серед тих закладів, що користувались прикладами опитувальників (анкет), 69 використовували анкети інших ЗВО (з них 17 ЗВО стверджували, що брались приклади зарубіжних вишів), 13 — опитувальник НАЗЯВО. Шість закладів послали на проєкт Academic IQ «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти», і два — на рекомендації (анкети) Еразмус+. Крім того, окремі заклади вказували на використання матеріалів (рекомендацій, розробок) Інституту соціології НАНУ, Канадського співтовариства стосовно студентських опитувань (Canadian University Survey Consortium), Experiences of Teaching & Learning Questionnaire (ETLQ), National Student Survey (NSS), «Рекомендацій для покращення якості вищої освіти в Україні» професора Владіміра Дворжакова та ін.

Переважна більшість закладів — 118 (92,9 %) — зазначила, що їхні опитувальники містять відкриті запитання (запитання **«Чи містять опитувальники (анкети) відкриті запитання?»**), з них два ЗВО уточнили, що це залежить від характеру опитування.

Очікуваними виявилися відповіді на запитання **«Яким є основний формат проведення опитувань студентів?»**: дві третини закладів указали, що вони використовують онлайнві опитувальники на сервісах типу Google Forms. Інші форми проведення опитувань виявилися значно менш популярними (див. рис. 2.1.3). Варто зауважити, що 12 ЗВО вказали на практику одночасного використання різних форматів.

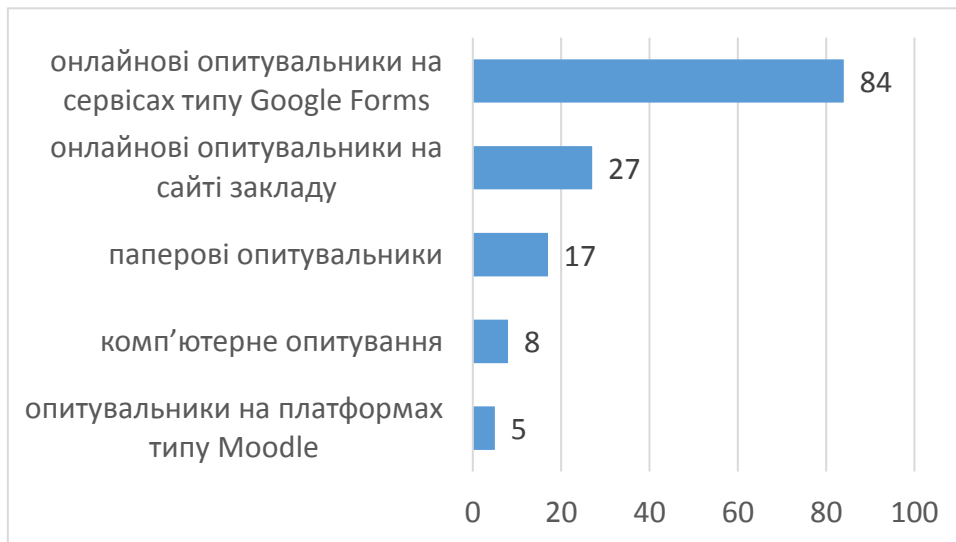

Рис. 2.1.3. Відповіді на запитання **«Яким є основний формат проведення опитувань студентів?»** (кількість ЗВО)

У відповідях на запитання **«Яке програмне забезпечення для проведення опитувань ви застосовуєте?»** лише один заклад указав на використання якогось специфічного ПЗ — це система управління ВНЗ «Сократ» (Вінницький національний аграрний університет).

На прохання надати зразок анкети (опитувальника) студентів чи надіслати посилання на ці анкети 18 ЗВО надіслали такі зразки, 101 заклад надіслав посилання (зокрема й один з тих закладів, що надіслав зразок опитувальника). Решта 9 закладів проігнорували це прохання.

Також очікуваними виявилися відповіді на запитання **«На яких рівнях проводиться обговорення результатів опитування в закладі?»**: основною «моделлю» проведення такого роду обговорень є тріада «керівництво ЗВО — факультет — кафедра»³⁰. Неочікувано низькою виявилася частка закладів, які проводять обговорення на рівні робочих груп (груп забезпечення) освітніх програм — 16,5 %. Невисокою виявилася питома вага закладів, які задекларували обговорення результатів опитування студентів із самими студентами (через органи студентського самоврядування чи безпосередньо) — 18,9 % та 7,1 %

³⁰ До категорії «керівництво ЗВО» віднесено ректора, ректорат, вчену раду ЗВО; до категорії «факультет / інститут» віднесено рівень декана, деканату, вченої ради факультету (інституту). Категорія «кафедра» охоплює також циклові комісії та відділи (у наукових установах).

відповідно. Із зовнішніми стейкхолдерами такі обговорення поводять лише три заклади (2,4 %).

Рис. 2.1.4. Відповіді на запитання «Яким є основний формат проведення опитувань студентів?» (кількість ЗВО)

Натомість на запитання «**Чи залучаються зовнішні стейкхолдери до обговорення результатів опитування? Якщо так, вкажіть, будь ласка, які саме**» 109 закладів вищої освіти (85,8 %) дали ствердну відповідь. Щоправда, 19 з них не вказали, яких саме стейкхолдерів вони залучають.

Рис. 2.1.5. Відповіді на запитання «Чи залучаються зовнішні стейкхолдери до обговорення результатів опитування? Якщо так, вкажіть, будь ласка, які саме» (кількість ЗВО)

Із 90 закладів, що вказали, яких саме стейкхолдерів вони залучають, дві третини назвали роботодавців, третина — випускників, 27,8 % — профільні підприємства та організації. Решту груп стейкхолдерів вказала значно менша частка ЗВО (див. рис. 2.1.5).

Відповіді на наступне запитання — **«За яким принципом залучаються студенти і роботодавці для обговорення результатів опитувань, покращення навчальних курсів та перегляду освітніх програм?»** — засвідчили, що лише 75 закладів вищої освіти (59 %) виявилися здатними дати реальний опис практик залучення своїх ключових стейкхолдерів до такого роду обговорень. Решта або обмежилася відповідями на кшталт «демократичності», «рівності», «прозорості» і т. п., або надала відповіді, з яких не можна зробити впевнені висновки щодо форм залучення вказаних стейкхолдерів до обговорення.

Рис. 2.1.6. Відповіді на запитання «За яким принципом залучаються студенти і роботодавці для обговорення результатів опитувань, покращення навчальних курсів та перегляду освітніх програм?» (кількість ЗВО)

Найбільш «популярним» форматом залучення роботодавців і студентів виявилися запрошення їх на засідання випускових кафедр (28 ЗВО). У 17 закладах форматом обговорень результатів опитування студентів є проведення спеціальних круглих столів і семінарів, у 9 — обговорення в робочих групах освітніх програм. Залучення роботодавців також відбувається через запрошення на відповідні засідання вчених чи методичних рад закладів та/або факультетів (12 ЗВО) та через ради роботодавців при закладі (5 ЗВО). Залучення студентів відбувається зокрема через членство їхніх представників у керівних органах

закладу, факультету, органах забезпечення якості освіти (23 ЗВО), через органи студентського самоврядування (12 ЗВО) та через проведення спеціальних обговорень зі студентами (5 ЗВО). Слід зазначити, що більшість закладів заявили про декілька форм залучення (як правило, про 2–3).

Відповіді на запитання **«Як у закладі використовуються результати опитувань студентів?»** були досить різноманітними. Спроба виявити в них певні умовні кластери показала, що 65 закладів (51,2 %) фокусують увагу на модифікації змісту (освітньої програми, навчальних планів, робочих програм тощо), 32 ЗВО (25,2 %) зазначили доволі розпливчате покращення, удосконалення освітнього процесу, 13 ЗВО (10,2 %) вказали, що результати опитувань використовуються насамперед для усунення проблемних явищ. По 9 закладів зазначили як доволі обтічне покращення якості, так і цілком конкретне оцінювання роботи викладачів та ухвалення на підставі цього кадрових рішень. У 6 ЗВО зазначили, що результати опитування використовуються для прийняття ефективних управлінських рішень. Решта варіантів були радше спорадичними. Серед них безумовно варто виокремити відповідь «для оцінки ефективності прийнятих рішень із питань освітньої політики», яка засвідчує розуміння менеджментом цього закладу того, що результати опитувань студентів можуть бути не лише основою для прийняття управлінських рішень, але й індикатором ефективності рішень, ухвалених раніше.

На запитання **«Наведіть, будь ласка, приклади реальних дій закладу за наслідками проведених опитувань студентів (або дайте посилання на сторінку сайту ЗВО з описом відповідної ситуації)»** реальний приклад надали 89 закладів вищої освіти (70,1 %), загальний опис — 30 закладів (23,6 %). Решта 8 закладів (6,3 %) проігнорували це запитання.

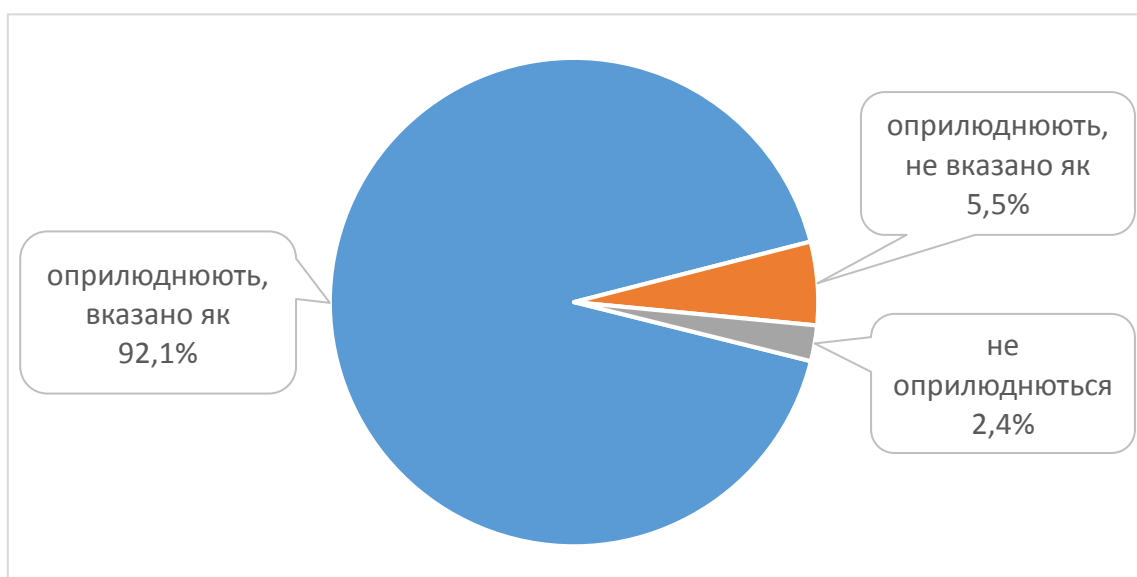

Рис. 2.1.7. Відповіді на запитання «В який спосіб оприлюднюються результати опитувань студентів?»

Відповіді на останнє запитання — **«В який спосіб оприлюднюються результати опитувань студентів?»** — показали, що майже всі заклади так чи так оприлюднюють результати опитувань (див. рис. 2.1.7): лише три ЗВО вказали, що вони цього не роблять. Однак варто зауважити, що сім ЗВО з тих, які заявили про оприлюднення результатів опитувань, не зазначили способу, у який вони це роблять.

Серед 117 закладів, які дали опис своїх практик оприлюднення результатів опитувань студентів, переважна більшість (98 ЗВО) указали, що вони це роблять через власний вебсайт. Окрім того, деякі ЗВО вказали, що такого роду оприлюднення відбувається всередині закладу: 20 закладів зазначили, що ці результати оприлюднюються на рівні ректорату, вченої ради закладу, 10 — на рівні факультету, 14 — на рівні кафедр, 6 — на рівні органу студентського самоврядування. Три заклади зазначили, що поширюють ці результати на сторінках закладу в соціальних мережах. Інші варіанти відповідей мають одиничний характер (це, наприклад, публікація результатів на дошці оголошень у закладі, у системі Moodle і т. ін.).

Опитування органів студентського самоврядування

Окрім керівництва ЗВО, опитувальник³¹ був розісланий органам студентського самоврядування (далі — ОСС) закладів вищої освіти. На жаль, участь зголосилися взяти ОСС лише 48 ЗВО, що не дає можливості одержати повноцінну картину ситуації.

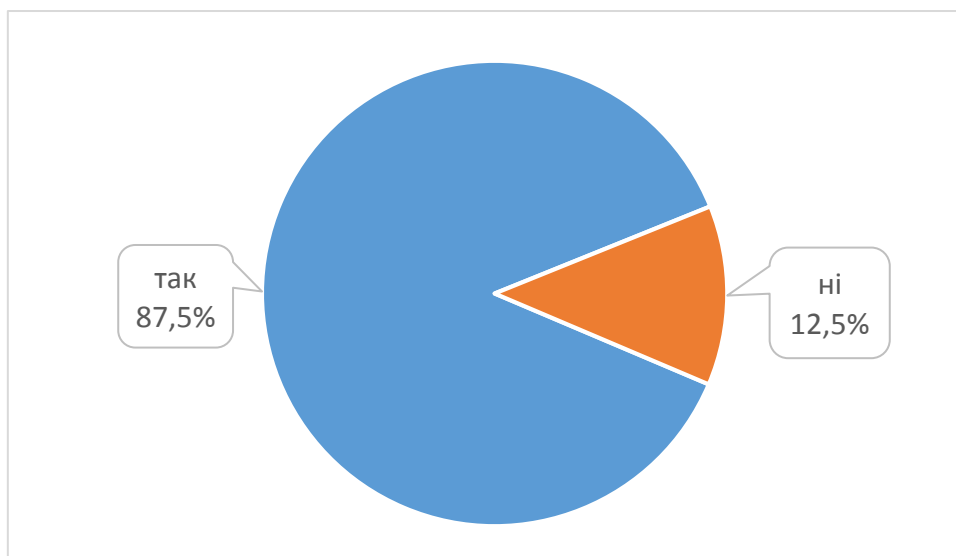

Рис. 2.1.8. Відповіді, надані ОСС на запитання «Чи проводяться опитування студентів після завершення кожного курсу і перед початком семестру?»

Із цієї вибірки 6 закладів зазначили, що опитування студентів після завершення кожного курсу і перед початком семестру не проводиться. З них у трьох

³¹ Зміст опитувальника був дещо модифікований з урахуванням цільової аудиторії.

опитувальниках було вказано, що опитування проводяться не регулярно, а лише в окремих випадках — «Тільки для студентів спеціальностей, в яких незабаром акредитація», «Ні, ми робимо опитування, але не до чи після сесії, а з інших питань», «Ні, лише коли починається якийсь галас через викладача».

Отже, базу дослідження сформували 42 опитувальники.

Переважає більшість закладів — 40 (95,2 %) — зазначила, що опитувальники містять відкриті запитання (запитання «**Чи містять опитувальники (анкети) відкриті запитання?**»), негативні відповіді надали лиш два ЗВО.

Відповіді на запитання «**Яким є основний формат проведення опитувань студентів?**» засвідчили, що найпопулярнішим форматом є онлайнві опитувальники на сервісах типу Google Forms — їх використовують 71,4 % закладів. Онлайнві опитувальники на сайті закладу задіюють 31 % закладів, комп'ютерне опитування — 16,7 %, паперові опитувальники — 11,9 %. Ще два заклади зазначили свій варіант: в обох випадках ішлося про практику проведення усних опитувань студентів.

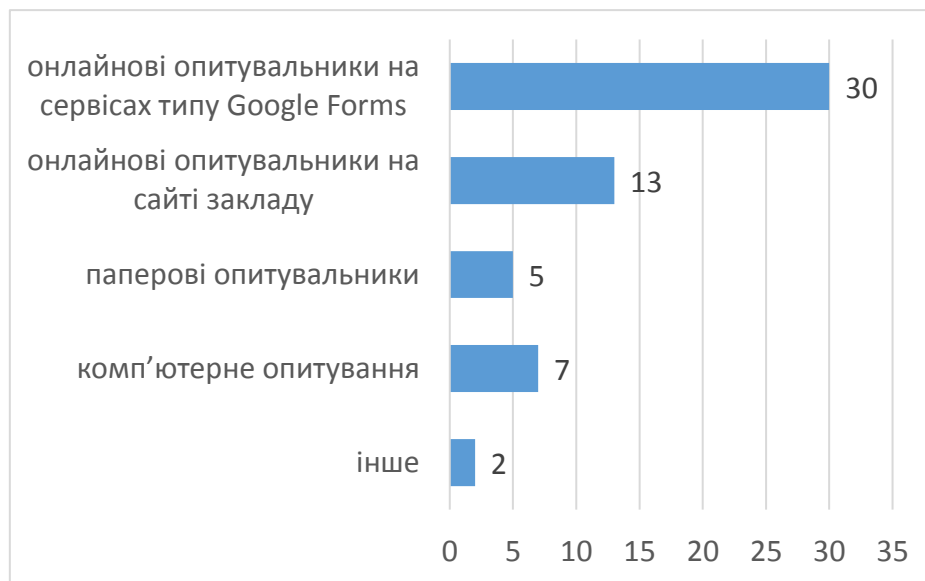

Рис. 2.1.9. Відповіді, надані ОСС на запитання «Яким є основний формат проведення опитувань студентів?» (кількість ЗВО)

Специфічним питанням опитувальника, що надсилався органам студентського самоврядування, було «**Оцініть за 5-бальною шкалою вплив органів студентського самоврядування на зміст опитування, де 1 — вплив відсутній, 5 — вплив максимальний (під максимальним впливом розуміється, що ОСС повністю самостійно формують зміст опитувальників)**». Більшість закладів (69 %) дали високі оцінки — «4» та «5», низькі оцінки дали лише 4 заклади (9,5 %). Загалом середня оцінка дорівнює 3,95.

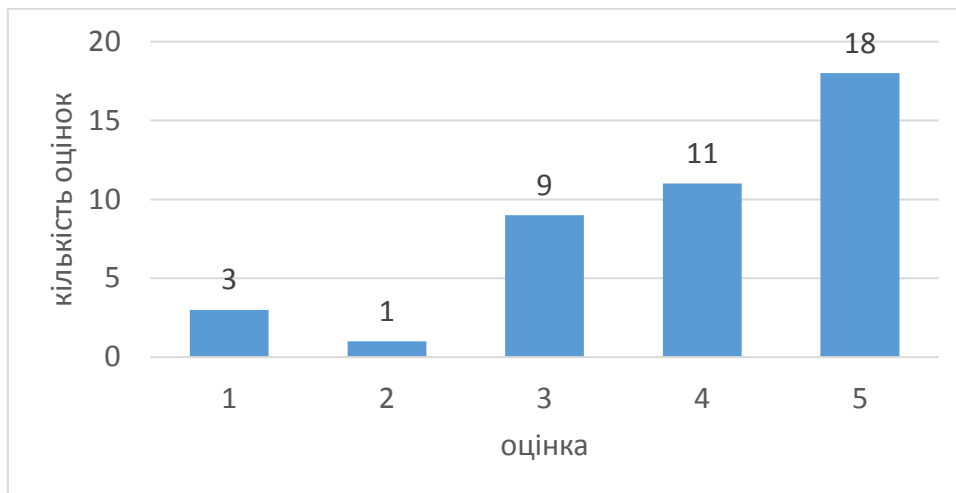

Рис. 2.1.10. Відповіді, надані ОСС на запитання «Оцініть за 5-бальною шкалою вплив органів студентського самоврядування на зміст опитування»

На запитання **«Чи залучаються органи студентського самоврядування до обговорення результатів опитування в закладі? Якщо так, то в якому форматі?»** 39 закладів дали ствердну відповідь.

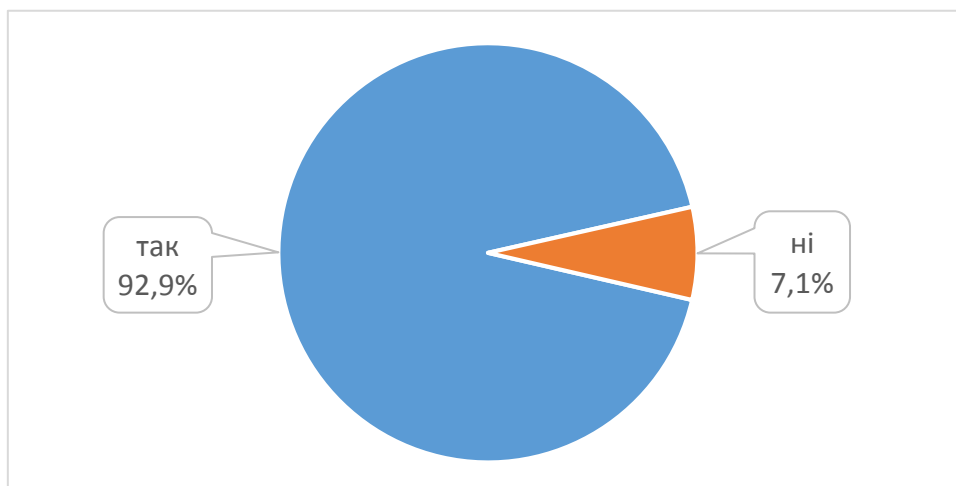

Рис. 2.1.11. Відповіді, надані ОСС на запитання «Чи залучаються органи студентського самоврядування до обговорення результатів опитування в закладі?»

Найбільш популярним форматом залучення ОСС виявилось обговорення результатів опитування на вчених радах закладу та/чи факультетів, що, ймовірно, пояснюється насамперед членством у цих органах представників здобувачів — таку відповідь дали 11 ЗВО. У шести закладах органи студентського самоврядування залучаються до обговорення на рівні керівництва (адміністрації), у двох — на засіданнях кафедр. У трьох закладах проводяться круглі столи за участю представників ОСС. Серед інших наданих відповідей були вказані спільні обговорення результатів опитувань із навчально-методичним відділом, із відділом моніторингу якості освіти, у робочих групах освітніх програм, на конференціях трудового колективу тощо. Варто зазначити, що 17 закладів із

тих, які ствердно відповіли на запитання про залучення ОСС до обговорень, не надали опису формату цього залучення.

Рис. 2.1.12. Відповіді, надані ОСС щодо формату залучення органів студентського самоврядування до обговорення результатів опитування в закладі (кількість ЗВО)

Трохи більше половини закладів (22) на запитання «**Чи залучаються зовнішні стейкхолдери до обговорення результатів опитування? Якщо так, вкажіть, будь ласка, які саме**» дали ствердну відповідь, третина (14) — заперечну. Відповіді ОСС 6 закладів констатували необізнаність респондентів із цього питання або не містили чіткої інформації.

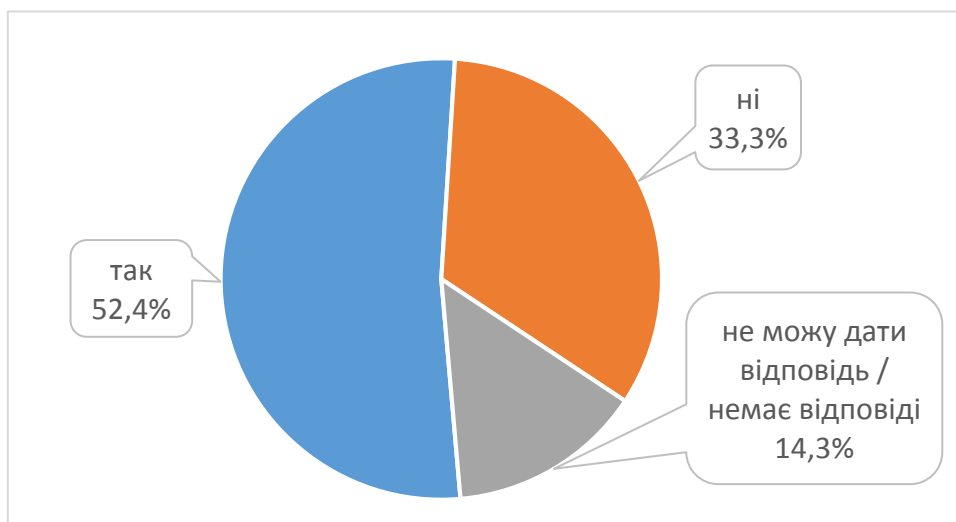

Рис. 2.1.13. Відповіді, надані ОСС на запитання «Чи залучаються зовнішні стейкхолдери до обговорення результатів опитування?»

Із 22 закладів, які заявили, що залучають зовнішніх стейкхолдерів до обговорення результатів опитування, 8 не вказали, яких саме. Таким чином, лише 16 закладів указали тип зовнішніх стейкхолдерів, що залучаються, зокрема 5 закладів залучають роботодавців, 4 — підприємства-партнери. Решту відповідей надали лише 1–2 заклади (див. рис. 2.1.14).

Рис. 2.1.14. Відповіді, надані ОСС щодо типів зовнішніх стейкхолдерів, які залучаються до обговорення результатів опитування (кількість ЗВО)

На запитання **«Наведіть, будь ласка, приклади реальних дій закладу за наслідками проведених опитувань студентів (або дайте посилання на сторінку сайту ЗВО з описом відповідної ситуації)»** реальний приклад надали дві третини (28) закладів вищої освіти, лише загальний опис — 8 закладів. Решта 6 закладів проігнорували це запитання. Приблизно такий самий характер мали реакції на аналогічне запитання з боку керівництва ЗВО.

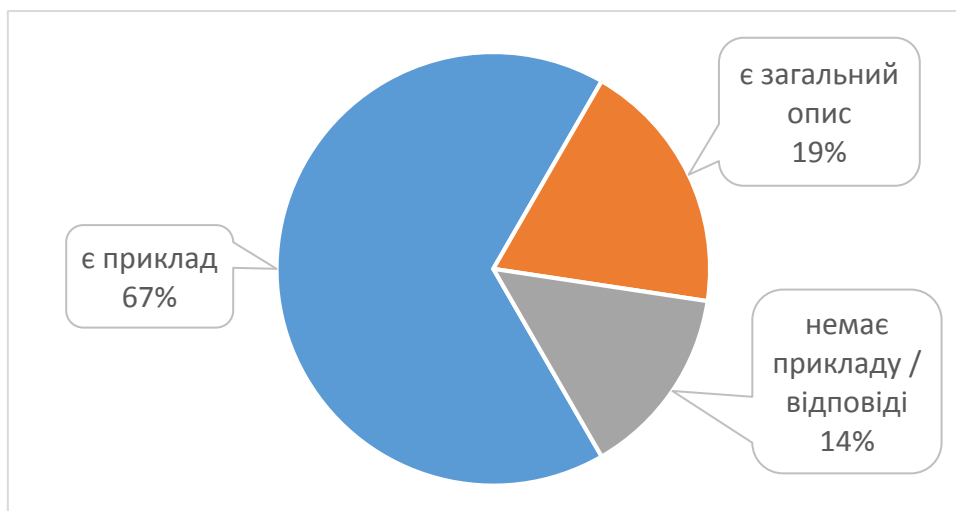

Рис. 2.1.15. Характер реакції на запитання «Наведіть, будь ласка, приклади реальних дій закладу за наслідками проведених опитувань студентів»

У відповідь на запитання **«В який спосіб оприлюднюються результати опитувань студентів?»** лише два ЗВО відповіли, що результати не оприлюднюються. Із тих 40, що практикують таке оприлюднення, лише 33 ЗВО вказали, у який спосіб вони це роблять.

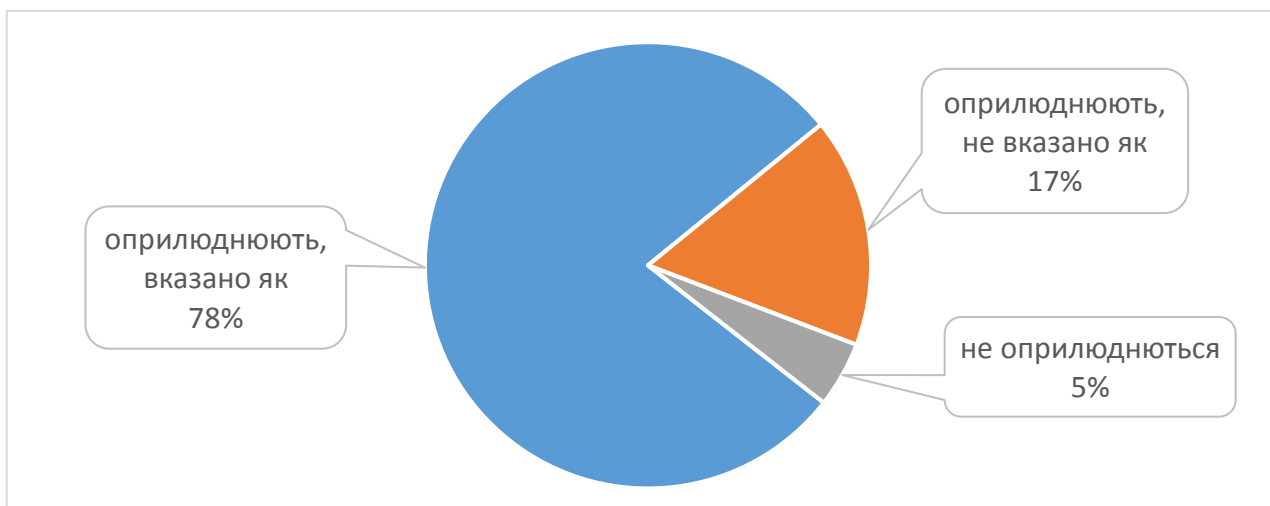

Рис. 2.1.16. Відповіді, надані ОСС на запитання «В який спосіб оприлюднюються результати опитувань студентів?»

Як демонструє рис. 2.1.17, більшість закладів вищої освіти практикують публікацію результатів опитувань студентів на вебсайті самого ЗВО чи сторінках факультетів, закладів, спеціальних служб закладу. У 6 закладах проводять обговорення на рівні закладу (в усіх випадках ішлося про вчені ради, що, вочевидь, пояснюється членством представників здобувачів у цих органах), у двох випадках — на рівні факультету. Жоден орган студентського самоврядування не вказав, що такого роду обговорення проводяться на рівні кафедри. Також привертає увагу, що лише у двох випадках було вказано, що самі ОСС виконують функцію оприлюднення результатів опитувань студентів. Серед інших указаних форм оприлюднення були зазначені соціальні мережі, дошки оголошень у приміщеннях закладів, паперові звіти тощо.

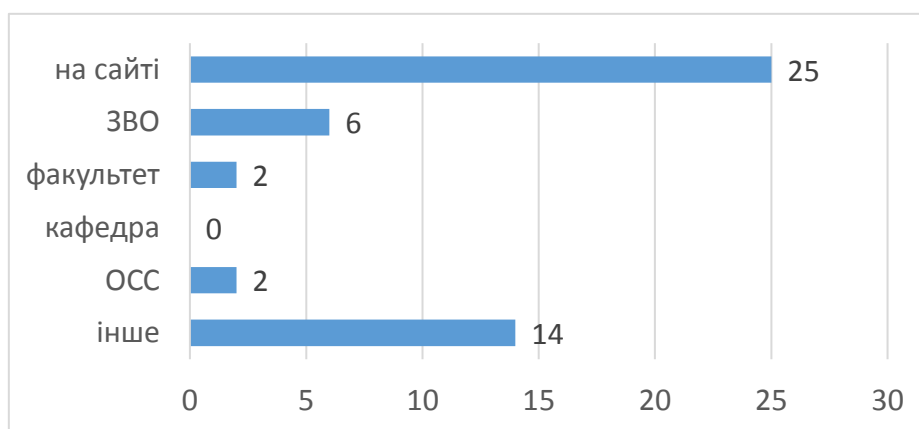

Рис. 2.1.17. Відповіді, надані ОСС на запитання «В який спосіб оприлюднюються результати опитувань студентів?»

РОЗДІЛ 3.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

3.1. Академічна доброчесність у вищій освіті: еволюція поглядів у новій парадигмі акредитації

Феномен академічної доброчесності почав більш прискіпливо розглядатись у застосуванні до закладів вищої освіти і наукових установ із моменту внесення змін до Закону України «Про освіту». Увага до академічної доброчесності посилилася, оскільки з'явився формальний привід, який повинен був викликати відповідні кроки в змінах внутрішніх систем забезпечення якості освітньої та наукової діяльності.

Еволюцію поглядів щодо забезпечення академічної доброчесності в закладі вищої освіти можна простежити хронологічно. Від початку впровадження нової парадигми акредитації до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти³², було включено окремий блок, присвячений академічній доброчесності, поданий у вигляді згаданого вже підкритерію 5.4.

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми³³ деталізували сутність цього критерію і дещо спростили роботу експерта, звузивши коло питань, присвячених академічній доброчесності:

*«Які документи ЗВО (інші інформаційні матеріали) містять політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності?
Які технологічні рішення (програмне забезпечення) використовуються як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності?
Яким чином відбувається перевірка на плагіат кваліфікаційних робіт (та/або інших видів наукового та навчального доробку учасників освітнього процесу)?
Яким чином формується база / репозитарій кваліфікаційних робіт у межах ОП?
Які види реакції можливі в ЗВО на порушення академічної доброчесності?»*

³² URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#n14>

³³ URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Рекомендації-щодо-застосування-критеріїв-оцінювання-якості-ОП.pdf>

Як унормована реакція на порушення академічної доброчесності в нормативних актах та документах?

Наведіть факти порушення академічної доброчесності на ОП та зазначте, які заходи були вжиті».

На додаток до цього Національне агентство запропонувало Рекомендації для ЗВО щодо розвитку систем забезпечення академічної доброчесності³⁴ як додатковий інструмент перевірки наявності та ефективності системи забезпечення академічної доброчесності як елементу внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

З таким «озброєнням» експерти приступили до виконання своїх обов'язків.

Аналіз звітів стосовно проведення акредитаційних експертиз у 2020 році свідчить про те, що експерти лише «втягувалися» в тематику оцінки рівня забезпечення академічної доброчесності в ЗВО. У деяких випадках експерти майже дослівно використовували матеріалі звітів із самооцінювання, не приділяючи належної уваги їхньому змісту, а констатуєчи наявність визначених рекомендаціями Національного агентства елементів (хоча відзначаючи далеко не всі потрібні). Покладаючись на звіти із самооцінювання, а також (не виключено) не розуміючи глибоко сутності феномену академічної доброчесності та методів боротьби з її порушеннями, експерти часто констатували неоднозначні факти, які їм «підкидали» ЗВО, ретранслюєчи їх у звіті експертної групи:

- «...Здобувачі вищої освіти підтвердили факти такої перевірки і допускають для себе у кваліфікаційних роботах до 20–30 відсотків запозичень з обов'язковим коректним посиланням на них»;
- «...Перевірка обсягу текстових запозичень в кваліфікаційних роботах здійснюється за допомогою сервісу “Назва сервісу” за такою рекомендованою шкалою: більше 80 % — робота оригінальна, 60–80 % — оригінальність задовільна, 40–60 % — робота направляєтся на доопрацювання, менше 40 % — робота до розгляду не приймається»;
- «...Відсутність опису прикладів виявлення випадків порушення академічної доброчесності пояснюється запровадженням практики попередньої перевірки робіт здобувачів програмами, які є у вільному доступі»;
- «...Із бесіди зі здобувачами було виявлено, що не відбувалося порушення академічної доброчесності...»;
- «...Для дотримання академічної доброчесності при написанні курсових проектів (робіт) студентам видають індивідуальні завдання»;

³⁴ URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>

- «...Передплаченого онлайн-сервісу для протидії порушенням академічної доброчесності не існує»;
- «...Здобувачі вищої освіти під час бесіди не змогли назвати заходи, які були проведені з метою популяризації академічної доброчесності у ЗВО»;
- «...За старанне дотримання норм академічної доброчесності, а також за вагомі персональні досягнення, високе місце в рейтингу, студенти можуть отримати підвищення до стипендії»;
- «...Перевірка на антиплагіат...»;
- «...Довідка на унікальність...»;
- «...Довідка на відсоток доброчесності...»;
- «...40 — плагіат, 60 — унікальність...».

Подібні неоднозначні й подекуди поверхові твердження і нестандартні процедури з'явилися внаслідок бажання ЗВО показати свою оригінальність у цій частині. Такі спроби в деяких випадках грали злий жарт і були причиною зниження загальної оцінки. Наступний кейс із описом процедури забезпечення академічної доброчесності також слід вважати не дуже успішним з огляду на те, що в дійсності боротьба ведеться не за академічну доброчесність.

Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти визначає основні засади щодо запровадження ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях науково-педагогічних працівників та студентів, у якому міститься інформація, зокрема, про процедури при виявленні плагіату та заходи із профілактики академічного плагіату. У ході зустрічей було з'ясовано, що курсові та дипломні роботи проходять перевірку на плагіат. У разі виявлення порушень роботи повертають на доопрацювання. У випадку виявлення низького рівня оригінальності кваліфікаційної роботи студента науковий керівник попереджає про це автора та ініціює рішення про недопущення його роботи до захисту та її доопрацювання, у випадку незгоди автора — інформує службовою запискою декана факультету. Для розгляду заяви про незгоду з результатами перевірки на наявність плагіату студента на факультеті створюється комісія з НПП відповідних кафедр.

Важливим етапом акредитаційної експертизи є тісний зв'язок кожного наступного етапу з попереднім. Якщо цей зв'язок відсутній, то без аналізу одного з етапів і при «перескакуванні» через якийсь із них можна отримати хибні висновки. Для прикладу наведено розгляд критерію забезпечення академічної доброчесності в одній із акредитаційних справ.

Етап 1. Звіт із самооцінювання освітньої програми

Які технологічні рішення використовуються на ОП як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності?

Інструментами протидії порушення академічної доброчесності є такі технологічні рішення, як:

– ознайомлення з нормативно-правовими актами щодо дотримання норм академічної доброчесності;

– при прийомі на роботу та вступі до закладу вищої освіти учасники освітнього процесу ознайомлюються з «Кодексом академічної доброчесності» (затвердженим керівником закладу освіти), що є внутрішнім підзаконним нормативним актом, який визначає засади забезпечення академічної доброчесності в освітній діяльності, а також підстави та порядок притягнення учасників освітнього процесу до академічної відповідальності за порушення вимог академічної доброчесності;

– проводиться роз'яснювальна робота, лекції, семінари щодо різновидів академічного плагіату та методів його виявлення; запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти; основи формування академічних текстів, правила цитування та оформлення посилань на джерела інформації; визначення принципів і встановлення норм академічної доброчесності як невід'ємної складової професійної етики та корпоративної культури. Студенти при вступі складають присягу академічної доброчесності.

Технологічними рішеннями щодо протидії порушення академічної доброчесності є перевірка студентських кваліфікаційних робіт за допомогою спеціалізованого сервісу «Назва сервісу».

Яким чином ЗВО популяризує академічну доброчесність серед здобувачів вищої освіти ОП?

Для популяризації академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти проводився семінар-тренінг на тему: «Сприяння академічної доброчесності. Етичні принципи в академічній діяльності» з представником компанії «Назва компанії».

Для попередження недотримання норм та правил академічної доброчесності в закладі вищої освіти використовується наступний комплекс профілактичних заходів: інформування студентів та науково-педагогічних працівників про необхідність дотримання правил академічної доброчесності, професійної етики; розповсюдження методичних матеріалів; проведення семінарів, тренінгів, круглих столів з питань інформаційної діяльності Коледжу; ознайомлення студентів та педагогічних працівників з кодексом «Академічної доброчесності учасників освітнього процесу». Кодекс оприлюднено на сайті.

Яким чином ЗВО реагує на порушення академічної доброчесності? Наведіть приклади відповідних ситуацій щодо здобувачів вищої освіти відповідної ОП.

Заклад вищої освіти реагує на порушення академічної доброчесності відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» та затвердженого керівником закладу вищої освіти «Кодексу академічної доброчесності». Випадків порушення академічної доброчесності з боку науково-педагогічних працівників не було, що пояснюється високим рівнем дотримання академічної доброчесності в Коледжі. Оскільки акредитація первинна, на даний час не було зафіксовано відповідних порушень академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти.

Етап 2. Звіт експертної групи

Політика академічної доброчесності висвітлена документом Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу. Процедура перевірки на академічний плагіат студентських кваліфікаційних робіт здійснюється за допомогою спеціалізованого сервісу «Назва сервісу». На даний час, не було зафіксовано відповідних порушень академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти.

Етап 3. Висновок галузевої експертної ради

5.4 У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, яких послідовно дотримуються всі учасники освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності

не застосовується

Як бачимо, зацікавленість у проблемі забезпечення академічної доброчесності для деяких акредитаційних справ від етапу до етапу зменшувалась дуже швидко. Це певна характеристика значущості цього критерію на початкових етапах акредитації, характеристика, яка потребувала коригування відповідними діями Національного агентства. Нижче наведений короткий перелік заходів під егідою Національного агентства з тематики академічної доброчесності:

- Регіональний круглий стіл «Нова процедура акредитації освітніх програм: як покращуватиметься якість?»;
- тренінг для експертів із якості та гарантів освітніх програм «Акредитація ОП за новою моделлю: сутність, перші уроки, шляхи вдосконалення»;
- семінари-тренінги для голів галузевих експертних рад і їхніх заступників «Оцінювання успішних практик дотримання академічної доброчесності в акредитаційних процедурах»;
- вебінар «Університетська система дотримання академічної доброчесності: нормативна база or/and/versus дієві механізми»;
- цикл вебінарів «Дослідницька доброчесність: цінності та виклики»;
- вебінар «Запобігання плагіату перед публікацією в наукових журналах, які індексуються Scopus, Web of Science»;
- тренінг «Акредитація освітніх програм третього рівня вищої освіти. Дослідницька доброчесність»;
- Школа якості «Як забезпечити академічну доброчесність у закладі вищої освіти».

Подібні серії заходів проводились також для системного роз'яснення інших критеріїв оцінки якості освітніх програм.

Нижче наведено приклад успішної роботи галузевої експертної ради, яка проаналізувала не лише звіт експертної групи, а й звіт із самооцінювання ОП разом з інформацією із сайту ЗВО та іншими додатковими матеріалами.

Звіт експертної групи

Політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності викладені у Положенні про академічну доброчесність, яке опубліковане на офіційному сайті університету. Інструментом протидії порушенням академічної доброчесності є система «Назва системи» — платний онлайн-сервіс виявлення запозичень, який перевіряє текстові документи на наявність запозичених частин тексту з відкритих джерел в Інтернет і/або у внутрішній базі документів, яка формується в університеті. В університеті організуються заходи з популяризації основ інформаційної культури та академічної доброчесності, здійснюється аудіо/відеозапис захисту курсових та кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти. Також розроблено процедури реагування на порушення академічної доброчесності. Фактів застосування таких процедур надано не було.

Висновок галузевої експертної ради

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність	А	Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дозволяють в достатній мірі валідно встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання, форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти, визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності.	В	Ситуація з політиками щодо академічної доброчесності не дає вважати цей критерій взірцевим. «Положення про академічну доброчесність...» на сайті не вдається знайти ані в розділі «Документи», ані за допомогою пошуку. У звіті самооцінювання говориться, що воно лише «регламентує організацію системи запобігання та виявлення плагіату в академічних текстах». Експерти згадують про «заходи з популяризації основ інформаційної культури та академічної доброчесності, здійснюється аудіо/відеозапису захисту курсових та кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти». Все це не дає підстав вважати існування політики «нульової толерантності». Крім цього не зрозуміло, що відбувається з процедурами виявлення та запобігання необ'єктивності оцінювання. До інструментів подолання необ'єктивності віднесено електронні журнали в системі Moodle, проте залишається не зрозумілим, як виявляються і долаються ситуації, коли в електронні журнали виставляють не об'єктивні оцінки. Такі ситуації слід вважати правдоподібними, оскільки однією з форм контролю заявлено усне опитування.
--	---	--	---	--

Цікавим є дослідження взірцевих оцінок за критерієм 5 від експертних груп і галузевих експертних рад. На рис. 3.1.1 продемонстровано, як взірцева оцінка за критерієм 5 «вбудовується» в загальну оцінку взірцевості освітніх програм.

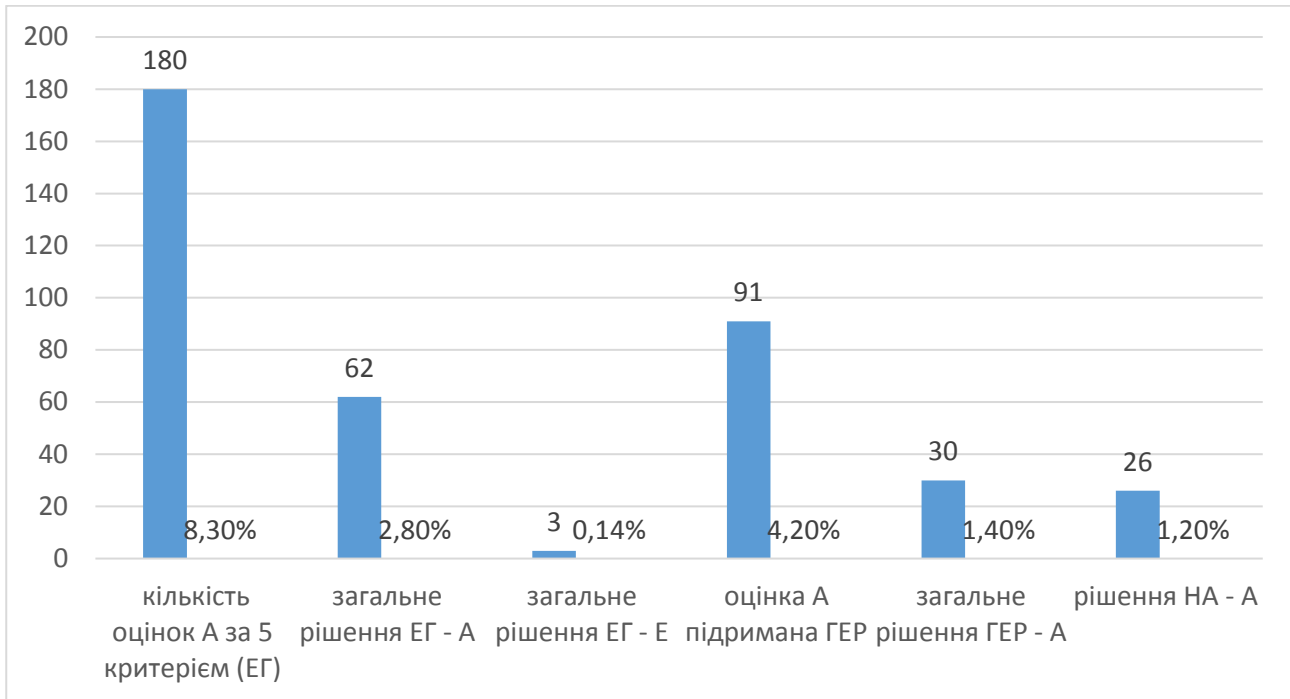

Рисунок 3.1.1. Кількість оцінок А за критерієм 5 та загальна оцінка якості освітніх програм, у яких критерій 5 оцінено як взірцевий, та відсоткове значення показників до загальної кількості програм, стосовно яких було прийнято рішення про акредитацію / відмову в акредитації (дані на кінець липня 2021 року)

У деяких випадках, як свідчить аналіз даних, взірцева оцінка за 5 критерієм була вирішальною при отриманні акредитації за рівнем А, у деяких випадках — навпаки, «тягнула» освітню програму до акредитації за рівнем В. При цьому галузеві експертні ради та Національне агентство, як показують дані рис. 3.1.1, сміливо знижували оцінку за цим критерієм.

Інша ситуація виникала, коли йшлося про оцінку критерію 5 на рівні Е (рис. 3.1.2). Як видно з рисунка, переважну більшість оцінок Е за критерієм 5 виставлено при подальшій відмові в акредитації.

Із рисунків 3.1.1 та 3.1.2 можна зробити ще один нетривіальний висновок: зниження позитивної оцінки за цим критерієм відбувається значно частіше, ніж підвищення негативної оцінки. При цьому зниження оцінок відбувається здебільшого з А до В, рідше — з А до Е. При загальній позитивній оцінці освітньої програми галузеві експертні ради намагаються знайти ґрунтовні причини зниження оцінки за цим критерієм, а якщо вони не знайдені — підвищує оцінку. При цьому, якщо мова йде про освітню програму, яка не має шансів отримати зразкову акредитацію згідно з думкою експертів, галузеві експертні ради часто знижують оцінку і за критерієм 5, не вбачаючи в ньому резервів для зразковості.

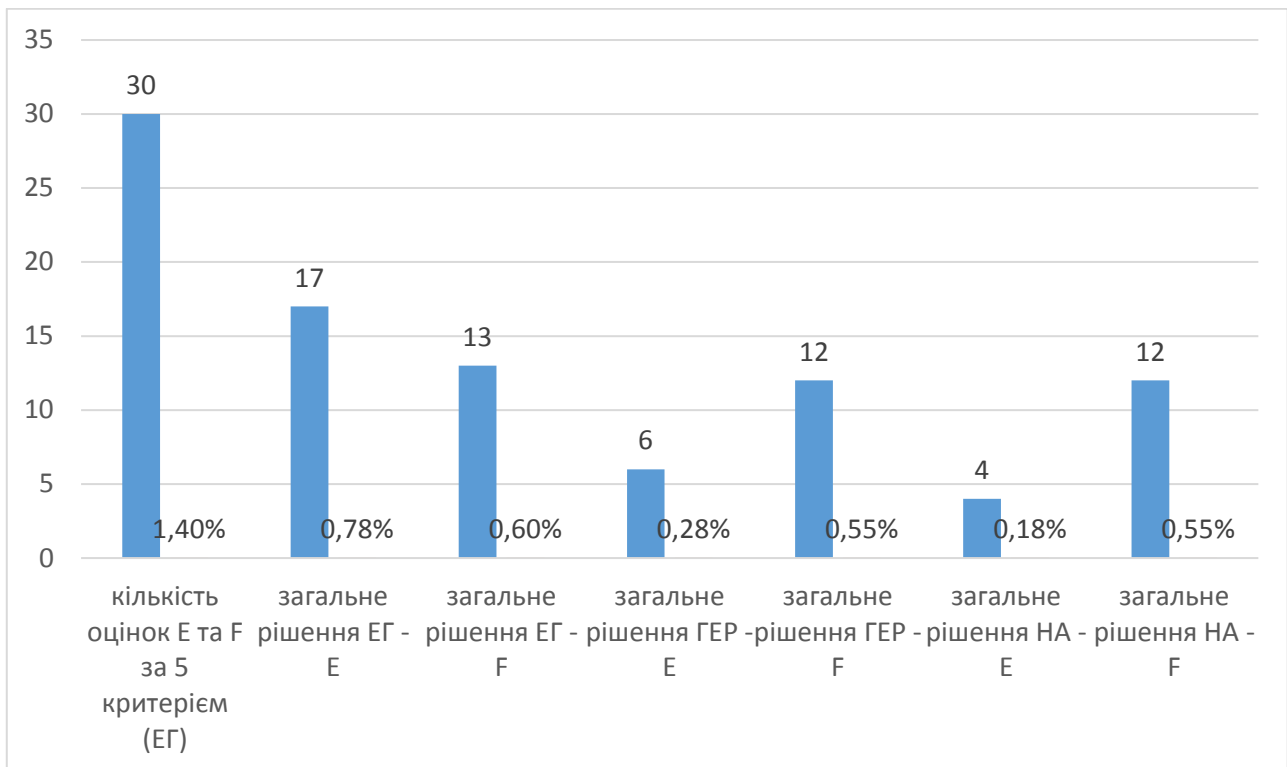

Рисунок 3.1.2. Кількість оцінок E та F за критерієм 5 та загальна оцінка якості освітніх програм, у яких критерій 5 оцінено як E та F, та відсоткове значення показників до загальної кількості програм, стосовно яких було прийнято рішення про акредитацію / відмову в акредитації (дані на кінець липня 2021 року)

У 2020 році ЗВО у звіті із самооцінювання ОП (з подальшим підтвердженням цього факту у звіті експертної групи) майже у 100 % вказували на відсутність порушень академічної доброчесності під час реалізації ОП. Перевірити об'єктивність цього судження, зважаючи на обмежений час проведення акредитаційної експертизи та наявність інших не менш важливих критеріїв оцінки ОП, експертам достатньо важко. При цьому слід розуміти, що навряд чи за період існування ОП здобувачі освіти жодного разу, наприклад, не списували. Твердження про відсутність порушень академічної доброчесності є підставою для певних висновків щодо можливих причин появи таких висновків:

1. ЗВО вважають, що наявність порушень академічної доброчесності є «прямою» для внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

2. ЗВО не мали фактів офіційного розгляду порушень академічної доброчесності та відповідно за формальною ознакою і самих порушень.

3. Учасники освітнього процесу, зокрема викладачі, не обізнані в достатній мірі із сутністю порушень академічної доброчесності та не трактують певні порушення саме як порушення доброчесності, віддаючи перевагу трактуванню «помилка», «порушення процедури складання контролю» тощо. При цьому викладачі намагаються зрозуміти причину порушень і пояснюють свою

бездіяльність щодо притягнення порушника до академічної відповідальності вкрай суб'єктивними причинами.

Думка ЗВО про дієвість внутрішньої системи забезпечення якості як першу причину відсутності у звітах із самооцінювання ОП фактів порушень академічної доброчесності є хибною. Так, можливо попередити порушення академічної доброчесності за рахунок популяризаційних заходів, однак досягти 100-відсоткової дієвості цього інструменту не вдасться. Реакція ж на порушення академічної доброчесності у вигляді розгляду справи за затвердженою в нормативній базі закладу процедурою і встановлення виду академічної відповідальності порушнику (у разі доведення факту порушення) — безсумнівне свідчення дієвості внутрішньої системи забезпечення якості. Встановлення факту порушення і розгляд справи є ознакою відкритості, експерти і галузева експертна рада сприймають це як позитивний приклад змін на краще.

Прирівнювання відсутності фактів порушень академічної доброчесності та відсутності фактів розгляду справ про порушення є неприйнятною практикою. Щодо пояснення третьої запропонованої причини, то показовим прикладом оцінки стану розуміння окремих проявів академічної недоброчесності виступає проведене у 2020 році в межах проєкту Academic IQ³⁵ опитування викладачів 60 університетів. Наводимо деякі питання із цього дослідження.

Вкажіть, в яких випадках ви можете заплющити очі на плагіат?

- Якщо студент/ка має надмірне навчальне навантаження.
- Якщо студент/ка не знав/-ла про наслідки та санкції за плагіат.
- Якщо студент/ка не розуміє, що таке плагіат.
- Якщо студент/ка має синдром відмінника.
- Якщо студент/ка заявляє про надмірну складність завдання.
- Якщо більшість студентів вдається до плагіату.
- Якщо обсяг плагіату був незначний.
- У жодному випадку.

Якщо студент/ка скопіював/-ла одне речення з іншого джерела та використав/-ла у своїй роботі, за яких умов ви не вважатимете це плагіатом?

- Якщо кілька слів змінено, навіть якщо немає посилання.
- Якщо це речення взято з іншої власної роботи, навіть якщо немає посилань.
- Якщо це речення взято в лапки та є згадка автора і сторінки праці.
- Якщо це лише одне речення, то цього недостатньо, щоб вважатись плагіатом.

³⁵ URL: <https://academiq.org.ua/>

Деякі наведені вище запитання були до певної міри провокаційними. Як ми бачимо, окрім очевидної правильної відповіді, викладачі також зазначали ті варіанти, які є неприпустимими. Чому? Відповідь — нерозуміння сутності порушення академічної доброчесності. Наприклад, існує багато класифікацій плагіату, і точаться певні змагання між фахівцями в академічній доброчесності разом із компаніями — розробниками програмних продуктів для перевірки унікальності тексту у винаходженні нових видів плагіату. Однак частина видів плагіату, запропонованих указаними вище розробниками, фактично є ознакою «poor academic quality». Тому викладачі через великий масив рекомендацій не завжди чітко класифікують вид плагіату (та взагалі, чи плагіат це).

Недостатня поінформованість стосується і питань ідентифікації інших порушень академічної доброчесності. Однак ситуація для всіх порушень, окрім плагіату, є складнішою. Справа в тому, що академічний плагіат — чи не єдине порушення академічної доброчесності, в ідентифікації якого беруть участь три суб'єкти (потенційний порушник, потенційний викривач і програма перевірки контенту на унікальність).

Звичайно, причини відсутності фактів розгляду порушень академічної доброчесності в межах ОП можуть бути й іншими, але вказані висновки характеризують саме стан розвитку системи забезпечення академічної доброчесності на рівні ЗВО та на національному рівні.

На завершення — перелік окремих рекомендацій експертних груп щодо вдосконалення системи забезпечення академічної доброчесності. Рекомендації згруповано по роках, щоб було можливо простежити «заглиблення» в тематику та перехід на новий рівень розуміння феномену академічної доброчесності — не лише стосовно теоретичних посилів, а й у відношенні практичної імплементації найкращих практик.

Рекомендації 2020:

- Впровадження практики підписання НПП та здобувачами вищої освіти Декларацій про академічну доброчесність.
- Підвищення рівня обізнаності студентами і викладачами в процедурах дотримання академічної доброчесності.
- Розроблення офіційного порядку моніторингу обізнаності здобувачів вищої освіти з принципами академічної доброчесності.
- Визначення критеріїв щодо відсотка запозичень з урахуванням специфіки галузей знань.
- Найшвидше отримання досвіду користування програмами перевірки унікальності тексту, прискорення впровадження цих програм на етапі перевірки робіт здобувачів освіти.

- Розміщення в електронному репозитарії повнотекстових кваліфікаційних робіт здобувачів після перевірки їх на наявність плагіату.

Рекомендації 2021:

- Вдосконалення чинних положень, що регулюють питання академічної доброчесності, доповнення їх інформацією щодо всіх основних видів академічної недоброчесності.
- Внутрішній моніторинг діяльності закладу вищої освіти стосовно дотримання академічної доброчесності, оскільки задекларована нульова кількість випадків проявів академічної недоброчесності не дає змоги оцінити ефективність наявних процедур.
- Розробка нормативного акта закладу вищої освіти, який би регламентував академічну доброчесність НПП.
- Роз'яснення для студентів питань саме відповідальності за недотримання академічної доброчесності не лише при виконанні кваліфікаційної роботи.
- Запровадження опитування здобувачів вищої освіти з приводу дотримання академічної доброчесності.
- Рекомендації відносно того, чому політика академічної доброчесності є важливою не тільки для закладу, а і для самих здобувачів.

Завдяки впровадженню нової парадигми акредитації ОП ЗВО поступово рухаються в напрямі відпрацювання дієвих механізмів забезпечення академічної доброчесності. Шлях цей довгий, однак уже 2021 року в порівнянні із 2020-м відчувається значне просування в розумінні важливості академічної доброчесності у внутрішній культурі ЗВО, питання від експертів стають усе більш глибокими, відчуваються поступове оволодіння понятійним апаратом і поява розуміння, що не лише самою нормативною базою можна забезпечити академічну доброчесність. Експерти все більш прискіпливо оцінюють культуру забезпечення академічної доброчесності у відповідь на рекомендацію Національного агентства: «Дотримання академічної доброчесності не зводиться лише до наявності певних процедур та інших інституційних механізмів. Академічна доброчесність має бути в основі інституційної культури ЗВО, і це повинно бути відчутним. ЗВО має приділяти увагу доведенню цінності, політик та процедур академічної доброчесності до всіх учасників освітнього процесу».

3.2. Практики дотримання академічної доброчесності: аналіз відомостей про самооцінювання освітніх програм

3.2.1. Засади аналізу

Дотримання академічної доброчесності при реалізації освітніх та освітньо-наукових програм є вкрай важливим елементом процесів внутрішнього забезпечення якості в закладах вищої освіти. Опис відповідних практик є обов'язковим елементом звітів самооцінювання, що подаються закладами при проходженні ними акредитації своїх освітніх програм. Відповідно, аналіз цих звітів може розкрити спектр наявних у вітчизняному освітньому середовищі підходів і процедур.

Аналіз здійснювався на основі використання даних системи public.naq.gov.ua³⁶ (далі — Система), а саме наданих закладами відомостей про самооцінювання. Базу аналізу становили освітні програми, які були представлені в Системі станом на 30 квітня 2021 року.

Виходячи із завдань дослідження, до уваги бралися відомості, подані за Критерієм 5 «Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність», п. 4.:

У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, яких послідовно дотримуються всі учасники освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності³⁷.

При аналізі освітніх програм рівня «доктор філософії» до уваги додатково брались відомості про самооцінювання, подані за Критерієм 10 «Навчання через дослідження», п. 6:

Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у професійній діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для унеможливлення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності³⁸.

Виходячи із цього, використовувалися такі блоки відомостей про самооцінювання:

³⁶ URL: <https://public.naq.gov.ua/>

³⁷ Див.: Критерії оцінювання якості освітньої програми. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#n182>

³⁸ Ibid.

розділ «5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність»:

- Які документи ЗВО містять політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності?
- Які технологічні рішення використовуються на ОП як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності?
- Яким чином ЗВО популяризує академічну доброчесність серед здобувачів вищої освіти ОП?
- Яким чином ЗВО реагує на порушення академічної доброчесності? Наведіть приклади відповідних ситуацій щодо здобувачів вищої освіти відповідної ОП;

для ОП рівня «доктор філософії» — додатково блоки відомостей розділу «10. Навчання через дослідження»:

- Опишіть чинні практики дотримання академічної доброчесності у науковій діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів).
- Продемонструйте, що ЗВО вживає заходів для виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

Категоріями аналізу виступили:

- наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності;
- наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі;
- наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності.

Для ОП рівня «доктор філософії» запроваджувалася додаткова категорія:

- наявність випадків порушень академічної доброчесності науковими керівниками аспірантів / ад'юнктів.

Одиницями рахунку виступили:

- наявність категорії;
- відсутність категорії;
- відсутність відповіді.

Оскільки логіка подання відомостей не передбачала першочергового зазначення наявності спеціального підрозділу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі, висновки щодо існування такої структури робилися, зокрема, на основі вказівок у відомостях самооцінювання на внутрішні нормативні документи, що інституціують такий підрозділ, або опису внутрішніх процедур забезпечення академічної доброчесності / реагування на її

порушення, які передбачають наявність такого підрозділу. Відповідно, оскільки відсутність інформації про існування такого роду підрозділу не обов'язково означає, що його в закладі немає, одиниця аналізу «відсутність категорії» для категорії 2 не фіксувалася.

3.2.2. Освітні програми ступеня «доктор філософії»

Станом на 30 квітня 2021 року в Системі було представлено 551 освітню програму ступеня «доктор філософії».

Ці програми репрезентують усі галузі знань. Найбільше освітніх програм очікувано зі спеціальностей галузей:

- 05 Соціальні та поведінкові науки — 61 ОП;
- 03 Гуманітарні науки — 55 ОП;
- 10 Природничі науки — 48 ОП;
- 07 Управління та адміністрування — 44 ОП;
- 01 Освіта / Педагогіка — 41 ОП;
- 22 Охорона здоров'я — 40 ОП.

Наявні в Системі освітні програми рівня «доктор філософії» представляють 97 спеціальностей. Найбільше програм із таких спеціальностей, як:

- 051 Економіка — 28 ОП;
- 081 Право — 26 ОП;
- 201 Агрономія — 22 ОП;
- 073 Менеджмент — 21 ОП.

Загалом для цього ступеня в Системі представлені ОП 160 закладів вищої освіти та наукових установ. Найбільше представлено програм доктора філософії таких закладів, як:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка — 39 ОП;
- Національний університет «Львівська політехніка» — 34 ОП;
- Львівський національний університет імені Івана Франка — 22 ОП.

Для однієї такої програми (Національної академії Служби безпеки України) відомості відсутні (зазначено, що це є службовою інформацією), тому базу аналізу сформували відомості самооцінювання 550 освітніх програм.

За першою категорією — «наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності» — у відомостях самооцінювання майже всіх ОП зазначено, що в закладі наявні такі документи (лише для ОП «Культурологія» Київського національного університету культури і мистецтв відповіді не було надано).

Із другою категорією — «наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності у закладі» — ситуація така: у

відомостях самооцінювання 365 ОП вказано, що такий підрозділ існує, і в 185 відомостях інформація про орган відсутня (що, як зазначалося вище, не обов'язково означає відсутність такого підрозділу).

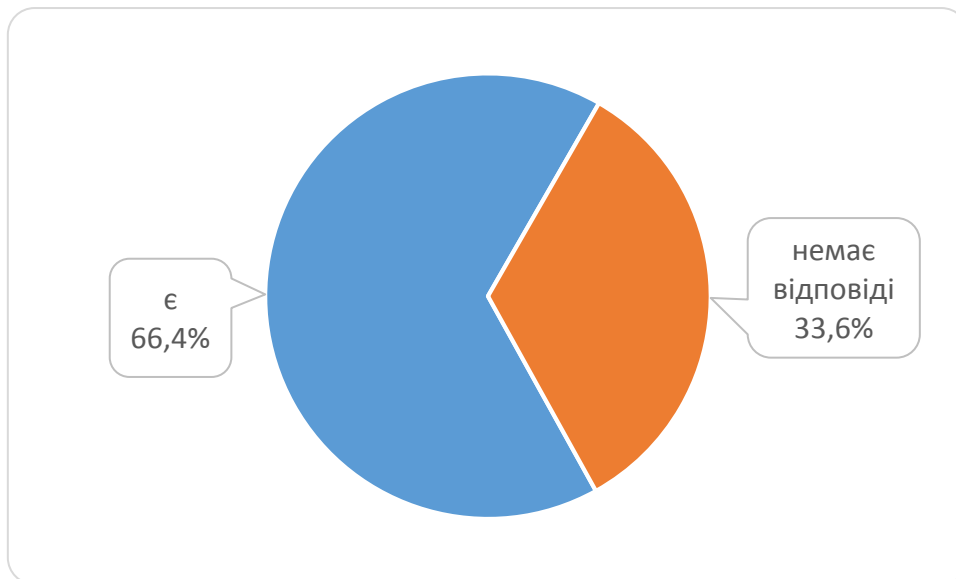

Рис. 3.2.1. Наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі (для ОП ступеня «доктор філософії»)

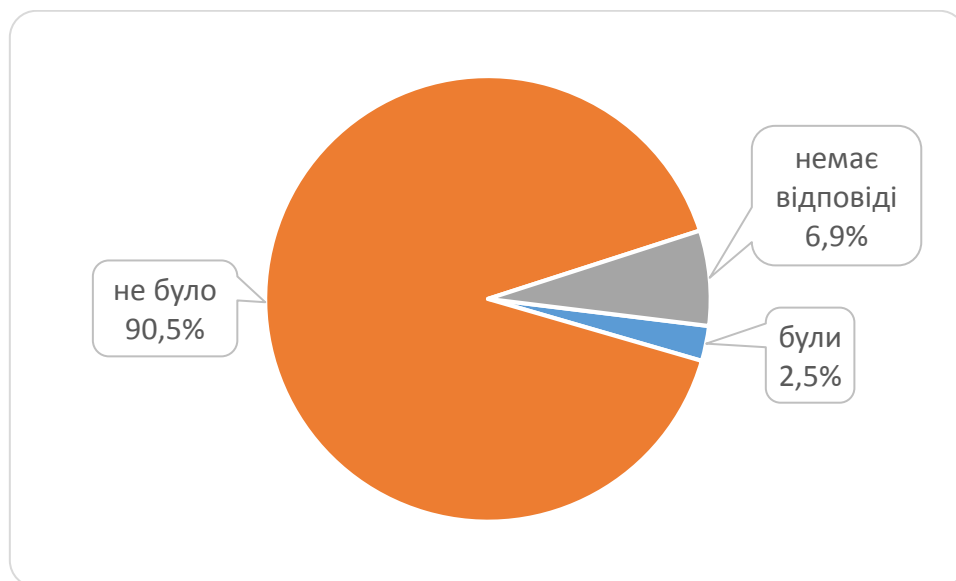

Рис. 3.2.2. Наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності (для ОП ступеня «доктор філософії»)

Аналіз за третьою категорією — «наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності» — дав такі результати: у відомостях про самооцінювання 14 ОП визнано, що такі випадки були, у 498 вказано, що таких випадків не було, і в 38 відповіді не було надано.

Четверта категорія — «наявність випадків порушень академічної доброчесності науковими керівниками аспірантів / ад'юнктів» — продемонструвала

практично ідилічну картину: на жодній ОП «не зізналися», що подібні випадки мали місце, натомість переважна більшість (449 ОП) запевняють, що таких випадків не було. У відомостях про самооцінювання 101 ОП відсутня відповідь про наявність порушень академічної доброчесності науковими керівниками.

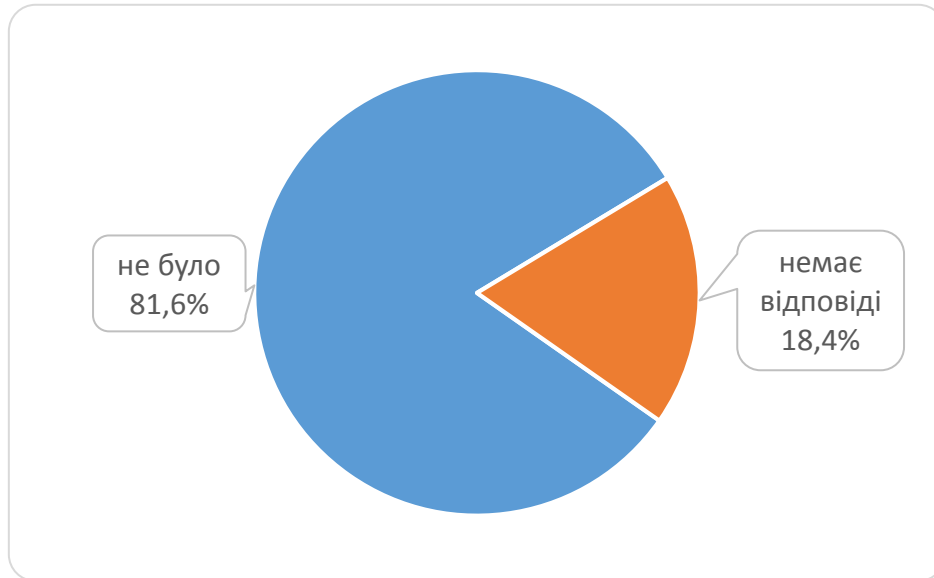

Рис. 3.2.3. Наявність випадків порушень академічної доброчесності науковими керівниками аспірантів / ад'юнктів (для ОП ступеня «доктор філософії»)

3.2.3. Освітні програми ступеня «магістр»

Станом на 30 квітня 2021 року в Системі було представлено 594 освітні програми ступеня «магістр».

Ці програми репрезентують усі галузі знань. Найбільше освітніх програм очікувано зі спеціальностей галузей:

- 01 Освіта / Педагогіка — 96 ОП;
- 07 Управління та адміністрування — 66 ОП;
- 22 Охорона здоров'я — 54 ОП.

Наявні в Системі освітні програми ступеня «магістр» представляють 103 спеціальності. Найбільше програм із таких спеціальностей, як:

- 014 Середня освіта — 41 ОП;
- 073 Менеджмент — 29 ОП;
- 281 Публічне управління та адміністрування — 24 ОП;
- 081 Право — 21 ОП.

Загалом за цим рівнем у Системі представлені ОП 175 закладів вищої освіти, зокрема 7 відокремлених структурних підрозділів. Виразним лідером за кількістю представлених магістерських освітніх програм є Київський національний університет імені Тараса Шевченка (33 ОП). Також порівняно високо (більше 10) представлені ОП таких ЗВО, як:

- Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка — 15 ОП;
- Донбаська державна машинобудівна академія — 12 ОП;
- Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника — 12 ОП;
- Університет державної фіскальної служби України — 12 ОП;
- Національний університет «Запорізька політехніка» — 11 ОП;
- Поліський національний університет — 11 ОП;
- Українська військово-медична академія — 11 ОП.

Для трьох ОП Національної академії Служби безпеки України інформація у відомостях самооцінювання не була надана, тому базу аналізу утворили відомості про самооцінювання 591 ОП.

Щодо першої категорії — «наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності» — очікувано у всіх без винятку відомостях самооцінювання зазначено, що у закладі наявні такі документи.

За другою категорією — «наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності у закладі») — ситуація виглядає так: у відомостях самооцінювання 336 ОП вказано, що такий підрозділ існує, і у 255 відомостях інформація про орган відсутня (як уже зазначалося, це не обов'язково означає, що такого підрозділу немає).

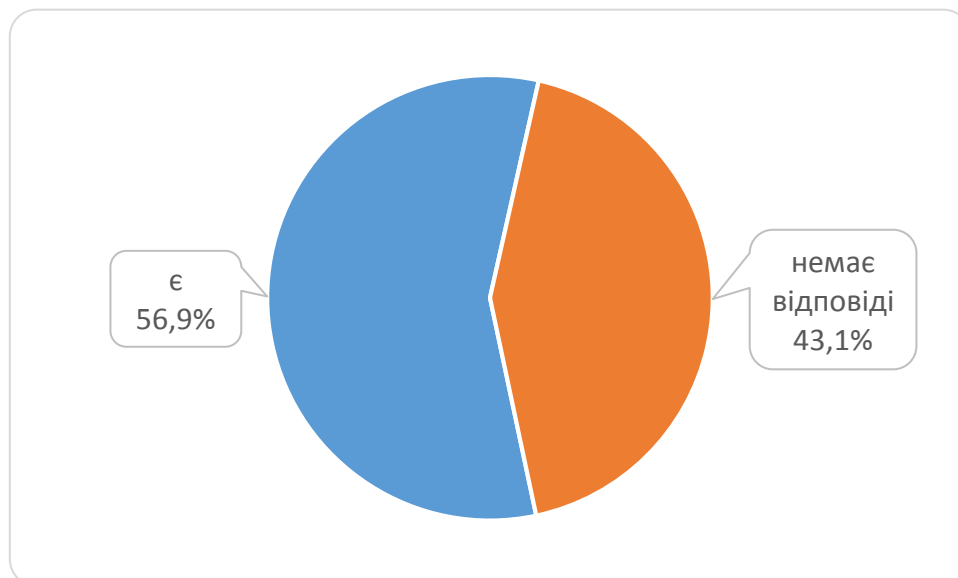

Рис. 3.2.4. Наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі (для ОП ступеня «магістр»)

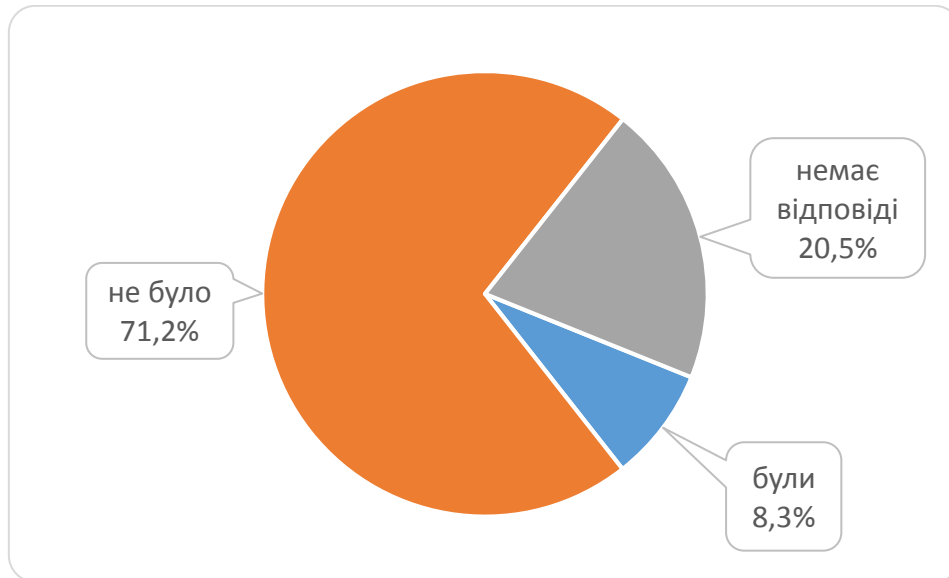

Рис. 3.2.5. Наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності (для ОП ступеня «магістр»)

Аналіз за третьою категорією — «наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності» — дав такі результати: у відомостях про самооцінювання 49 ОП визнано, що такі випадки були, у 421 відомості вказано, що таких випадків не було, і у 121 — відповіді не було надано.

3.2.4. Освітні програми ступеня «бакалавр»

Станом на 30 квітня 2021 року в Системі було представлено 999 освітніх програм ступеня «бакалавр».

Ці програми репрезентують усі галузі знань. Найбільше освітніх програм зі спеціальностей галузей:

- 01 Освіта / Педагогіка — 172 ОП;
- 07 Управління та адміністрування — 99 ОП;
- 12 Інформаційні технології — 99 ОП;
- 05 Соціальні та поведінкові науки — 65 ОП;
- 02 Культура і мистецтво — 61 ОП;
- 03 Гуманітарні науки — 52 ОП.

Освітні програми ступеня «бакалавр» представляють 111 спеціальностей. Найбільше програм із таких спеціальностей, як:

- 014 Середня освіта — 104 ОП;
- 035 Філологія — 35 ОП;
- 126 Інформаційні системи та технології — 35 ОП;
- 053 Психологія — 32 ОП;

- 073 Менеджмент — 30 ОП;
- 081 Право — 30 ОП.

Загалом за цим рівнем у Системі представлені ОП 218 закладів вищої освіти, зокрема 24 відокремлених структурних підрозділів. Лідерами за кількістю представлених бакалаврських освітніх програм (більше 20) є:

- Житомирський державний університет імені Івана Франка — 29 ОП;
- Луцький національний технічний університет — 26 ОП;
- Львівський національний університет імені Івана Франка — 26 ОП;
- Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника — 25 ОП;
- Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка — 23 ОП;
- Херсонський державний університет — 23 ОП.

Щодо першої категорії — «наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності» — очікувано в усіх без винятку відомостях самооцінювання зазначено, що в закладі наявні такі документи.

За другою категорією — «наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності у закладі») — ситуація така: у відомостях самооцінювання 589 ОП вказано, що відповідний підрозділ існує, у 410 відомостях інформація про нього відсутня (що, як зазначалося вище, не обов'язково означає відсутність такого підрозділу).

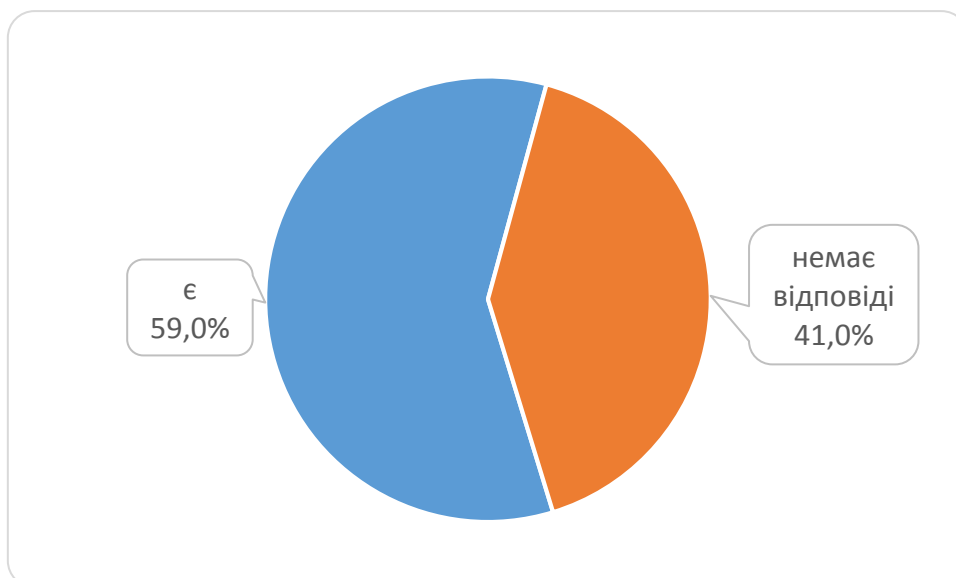

Рис. 3.2.6. Наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі (для ОП ступеня «бакалавр»)

Аналіз за третьою категорією — «наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктками) академічної доброчесності» — дав такі

результати: у відомостях про самооцінювання 117 ОП визнано, що такі випадки були, у 677 відомостях указано, що таких випадків не було, у 205 — відповіді не було надано.

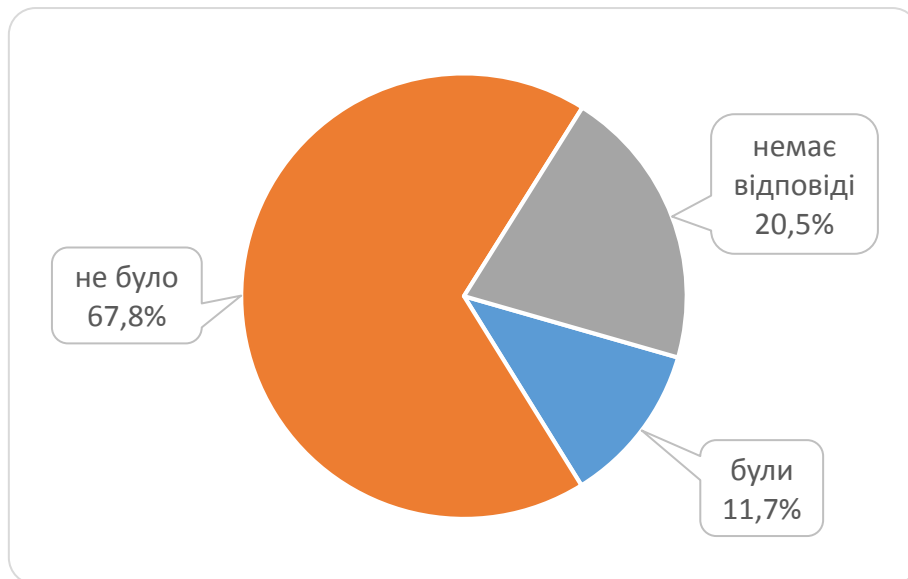

Рис. 3.2.7. Наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності (для ОП ступеня «бакалавр»)

Підсумки

Загалом базу аналізу становили відомості самооцінювання 2 140 освітніх програм, представлених у Системі станом на 30 квітня 2021 року, зокрема 550 програм докторського рівня, 591 — магістерського, 999 — бакалаврського.

За першою категорією — «наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності» — очікувано у відомостях самооцінювання всіх ОП зазначено, що в закладі наявні такі документи. Такий результат є цілком природним, адже пунктом 2 частини третьої статті 32 Закону України «Про вищу освіту» встановлено вимогу до закладів вищої освіти «мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, у тому числі затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності)»³⁹.

Однак можна спостерігати вкрай відмінні підходи в різних закладах — від одиничних документів на кшталт кодексів академічної доброчесності, поява яких зумовлена радше вимогами Закону України «Про вищу освіту», до цілих систем документів, що регламентують різні аспекти функціонування системи внутрішнього забезпечення якості та, зокрема, забезпечення дотримання академічної доброчесності.

³⁹ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n527>

Щодо другої категорії — «наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності у закладі») — варто зазначити, що у відомостях самооцінювання окремих закладів має місце ситуація, коли в одних відомостях наявність спеціального підрозділу вказана, а в інших — ні. Подібні випадки, найімовірніше, свідчать про те, що подібні органи ще не стали вагомими учасниками процесів дотримання академічної доброчесності у вітчизняних закладах вищої освіти.

Ситуація в усіх освітніх програмах зазначених рівнів загалом така: із 2 140 ОП у відомостях 1 290 ОП зазначено наявність такого підрозділу (у решті відповіді відсутні).

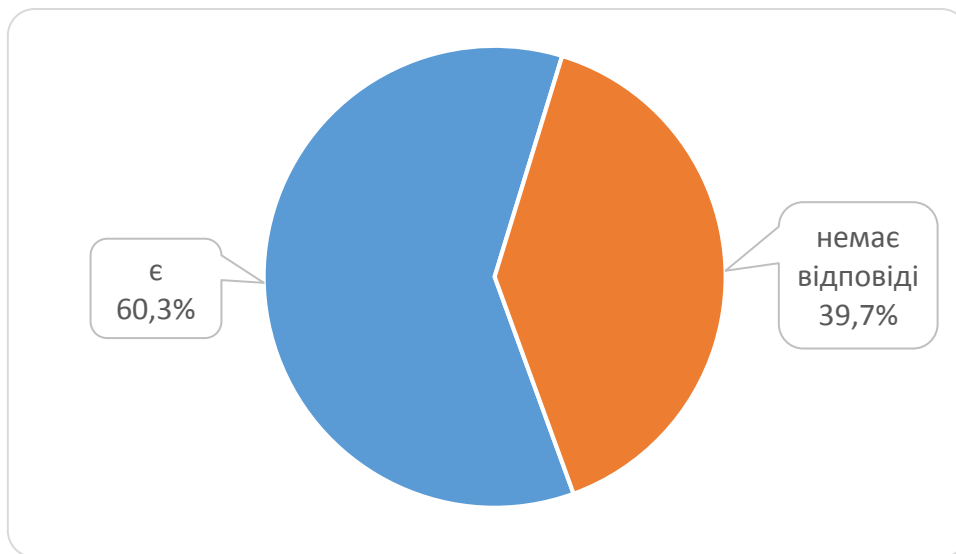

Рис. 3.2.8. Наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності в закладі (для ОП ступенів «доктор філософії», «магістр» та «бакалавр»)

У запитаннях про наявність випадків порушень академічної доброчесності здобувачами і науковими керівниками в окремих випадках мають місце спроби уникнути прямої відповіді, зокрема за допомогою словесної казуїстики на кшталт:

- «Наукові керівники аспірантів не є особами, щодо яких рішенням НАЗЯВО встановлено факт порушення академічної доброчесності» (такі випадки не обов'язково мають стати предметом розгляду Національного агентства);
- «За час дії чинної освітньої програми працівники та здобувачі освіти не притягувалися до відповідальності за порушення академічної доброчесності» (відсутність притягнень ще не означає відсутності випадків);
- «Фактів порушення академічної доброчесності, за результатами анкетування здобувачів вищої освіти, не виявлено» (анкетування не є єдиним способом виявлення таких порушень);

- і тому подібне.

Загалом ситуація в усіх 2 140 освітніх програмах зазначених рівнів така: у відомостях самооцінювання лише 180 ОП вказано, що на цих програмах мали місце випадки порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності, у 1 596 відомостях стверджується, що таких випадків не було, і в 364 відомостях відповіді не було надано.

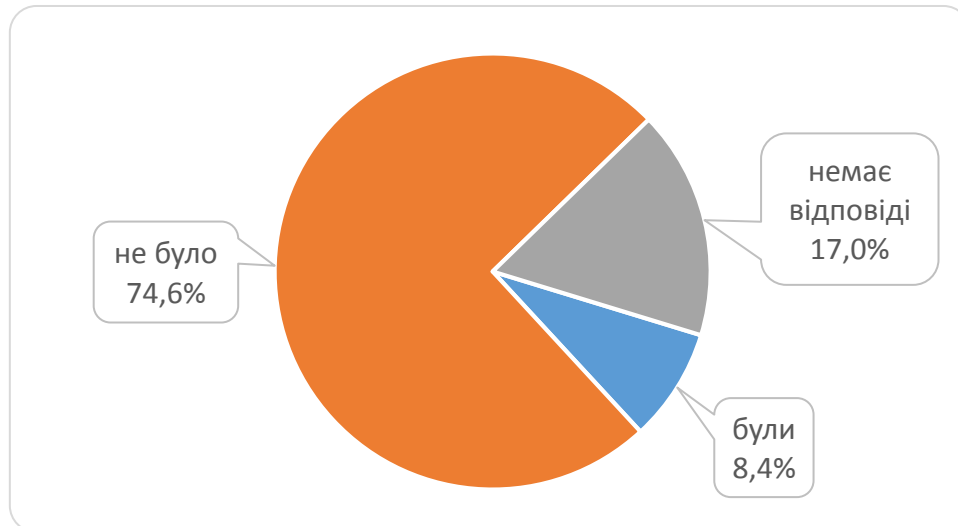

Рис. 3.2.9. Наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами) академічної доброчесності (для ОП ступенів «доктор філософії», «магістр» та «бакалавр»)

Порівняння ситуації з відповідями по всіх категоріях за ступенями наведено в таблицях 3.2.1–3.2.4.

Таблиця 3.2.1.

Порівняння ситуації за категорією «наявність документів, які визначають політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності»

Відповідь \ Ступінь	Доктор філософії	Магістр	Бакалавр	ЗАГАЛОМ
Є	99,8 %	100 %	100 %	99,95 %
Немає відповіді	0,2 %	0 %	0 %	0,05 %

Таблиця 3.2.2.

Порівняння ситуації за категорією «наявність спеціального органу, відповідального за дотримання академічної доброчесності у закладі»

Відповідь \ Ступінь	Доктор філософії	Магістр	Бакалавр	ЗАГАЛОМ
Є	66,4 %	43,1 %	59,0 %	60,3 %
Немає відповіді	33,6 %	56,9 %	41,0 %	39,7 %

Таблиця 3.2.3.

**Порівняння ситуації за категорією
«наявність випадків порушень здобувачами (аспірантами / ад'юнктами)
академічної доброчесності»**

Відповідь \ Ступінь	Доктор філософії	Магістр	Бакалавр	ЗАГАЛОМ
Були	2,5 %	8,3 %	11,7 %	8,4 %
Не було	90,5 %	71,2 %	67,8 %	74,6 %
Немає відповіді	6,9 %	20,5 %	20,5 %	17,0 %

Таблиця 3.2.4.

**Порівняння ситуації за категорією
«наявність випадків порушень академічної доброчесності науковими
керівниками аспірантів / ад'юнктів»**

Відповідь \ Ступінь	Доктор філософії	Магістр	Бакалавр	ЗАГАЛОМ
Були	0,0 %	—	—	—
Не було	81,6 %	—	—	—
Немає відповіді	18,4 %	—	—	—

ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

-
- Рішення Національного агентства щодо акредитації освітніх програм (2021 рік)
 - Показники діяльності Національного агентства у 2021 році
 - Інтернаціоналізація забезпечення якості вищої освіти в Україні
-

РОЗДІЛ 1.

РІШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ЩОДО АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ (2021 РІК)

Таблиця 1.1

Рішення Національного агентства щодо акредитації освітніх програм у розрізі галузей та рівнів освіти за 2021 рік

Галузь знань	Рішення про акредитацію	Рівні вищої освіти				ВСЬОГО
		Молодший бакалавр	Перший (бакалаврський)	Другий (магістерський)	Третій (освітньо-науковий / освітньо-творчий)	
01 Освіта	Зразкова				3	3
	Акредитація	6	90	72	37	205
	Умовна	1	26	27	9	63
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		6	9	6	21
	Разом за галуззю 01	7	122	108	55	292
02 Культура і мистецтво	Зразкова		1			1
	Акредитація	2	33	14	19	68
	Умовна		9	3	3	15
	Відмова				1	1
	Повторна ГЕР		2	5		7
	Разом за галуззю 02	2	45	22	23	92
03 Гуманітарні науки	Зразкова		1		4	5
	Акредитація		23	24	37	84
	Умовна		2	5	4	11
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		1	2	2	5
	Разом за галуззю 03		27	31	47	105
04 Богослов'я	Зразкова				1	1
	Акредитація		2	3		5
	Умовна					0
	Відмова		1			1
	Разом за галуззю 04		3	3	1	7

05 Соціальні та поведінкові науки	Зразкова				1	1
	Акредитація	4	37	41	59	141
	Умовна	7	8	8	3	26
	Відмова					
	Повторна ГЕР		3	3	4	10
	Разом за галуззю 05	11	48	52	67	178
06 Журналістика	Зразкова				2	2
	Акредитація		10	5	1	16
	Умовна		4			4
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		1			1
	Разом за галуззю 06		15	5	3	23
07 Управління та адміністрування	Зразкова			1	2	3
	Акредитація	19	64	76	29	188
	Умовна	3	6	8	1	18
	Відмова		1			1
	Повторна ГЕР		1	8	2	11
	Разом за галуззю 07	22	72	93	34	221
08 Право	Зразкова				1	1
	Акредитація	1	13	19	24	57
	Умовна	2	5	8	2	17
	Відмова		2			2
	Повторна ГЕР		1	3	2	6
	Повторна експертиза				1	1
	Разом за галуззю 08	3	21	30	30	84
09 Біологія	Зразкова				2	2
	Акредитація		2	4	19	25
	Умовна		1	2	3	6
	Відмова					0
	Повторна ГЕР			2	4	6
	Разом за галуззю 09		3	8	28	39
10 Природничі науки	Зразкова		1	1	2	4
	Акредитація		25	21	39	85
	Умовна		8	4	8	20
	Відмова				1	1
	Повторна ГЕР		3	1	7	11
	Разом за галуззю 10		37	27	57	121
11 Математика та статистика	Зразкова			2	2	4
	Акредитація		6	4	13	23
	Умовна			1	1	2
	Відмова				1	1
	Повторна ГЕР		1			1
	Разом за галуззю 11		7	7	17	31

12 Інформаційні технології	Зразкова					0
	Акредитація	1	60	24	40	125
	Умовна		16		3	19
	Відмова		1	1		2
	Повторна ГЕР		7	4	1	12
	Разом за галуззю 12	1	84	29	44	158
13 Механічна інженерія	Зразкова				2	2
	Акредитація		14	10	33	57
	Умовна		3		1	4
	Відмова					0
	Повторна ГЕР				4	4
	Разом за галуззю 13		13	10	40	67
14 Електрична інженерія	Зразкова				2	2
	Акредитація	1	5	11	12	29
	Умовна	1	2	1		4
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		1			1
	Разом за галуззю 14	2	7	12	14	35
15 Автоматизація та приладобудування	Зразкова				1	1
	Акредитація		11	7	8	26
	Умовна	1	3	2	1	7
	Відмова		1			1
	Повторна ГЕР			2		2
	Разом за галуззю 15	1	15	11	10	37
16 Хімічна та біоінженерія	Зразкова		1		1	2
	Акредитація		1	2	4	7
	Умовна		3		1	4
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		1	1	1	3
	Разом за галуззю 16		6	3	7	16
17 Електроніка та телекомунікації	Зразкова				1	1
	Акредитація		15	3	8	26
	Умовна			1	1	2
	Відмова					0
	Повторна ГЕР			1		1
	Разом за галуззю 17		15	5	10	30
18 Виробництво та технології	Зразкова				1	1
	Акредитація		9	13	4	26
	Умовна		5	2	1	8
	Відмова					0
	Повторна ГЕР	1	1	1	1	4
	Разом за галуззю 18	1	15	16	7	39

19 Архітектура та будівництво	Зразкова				1	1
	Акредитація		16	16	15	47
	Умовна		8	1		9
	Відмова		1	1		2
	Повторна ГЕР		3	1		4
	Разом за галузю 19		28	19	16	63
20 Аграрні науки та продовольство	Зразкова				1	1
	Акредитація	2	18	13	24	57
	Умовна		9	4	3	16
	Відмова					0
	Повторна ГЕР				2	2
	Разом за галузю 20	2	27	17	30	76
21 Ветеринарна медицина	Зразкова				2	2
	Акредитація			2	6	8
	Умовна				1	1
	Відмова					0
	Повторна ГЕР					0
	Разом за галузю 21			2	9	11
22 Охорона здоров'я	Зразкова		1	1	3	5
	Акредитація	1	18	36	34	89
	Умовна		1	11	7	19
	Відмова	1		4	2	7
	Повторна ГЕР		3	2	4	9
	Разом за галузю 22	2	23	54	50	129
23 Соціальна робота	Зразкова				1	1
	Акредитація	1	8	7	4	20
	Умовна		1			1
	Відмова					0
	Повторна ГЕР			1		1
	Разом за галузю 23	1	9	8	5	23
24 Сфера обслуговування	Зразкова		2		3	5
	Акредитація	3	22	13	1	39
	Умовна	1	4	2		7
	Відмова		1			1
	Повторна ГЕР		5			5
	Разом за галузю 24	4	34	15	4	57
25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	Зразкова					0
	Акредитація		7	6	14	27
	Умовна		1	4		5
	Відмова		1			1
	Повторна ГЕР					0
	Разом за галузю 25		9	10	14	33

26 Цивільна безпека	Зразкова					0
	Акредитація		10	9	5	24
	Умовна		1	2	1	4
	Відмова				1	1
	Повторна ГЕР					0
	Разом за галуззю 26		11	11	7	29
27 Транспорт	Зразкова					0
	Акредитація	3	16	12	12	43
	Умовна		2	2		4
	Відмова		1		1	2
	Повторна ГЕР					0
	Разом за галуззю 27	3	19	14	13	49
28 Публічне управління та адміністрування	Зразкова					0
	Акредитація		14	17	14	45
	Умовна		2	2	1	5
	Відмова	1				1
	Повторна ГЕР		1			1
	Повторна експертиза				1	1
	Разом за галуззю 28	1	17	19	16	53
29 Міжнародні відносини	Зразкова			2	2	4
	Акредитація		26	17	8	51
	Умовна		10	4		14
	Відмова					0
	Повторна ГЕР		2	2	1	5
	Разом за галуззю 29		38	25	11	74

Таблиця 1.2

Рішення Національного агентства щодо акредитації освітніх програм за 2021 рік (за датами засідань)

	Акредитувати	Акредитувати з визначенням «зразкова»	Умовна (відкладена) акредитація	Відмовити в акредитації	Повернути до ГЕР для доопрацювання висновків	Повторна експертиза	Зняти з розгляду	РАЗОМ
26.01.2021	140	4	35	1	9	1		190
02.02.2021								
23.02.2021	54	9	7		7			77
05.03.2021	3		3					6
08.04.2021	64		1					65
14.04.2021								
27.04.2021	117	2	43	2	16	1	1	182
18.05.2021	138	1	22	2	8			171
08.06.2021	130	1	40	2	16			189
22.06.2021	99		2					101
29.06.2021	58	4	49	5	4			120

20.07.2021	26							26
27.07.2021	109	10	22	5	8		1	155
27.08.2021	89	2	15	4	12			122
16.09.2021								
30.09.2021	199	13	15	3	4	1	2	247
03.12.2021								
09.12.2021								
14-15.12.2021	319	3	42	1	31		2	398
21.12.2021	100	4	18		10			132
РАЗОМ	1645	53	314	25	125	3	6	2171

РОЗДІЛ 2.

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА У 2021 РОЦІ

Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти забезпечує секретаріат. Станом на кінець 2021 року в секретаріаті Національного агентства працювало 64 особи при граничній чисельності 67 одиниць штату.

Організаційна структура секретаріату:

- відділ фінансового планування та бухгалтерського обліку;
- відділ зв'язків з громадськістю та міжнародного співробітництва;
- відділ правового забезпечення та апеляцій;
- відділ кадрового та організаційного забезпечення Національного агентства;
- відділ акредитації освітніх програм;
- сектор інституційної акредитації;
- відділ по роботі з експертами;
- відділ по роботі з галузевими експертними радами та незалежними установами оцінювання якості вищої освіти;
- відділ наукових ступенів та аналітики;
- сектор аналітики;
- відділ академічної доброчесності;
- відділ забезпечення діяльності секретаріату Національного агентства;
- сектор діловодства.

2.1. Відділ акредитації освітніх програм

Відділ акредитації освітніх програм протягом року забезпечував постійну акумуляцію та опрацювання матеріалів стосовно освітніх програм закладів вищої освіти України, зокрема:

- опрацювання офіційних повідомлень від ЗВО та наукових установ про наміри акредитувати освітні програми;
- розробку, укладання та узгодження з відділами секретаріату графіка подання заяв про акредитацію й відомостей про самооцінювання освітніх

- програм ЗВО у 2021/2022 н. р. з подальшим затвердженням на засіданні Національного агентства та оприлюдненням до 01 вересня 2021 року;
- моніторинг протягом року надходження від ЗВО офіційних коригуючих повідомлень щодо додавання або виключення освітніх програм, а також зміни дат подання акредитаційних матеріалів. Збір, облік і підготовку за результатами моніторингу інформації на засідання Національного агентства та за наслідками рішень Національного агентства відповідне оновлення графіка й підтримка в актуальному стані його бази даних;
 - реєстрацію та облік заяв про прийняття акредитаційних справ на експертизу до Національного агентства, а також усебічне аналітичне, методичне та інформаційне супроводження процесів відповідного етапу акредитації освітніх програм закладів вищої освіти України;
 - підготовку мотивованих висновків щодо наявності або відсутності підстав для переоформлення сертифікатів про акредитацію освітніх програм;
 - внесення даних наказів про призначення експертних груп в інформаційну систему Національного агентства;
 - переведення в інформаційній системі Національного агентства справ на етап 11.1 «Справа передана на розгляд ГЕР» у випадках, коли ЗВО не надає відповіді на звіт експертної групи;
 - за наслідками офіційних звернень від ЗВО підготовку матеріалів до засідання Національного агентства щодо зняття справ з розгляду та за наслідками рішення Національного агентства зняття справ з розгляду в інформаційній системі.

Так, упродовж 2021 року зареєстровано та здійснено попередній аналіз 2 259 справ. Постійно проводилося оновлення форми Методичних рекомендацій експертам від відділу акредитації освітніх програм.

Упродовж 2021 року здійснювався попередній аналіз проєктів звітів експертних груп і надавалася консультативна допомога щодо описової, резюмуючої та рекомендаційної складових звіту в частині кореляції фактів, доказів та обґрунтувань. При цьому визначений експертною групою рівень відповідності освітньої програми вимогам критеріїв якості не є предметом коригування, оцінювання або іншого впливу (технічна можливість змінити його в електронній системі відсутня).

Протягом року опрацьовуються та у встановлений законодавством термін надаються відповіді на офіційні листи-запити від ЗВО та наукових установ у межах повноважень відділу.

Постійно впродовж звітнього періоду укладалися висновки щодо наявності підстав для переоформлення сертифікатів про акредитацію освітніх програм.

Постійно упродовж року відділом здійснювалася інформаційно-консультативна підтримка гарантів освітніх програм, а також представників керівників та адміністрації ЗВО і наукових установ (опрацьовано і надано відповіді на понад 4 500 електронних листів-запитів).

За окремими напрямками роботи відділу впродовж звітнього періоду було досягнуто таких результатів:

I. Формування Графіка прийняття заяв про акредитацію у 2021/2022 н. р.

На 1 вересня 2021 року було акумульовано та опрацьовано 655 електронних повідомлень від близько 500 ЗВО про наміри акредитувати 2 132 освітні програми у 2021/2022 н. р. Із них 97 — за освітнім рівнем молодшого бакалавра, 98 — за освітнім рівнем бакалавра, 672 — за другим освітнім рівнем магістра, 465 — за третім (освітньо-науковим, освітньо-творчим) освітнім рівнем.

На підставі опрацьованих заяв ЗВО був складений і затверджений (протокол № 14 від 27 серпня 2021 року) Графік прийняття заяв про акредитацію (*далі* — Графік), оприлюднений 01 вересня 2021 року.

Забезпечувався щоденний моніторинг надходжень офіційних повідомлень від закладів вищої освіти щодо змін у Графіку та на їх основі формування подання для затвердження рішенням Національного агентства й підтримка в актуальному стані бази повідомлень plan.naq.gov.ua.

Здійснювалось періодичне (один раз на місяць) оновлення інформації в Графіку на підставі розгляду повідомлень від ЗВО України. Загалом протягом 2021 року було видалено 412 освітніх програм, додатково включено 125 освітніх програм, змінено дати подання акредитаційних матеріалів для 289 освітніх програм.

Внесення змін до тієї частини інформації Графіка, яка не є публічною, натомість забезпечує використання й обробку персональних даних (ПІБ, електронні адреси гарантів освітніх програм тощо), відбувалось постійно відповідно до повідомлень ЗВО (279 повідомлень про зміну гаранта).

II. Приймання та реєстрація електронних акредитаційних справ освітніх програм ЗВО в електронній системі

За період із 4 січня по 30 червня 2021 року було перевірено щодо наповненості форм і наявності всіх необхідних додатків, прийнято відповідно до затвердженого Графіка і зареєстровано 1 324 справи освітніх програм, поданих на акредитацію ЗВО України у 2020/2021 н. р.

Упродовж періоду з 1 вересня по 30 листопада 2021 року прийнято відповідно до затвердженого Графіка та зареєстровано 935 справ освітніх програм, поданих на акредитацію ЗВО України у 2021/2022 н. р.

Разом у звітному році кількість прийнятих справ становила 2 259 (що на 71,6 % більше від кількості попереднього, 2020 року). Із них 129 — справи освітніх програм, що отримали рішення про умовну акредитацію за результатами розгляду Національним агентством у період 2020/2021 н. р. 6 справ за рішенням Національного агентства було знято з розгляду.

Для полегшення подальшого укладання угод із ЗВО, що подали акредитаційні справи до Національного агентства, та підвищення ефективності проведення акредитаційного процесу в цілому впродовж усього звітного періоду постійно проводилося погодження прийняття заяв про акредитацію з відділом фінансового забезпечення та відділом правового забезпечення і апеляцій; координувалася робота стосовно освітніх програм тих ЗВО, за якими рахувалися фінансові борги (до 100 закладів та установ).

З метою підвищення ефективності різних етапів акредитаційного процесу наприкінці вересня було здійснено аналітичне опрацювання 2 132 включених до Графіка прийняття справ на 2021/2022 н. р. щодо проходження попередньої акредитації з рішенням про умовну акредитацію / відмову в акредитації. За результатами опрацювання було виявлено 257 ОП, які вже проходили попередню акредитацію Національного агентства з рішенням про умовну акредитацію / відмову в акредитації. При цьому були враховані не лише ті освітні програми, ID в ЄДЕБО яких збігається з ID ОП, які проходили попередню акредитацію, але й ті освітні програми, які були заново зареєстровані в ЄДЕБО з новим номером ID. Також до переліку включені освітні програми за тією ж самою спеціальністю та рівнем освіти, що й інші ОП того самого ЗВО, які проходили акредитацію з результатом про умовну акредитацію / відмову в акредитації. Результати аналітики були надані членам Національного агентства, а також поширені між усіма дотичними до процесу акредитації підрозділами Секретаріату для використання в роботі впродовж 2021/2022 н. р.

З метою підвищення якості акредитаційних експертиз і змістового поглиблення експертних висновків за ними постійно забезпечувалося своєчасне опрацювання листів від юридичних і фізичних осіб зі скаргами на недотримання вимог законодавства та інших порушень з боку різних ЗВО, а також інформації про результати перевірок закладів комісіями ДСЯО. На підставі отриманих листів було попередньо поінформовано 37 експертних груп, які були призначені агентством для проведення експертизи у тих ЗВО, яких стосувалися скарги. Інформування відбувалось у кілька способів, насамперед безпосередньо через документальні додатки до методичних рекомендацій експертам від відділу акредитації.

III. Аналітичний і методичний супровід першого етапу акредитації освітніх програм (виконавці: співробітники відділу)

Відповідно до п. 6 ч. II Положення про акредитацію освітніх програм, відділ здійснює методичне забезпечення і супроводження акредитаційної експертизи. Для забезпечення якісної підготовки та проведення акредитаційних експертиз співробітники відділу створювали *методичні рекомендації експертам від відділу акредитації освітніх програм*. Постійно вдосконалювалися зміст і форма методичних рекомендацій з урахуванням результатів опитувань гарантів освітніх програм та експертів Національного агентства, які мають досвід участі у проведенні акредитаційних експертиз упродовж 2020 — першої половини 2021 року.

Упродовж I–IV кварталів 2021 року було проаналізовано матеріали 2 259 електронних форм справ освітніх програм ЗВО України. Зокрема, серед них 933 — за освітнім рівнем бакалавра, 622 — за освітнім рівнем магістра, 618 — доктора філософії, 83 — за освітнім рівнем молодшого бакалавра і 3 — за освітнім рівнем доктора мистецтв.

Упродовж звітнього року на підставі аналітичних даних складено 2 259 методичних рекомендацій для експертів стосовно врахування і дотримання норм чинного законодавства та вимог критеріїв якості під час проведення акредитаційної експертизи. Цей показник майже на 72 % перевищує показник 2020 року.

У зв'язку з виробничою необхідністю протягом року відділом здійснювався попередній аналіз проєктів звітів експертних груп і надавалася методична допомога щодо укладання описової, резюмуючої та рекомендаційної складових звіту експертних груп у частині кореляції фактів, доказів та обґрунтувань (у вигляді письмового відгуку на проєкт звіту ЕГ). При цьому визначений експертною групою рівень відповідності освітньої програми вимогам критеріїв якості не був предметом коригування, оцінювання або іншого впливу (технічна можливість змінити його в електронній системі відсутня).

Загалом упродовж звітнього періоду проаналізовано 2 259 проєктів звітів експертних груп (з них на момент складання цього звіту про роботу відділу 442 перебувають на опрацюванні) та укладено письмові відгуки щодо них у різній формі, передбаченій інформаційною системою Національного агентства. В аспекті рівнів вищої освіти акредитованих програм звіти розподіляються таким чином:

- 83 — за освітнім рівнем молодшого бакалавра;
- 932 — за освітнім рівнем бакалавра;
- 622 — за освітнім рівнем магістра;
- 618 — за освітнім рівнем доктора філософії;
- 3 — за освітнім рівнем доктора мистецтв.

З них 129 — за освітніми програмами, що проходять процес наступної акредитації після отримання рішення про умовну і 2 — про відмову в акредитації за результатами розгляду Національним агентством у період 2020/2021 н. р. Порівняно з 2020 роком кількість таких справ несуттєво збільшилась у частині освітніх програм після рішення про умовну акредитацію — на 2 %, водночас істотно зменшилась у частині тих, які проходили експертизу після рішення про відмову, — на 20 %.

Загальна кількість опрацьованих відділом проєктів звітів відносно попереднього 2020 року зросла на 473,1 %.

Постійно здійснювався якісний аналіз проєктів звітів експертних груп, його узагальнені результати в опрацьованому вигляді надавалися Національному агентству. У цілому за звітний період 1 817 проєктів звітів були повернуті експертним групам з відгуком щодо необхідності суттєвого доопрацювання, у відгуках на 39 проєктів рекомендації стосувалися одиничних недоліків та 1 проєкт звіту був схвалений без повернення експертній групі на доопрацювання.

З метою підвищення ефективності та якості роботи відділом постійно вдосконалювалися підходи до укладання відгуку на проєкти звітів експертних груп і диференціювалися його форми (III–IV квартали 2021 року) відповідно до передбаченого в інформаційній системі Національного агентства.

Упродовж III кварталу в межах цього напрямку діяльності відділу були створені та представлені на розгляд керівництва секретаріату проєкти методичних розробок для вдосконалення навичок експертів при проведенні акредитаційної експертизи та написанні звітів експертних груп, а також методики якісного оцінювання за критеріями освітньої програми (загальний обсяг представлених проєктів методичних розробок — 1,3 ум. арк.).

Протягом року опрацьовуються та у встановлений законодавством термін надаються відповіді через АСКОД на 304 офіційні листи-запити від ЗВО та наукових установ у межах повноважень відділу.

IV. Консультативний супровід процесу для переоформлення сертифікатів про акредитацію освітніх програм

Упродовж 2021 року, відповідно до положень ст. 25 Закону України «Про вищу освіту», здійснюються перевірка пакету документів і написання мотивованих висновків для переоформлення сертифікатів про акредитацію освітніх програм. Упродовж звітнього періоду було опрацьовано **94** пакети документів, відповідно до яких підготовлено та направлено мотивовані висновки (з них 4 висновки з умотивованою відмовою). Порівняно з відповідним загальним показником роботи відділу це удвічі більше, ніж у 2020 році.

V. Участь у загальних організаційних процесах (виконавці: співробітники відділу)

Упродовж липня 2021 року співробітники відділу взяли участь у дистанційному спостереженні за організацією та проведенням 4-х засідань галузевих експертних рад (освітні галузі 07, 10, 13, 15).

Протягом звітного періоду постійно відбувався моніторинг і передавалися на етап ГЕР (етап 11.1 в електронній системі) акредитаційні справи, у яких ЗВО / науковою установою не було у встановлений термін надано відповідь / коментар щодо звіту експертної групи.

Протягом I–IV кварталів (крім другої половини вересня — першої половини жовтня 2021 року) відділом постійно забезпечувалося надання до інформаційної системи Національного агентства наказів про призначення експертних груп і здійснювалося передавання справ експертам (на етап 5.1 в інформаційній системі).

Упродовж листопада 2021 року співробітники відділу взяли участь у методичній підготовці тренінгу для тренерів Національного агентства, який відбувся 24.11.2021.

Також співробітники відділу постійно співпрацювали з відділом зв'язків з громадськістю та міжнародного співробітництва:

1) надали 5 дописів до FB-рубрики «NAQA коментує» (загальним обсягом 1,5 ум. арк.);

2) узяли активну участь у проведенні низки вебінарів для керівників експертних груп тощо.

2.2. Відділ по роботі з галузевими експертними радами та незалежними установами оцінювання якості вищої освіти

Відділ по роботі з галузевими експертними радами та незалежними установами оцінювання якості вищої освіти налічує 7 осіб. Фахівці відділу забезпечують діяльність 30 галузевих експертних рад (далі — ГЕР), супроводжують і допомагають в організації засідання ГЕР під час публічного розгляду акредитаційної справи чи проекту стандарту вищої освіти тощо.

Галузеві експертні ради діють відповідно до Положення, затвердженого Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 21 травня 2019 року, протокол № 5 (зі змінами та редакціями). Зміни до цього документа за пропозиціями членів ГЕР, зацікавлених сторін та, відповідно, до потреб і виробничих процесів супроводжує за рішенням Національного агентства відділ по роботі ГЕР. За звітний період відбулося 4 перегляди Положення про галузеві

експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Рішенням Національного агентства внесено зміни щодо кількісного складу окремих ГЕР, конкретизовано питання конфлікту інтересів, уточнено процедуру розгляду справи на засіданні тощо.

На виконання рішення Національного агентства від 30 серпня 2021 року та в межах налагодження системи внутрішньої якості вищої освіти було підготовлено нові редакції документів, які регламентують роботу відділу та ГЕР: Положення про галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Порядок висування кандидатур і обрання членів галузевих експертних рад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Проекти цих документів обговорено на засіданнях робочої групи з членів Національного агентства. Голів ГЕР і їхніх заступників ознайомлено з окремими положеннями, отримано позитивні відгуки.

Галузеві експертні ради: дійсний / повний кількісний склад і конкурсний відбір

Дійсний склад (фактична кількість членів) ГЕР становить 332 особи (станом на 22 грудня 2021 року). Повний склад ГЕР наведений на рис. 2.2.1.

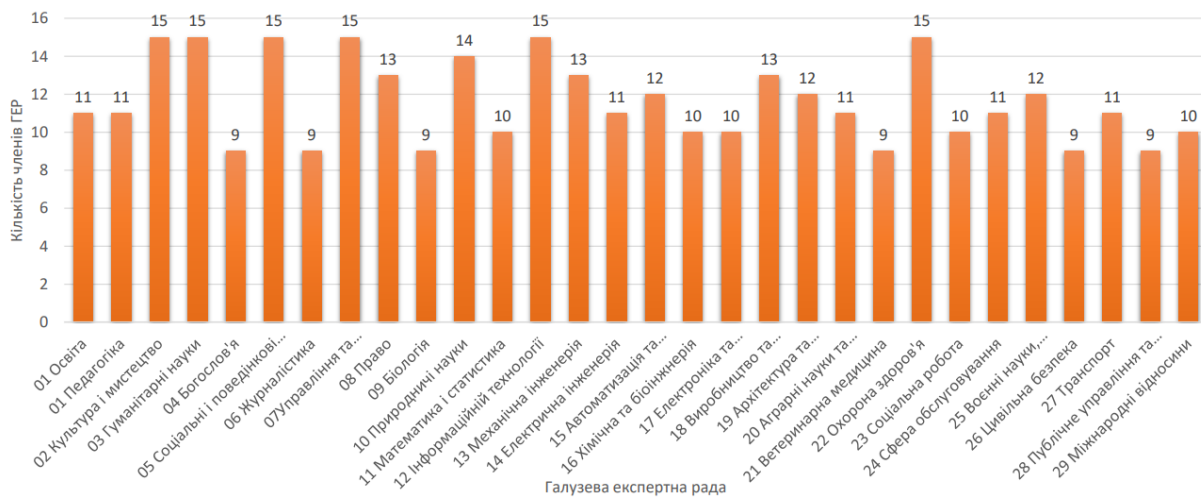

Рис. 2.2.1. Повний склад ГЕР

За 2021 календарний рік до галузевих експертних рад на заповнення вакантних посад було проведено 7 конкурсів. Фахівці відділу опрацювали 144 пакети документів кандидатів, з них відхилено 37. За результатами конкурсів протягом року до різних ГЕР кооптовано 12 осіб.

Із 01 по 18 жовтня 2021 року було оголошено конкурс на заміщення вакантних посад у восьми галузевих експертних радах (протокол № 16 від 30 ве-

ресня 2021 року). На конкурс подали 22 заяви з відповідними документами, 16 із яких допущено до конкурсу. Конкурсна комісія Національного агентства не була повноважною після постанови Верховного Суду України від 13 жовтня 2021 року стосовно діяльності Національного агентства. На засіданні Національного агентства від 09 грудня 2021 року було затверджено постійний і тимчасовий склад конкурсної комісії, тож наразі робота відновлена над справами кандидатів до 10, 13, 21, 24, 29 ГЕР. Результати роботи конкурсної комісії будуть винесені на затвердження Національного агентства на найближчому засіданні.

За рішенням Національного агентства (від 09 грудня 2021 року; 21 грудня 2021 року) до ГЕР оголошено черговий конкурс на такі вакансії:

- 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 024 Хореографія — 1 науково-педагогічний / науковий працівник;
- 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 026 Сценічне мистецтво — 1 науково-педагогічний / науковий працівник;
- 04 Богослов'я — 2 науково-педагогічні / наукові працівники;
- 06 Журналістика — 1 науково-педагогічний / науковий працівник, 1 представник від роботодавців;
- 13 Механічна інженерія — 1 здобувач вищої освіти;
- 20 Агроніомія та продовольство за спеціальністю 203 Садівництво та виноградарство — 1 науково-педагогічний / науковий працівник;
- 23 Соціальна робота — 1 науково-педагогічний / науковий працівник; 1 здобувач вищої освіти;
- 26 Цивільна безпека — 1 науково-педагогічний / науковий працівник.

Розгляд акредитаційних справ

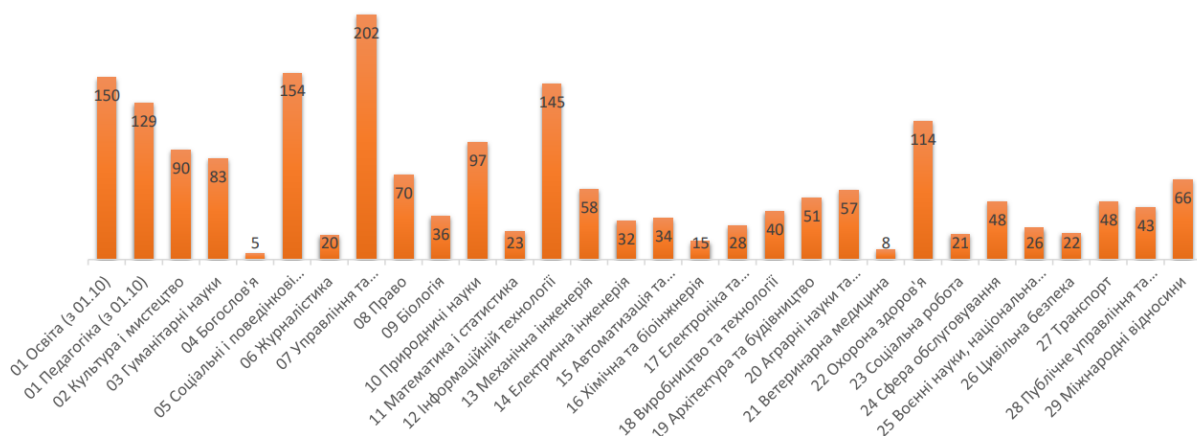

Рис. 2.2.2. Кількість акредитаційних справ у кожній ГЕР 2021 року

За звітний період — 2021 рік — ГЕР розглянули 1 821 акредитаційну справу (без справ, які повернуті на перегляд ГЕР). Кількість справ коливалася від 5

до 202; навантаження на кожну ГЕР (разом із повернутими на перегляд) див. на рис. 2.2.2.

Середнє навантаження на одного члена ГЕР становило від 0,6 долі акредитаційної справи до 13,1. Найбільше навантаження з розгляду акредитаційних справ мали ГЕР із таких галузей знань: 01 Освіта / Педагогіка (01 Освіта — 13,1, 01 Педагогіка — 10,5), 07 Управління та адміністрування (13,1), 05 Соціальні та поведінкові науки (9,7), 12 Інформаційні технології (9,1) тощо. Найменше навантаження на одного члена ГЕР — у галузевих радах із галузей знань 04 Богослов'я (0,6), 21 Ветеринарна медицина (1), 11 Математика (1,1), 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону і Цивільна безпека (2,2). Докладніше навантаження на одного члена в кожній ГЕР див. на рис. 2.2.3.

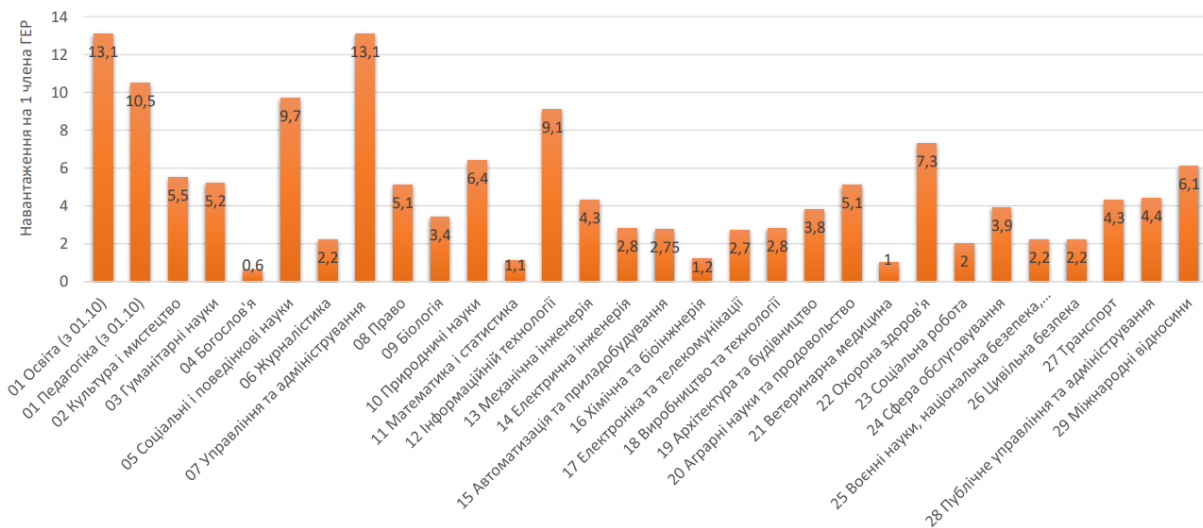

Рис. 2.2.3. Навантаження на одного члена ГЕР 2021 року

За звітний період до ГЕР було повернуто рішеннями Національного агентства 119 акредитаційних справ 2021 року на доопрацювання, уточнення обґрунтувань та вивчення додаткової інформації тощо. На рис. 2.2.4 вказана кількість справ, які були повернуті до певних ГЕР.

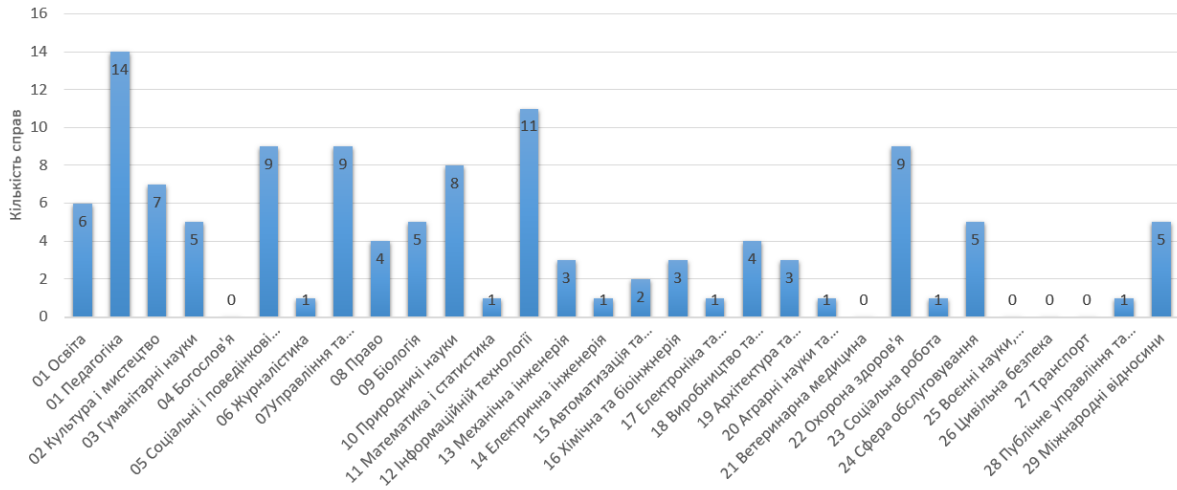

Рис. 2.2.4. Кількість акредитаційних справ 2021 року, повернутих до ГЕР на доопрацювання

У відсотковому відношенні повернуті на доопрацювання акредитаційні справи до ГЕР див. рис. 2.2.5.

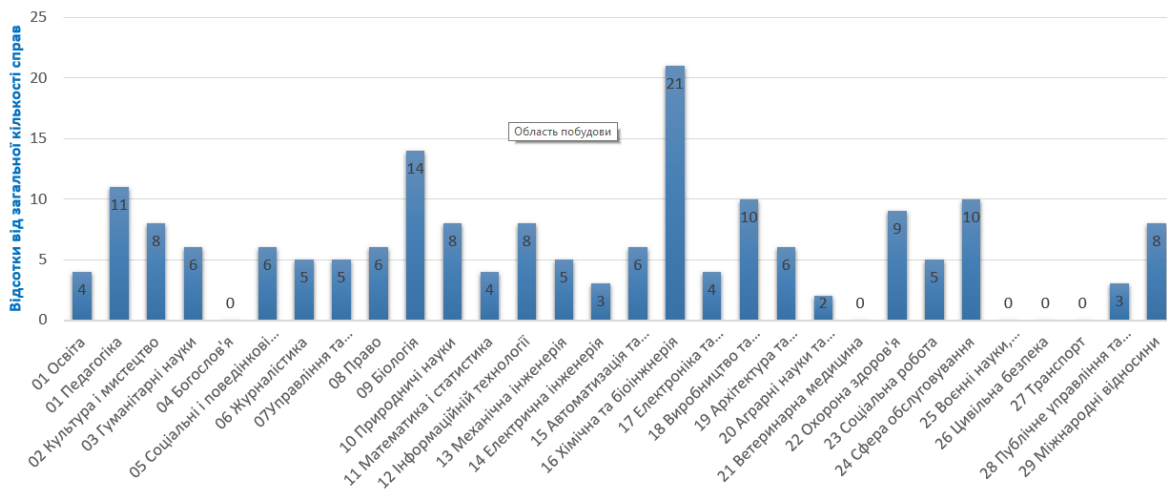

Рис. 2.2.5. Кількість акредитаційних справ 2021 року, повернутих до ГЕР на доопрацювання, у % до загальної кількості справ у ГЕР

Розгляд проектів стандартів вищої освіти, редакцій до затверджених стандартів та законодавчих змін до стандартів вищої освіти

За звітний період ГЕР опрацювали 51 проект стандартів вищої освіти (далі — СВО) (див. рис. 2.2.6), з них: першого (бакалаврського) рівня вищої освіти — 10 проектів СВО; другого (магістерського) рівня вищої освіти — 21 проект СВО; третього освітньо-наукового рівня — 20 проектів СВО (див. рис. 2.2.7).

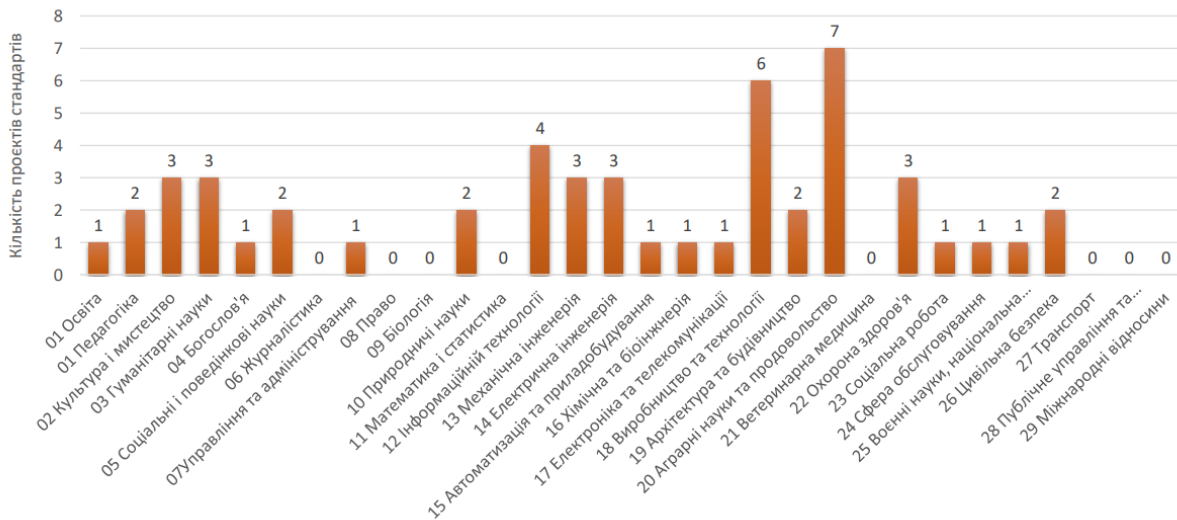

Рис. 2.2.6. Кількість проєктів СВО, розглянутих ГЕР 2021 року

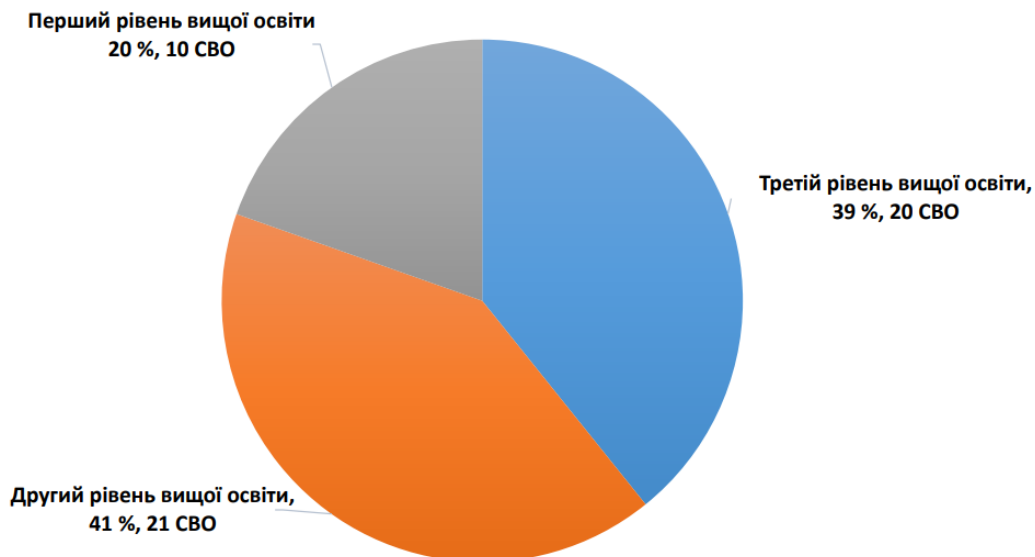

Рис. 2.2.7. Кількість проєктів СВО, розглянутих 2021 року
(за рівнями вищої освіти)

За 2021 рік ухвалено такі рекомендації ГЕР стосовно СВО: погодити проєкт СВО — 21 (42 %); погодити проєкт СВО із пропозиціями / доповненнями — 36 (52 %); повернути на доопрацювання — 3 (6 %) (див. рис. 2.2.8).

Проєкти СВО (магістерського рівня зі спеціальностей 222, 225, 256; рівня доктора філософії зі спеціальностей 073, 101, 144 тощо), які впродовж року повертали Міністерству освіти і науки України на доопрацювання за рекомендаціями ГЕР, наразі повторно розглянуті ГЕР та погоджені Національним агентством.

Рис. 2.2.8. Рекомендації ГЕР з розгляду проектів СВО 2021 року

Варто зауважити, що 2021 року відбулися кілька робочих засідань із представниками МОН, НМК НМР, членами НАК, представниками Федерації роботодавців для формування спільних підходів до розгляду освітніх стандартів. Так, за звітний період тричі збиралися робочі групи з доопрацювання проекту стандарту вищої освіти зі спеціальності 222 Медицина та група з попереднього розгляду проекту стандарту 225 Медична психологія другого (магістерського) рівня вищої освіти за участі членів 22 ГЕР, розробників стандарту (членів НМК НМР МОН України) і представників роботодавців (МОЗ України). При розгляді проектів стандартів третього освітньо-наукового рівня (доктора філософії) ГЕР і представники НМК НМР МОН також неодноразово зустрічалися перед остаточним погодженням ГЕР проектів зі спеціальностей 073 Менеджмент і 101 Екологія.

За звітний період ГЕР розглядали і дали пропозиції або рекомендацію про погодження законодавчих змін до низки затверджених СВО:

1) відповідно до частини четвертої статті 5 Закону України «Про вищу освіту», до стандартів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти доповнення: «на основі ступеня “фаховий молодший бакалавр” заклад вищої освіти має право визнати та перезарахувати кредити ЄКТС, отримані за попередньою освітньою програмою фахової передвищої освіти, обсягом не більше ніж 60 кредитів ЄКТС»;

2) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 року № 497 Про атестацію здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

Упродовж 2021 року розгляд проєктів СВО на засіданнях ГЕР відбувається за присутності їх розробників / представників НМК НМР МОН. Такий конструктивний підхід до роботи над стандартами сприяв зменшенню кількості повернень проєктів СВО на доопрацювання.

Комунікативні заходи за участі і для галузевих експертних рад

За участі ГЕР у 2021 році проведено 11 комунікативних заходів. Зокрема відбулося 7 вебінарів ГЕР для освітян, здобувачів вищої освіти та зацікавленої аудиторії:

- 02 лютого 2021 року **сезон вебінарів розпочала 10 ГЕР**, ділячись досвідом і підбиваючи підсумки роботи за 2019/2020 н. р, аналізуючи проблеми так званих зразкових освітніх програм, з'ясовуючи особливості акредитації освітньо-наукових програм із природничих наук;
- 09 березня 2021 року відбувся **вебінар 12 ГЕР**, на якому розглянули питання стандартів із галузі «Інформаційні технології» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; запити ІТ-галузі до освітніх програм; висвітлили найкращі практики підготовки фахівців з галузі державними та приватними закладами вищої освіти; обговорили можливості, що надають ІТ-компанії для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти тощо;
- 16 березня 2021 року члени **ГЕР 01 Педагогіка провели вебінар** і ділилися досвідом акредитаційних експертиз, типовими помилками, тенденціями розвитку окремих педагогічних спеціальностей;
- 30 березня 2021 року відбувся **вебінар 09 ГЕР**, який зосередився на аналізі досвіду акредитації, розгляді 1-го, 2-го і 4-го критеріїв акредитації, змістові і стилю публічної інформації ЗВО, важливості критичного самооцінювання та участі здобувачів вищої освіти у формуванні якості освіти і підготовки докторів філософії тощо;
- 11 травня 2021 року 02 ГЕР зосередилася під час **вебінару** на якості освітнього процесу і чинників впливу: від роботодавців та експертів галузі до якості науково-педагогічного складу; окреслила особливості галузі та освітніх програм тощо;
- 25 травня 2021 року **вебінар ГЕР 01 Освіта** висвітлював особливості акредитації освітніх програм зі спеціальностей 013, 014 та перехресні проблеми з іншими спеціальностями галузі 01 Освіта / Педагогіка. Члени ГЕР ділилися досвідом та окреслювали вимоги до освітніх програм за відсутності освітніх і професійних стандартів;
- 13 квітня 2021 року на **вебінарі 24 ГЕР** розглянули проблемні аспекти акредитації освітніх програм галузі, зокрема особливості проблеми підготовки програм рівня доктора філософії. Висвітлили концепцію

побудови освітньої програми, окреслили виклики, стратегії розвитку і змін галузі.

Проведено три вебінари ГЕР для експертів Національного агентства з галузей знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону (08 лютого 2021 року) і 26 Цивільна безпека (21 січня 2021 року) та 29 Міжнародні відносини (26 червня 2021 року).

23 вересня 2021 року за участі членів 22 ГЕР відбувся Форум якості вищої медичної освіти, де були розглянуті питання імплементації стандартів вищої освіти, міжнародного визнання української медицини, висвітлені проблеми медичної освіти та практик реалізації освітніх програм тощо.

У жовтні 2021 року Національне агентство провело низку вебінарів для членів галузевих експертних рад з актуальних питань: акредитації освітніх програм і розгляду проектів стандартів вищої освіти (07 жовтня і 22 жовтня 2021 року).

План роботи відділу на 2022 рік

1. Рішенням Агентства від 27 серпня 2021, протокол № 14, був затверджений графік прийняття заяв про акредитацію освітніх програм на 2021/2022 н. р. Відповідно до цього графіка було укладено орієнтовний план розгляду акредитаційних справ у кожній ГЕР (див. рис. 2.2.9).

01	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Пед	Осв																												
137	167	87	106	2	190	22	250	68	28	106	35	159	66	44	42	33	24	55	50	73	6	90	28	66	15	31	41	38	72

Рис. 2.2.9. План акредитаційних справ для ГЕР на 2021/2022 н. р.

Із цих справ восени 2021 року ГЕР розглянули 494 справи, а 441 справа, прийнята у 2021 році, запланована на першу половину 2022 року.

2. Секретаріат Національного агентства запланував два тренінги для членів ГЕР на першу половину 2022 року за участю міжнародних сертифікованих тренерів Британської акредитаційної агенції QAA.

3. Вебінари ГЕР у галузевому контексті розвитку та акредитації освітніх програм для зацікавленої зовнішньої аудиторії.

2.3. Відділ по роботі з експертами

Відділ по роботі з експертами організовує добір і навчання експертів, які входять до реєстру експертів з акредитації освітніх програм Національного агентства, а також організовує експертні групи для проведення акредитаційних експертиз кожної освітньої програми.

Станом на кінець 2021 року реєстр експертів Національного агентства налічував 4 426 осіб, з яких 3 252 — науково-педагогічні, наукові працівники і 1 174 — здобувачі вищої освіти різних рівнів.

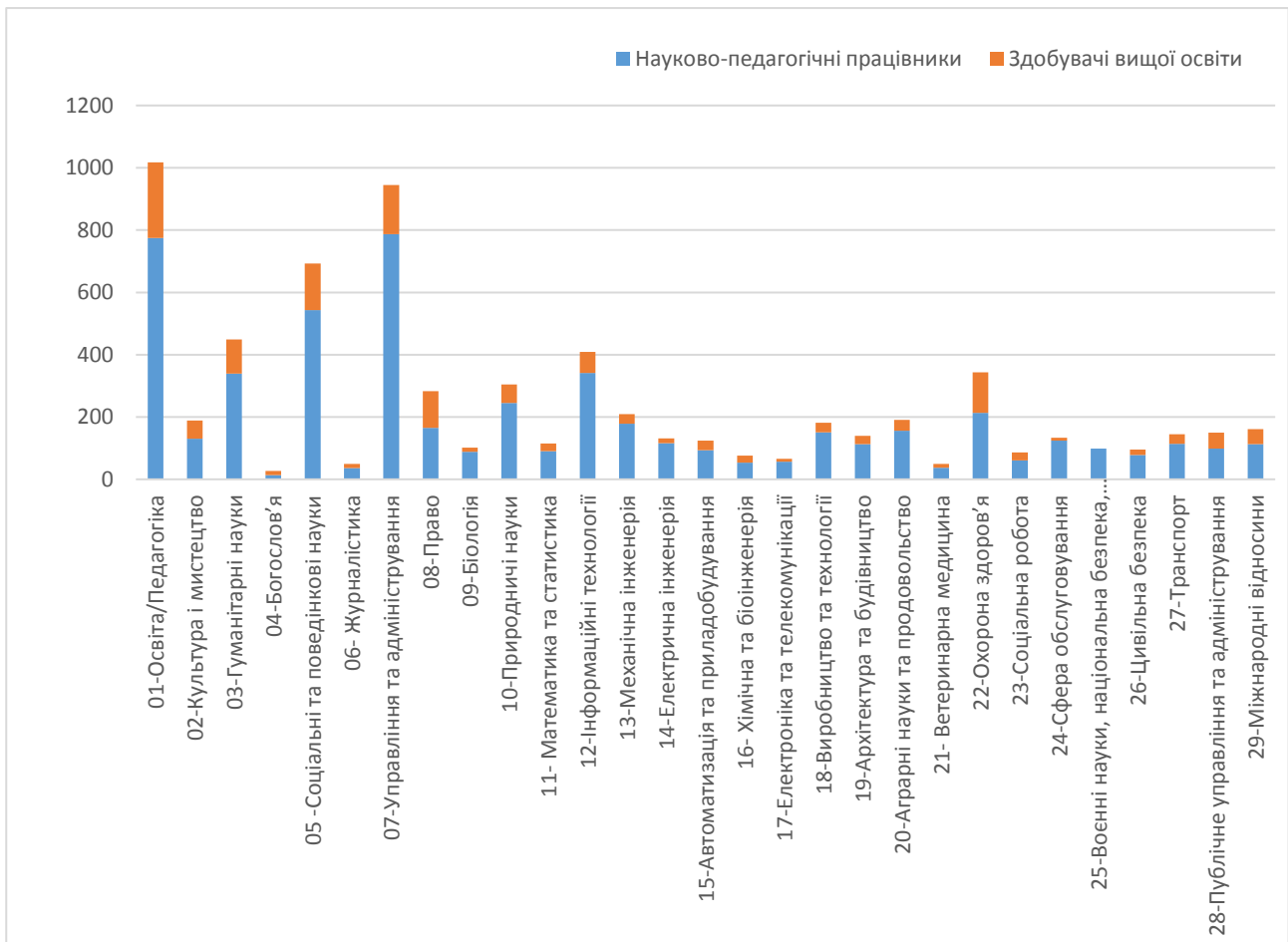

Рис. 2.3.1. Кількість експертів за галузями в реєстрі станом на кінець 2021 року

Упродовж 2021 року реєстр експертів Національного агентства поповнився на 1 495 осіб (1 094 наукових і науково-педагогічних працівників та 401 здобувач). Також протягом звітнього року з реєстру було вилучено 99 експертів, з них 45 — науково-педагогічні, наукові працівники, 54 — здобувачі вищої освіти.

Тренінги для експертів

Усі кандидати в експерти Національного агентства зобов'язані успішно пройти навчання для подальшого затвердження в реєстрі експертів, зокрема два онлайн-курси на платформі Prometheus: «Експерт з акредитації освітніх програм» та «Як написати якісний звіт про результати акредитаційної експертизи освітньої програми». У кінці курсу кожен кандидат проходить тестування і в разі його успішного завершення отримує запрошення на дводенний інтенсивний тренінг, що є обов'язковим для можливості розгляду кандидатури до подальшого включення в реєстр експертів Національного агентства. Упродовж

2021 року було отримано 1 672 нові анкети від кандидатів в експерти Національного агентства, з них 1 198 анкет — від наукових і науково-педагогічних працівників (далі — НПП) та 474 — від здобувачів вищої освіти.

Усі анкети були ретельно проаналізовані, оцінені, також перевірені супровідні документи. Як наслідок, протягом 2021 року було допущено до навчання 1 597 кандидатів: 1 079 НПП та 518 здобувачів. За 2021 рік було проведено 52 тренінги з попередньо відібраними кандидатами. Загальна чисельність учасників тренінгів становила 1 497 осіб. Кожний тренінг проводили два сертифіковані тренери, які, своєю чергою, пройшли навчання від Британської акредитаційної агенції QAA та Національного агентства NAQA. Відділ експертів секретаріату здійснював організаційний супровід кожного тренінгу. Програма тренінгів передбачає повні два дні аудиторної роботи (близько 16 астрономічних годин), включно з виконанням домашнього завдання напередодні тренінгу та після завершення першого дня роботи.

Улітку 2021 року тренінг для експертів було оновлено. Новацією стали впровадження на етапі навчання експертів форми ПРЕ (підготовки результатів експертизи) та робота над написанням якісного звіту про результати акредитаційної експертизи.

Важливою частиною тренінгу для експертів є донесення цінностей Національного агентства та етичних норм поведінки експерта. До програми було включено:

- роботу з кейсами, спрямованими на розуміння особливостей роботи всередині ЕГ, етичної поведінки експерта, написання звіту про результати акредитаційної експертизи;
- роботу з формою ПРЕ на всіх етапах роботи експертної групи;
- роботу з формування програми візиту, планування зустрічей зі стейкхолдерами, формулювання запитань під час проведення фокус-груп, формування запиту на додаткові документи;
- симуляцію зустрічі ЕГ з НПП та здобувачами освіти;
- роботу з написання проекту звіту;
- роботу з рецензією відділу акредитації на проєкт звіту експертів.

До кожного тренінгу був залучений представник Національного агентства для забезпечення двостороннього діалогу з кандидатами в експерти і надання максимально вичерпних відповідей на всі запитання учасників.

Порадник експерту для написання звіту та Форма підготовки результатів експертизи

На початку 2021 року, з метою покращення якості написання звіту про результати акредитаційної експертизи та організації роботи експертної групи,

на основі інструментів, з якими працює Британська акредитаційна агенція QAA, було розроблено Порадник експерту для написання звіту та Форму підготовки результатів експертизи (далі — форма ПРЕ).

Порадник експерту для написання звіту містить пояснення щодо користування формою ПРЕ та рекомендації щодо бажаного стилю написання експертного звіту, його стилістичного та лінгвістичного оформлення.

Форма ПРЕ — це інтегрований інструмент, який рекомендовано використовувати поетапно, протягом усього процесу експертизи:

1) з моменту оприлюднення наказу про призначення експертної групи до моменту візиту в заклад вищої освіти, для складання попередньої версії висновків на основі аналізу відомостей про самооцінювання і наявних додаткових матеріалів;

2) під час експертизи, за умови з'ясування нових фактів;

3) після візиту, для формулювання висновків, які ляжуть в основу проекту звіту про результати акредитаційної експертизи.

Форма ПРЕ полегшує роботу експертів із документами таким чином:

- надає структуру, у рамках якої можна записувати міркування щодо відповідності критеріям (підкритеріям), і полегшує фіксацію запитів щодо необхідної додаткової інформації (документів);
- структурує запит ЕГ стосовно необхідних зустрічей під час оглядового візиту та фіксує список можливих запитань під час зустрічей у ЗВО.

Практичне застосування форми ПРЕ було впроваджено під час тренінгів для керівників експертних груп.

Тренінги для керівників експертних груп

У березні 2021 року Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти для підвищення кваліфікації експертів було розроблено і започатковано проведення дводенного тренінгу для керівників експертних груп.

Тренінг запроваджено з метою покращити розуміння ролі та відповідальності керівника експертної групи, формування практичних навичок керівника експертної групи, обміну досвідом щодо найбільших викликів у роботі керівника експертної групи. У межах тренінгу було апробовано форму ПРЕ (підготовки результатів акредитаційної експертизи) для організації роботи під час проведення акредитаційної експертизи та оптимізації роботи з якісного написання звіту про результати акредитаційної експертизи.

Головним акцентом тренінгу є визначення основних моментів в організаційній роботі керівника експертної групи:

- як розпочати роботу ЕГ якнайшвидше та найбільш оптимально;

- як розподілити обов'язки всередині ЕГ та здійснювати моніторинг роботи експертів;
- як планувати акредитаційний візит;
- як планувати роботу з написання проєкту звіту про результати акредитаційної експертизи;
- як організовувати роботу ЕГ із рецензією на проєкт звіту;
- як супроводжувати акредитаційну справу до прийняття рішення щодо неї Національним агентством;
- як комунікувати з учасниками акредитаційного процесу: гарантом ОП, представниками ЗВО на виїзній чи онлайн-експертизі, з галузевою експертною радою, секретаріатом і членами Національного агентства.

Учасники, які успішно пройшли навчання, отримали відповідні сертифікати Національного агентства про підвищення кваліфікації в розмірі одного кредиту ЄКТС (30 годин).

За 2021 рік проведено 25 тренінгів, участь у яких узяли 585 експертів Національного агентства.

Акредитаційні експертизи

У 2021 році Національне агентство проводило акредитаційні експертизи в дистанційному, змішаному та виїзному форматах. Змішана форма експертизи передбачає часткову присутність експертної групи безпосередньо в закладі вищої освіти (зокрема для огляду матеріально-технічної бази, ознайомлення з документами з обмеженим доступом тощо), інша частина експертної групи тимчасом має працювати в онлайн-режимі. Виїзна форма застосовувалася у випадку, коли освітня програма містила документи з таємною інформацією і передбачала присутність усієї експертної групи в закладі вищої освіти.

За 2021 рік було проведено 1 844 акредитаційні експертизи, з них у дистанційному форматі — 1 809, у змішаному форматі — 24, у виїзному форматі — 11.

Таблиця 2.2.1

Формат проведення акредитаційних експертиз за 2021 рік	Кількість експертиз
Виїзна експертиза	11
Змішана експертиза	24
Дистанційна експертиза	1 809
Загалом:	1 844

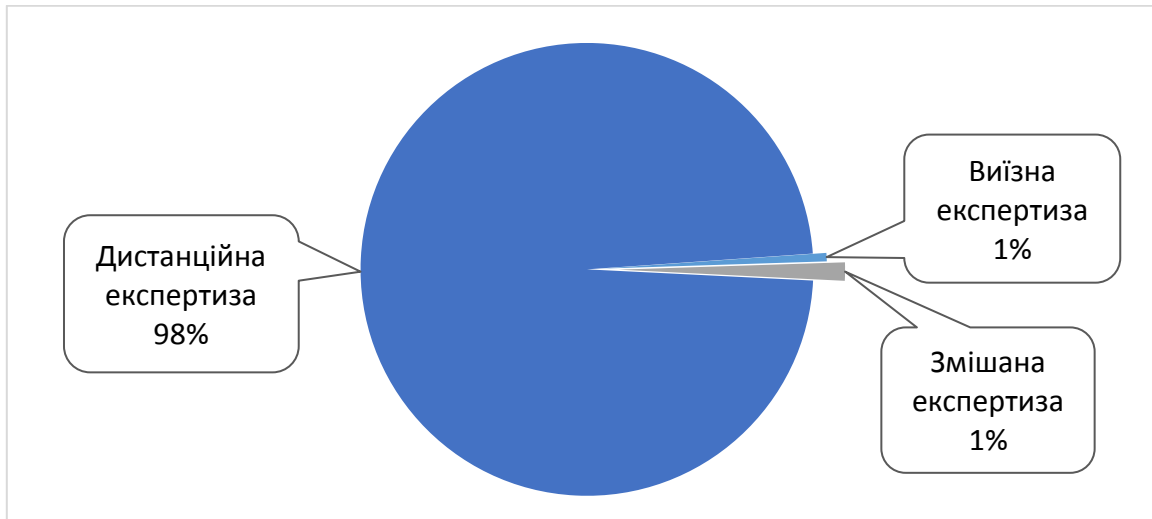

Рис. 2.2.2. Формат проведення акредитаційних експертиз у 2021 році

Щотижня відділ по роботі з експертами, керівництво секретаріату та Національного агентства проводили технічні інструктажі для експертів і представників закладів вищої освіти напередодні відповідних дистанційних експертиз із метою максимальної підготовки учасників, забезпечення якісного результату й вирішення всіх технічних та організаційних питань. Таких інструктажів було проведено 44.

Опитування гарантів

У жовтні 2021 року Відділом по роботі з експертами було запроваджено щотижневе опитування гарантів освітніх програм з метою отримання зворотного зв'язку щодо якості роботи експертної групи, підтримки Національного агентства, а також можливих шляхів подальшого розвитку.

Опитування гарантів проводилися раз на тиждень, після завершення експертиз, що давало змогу отримати відповіді до моменту публікації звіту й уникнути можливого впливу експертних висновків у фінальному звіті на об'єктивну оцінку роботи експертної групи гарантами освітніх програм. Станом на початок грудня 2021 року було отримано відповіді від 137 гарантів.

Результати опитувань засвідчили високу оцінку гарантами як представниками закладів вищої освіти нового акредитаційного процесу (8,6 бала) та якості роботи експертних груп (9,3 бала із 10 можливих). Також 98,5 % опитаних зазначили, що не мали жодних конфліктних ситуацій під час роботи з експертною групою.

Таблиця 2.2.2

	Середня оцінка
Оцінка нового акредитаційного процесу	8,6
Оцінка роботи експертної групи	9,3

Одним із важливих етапів якісної підготовки до проведення акредитаційного візиту є етап погодження програми візиту між членами експертної групи та гарантом освітньої програми. Програма візиту є планом проведення зустрічей експертної групи з представниками закладу, залученими до розробки та функціонування освітньої програми, а також різними стейкхолдерами освітнього процесу за цією програмою. З огляду на важливість програми візиту як організаційного документа в ході опитування одним з основних завдань було дізнатися, яким є бачення процесу погодження програми візиту з боку представників закладу вищої освіти. Отримані дані свідчать про те, що оцінка процесу погодження програми візиту між експертною групою та представниками ЗВО відповідає цінностям Національного агентства, а саме є двостороннім діалогом і результатом якісної підготовки обох сторін.

Таблиця 2.3.3

Погодження програми візиту	Кількість відповідей	%
Бракувало комунікації з експертами щодо корекції програми	2	1,46 %
Бракувало часу для підготовки до візиту згідно з програмою	5	3,65 %
Бракувало часу для підготовки до візиту згідно з програмою	1	0,73 %
Бракувало комунікації з експертами щодо корекції програми		
Бракувало часу для підготовки до візиту згідно з програмою	1	0,73 %
Мали технічні складнощі з погодженням програми в системі		
Процес був повністю не налагоджений та/або не зрозумілий експертній групі	1	0,73 %
Це був двосторонній діалог і було достатньо часу для відповідної підготовки	127	92,70 %
Загальний результат	137	100,00 %

Основною метою проведення експертизи є надання фахових і ґрунтовних рекомендацій стосовно покращення освітньої програми закладом вищої освіти. 88 % опитаних зазначили, що отримали від експертної групи вичерпну, корисну та якісну консультацію щодо сильних сторін освітньої програми і можливих шляхів покращення.

Серед поширених проблем, із якими стикаються гаранті освітніх програм під час проходження акредитаційного процесу, є велике навантаження (38,69 %) і великий обсяг необхідних документів (26,28 %), 14 % опитаних зазначили, що типовими проблемами для них є одночасно і великий обсяг документів, і велике навантаження.

Разом із тим 36,50 % респондентів зазначили, що на момент завершення проведення візиту експертної групи жодних проблем не виникало.

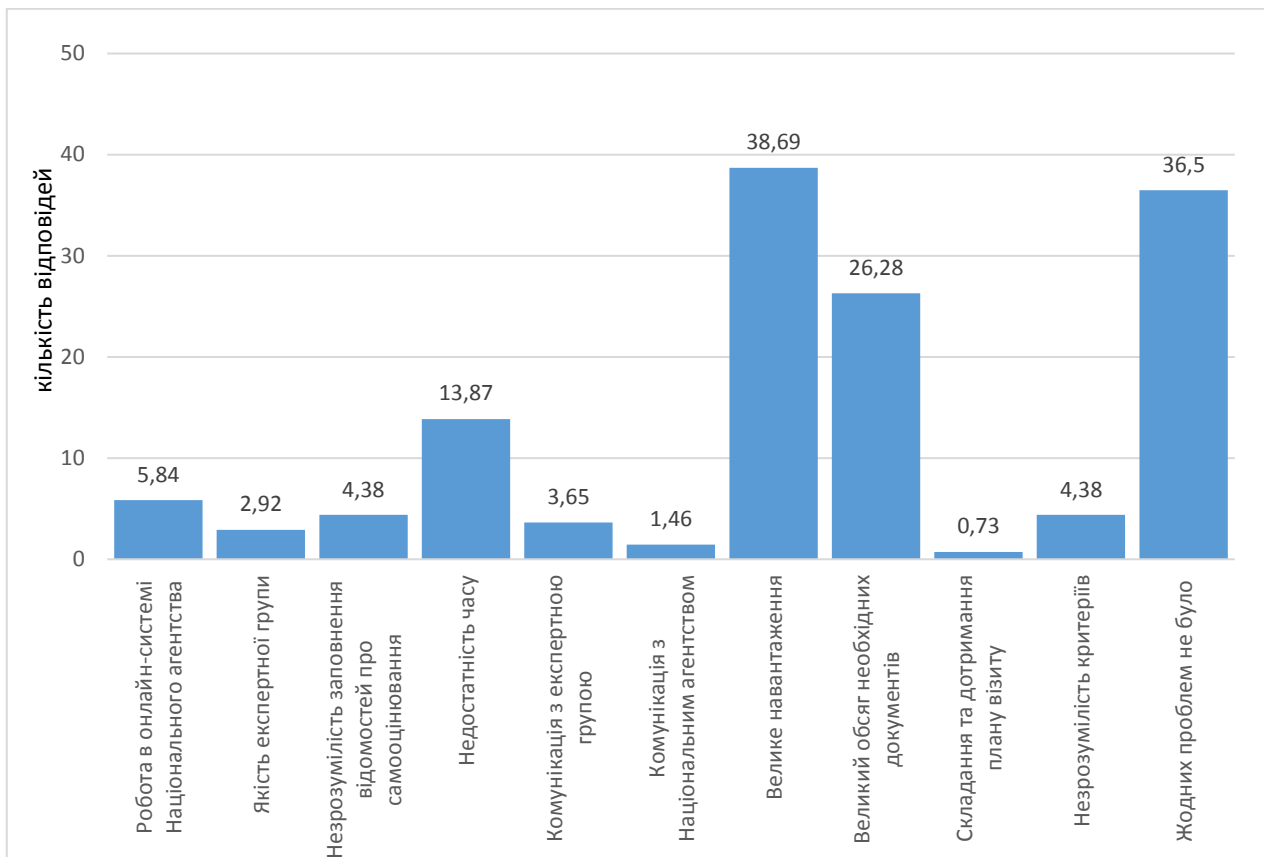

Рис. 2.3.3. Основні проблеми, з якими гаранті стикнулися при проходженні процесу акредитації

Проаналізувавши отримані результати, можемо зробити висновок про загальну позитивну оцінку якості роботи експертних груп із боку представників закладів вищої освіти, сприйняття процесу погодження програми візиту як налагодженої співпраці, відсутність конфліктних ситуацій між експертною групою та представниками закладу в ході роботи, а також отримання якісних консультацій як результату співпраці.

Опитування експертів

Упродовж 2021 року було проведено три хвилі регулярних опитувань експертів з акредитації освітніх програм задля отримання зворотного зв'язку, виявлення можливих пропозицій щодо шляхів покращення, системного самоаналізу, а також отримання відгуку експертів стосовно роботи їхніх колег в експертних групах.

Під час першої хвилі опитування, що включала в себе період проведення експертиз із січня по квітень 2021 року, було отримано та проаналізовано 1 299 анкет. У другу хвилю було отримано та опрацьовано анкети від 702 експертів, які брали участь в акредитаційних експертизах із травня по серпень 2021 року. Третє опитування було проведено з вересня по листопад 2021 року, на опрацювання надійшло 925 анкет.

Отримана інформація дає можливість говорити про зростання оцінки сприйняття акредитаційного процесу експертами порівняно з результатами, отриманими після опитувань попереднього року.

Стабільно високою впродовж 2021 року залишається оцінка навчання, запропонованого експертам, і цьогорічних нововведень: тренінгу для керівників експертних груп та оновленого тренінгу для експертів.

Однією з основних цілей проведення опитування експертів є отримання зворотного зв'язку від експертів, залучених до проведення акредитаційних експертиз, виявлення актуальних і нагальних проблем, які виникають під час опрацювання акредитаційних справ, з метою оперативного реагування та розробки шляхів вирішення поширених проблемних моментів. Варто зауважити, що відсоток опитаних, які відзначають відсутність будь-яких проблемних моментів, стабільно зростає із часу впровадження опитування. Із середини 2020 року до кінця 2021 року цей показник виріс із 23 % до 48 %, а отже, Національному агентству загалом вдається оперативно реагувати та вирішувати більшість актуальних проблемних аспектів роботи експертів.

У 2021 році в оновлену програму тренінгу для експертів і новий формат тренінгу для керівників експертних груп було додано практичні завдання з написання звіту експертної групи з метою загального покращення навичок написання експертного висновку. Також Національне агентство продовжує рецензування звіту, уперше запропоноване у вересні 2020 року. З боку експертів бачимо достатньо високу позитивну оцінку та визнання відгуку-рецензії як корисної. Новий формат тренінгу і стала практика рецензування експертних звітів знайшли своє відображення в зменшенні актуальності проблеми «написання звіту» серед опитаних: із 12 % на початку року до 6 % станом на кінець 2021 року.

З урахуванням постійної співпраці експертів із відділами Секретаріату Національного агентства важливим є розуміння оцінки якості наданої підтримки. Ця оцінка залишалася стабільно високою впродовж усього 2021 року і для відділу по роботі з експертами, і для інших відділів.

Найпоширенішими проблемами, які виникали в експертів упродовж 2020 року, є «недостатність часу» та «велике навантаження». Тому на початку 2021 року Національне агентство збільшило час підготовки до експертизи (10 робочих днів), що дало можливість ретельніше опрацювати матеріали акредитаційних справ і якісно готувати програму візиту. Також було запроваджено нову систему дедлайнів для підготовки звітів. На подання проєкту експертного звіту виділяється 5 робочих днів, на рецензування відділом акредитації запропонованого проєкту — 3 робочі дні, на фіналізацію звіту після отримання рецензій експертна група має 4 робочих дні. Чіткий розподіл часу та дотримання відведених дедлайнів дали можливість злагоджено планувати та

проводити якісну підготовку до експертизи, а також систематизувати, покращити та зробити менш стресовим написання звіту експертної групи. У результаті проведеної роботи вдалося зменшити відсоток опитаних, які зазначають про «недостатність часу» та «велике навантаження» як проблему, з 31 % та 26 % до 20 % по обох критеріях відповідно. Упродовж усього 2021 року ці показники є стабільно високими.

Таблиця 2.2.4

	2021		2021		2021	
	I хвиля		II хвиля		III хвиля	
Охарактеризуйте основні проблеми, з якими ви зіткнулися під час участі в акредитації ОП	129		702	66 %	925	71 %
Відкритість ЗВО	80	6 %	38	5 %	45	5 %
Пасивні студенти	134	10 %	43	6 %	130	14 %
Недостатність часу	222	17 %	101	14 %	182	20 %
Велике навантаження	260	20 %	105	15 %	181	20 %
Фінансові	48	4 %	35	5 %	26	3 %
Незрозумілість процесу після відправки експертного звіту	57	4 %	15	2 %	19	2 %
Комунікація з Національним агентством	1	0 %	3	0 %	1	0 %
Незрозумілість критеріїв	35	3 %	15	2 %	10	1 %
Написання звіту	151	12 %	59	8 %	55	6 %
Співпраця з експертами	63	5 %	31	4 %	28	3 %
Складання та дотримання плану візиту	21	2 %	2	0 %	0	0 %
Робота в акредитаційній системі	43	3 %	15	2 %	15	2 %
Незрозумілість рішення ГЕР по справі	102	8 %	53	8 %	48	5 %
Незрозумілість рішення агентства по справі	14	1 %	10	1 %	2	0 %
Незрозумілість рецензії на проект звіту ЕГ			46	7 %	39	4 %
Інше	75	6 %	38	5 %	47	5 %
Не було проблем	549	42 %	366	52 %	447	48 %

2.4. Відділ правового забезпечення та апеляції

Правозахисна і судова робота

Упродовж 2021 року відділом правового забезпечення та апеляцій здійснювалося представництво інтересів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в 16 судових справах, що розглядались у цивільному, адміністративному та господарському провадженнях.

У провадженні судів у 2021 році на стадії апеляційного та касаційного оскарження судових рішень перебувало 5 судових справ, у яких Національне агентство виступає відповідачем. Позовні заяви за цими справами було заявлено ще 2020 року. Вони стосуються сфери діяльності комітету з питань етики щодо розгляду звернень про виявлення порушень академічної доброчесності.

Судами було винесено два рішення на користь Національного агентства, які набрали законної сили, зокрема у справі за позовом К. М. Кириленко до

Агентства про визнання незаконним та скасування рішення комітету з питань етики, яким визнано, що рішенням комітету з питань етики Національного агентства не порушено прав позивача. Тому в суду відсутня можливість здійснити ефективний захист порушеного права з метою відновлення стану позивача в його правах, адже зміна стану прав та обов'язків позивача у зв'язку з винесенням спірного рішення не відбулася.

У справі за позовом І. С. Гриценка до Національного агентства про визнання незаконним та скасування рішення комітету з питань етики судом першої інстанції було задоволено цей позов. Однак Національне агентство оскаржило зазначене рішення суду, яке, відповідно до постанови Шостого апеляційного адміністративного суду, було прийнято з порушенням норм процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи, тому рішення суду першої інстанції слід скасувати, а провадження в цій справі закрити.

Інші справи щодо оскарження рішень комітету з питань етики (за позовними заявами В. Д. Мішалова, А. В. Портнова, С. М. Шкарлета) були задоволені в судах першої інстанції та частково задоволені судами апеляційної інстанції з висновком, що комітет з питань етики, ухвалюючи оскаржувані рішення, виходив за межі власних повноважень. Наразі 2 справи перебувають на розгляді у Верховному Суді (Касаційному адміністративному суді). Одну касаційну скаргу Національного агентства було відхилено Верховним Судом.

Зазначимо, що в усіх згаданих випадках оскаржувалися процедура прийняття рішення і обсяг повноважень комітету, а не відсутність чи наявність академічного плагіату в наукових працях згаданих авторів.

Нагадаємо, що через неоднозначність викладених судами висновків у справах про порушення академічної доброчесності Національне агентство 15.12.2020 ухвалило рішення стосовно призупинення розгляду комітетом з питань етики питань про порушення академічної доброчесності до встановлення об'єктивної істини судами у справах про оскарження рішень комітету або до ухвалення нормативних актів, які конкретизують повноваження Національного агентства і комітету з питань етики із зазначеного питання.

Протягом 2021 року до судів зверталися заклади вищої освіти з позовами про визнання протиправними рішень Національного агентства щодо надання умовної (відкладеної) акредитації чи відмови в акредитації відповідної освітньої програми та зобов'язання вчинити певні дії.

Оскарження рішень Національного агентства були пов'язані з незгодою закладів вищої освіти з результатами оцінки освітньої програми членами Національного агентства, які приймали рішення не лише на підставі експертного висновку галузевої експертної ради, а й на підставі відомостей про

самооцінювання закладу вищої освіти і звіту експертної групи, з урахуванням усіх матеріалів, які містяться в акредитаційній справі.

Зауважимо, що частиною 2 статті 25 Закону України «Про вищу освіту» передбачено, що за результатами акредитаційної експертизи Національне агентство приймає рішення про акредитацію, умовну (відкладену) акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньої програми.

Водночас рішенням Національного агентства від 03.03.2020 визначено повноваження членів Агентства при прийнятті рішень про акредитацію освітніх програм. Відтак участь Національного агентства в процесі акредитації освітніх програм на стадії прийняття кінцевого рішення не обмежується правом погодитися або не погодитися з пропозицією, що міститься в експертному висновку ГЕР з відповідними наслідками, а й характеризується правом надавати власну оцінку освітньої програми за всіма критеріями.

В іншому разі покладення завдання щодо оцінювання освітньої програми та освітньої діяльності за освітньою програмою за кожним критерієм згідно зі шкалою оцінювання, визначеною в Положенні про акредитацію, виключно на експертну групу та ГЕР не відповідає вимогам законодавства про відповідальність саме Національного агентства не лише за створення системи і правил акредитації освітніх програм, а й за прозорість, достовірність, професіоналізм прийнятих рішень під час акредитації, довіри до прийнятих Національним агентством рішень.

Винятковою є справа, де закладом вищої освіти до Національного агентства в поданих для акредитації документах було надано недостовірні відомості, унаслідок чого Агентство прийняло рішення відмовити в акредитації освітньої програми. Оскільки відповідно до абзацу 3 пункту 4 Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019, № 977, незалежно від встановленого рівня відповідності критеріям Національне агентство приймає рішення про відмову в акредитації, зокрема в разі виявлення в поданих для акредитації документах недостовірних відомостей.

Національним агентством було подано до судів дві позовні заяви. Перша — щодо стягнення заборгованості за договором про проведення акредитації освітньої програми, яку було задоволено Херсонським окружним адміністративним судом. Друга — про визнання незаконним і скасування припису Національного агентства із запобігання корупції (виданого в порядку п. 53 ч. 1, ч. 6 ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції»), яка перебуває на розгляді в суді першої інстанції.

Окрім того, 13 жовтня 2021 року Верховним Судом було ухвалено рішення про скасування Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1063-р про

затвердження складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за позовом М. І. Андреева.

У зазначеному процесі Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти було залучене як третя особа без самостійних вимог до предмета позову. Суд тривав майже 3 роки. І та II інстанції ухвалювали рішення не на користь позивача, однак Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу. При ухваленні судового рішення Верховний Суд виходив із того, що конкурс із відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти відбувся з порушенням принципу галузевого представництва при відборі кандидатів від здобувачів вищої освіти та роботодавців.

Така ситуація склалася внаслідок того, що Конкурсна комісія з відбору членів Національного агентства діяла відповідно до Положення про конкурс щодо обрання членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2018, № 703, яке не цілком відповідає вимогам Закону України «Про вищу освіту». Показовим є те, що сам підзаконний акт судом не було скасовано та не враховано інтереси тих осіб, які призначалися до складу Національного агентства з дотриманням принципу галузевого представництва.

Таким чином, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти втратило можливість здійснювати свої повноваження і приймати будь-які рішення до врегулювання цього питання з боку держави та затвердження тимчасового складу Національного агентства на період обрання нового складу. Під удар було поставлено не лише такі глобальні цілі, як подальше реформування системи вищої освіти в Україні, її європейська інтеграція, визнання українських дипломів, запровадження сучасної системи забезпечення якості, що спирається на довіру українського освітянського середовища та широке міжнародне визнання, але й інтереси закладів вищої освіти, які здійснювали випуски в грудні 2021 року, і здобувачів вищої освіти, які ризикували не одержати вчасно дипломи про вищу освіту.

Завдяки оперативним діям Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, ефективній співпраці з органами законодавчої та виконавчої влади та іншими стейкхолдерами кризи було подолано шляхом розробки, погодження та прийняття Закону України № 1838-IX від 02.11.2021. Це дало можливість у короткий термін розблокувати та відновити роботу Національного агентства.

Договірна робота

Основні завдання договірної роботи відділу правового забезпечення та апеляцій секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої

освіти спрямовані на правильне застосування та дотримання вимог законодавства при укладенні договорів.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом МОН України від 11.07.2019, № 977 (далі — Положення про акредитацію), та бюджетного законодавства на початку 2021 року було оновлено договори з акредитації освітніх програм і додаткові договори до них.

На підставі графіка акредитацій освітніх програм відділом у 2021 році було підготовлено та направлено до закладів вищої освіти, наукових установ 2 658 договорів з акредитації освітніх програм. Порівняно з 2020 роком кількість договорів з акредитації освітніх програм збільшилася на 992 договори. Причиною збільшення кількості договорів стало збільшення поданих заявок на акредитацію освітніх програм. Також у зв'язку зі змінами реквізитів, назви, керівника, реорганізацією закладу вищої освіти, зміною порядку надання послуг укладено понад 200 додаткових угод до чинних договорів з акредитації освітніх програм.

Упродовж звітнього періоду проводилася систематична робота з боржниками за надані послуги з акредитації освітніх програм. У межах цієї діяльності надсилалися відповідні листи та претензії до боржників для досудового врегулювання спору. У більшості випадків направлення листів і претензій мало позитивний результат, заборгованості були відшкодовані.

Антикорупційна діяльність

Відповідно до пункту 10 свого Статуту Національне агентство зобов'язане забезпечувати здійснення заходів щодо запобігання корупції. З метою виконання зазначеного зобов'язання та виконання Антикорупційної програми Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти у 2021 році:

- проведено 7 правороз'яснювальних і навчальних заходів із запобігання, виявлення та протидії корупції згідно із затвердженим Планом-графіком на такі теми: «Дотримання антикорупційних заборон і обмежень», «Основні положення здійснення фінансового контролю», «Декларування 2021», «Оцінка корупційних ризиків та підготовка антикорупційних програм», «Механізми повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень в органі та захист викривачів», «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», «Типи декларацій, їх характеристики та строки подання»;
- опрацьовано 10 повідомлень про можливі факти корупційних чи пов'язаних із корупцією правопорушень з дотриманням порядку та строків,

визначених Законом України «Про запобігання корупції», 4 з яких були анонімні;

- проведено 1 внутрішнє розслідування щодо можливого корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення;
- протягом звітного періоду постійно проводилася перевірка подання посадовими особами Національного агентства декларацій до Єдиного державного реєстру декларацій, зокрема було повідомлено Національне агентство з питань запобігання корупції про 1 факт неподання декларації;
- постійно здійснювався облік посадових осіб Національного агентства, які є суб'єктами декларування;
- надано 17 консультацій із питань, що стосуються норм антикорупційного законодавства;
- розроблено локальні нормативні акти з антикорупційної діяльності в Національному агентстві, зокрема щодо процедури розгляду повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, захисту конфіденційності викривачів, щодо впровадження механізмів заохочення викривачів і формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» тощо;
- постійно здійснювалася актуалізація інформації в рубриці «Запобігання корупції», розміщеній на офіційному вебсайті Національного агентства;
- вживалися інші необхідні заходи, передбачені Антикорупційною програмою та чинним законодавством у разі виникнення в посадових осіб Національного агентства реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Національне агентство отримало один припис, виданий НАЗК, який наразі оскаржується в судовому порядку. Національним агентством з питань запобігання корупції здійснено планову перевірку організації роботи із запобігання і виявлення корупції в Національному агентстві.

2.5. Відділ зв'язків з громадськістю і міжнародного співробітництва

Основним завданням відділу зв'язків з громадськістю та міжнародного співробітництва є організаційний супровід інформаційно-просвітницької роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Діяльність відділу охоплює координацію внутрішніх і зовнішніх комунікаційних процесів, включно з повноцінною технічною та інформаційною підтримкою: реєстрацією учасників, анонсуванням подій у соціальних мережах, нагадуванням потенційним учасникам про їхню участь у заходах, веденням і записом стрімів, співпрацею із засобами масової інформації та отриманням

зворотного зв'язку від учасників і спікерів, що є необхідним для постійного покращення заходів Національного агентства.

Протягом 2021 року значна увага приділялася темам акредитації, підготовки і захисту докторів філософії. Упродовж січня — березня була проведена серія вебінарів для гарантів ОП та груп забезпечення якості «Акредитація: як підготуватися та уникнути помилок?» У вересні був проведений вебінар «Акредитація: коротко про важливе».

У березні відбувся вебінар на фб-сторінці агентства для всіх охочих «Доктори філософії як освітньо-науковий рівень: сучасний стан, виклики, перспективи». На ньому обговорили місію PhD-програм в Україні та специфічні питання, які стосуються цього освітньо-наукового рівня. У травні провели вебінар для експертів «Проблеми аналізу ОНП доктора філософії: 10 критерій». У червні був організований вебінар «PhD — 01 Освіта / Педагогіка. Виклики та перспективи».

З огляду на велике значення комунікації з майбутніми поколіннями студентів наприкінці червня відбулося публічне обговорення «Вибір ЗВО. На що орієнтуватися під час вступної кампанії?» Окремий напрям — організація заходів, темою яких є стандарти вищої освіти. Так, на початку вересня було проведено семінар «Формування стандартів третього рівня освіти (PHD)».

Важливою є співпраця з організаціями, які надають послуги з перевірки оригінальності тексту. У вересні спільно з Unichesk Україна було проведено вебінар «Академічна доброчесність і підготовка навчально-методичних матеріалів». А в жовтні разом зі StrikePlagiarism був організований круглий стіл «Дотримання академічної доброчесності в закладах вищої освіти».

У вересні Форум якості вищої медичної освіти об'єднав відповідних фахівців зі всієї країни, а Круглий стіл «Підсумки діяльності Національного агентства 2019–2021: головні досягнення, виклики і перспективи» відбувся за участі членів міжнародної Консультативної ради агентства, запрошених гостей від ЦОВ та інших стейкхолдерів. У жовтні відбулися регіональні семінари «Якісна вища освіта. Дискусія стейкхолдерів» (у містах Харків, Дніпро, Львів) та два вебінари для галузевих експертних рад.

Також відділом організовуються онлайн-заходи за запитом ЗВО та наукових установ. Так, у 2021 році були проведені вебінари для Національного університету «Чернігівський колегіум» та Української інженерно-педагогічної академії щодо процедури акредитації, Національної академії наук України щодо особливостей акредитації доктора філософії. Спільно з університетом імені Альфреда Нобеля було проведено вебінар «Європейські стандарти якості вищої освіти у контексті проходження міжнародної акредитації».

Співробітники відділу підтримують присутність Національного агентства в публічному просторі, інформуючи громадськість про діяльність його членів і

Агентства загалом через сайт Національного агентства та його фб-сторінку. Не втратили своєї актуальності онлайн-вебінари: за звітний період було організовано 7 вебінарів ГЕР із сукупністю переглядів понад 69,1 тис. осіб; 6 онлайн-заходів під назвою «Школа якості» із залученням запрошених гостей із закладів вищої освіти, які переглянули 70,6 тис. осіб. Було організовано 13 онлайн-трансляцій із різними темами заходів, разом вони охопили 110,2 тис. осіб. Засідання Національного агентства транслюються на сторінці Агентства в соціальній мережі Facebook. Така публічна діяльність Національного агентства охопила аудиторію понад 63,9 тис. осіб.

Цікавою є аналітика сайту агентства. За 2021 рік сайт відвідали 109,2 тис. активних користувачів, які здійснили 812,7 тис. переглядів вебсторінок. Найбільш відвідуваною стала сторінка «Акредитація», її переглянули 118,3 тис. разів. Сторінку «Експерти» переглянули 72,8 тис. разів, а сторінку «Протоколи засідань» — 30,9 тис. разів.

Таблиця 2.5.1

Активність Національного агентства в мережі Інтернет

Жанри	Кількість заходів	Охоплена аудиторія (тис. осіб)	Переглядів (тис. разів)
Школа якості NAQA. FB	6	124,6	70,6
Вебінари ГЕР. FB	7	127,9	69,1
Онлайн-заходи на різні теми. FB	13	164,8	110,2
Трансляція засідань. FB	9	111,1	63,9
Відвідуваність сайту	усі сторінки	109,2	812,7

Відділ також забезпечує комунікативний супровід співпраці Національного агентства з міжнародними партнерами, зокрема Європейською мережею агентств із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) та іншими міжнародними організаціями, детальна інформація про це міститься в **Розділі 3**.

2.6. Фінансова звітність за 2021 рік

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, як бюджетна установа, провадить свою діяльність за кошти загального та спеціального фондів державного бюджету:

- загальний фонд — фінансування діяльності Національного агентства за рахунок Державного бюджету;
- спеціальний фонд — кошти, отримані від закладів вищої освіти та наукових установ як плата за акредитацію освітніх програм.

У цьому розділі представлено узагальнену інформацію про розподіл витрат Національного агентства за відповідними джерелами надходжень. Повна фінансова звітність (зокрема Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух

грошових коштів) за 2021 рік доступна на сайті Національного агентства разом зі звітністю за попередні роки — з моменту офіційної реєстрації Національного агентства як юридичної особи.

Загальний фонд

Обсяг асигнувань з Державного бюджету на утримання Національного агентства, зокрема й розмір видатків на оплату праці його працівників, щороку встановлюється Верховною Радою України. На 2021 бюджетний рік передбачено фінансування загального фонду Агентства (з урахуванням змін) у сумі 37 724 340,00 грн. Фактично здійснено видатків на 36 865 943,33 грн.

Детально, за статтями кошторису, витрати розписано в таблиці 2.6.1.

Таблиця 2.6.1

Статті витрат	Сума за кошторисом, грн	Сума витрат, грн
Разом	37 724 340,00	36 865 943,33
З них:		
Оплата праці	30 109 784,00	30 107 196,77
ЄСВ 22 % на оплату праці	6 624 134,00	6 107 057,82
Придбання товарів, не дорожчих за 6 000 грн (канцелярія, стільці, столи та інші матеріали)	88 700,00	88 502,98
Оплата послуг	543 322,00	395 190,86
Відрядження	60 000,00	17 078,79
Оплата теплопостачання	156 800,00	86 414,86
Оплата водопостачання	5 500,00	4 426,73
Оплата електроенергії	130 800,00	55 396,01
Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг	5 300,00	4 678,51

Загальна сума витрат із загального фонду на оплату комунальних послуг, відряджень та інших поточних витрат становила 651 688,74 грн, або 1,77 % від загальної суми витрат із загального фонду. Решту (36 214 254,59 грн) витрачено на оплату праці співробітників Національного агентства (зокрема оплату Єдиного соціального внеску, що нараховується на заробітну плату).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 2016 року, № 567, гранична чисельність співробітників секретаріату Національного агентства становить 67 одиниць — Голова, 5 заступників Голови і 61 співробітник секретаріату. Рівень заробітних плат співробітників Національного агентства і секретаріату встановлений Постановами Кабінету Міністрів від 27 липня 2016 року, № 567, та від 03 квітня 2019 року, № 392.

Спеціальний фонд

Станом на 31.12.2021 сума надходжень до спеціального фонду Національного агентства становила 109 578 735,14 грн. Спеціальний фонд Національного агентства наповнюється за рахунок плати, отриманої від закладів вищої освіти та наукових установ за послуги з акредитації освітніх програм. Вартість кожної складової кошторису акредитаційної процедури встановлено Положенням про акредитацію освітніх програм, яке затверджене Наказом МОН від 11.07.2019, № 977. Вартість проведення акредитаційної процедури залежить від встановленого Верховною Радою України рівня мінімальної заробітної плати та розміру посадового окладу за єдиною тарифною сіткою.

Упродовж січня — грудня кошторисна вартість акредитації однієї освітньої програми дорівнювала 61 900,74 грн, без урахування вартості відшкодування відрядження експертів до закладу вищої освіти для проведення виїзної частини експертизи.

Із 01 грудня 2021 року розмір мінімальної заробітної плати було змінено, що привело до зміни вартості акредитаційної процедури Національного агентства. Відповідно вартість акредитації однієї освітньої програми становить 67 066,84 грн.

Деталізація кожної складової кошторису процедури акредитації вказана на рис. 2.6.1 та 2.6.2 (станом на 01.01.2021 та 01.12.2021 відповідно). Акредитація двох або більше освітніх програм у межах однієї спеціальності та одного рівня вищої освіти Національним агентством встановлюється за окремими розрахунками: на рис. 2.6.3 наведено кошторис процедури акредитації для двох програм, на рис. 2.6.4 — для трьох програм однієї спеціальності та одного рівня вищої освіти (станом на 01.12.2021).

КОШТОРИС

вартості надання послуг з акредитації 1 освітньої програми:
станом на 01.01.2021 року

Кількість освітніх програм, які акредитуються: 1
Кількість залучених експертів: 3
в т.ч.:
Керівник: 1
Члени експертної групи: 2

№	Складові витрат:	Кількіс	Ціна, грн.	Вартість, грн.
1.	Попереднє вивчення акредитаційної справи, в т.ч.:			
1.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	12 537,11	12 537,11
1.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	2	11 492,35	22 984,70
2.	Оплата експертів, за період роботи дистанційно або безпосередньо в закладі вищої освіти, в т.ч.:			
2.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	4 873,17	4 873,17
2.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	2	3 654,88	7 309,76
3.	Оплата послуг члена галузевої експертної ради, який готує експертний висновок ГЕР	1	2 196,00	2 196,00
4.	Оплата витрат(*), пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку(**)	3	дистанційна експертиза	0,00
5.	Оплата послуг організаційного характеру	1	12 000,00	12 000,00
6.	Оплата за оформлення сертифіката про акредитацію	1	електронний сертифікат	0,00
Загальна вартість, гривень (без ПДВ):				61 900,74

* - Попередній розрахунок витрат, пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО, оплата яких передбачена вимогами підпункту четвертого пункту другого розділу VI "Фінансування акредитаційної процедури" Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом МОН України від 11 липня 2019 року №977, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України від 08 серпня 2019 року за №880/33851.

** - Вказана сума витрат включається до Розрахунку ціни Договору тільки за умови фактичного виїзду для проведення акредитаційної експертизи членами експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку.

Рис. 2.6.1.

КОШТОРИС

**вартості надання послуг з акредитації 1 освітньої програми:
станом на 01.12.2021 року**

Кількість освітніх програм, які акредитуються: **1**
 Кількість залучених експертів: **3**
 в т.ч.:
 Керівник: **1**
 Члени експертної групи: **2**

№ п/п	Складові витрат (*):	Кількість	Ціна, грн.	Вартість, грн.
1.	Попереднє вивчення акредитаційної справи, в т.ч.:			
1.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	13 583,80	13 583,80
1.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	2	12 451,82	24 903,64
2.	Оплата експертів, за період роботи дистанційно або безпосередньо в закладі вищої освіти, в т.ч.:			
2.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	5 280,16	5 280,16
2.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	2	3 960,12	7 920,24
3.	Оплата послуг члена галузевої експертної ради, який готує експертний висновок ГЕР	1	2 379,00	2 379,00
4.	Оплата витрат(**), пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку(***)	3	дистанційна експертиза	0,00
5.	Оплата послуг організаційного характеру	1	13 000,00	13 000,00
6.	Оплата за оформлення сертифіката про акредитацію	1	електронний сертифікат	0,00
Загальна вартість, гривень (без ПДВ):				67 066,84

* - Відповідна сума складових витрат підлягає коригуванню у випадку надходження від члена(-ів) експертної групи чи члена ГЕР письмової відмови від отримання належних їм коштів за участь у проведеній акредитації.

** - Попередній розрахунок витрат, пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО, оплата яких передбачена вимогами підпункту четвертого пункту другого розділу VI "Фінансування акредитаційної процедури" Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом МОН України від 11 липня 2019 року №977.

***- Вказана сума витрат включається до Розрахунку ціни Договору тільки за умови фактичного виїзду для проведення акредитаційної експертизи членами експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку.

Рис. 2.6.2.

КОШТОРИС
вартості надання послуг з акредитації 2-х освітніх програм:
станом на 01.12.2021 року

Кількість освітніх програм, які акредитуються: **2**
 Кількість залучених експертів: **4**
 в т.ч.:
 Керівник: **1**
 Члени експертної групи: **3**

№ п/п	Складові витрат (*):	Кількість	Ціна, грн.	Вартість, грн.
1.	Попереднє вивчення акредитаційної справи, в т.ч.:			
1.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	13 583,80	13 583,80
1.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	3	12 451,82	37 355,46
2.	Оплата експертів, за період роботи дистанційно або безпосередньо в закладі вищої освіти, в т.ч.:			
2.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	5 280,16	5 280,16
2.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	3	3 960,12	11 880,36
3.	Оплата послуг члена галузевої експертної ради, який готує експертний висновок ГЕР	2	2 379,00	4 758,00
4.	Оплата витрат(**), пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку(***)	4	дистанційна експертиза	0,00
5.	Оплата послуг організаційного характеру	2	13 000,00	26 000,00
6.	Оплата за оформлення сертифіката про акредитацію	2	електронний сертифікат	0,00
Загальна вартість, гривень (без ПДВ):				98 857,78

* - Відповідна сума складових витрат підлягає коригуванню у випадку надходження від члена(-ів) експертної групи чи члена ГЕР письмової відмови від отримання належних їм коштів за участь у проведеній акредитації.

** - Попередній розрахунок витрат, пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО, оплата яких передбачена вимогами підпункту четвертого пункту другого розділу VI "Фінансування акредитаційної процедури" Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом МОН України від 11 липня 2019 року №977.

***- Вказана сума витрат включається до Розрахунку ціни Договору тільки за умови фактичного виїзду для проведення акредитаційної експертизи членами експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку.

Рис. 2.6.3.

КОШТОРИС

**вартості надання послуг з акредитації 3-х освітніх програм:
станом на 01.12.2021 року**

Кількість освітніх програм, які акредитуються: 3
Кількість залучених експертів: 5
в т.ч.:
Керівник: 1
Члени експертної групи: 4

№ п/п	Складові витрат (*):	Кількість	Ціна, грн.	Вартість, грн.
1.	Попереднє вивчення акредитаційної справи, в т.ч.:			
1.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	13 583,80	13 583,80
1.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	4	12 451,82	49 807,28
2.	Оплата експертів, за період роботи дистанційно або безпосередньо в закладі вищої освіти, в т.ч.:			
2.1.	Оплата праці керівника експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	1	5 280,16	5 280,16
2.2.	Оплата праці членів експертної групи, включно з нарахуванням єдиного соціального внеску	4	3 960,12	15 840,48
3.	Оплата послуг члена галузевої експертної ради, який готує експертний висновок ГЕР	3	2 379,00	7 137,00
4.	Оплата витрат(**), пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку(***)	5	дистанційна експертиза	0,00
5.	Оплата послуг організаційного характеру	3	13 000,00	39 000,00
6.	Оплата за оформлення сертифіката про акредитацію	3	електронний сертифікат	0,00
Загальна вартість, гривень (без ПДВ):				130 648,72

* - Відповідна сума складових витрат підлягає коригуванню у випадку надходження від члена(-ів) експертної групи чи члена ГЕР письмової відмови від отримання належних їм коштів за участь у проведенні акредитації.

** - Попередній розрахунок витрат, пов'язаних з відрядженням членів експертної групи до ЗВО, оплата яких передбачена вимогами підпункту четвертого пункту другого розділу VI "Фінансування акредитаційної процедури" Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом МОН України від 11 липня 2019 року №977.

***- Вказана сума витрат включається до Розрахунку ціни Договору тільки за умови фактичного виїзду для проведення акредитаційної експертизи членами експертної групи до ЗВО та у зворотному напрямку.

Рис. 2.6.4

У підготовленому Національним агентством і надісланому до Міністерства освіти і науки України проекті змін до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019, № 977, передбачене зменшення вартості послуг з акредитації. Така вартість для однієї освітньої програми становитиме 23 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб у розрахунку на місяць. У разі проведення акредитаційної експертизи дистанційно передбачене додаткове зменшення вартості на 10 %.

Сукупні дані про використання спеціального фонду Національного агентства за 2021 рік наведено в таблиці 2.6.2.

Таблиця 2.6.2

Статті витрат	Сума за кошторисом, грн	Сума витрат, грн
Разом	120 657 376,48	120 207 362,00
З них:		
Оплата праці	95 861 192,00	95 569 749,46
ЄСВ 22 % на оплату праці за ЦПД	20 614 589,48	20 458 957,64
Придбання товарів, не дорожчих за 6 000 грн (канцелярія, стільці, столи та інші матеріали)	346 205,00	346 204,87
Оплата послуг	3 592 883,00	3 592 882,63
Відрядження експертів	60 900,00	60 828,49
Оплата водопостачання	6 000,00	4 194,57
Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг	2 200,00	1 138,79
Оплата членських внесків до міжнародних організацій	135 402,00	135 401,39
Оплата судового збору	38 005,00	38 004,16

Загальна сума витрат на оплату праці (зокрема оплату Єдиного соціального внеску) зі спеціального фонду становила 116 028 707,10 грн, або 96,5 % від суми сукупних витрат зі спеціального фонду. У цю суму входять виплати фізичним особам, які залучалися до акредитації освітніх програм за цивільно-правовими договорами. Загальна сума укладених договорів за 2021 рік становила 86 822 349,31 грн (без урахування ЄСВ). Складові витрат наведено в таблиці 2.6.3.

Таблиця 2.6.3

Категорія	Сума за рік, грн	% від загальної суми здійснених видатків
Разом	95 569 749,46	100
З них:		
Штатні працівники	8 747 400,15	9
Експерти	74 453 342,28	78
Члени ГЕР	5 609 301,00	6
Члени Національного агентства та інші	5 103 706,03	5
Тренери	1 656 000,00	2

У межах проекту Програми ЄС Erasmus+: СВНЕ «Відкриті практики, прозорість та доброчесність для сучасної вищої школи», ОРТІМА, згідно з грантовою угодою № 618940-ERP-1-2020-1-UA-ERPКА2-СВНЕ-JP Національним агентством було отримано кошти в сумі 15 123,15 євро (станом на 31 грудня 2021 року в гривневому еквіваленті — 467 647,12 грн).

У звітному році залучено грантів у негрошовій формі на суму **2 824 200,05** грн (див. таблицю 2.6.4).

Таблиця 2.6.4

Донор	Назва	Сума за рік, грн
Американські ради з міжнародної освіти: ASTR/ACCELS	Система автоматизації процесу акредитації освітніх програм у сфері вищої освіти (доопрацьований прототип)	2 346 372,00
Кімонікс Інтернешнл Інк	Комп'ютерне приладдя (монітори, ноутбуки, БФП, маршрутизатор, ДБЖ, телефони)	365 707,05
	Канцелярське приладдя	79 500,00

Загальна сума заборгованості закладів вищої освіти за надані послуги з акредитації освітніх програм станом на кінець звітного періоду становить 3 891 376,44 грн.

Наявність такої заборгованості здебільшого пояснюється необхідністю проведення закладами вищої освіти і науковими установами формальних процедур із закупівлі послуг з акредитації освітніх програм, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі».

РОЗДІЛ 3.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА

У 2021 році інтернаціоналізація вищої освіти України в цілому та діяльності Національного агентства зокрема перебували під впливом чергових хвиль глобальної пандемії, а також таких трендів, як стабільність і тяглість процесів забезпечення якості за будь-яких умов, зростання попиту на транскордонне забезпечення якості та взаємовизнання кваліфікацій, посилення ролі вищої освіти для забезпечення глобальних цілей сталого розвитку ООН. У таких умовах Національне агентство продовжувало демонструвати позитивну динаміку за всіма напрямками закордонної співпраці та діяльності на міжнародній арені.

3.1. Членство в міжнародних організаціях

У 2021 році Національне агентство не тільки продовжило своє членство в чотирьох міжнародних організаціях із забезпечення якості та академічної доброчесності (у трьох із них — INQAАНЕ, CEENQA, ICAI — повноправне членство, в ENQA — асоційоване), але й розширило свою присутність і вплив у них. Так, у вересні 2021 року заступниця Голови Національного агентства Наталія Стукало була обрана до складу ради директорів Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education — INQAАНЕ), яка є авторитетною світовою асоціацією понад 350 організацій із забезпечення якості вищої освіти з майже 150 країн світу. Обрання до ради директорів INQAАНЕ відбувалося шляхом прямого голосування всіх організацій-членів, і обрання членкині нашого Національного агентства є свідченням довіри та визнання результатів діяльності всього колективу Агентства та його секретаріату. Окрім того, Національне агентство продовжує активно користуватися можливостями, які надає членство в INQAАНЕ, постійно публікує інформацію про свою діяльність у періодичних бюлетенях цієї глобальної організації, використовує періодичні видання INQAАНЕ, бере активну участь у прийнятті рішень під час Генеральної Асамблеї, а також презентує Україну на всіх заходах INQAАНЕ. У межах членства в цій організації Національне агентство також підготувало проєкт на одержання гранту в межах INQAАНЕ Funding Scheme.

Не менш активно Національне агентство реалізує своє повноправне членство й у Мережі агентств забезпечення якості вищої освіти Центральної та Східної Європи (Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education — CEENQA) шляхом використання інформаційної платформи CEENQA для поширення інформації про діяльність Національного агентства; одержання консультацій; публікації в інформаційних бюлетенях, які видаються кілька разів на рік; участі в регулярних вебінарах і семінарах із найбільш актуальних питань забезпечення якості вищої освіти; розширення мережі контактів. У липні 2021 року Національне агентство презентувало свою діяльність і здобутки під час чергового засідання представників організацій — членів CEENQA.

Повноправне членство Національного агентства в цих організаціях не тільки свідчить про визнання здобутків України в розвитку культури якості вищої освіти, але й розширює можливості вивчення найкращих міжнародних практик, бенчмаркінгу діяльності як зовнішньої, так і внутрішніх систем забезпечення якості, одержання актуальної інформації й розширення мережі контактів.

Національне агентство також продовжує співпрацю з фахівцями та організаціями з академічної доброчесності, зокрема і з Міжнародним центром академічної доброчесності (The International Center for Academic Integrity — ICAI), який поширює культуру доброчесності в академічних спільнотах по всьому світу. Представники Національного агентства брали участь у вебінарах і конференціях цього центру, обмінювалися найкращими практиками та ділилися досвідом формування культури академічної доброчесності та боротьби з її порушеннями.

Важливим напрямом діяльності Національного агентства є співпраця в межах афілійованого членства в Європейській асоціації із забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education — ENQA), партнерство в спільних проєктах (зокрема подання проєкту в межах програми Еразмус+, де координатором виступає ENQA), участь у заходах, організованих ENQA (наприклад Європейському форумі забезпечення якості EQAF-2021, регулярних вебінарах із найактуальніших питань розвитку вищої освіти в ЄПВО). Національне агентство продовжує роботу над створенням умов для набуття повноправного членства в ENQA та включення до реєстру EQAR.

У 2021 році Національне агентство також почало консультації із WFME (World Federation for Medical Education) щодо перспектив набуття WFME Recognition Status (визнання Світової федерації медичної освіти). WFME оцінює правовий статус, акредитаційний процес, постакредитаційний моніторинг і процедуру прийняття рішення акредитаційного агентства. Програма визнання агентств спрямована на гарантування безпеки пацієнтів через підготовку компетентних лікарів, а також захист студентів від навчання на програмах низької якості.

Таке глобальне визнання є для представників медичної освіти, студентів, роботодавців в усьому світі індикатором того, що якість медичних програм, акредитованих відповідним агентством, висока та відповідає стандартам. Через процедури визнання, самооцінювання, рекомендації експертів WFME поширює найкращі практики та стимулює процес постійного вдосконалення. Важливою перевагою визнання Національного агентства в межах програми WFME є той факт, що ECFMG (Освітня комісія США для випускників іноземних медичних програм) анонсувала, що з 2024 року право працевлаштування в США матимуть тільки випускники медичних шкіл, акредитованих агентством, визнаним у межах WFME Recognition Programme. Отже, одержання визнання WFME буде одним із пріоритетів міжнародної діяльності Національного агентства на найближчі роки.

3.2. Співробітництво з іноземними агентствами забезпечення якості та консультації з міжнародними експертами

Незважаючи на продовження карантинних обмежень у 2021 році, Національне агентство й далі співпрацювало з іноземними агентствами-партнерами, із якими були укладені угоди про співробітництво протягом 2020 року. Наприклад, у межах меморандуму про співробітництво із IAAR (Казахстан) був узгоджений проєкт спільної акредитації освітньої програми з медицини Сумського державного університету, яка почалася у 2021 році й буде завершена у 2022 році.

У 2021 році були підписані меморандуми про співробітництво із Хорватським агентством з науки та вищої освіти (ASHE) і німецьким агентством FIBAA (Foundation for International Business Administration Accreditation).

ASHE — це державне незалежне агентство, яке спрямоване на постійний розвиток системи забезпечення якості вищої освіти та науки, поліпшення якості закладів вищої освіти і наукових установ хорватської вищої освіти та науки в межах Європейського простору вищої освіти і Європейського дослідницького простору.

FIBAA — це європейське міжнародно орієнтоване агентство із забезпечення якості вищої освіти. FIBAA належить до Європейського реєстру EQAR та має двадцятирічний досвід проведення експертизи та акредитації.

На фінальній стадії узгодження між агентствами перебуває меморандум про співробітництво із QAA — британським агентством із забезпечення якості. Підписання меморандуму було погоджене під час зустрічі представників Національного агентства і Агентства із забезпечення якості вищої освіти QAA в серпні 2021 року. **QAA** — це незалежний орган із забезпечення якості вищої освіти у Великобританії. QAA було засноване в 1997 році, воно співпрацює зі стейк-

голдерами та студентами з усіх чотирьох адміністративно-політичних частин Великобританії.

Співробітництво Національного агентства з британським агентством почалося ще 2019 року. QAA надавало експертну підтримку в підготовці тренерів для Національного агентства. Наступна підготовка тренерів експертами з QAA пройшла восени 2020 року. Дотепер Національне агентство налічує 45 тренерів, які успішно підготували більше 4 000 експертів з акредитації в Україні. Також упродовж 2020–2021 років проходили інші заходи, вебінари, форуми, у яких брали спільну участь українське та британське агентства. Серед напрямів подальшої співпраці було виокремлено роботу над популяризацією та забезпеченням принципів академічної доброчесності, а також розробку оптимальної для України моделі інституційної акредитації. Ці ініціативи лягли в основу меморандуму про взаєморозуміння, який буде підписано в майбутньому.

Корисними та плідними були також зустрічі представників Національного агентства з колегами з *Wanderwelk* — внутрішнього центру забезпечення якості Університету прикладних наук Мюнстера (Німеччина). Із 2019 року внутрішній Центр забезпечення якості Університету прикладних наук Мюнстера координує проєкт *TNEA-Ukraine*, Навчання для адміністраторів вищої освіти в Україні, що фінансується Німецькою службою академічних обмінів (DAAD). Проєкт є навчальним курсом, який спрямовано на інтернаціоналізацію та управління у сфері науки і в якому до цього часу взяли участь 32 заклади вищої освіти України.

Менеджери з якості Петра Пістор та Соня Мікеска представили *Wandelwerk*, а також проєкт, окреслили його результати і вплив на українську вищу освіту. За підсумками зустрічі учасники домовились про подальшу співпрацю, спрямовану на зміцнення навичок українських науково-педагогічних працівників у сфері управління та адміністрування, розбудову внутрішньої системи якості в ЗВО, а також на інтернаціоналізацію української системи вищої освіти. Побудова взаємовигідних відносин з міжнародними партнерами, безумовно, матиме позитивний вплив на впровадження європейських стандартів у вищій освіті України.

У липні 2021 року представники Національного агентства також мали онлайн-зустріч із директором Європейського реєстру з оцінювання якості вищої освіти (**EQAR**) Коліном Тюком, головним аналітиком політики Європейського реєстру з оцінювання якості вищої освіти (**EQAR**) Меліндою Сабо. На цій зустрічі обговорювались питання національного законодавства та політики з питань якості вищої освіти, особливості інституційної акредитації, акредитації спільних програм, визнання результатів акредитації інших агентств.

Під час зустрічей членів Національного агентства з Директором ENQA Марією Кело та Президентом ENQA Дугласом Блекстоком обговорювалися

особливості діяльності Національного агентства в умовах пандемії, перспективи набуття повноправного членства в ENQA, питання організації роботи та складу експертних груп, роботи інформаційної системи підтримки процесу акредитації. Керівництво ENQA позитивно оцінює діяльність Національного агентства, прозорість проходження всіх стадій акредитаційного процесу, інформаційну відкритість процесів і процедур.

Змістовною була зустріч членів Національного агентства з Патриком Ван ден Бошем, радником з питань політики Фламандського Агентства із забезпечення якості (Бельгія). Дискусія стосувалась питань формування культури якості, оцінювання якості освітніх програм vs інституційної акредитації, структури експертної комісії, взаємодії та відповідальності експертів, аспектів інтернаціоналізації під час акредитації. Важливим для подальшого впровадження європейських підходів у діяльність Національного агентства України було обговорення Європейського підходу до забезпечення якості спільних програм (European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes).

Окрім європейського вектора, посилюється співпраця з агентствами з інших регіонів світу. Так, протягом 2021 року відбулися вебінари із представниками акредитаційних агентств Індії, Марокко, Туреччини.

3.3. Участь у міжнародних форумах, конференціях, конгресах і міжнародна публікаційна активність

Активна участь представників Національного агентства в численних міжнародних форумах, конференціях, семінарах, вебінарах, аналіз здобутків і обговорення сучасних викликів, презентація результатів досліджень у сфері забезпечення якості є невід'ємною щоденною діяльністю. Серед великої кількості масштабних подій 2021 року слід відзначити щорічний Європейський форум з якості вищої освіти EQAF-2021, конференцію лідерів міжнародної освіти Going Global 2021, щорічну конференцію QAA «Якість: стійкість, інновації та вдосконалення» (Велика Британія), щорічну конференцію ICAI, V Центральньо-азійський міжнародний форум із забезпечення якості освіти (Казахстан), Міжнародний конгрес із питань освіти та акредитації (Туреччина), Міжнародну конференцію з питань академічної доброчесності "Honesty, Trust, Unity: Academic Integrity & Education in a Globalized World" («Чесність, довіра, єдність: академічна доброчесність та освіта у глобалізованому світі»). Через пандемію такі заходи проводились у гібридному та онлайн-форматі, але це не вплинуло на їхню змістовність, можливість для обміну досвідом, визначення трендів забезпечення якості вищої освіти. На всіх цих заходах Національне агентство презентувало результати своєї діяльності в умовах глобальної пандемії та одержало позитивні відгуки й визнання іноземних колег.

У жовтні 2021 року INQAAHE провело серію очних заходів, зокрема Міжнародні семінари з оцінювання докторських програм та забезпечення якості в умовах пандемії, Генеральну Асамблею і урочисте відкриття штаб-квартири в Барселоні (Іспанія), у яких узяли участь представники Національного агентства.

Окрім науково-практичних заходів, Національне агентство взяло участь у Генеральних асамблеях асоціацій з якості вищої освіти CEENQA, INQAAHE, ENQA та як член цих організацій було долучене до прийняття стратегічних рішень, обрання керівництва цих організацій, вирішення ключових питань їх подальшого розвитку.

Важливим напрямом інтернаціоналізації Національного агентства є міжнародна публікаційна активність як у періодичних бюлетенях асоціацій із якості, так і в наукових журналах та освітніх інтернет-ресурсах. У 2021 році Національне агентство долучилося до міжнародного проекту з видання спеціального випуску “Higher Education Quality Assurance” журналу MDPI Education Sciences, що індексується в SCOPUS. Міжнародні публікації представників Національного агентства наводяться в списку джерел, що включений до цього річного звіту.

3.4. Міжнародні проекти та підтримка міжнародних донорів

Національне агентство продовжує активно займатися проектною діяльністю та розвиває співпрацю з Національним Еразмус Офісом, Британською Радою, Американськими радами, Координатором проектів ОБСЄ в Україні та іншими міжнародними організаціями й установами.

У 2021 році Національне агентство як один із партнерів проекту Erasmus+ EDUQAS звітувало про результати цього проекту. Почалася активна робота над проектом OPTIMA “Open Practices, Transparency and Integrity for Modern Academia”, або «Відкриті практики, прозорість та доброчесність для сучасної вищої школи», партнером якого є Національне агентство.

Національне агентство є реципієнтом Проекту «Удосконалення підходів, заснованих на правах людини, у системі вищої освіти», що виконується Координатором проектів ОБСЄ в Україні та спрямований на вдосконалення підходів, заснованих на правах людини, а також стандартів якості в системі вищої освіти. Проект передбачає проведення дослідження щодо міжнародних практик у сфері інституційної акредитації, а також надання підтримки в розробці методичних рекомендацій з інституційної акредитації відповідно до найкращих міжнародних практик. У межах цього проекту з метою вивчення особливостей процедур зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості влітку 2021 року відбувся навчальний візит делегації Національного агентства до хорватського агентства ASHE та до кількох закладів вищої освіти Хорватії, зокрема університетів Загреба та Рієки.

Продовжується робота над проектом «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative) — Academic IQ, який реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за підтримки Посольства США в Україні. Діяльність проекту Academic IQ спрямована на підтримку українських ЗВО задля розвитку внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності та якості освіти.

Команда Проекту об'єднує міжнародних і національних експертів у сфері академічної доброчесності та якості освіти, викладачів, науковців та управлінців проектами з розвитку з досвідом консультування ЗВО в покращенні якості освіти та розвитку корпоративної етики. Упродовж 2021 року команда Проекту надавала допомогу відібраним університетам, їх академічним структурним підрозділам (факультетам / інститутам) у розбудові інфраструктури забезпечення якості освіти та академічної доброчесності.

Національне агентство продовжує активно розвивати проектну діяльність та розробляє інші проектні заявки.

3.5. Визнання іноземних акредитацій

Транскордонне забезпечення якості лишається одним із важливих напрямів інтернаціоналізації вищої освіти України та пріоритетом Національного агентства.

Відповідно до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2019, № 554-р, у 2021 році ЗВО подали до Національного агентства документи щодо проходження акредитаційних експертиз у таких іноземних агентствах: Іноземному акредитаційному агентстві (ASHE, Хорватія), Центрі оцінювання якості у вищій освіті (SKVC, Литва), Фундації з акредитації міжнародного бізнес-адміністрування (FIBAA, Німеччина), Центрі академічної інформації (AIKA/AIC, Латвія), Акредитаційному агентстві в галузях охорони здоров'я та суспільних наук (Німеччина), Центральному агентстві з оцінювання та акредитації (ZEvA, Німеччина). Результати акредитацій публікуються на сайті в розділі «Акредитації іноземних агентств» після внесення відповідної інформації до ЄДЕБО. Національне агентство визнає значні позитивні ефекти від транскордонного забезпечення якості, зокрема бенчмаркінг відносно європейських освітніх програм, обмін найкращими практиками, залучення іноземних експертів до оцінювання українських освітніх програм. Але водночас є певні застереження і особливості цього процесу, на які слід звернути увагу:

- відповідно до рекомендацій EQAR щодо транскордонного забезпечення якості, а також нормативних актів України, іноземні агентства та ЗВО

мають поважати і додержуватися національного законодавства та інших регуляторних документів, зокрема мовного законодавства і стандартів вищої освіти України;

- Національне агентство уповноважене вносити до ЄДЕБО виключно сертифікати про акредитацію, а не результати оцінювання чи аудиту. Акредитаційний сертифікат, що вноситься до ЄДЕБО, має засвідчувати результати експертного оцінювання освітньої програми, затверджені рішенням незалежного колегіального органу відповідного іноземного агентства;
- Національне агентство застерігає іноземні акредитаційні агентства та інших стейкголерів вищої освіти від ризику акредитацій «млинів дипломів» і «фейкових освітніх програм», а також можливості введення в оману, надання неправдивих даних у звітах самооцінювання, особливо під час пандемії, коли очні експертизи здебільшого недоступні.

3.6. Консультативна рада

Наприкінці 2020 року була створена міжнародна Консультативна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, до складу якої увійшли провідні закордонні фахівці — визнані експерти в галузі забезпечення якості вищої освіти та академічної доброчесності з Великобританії, Швеції, Франції, Польщі, Чехії, Кіпру, Грузії, США. Троє членів Консультативної ради є членами робочої групи з акредитації незалежних установ оцінювання і забезпечення якості вищої освіти в Україні, склад якої затверджений Міністерством освіти і науки.

Починаючи з січня 2021 року, коли відбулось перше вітальне засідання Консультативної ради, було проведено чотири засідання в повному складі та три робочі зустрічі в підгрупах. Підгрупи Консультативної ради складаються з декількох членів Ради (експертів у конкретній галузі), членів Національного агентства та працівників секретаріату Національного агентства. Підгрупи працюють над розробкою політик і процедур, які стосуються діяльності Національного агентства, та вдосконаленням наявних практик. Так, було сформовано підгрупу, що працює над питаннями академічної доброчесності, предметом обговорення якої був, серед іншого, проєкт Закону України «Про академічну доброчесність».

Друга підгрупа зосередилась над роботою з інституційної акредитації в Україні. Третя підгрупа займається питанням акредитації незалежних установ оцінювання і забезпечення якості вищої освіти в Україні. Робота в підгрупах дає змогу більш глибоко вивчити конкретне питання, отримати експертні висновки членів Консультативної ради та сформувані загальну концепцію подальшого

руху за певним напрямом. Результати роботи підгруп також обговорюються на засіданні Консультативної ради.

Члени Консультативної ради охоче дають свої коментарі та пропозиції щодо питань, які вносяться Національним агентством до порядку денного роботи Консультативної ради. Серед тем для консультацій були такі: аналіз звіту самооцінювання Національного агентства; залучення іноземних експертів до складу експертних груп; членство Національного агентства в ENQA та інші можливості інтернаціоналізації Національного агентства і системи вищої освіти в Україні; інституційна незалежність Національного агентства за стандартом ESG; транскордонне забезпечення якості вищої освіти; робота в умовах пандемії; сталий розвиток Національного агентства тощо. Консультації членів Консультативної ради дають можливість побачити одну проблему (або аспект діяльності) з різних боків і виробити найбільш оптимальне рішення в наявних умовах, а також одержати зовнішнє оцінювання процедур, процесів, проєктів документів, що розробляються Національним агентством.

Члени Консультативної ради також приєдналися до обговорення результатів і підбиття підсумків діяльності Національного агентства за період 2019–2021 років, що відбулося у вересні 2021 року. Вони дали високу оцінку здобуткам Національного агентства за роки діяльності й окреслили рекомендації щодо подальшої роботи.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

-
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти»
 - Проект «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»
 - Про «Порядок присудження та скасування рішення про присудження ступеня доктора філософії»
-

ПРОЄКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ДЕЯКИХ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти»

Чинна редакція	Запропонована редакція
Закон України «Про вищу освіту»	
<p>Стаття 1. Основні терміни та їх визначення</p> <p>1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:</p> <p>...</p> <p>4) акредитація освітньої програми — оцінювання освітньої програми <i>та/або</i> освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти;</p> <p>...</p> <p>18²) регіональне замовлення у сфері вищої освіти — засіб задоволення потреб економіки держави, регіону та суспільства у кваліфікованих кадрах, забезпечення конституційного права громадян на вищу освіту шляхом укладання регіональним замовником (Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями) із закладом вищої освіти регіонального контракту на підготовку фахівців з вищою освітою;</p>	<p>Стаття 1. Основні терміни та їх визначення</p> <p>1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:</p> <p>...</p> <p>4) акредитація освітньої програми — оцінювання освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти;</p> <p>...</p> <p>18²) регіональне замовлення у сфері вищої освіти — засіб задоволення потреб економіки держави, регіону та суспільства у кваліфікованих кадрах, забезпечення конституційного права громадян на вищу освіту шляхом укладання регіональним замовником (Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями) із закладом вищої освіти регіонального контракту на підготовку фахівців з вищою освітою;</p> <p>18³) постакредитаційний моніторинг — оцінювання органом, що прийняв рішення про акредитацію, виконання наданих за результатами акредитації рекомендацій та/або подальшого виконання критеріїв акредитації;</p>

<p>19) результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів;</p> <p>...</p>	<p>19) результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 6. Атестація здобувачів вищої освіти</p> <p>...</p> <p>5. Дисертації осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, відгуки та рецензії на них оприлюднюються на офіційному веб-сайті відповідного закладу вищої освіти чи наукової установи згідно із законодавством.</p> <p>Інформація про утворену разову спеціалізовану вчену раду, дату, час і місце проведення атестації оприлюднюється закладами вищої освіти, науковими установами на своїх офіційних веб-сайтах відповідно до законодавства та подається в електронному вигляді до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке оприлюднює таку інформацію на своєму офіційному веб-сайті.</p> <p>Заклади вищої освіти, наукові установи забезпечують трансляцію атестації здобувачів ступеня доктора філософії в режимі реального часу на своїх офіційних веб-сайтах</p> <p>...</p>	<p>Стаття 6. Атестація здобувачів вищої освіти</p> <p>...</p> <p>5. Дисертації осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, відгуки та рецензії на них оприлюднюються на офіційному вебсайті відповідного закладу вищої освіти чи наукової установи згідно із законодавством. Оприлюднення дисертацій, що містять інформацію з обмеженим доступом, та основних наукових результатів досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії здійснюється відповідно до законодавства.</p> <p>Інформація про утворену разову спеціалізовану вчену раду, дату, час і місце проведення атестації оприлюднюється закладами вищої освіти, науковими установами на своїх офіційних вебсайтах відповідно до законодавства та подається в електронному вигляді до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке оприлюднює таку інформацію на своєму офіційному вебсайті.</p> <p>Заклади вищої освіти, наукові установи забезпечують трансляцію атестації здобувачів ступеня доктора філософії в режимі реального часу на своїх офіційних вебсайтах</p> <p>...</p>
<p>Стаття 7. Документи про вищу освіту (наукові ступені)</p> <p>...</p> <p>6. Документ про вищу освіту видається закладом вищої освіти лише за акредитованою відповідно до цього Закону освітньою програмою. У документі про вищу освіту зазначається найменування органу (органів) акредитації, а в додатку до документа про вищу освіту — інформація про <i>видані ним (ними) відповідні акредитаційні сертифікати, рішення</i>.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 7. Документи про вищу освіту (наукові ступені)</p> <p>...</p> <p>6. Документ про вищу освіту видається закладом вищої освіти лише за акредитованою відповідно до цього Закону освітньою програмою. У документі про вищу освіту зазначається найменування органу (органів) акредитації, а в додатку до документа про вищу освіту — інформація про відповідні рішення (сертифікати) про акредитацію.</p> <p>...</p>

<p>Стаття 13. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти</p> <p>1. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:</p> <p>...</p> <p>17) затверджує <i>за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти</i> порядок визнання здобутих в іноземних закладах вищої освіти ступенів вищої освіти та наукових ступенів і проводить процедуру їх визнання, крім випадків, передбачених цим Законом;</p> <p>...</p> <p>21) за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти затверджує положення про акредитацію освітніх програм <i>та</i> порядок проведення інституційної акредитації;</p> <p>...</p>	<p>Стаття 13. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти</p> <p>1. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:</p> <p>...</p> <p>17) затверджує порядок визнання здобутих в іноземних закладах вищої освіти ступенів вищої освіти та наукових ступенів і проводить процедуру їх визнання, крім випадків, передбачених цим Законом;</p> <p>...</p> <p>21) за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти затверджує положення про акредитацію освітніх програм, положення про інституційну акредитацію закладів вищої освіти, положення про акредитацію недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти, а також зміни до них;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 16. Система забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:</p> <p>...</p> <p>3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і <i>незалежних установ оцінювання та</i> забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>...</p> <p>2. Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:</p> <p>...</p> <p>7) забезпечення публічності інформації про <i>освітні програми</i>, ступені вищої освіти <i>та</i> кваліфікації;</p> <p>...</p> <p>9) інших процедур і заходів. <i>Система забезпечення закладом вищої освіти якості освітньої діяльності та яко-</i></p>	<p>Стаття 16. Система забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:</p> <p>...</p> <p>3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>...</p> <p>2. Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:</p> <p>...</p> <p>7) забезпечення публічності інформації про ступені вищої освіти, кваліфікації, освітні програми (повні тексти освітніх програм, навчальні плани, робочі програми освітніх компонентів, можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти);</p> <p>...</p> <p>9) інших процедур і заходів.</p>

<p><i>сті вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за його поданням оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.</i></p> <p>...</p> <p>4. Система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:</p> <p>1) забезпечення наявності та ефективності процесів і процедур зовнішнього забезпечення якості вищої освіти;</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>4. Система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:</p> <p>1) забезпечення наявності та ефективності процесів і процедур зовнішнього забезпечення якості вищої освіти;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 18. Повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти:</p> <p>1) <i>формує вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розробляє положення про акредитацію освітніх програм і подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;</i></p> <p>...</p> <p>3) проводить інституційну акредитацію;</p> <p>5) <i>формує єдину базу даних запроваджених закладами вищої освіти спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;</i></p> <p>6) проводить акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;</p> <p>...</p>	<p>Стаття 18. Повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти:</p> <p>1) розробляє положення про акредитацію освітніх програм, положення про інституційну акредитацію закладів вищої освіти, положення про акредитацію недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти, а також зміни до них і подає їх на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;</p> <p>...</p> <p>3) проводить інституційну акредитацію;</p> <p>6) проводить акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; затверджує рішення (сертифікати) про акредитацію освітніх програм, прийняті (видані) іноземними акредитаційними агентствами чи агентствами забезпечення якості вищої освіти, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України;</p> <p>...</p>

<p>10) акредитує <i>незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, веде їх реєстр;</i></p> <p>...</p>	<p>10) акредитує недержавні організації забезпечення якості вищої освіти, оприлюднює їх перелік;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 19. Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти складається з двадцяти трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі рішення Конкурсної комісії за результатами конкурсного відбору, що відбувається з дотриманням принципів гендерного балансу та галузевого представництва.</p> <p>...</p> <p>3. Не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Конкурсної комісії особа, яка:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; 2) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; 3) за вироком суду позбавлена права обіймати певну посаду або займатися певною діяльністю; 4) за рішенням суду визнана винною у вчиненні корупційного правопорушення — протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; 5) піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією, — протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; 6) підпадає під дію частини третьої або четвертої статті 1 Закону України «Про очищення влади»; 7) відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади». 	<p>Стаття 19. Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти складається з двадцяти трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі рішення Конкурсної комісії за результатами конкурсного відбору, що відбувається з дотриманням принципів гендерного балансу та галузевого представництва.</p> <p>Кабінет Міністрів України протягом тридцяти днів з дня отримання відповідного рішення Конкурсної комісії приймає рішення про призначення члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти або мотивовано відмовляє в його призначенні у зв'язку з виявленням щодо нього передбачених цим Законом обмежень.</p> <p>...</p> <p>3. Не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Конкурсної комісії особа, яка:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; 2) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; 3) за вироком суду позбавлена права обіймати певну посаду або займатися певною діяльністю; 4) за рішенням суду визнана винною у вчиненні корупційного правопорушення — протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; 5) піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією, — протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; 6) підпадає під дію частини третьої або четвертої статті 1 Закону України «Про очищення влади»; 7) відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади»;

<p>До складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити члени Конкурсної комісії, керівники і заступники керівників Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, вищих навчальних закладів, наукових установ, засновники приватних вищих навчальних закладів, державні службовці.</p> <p>4. Строк повноважень членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти становить три роки. Одна і та</p>	<p>8) була позбавлена вченого звання та/або рішення про присудження якій наукового ступеня (ступеня доктора мистецтв) було скасовано у зв'язку з порушенням академічної доброчесності;</p> <p>9) є засновником, керівником або заступником керівника закладу вищої освіти, наукової установи, Національної академії наук України, національної галузевої академії наук України;</p> <p>10) належить до категорій осіб, визначених пунктом 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (крім науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів освіти вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти).</p> <p>Положення цього пункту не поширюються на членів Конкурсної комісії, делегованих комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання освіти і науки, та центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;</p> <p>11) є громадянином держави-агресора та/або є працівником закладу освіти, наукової установи держави-агресора та/або здійснювала чи здійснює наукову (науково-педагогічну) діяльність у будь-якому закладі, установі, організації, що незаконно діє чи діяла на тимчасово окупованій території України;</p> <p>12) щодо якої застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції».</p> <p>До складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити члени Конкурсної комісії.</p> <p>Члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та національні представники в Конкурсній комісії повинні мати громадянство України.</p> <p>Одна і та сама особа не може бути членом більше двох складів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>4. Строк повноважень складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти становить три роки.</p>
--	---

сама особа не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти більше двох строків.

5. Голова та заступники голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти обираються на першому засіданні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти *строком на три роки.*

Голова та заступники голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти *призначаються на посади і звільняються з посад Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та працюють на постійній основі.*

Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти вважається правомочним за умови призначення не менше шістнадцяти його членів.

У випадку необрання повного складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти або дострокового припинення повноважень члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Конкурсною комісією проводиться додатковий конкурсний відбір. Особа, обрана за результатами додаткового конкурсного відбору, призначається Кабінетом Міністрів України на підставі рішення Конкурсної комісії членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти на строк повноважень відповідного складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти продовжує здійснювати свої повноваження до набуття повноважень наступним складом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

5. Голова та заступники Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти обираються на першому засіданні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти **з членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти на строк повноважень відповідного складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.**

У разі наявності вакантної посади Голови або заступника Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти обрання на таку посаду проводиться на найближчому засіданні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Голова та заступники голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти працюють на постійній основі **за строковим трудовим договором.**

Голова, заступник Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти може бути звільнений зі своєї посади за рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої

6. Організацію та проведення конкурсного відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти здійснює Конкурсна комісія, яка утворюється Кабінетом Міністрів України як дорадчий орган. Конкурсна комісія складається з дев'яти осіб, з яких чотири міжнародні представники делегуються від об'єднань Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area) і по одному представнику — від центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, *спільного представницького органу всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, національного об'єднання студентів України*, що є членом Європейського союзу студентів (ESU).

Строк повноважень членів Конкурсної комісії становить три роки без права перезатвердження на другий строк. Членами Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання або досвід фахової роботи не менше п'яти років, крім представників студентів та міжнародних представників.

освіти, якщо за таке рішення шляхом таємного голосування проголосували не менше шістнадцяти членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Звільнення Голови, заступника Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти тягне за собою дострокове припинення укладеного з ним трудового договору, однак не є підставою для припинення його повноважень як члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Повноваження Голови та заступників Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти визначаються статутом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та іншими актами законодавства.

6. Організацію та проведення конкурсного відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти здійснює Конкурсна комісія, яка утворюється Кабінетом Міністрів України як дорадчий орган. Конкурсна комісія складається з дев'яти осіб, з яких чотири міжнародні представники делегуються від об'єднань Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area) і по одному представнику — від **комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання освіти і науки**, центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, **Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, спільного представницького органу організацій роботодавців та їх об'єднань**, національного об'єднання студентів України, що є членом Європейського союзу студентів (ESU). **Організаційне, матеріально-технічне, документальне забезпечення роботи Конкурсної комісії здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів України.**

Строк повноважень членів Конкурсної комісії становить три роки без права перезатвердження на другий строк. Членами Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання або досвід фахової роботи **у сфері вищої освіти** не менше п'яти років, крім представників студентів та міжнародних представників. **Член Конкурсної комісії може бути**

<p>... Засідання Конкурсної комісії проходять відкрито. Інформація про засідання Конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті <i>центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки</i>.</p> <p>Конкурсна комісія розробляє Положення про конкурс щодо обрання членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що затверджується Кабінетом Міністрів України, <i>та формує</i> кваліфікаційні вимоги до кандидатів, що мають передбачати наявність наукового ступеня або досвід фахової роботи не менше п'яти років, крім <i>представників органів студентського самоврядування</i>.</p> <p>7. Повноваження члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти припиняються у разі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) закінчення строку, на який його призначено; 2) подання ним особистої заяви про складення повноважень; 3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; 4) припинення ним громадянства України; 5) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; 6) смерті; 7) виявлення обмежень, передбачених цією статтею; 8) у випадках, передбачених законом. 	<p>відкликаний суб'єктом його делегування із одночасним делегуванням іншого члена Конкурсної комісії.</p> <p>... Засідання Конкурсної комісії проходять відкрито. Інформація про засідання Конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному вебсайті Кабінету Міністрів України.</p> <p>Конкурсна комісія розробляє Положення про конкурс щодо обрання членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (зміни до нього), що затверджується Кабінетом Міністрів України та яке встановлює кваліфікаційні вимоги до кандидатів, що мають передбачати наявність наукового ступеня (ступеня доктора мистецтва) або досвід діяльності у сфері вищої освіти не менше п'яти років, крім здобувачів вищої освіти.</p> <p>7. Повноваження членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (у тому числі обраних за результатами додаткового конкурсного відбору) припиняються одночасно з припиненням повноважень відповідного складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>Повноваження члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти припиняються достроково з дня прийняття відповідного рішення Кабінетом Міністрів України у разі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) подання ним особистої заяви про складення повноважень; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; 3) припинення ним громадянства України; 4) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; 5) смерті; 6) виявлення обмежень, передбачених цією статтею; 7) у випадках, передбачених законом. <p>Повноваження члена Конкурсної комісії припиняються достроково з підстав, визначених абзацом другим цієї частини, а також у разі його відкликання суб'єктом делегування. Пункт 4 абзацу другого цієї частини не застосовується до між-</p>
---	--

...

9. У складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюються Комітет з питань етики, *Апеляційний комітет*, а також інші комітети, що формуються з числа членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Комітет з питань етики розглядає питання *академічного плагіату* і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. *Апеляційний комітет розглядає звернення, заяви і скарги щодо діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.*

10. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти може бути оскаржене вищим навчальним закладом у порядку, визначеному Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, який має бути оприлюднений. За результатами розгляду скарги Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти приймає обґрунтоване рішення.

народних представників у Конкурсній комісії.

...

9. У складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюються Комітет з питань етики, **Комітет з питань діяльності разових спеціалізованих вчених рад**, а також інші комітети, що формуються з числа членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти для попереднього розгляду питань, які належать до компетенції Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Комітет з питань етики розглядає питання **порушень академічної доброчесності** і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. **Комітет з питань діяльності разових спеціалізованих вчених рад розглядає звернення, заяви і скарги щодо порушення встановленої законодавством процедури захисту дисертації про присудження ступеня доктора філософії**, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

10. У складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюється Апеляційна палата, до якої входять три члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (крім його Голови), що обираються строком на один рік.

Апеляційна палата розглядає скарги на рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо акредитації освітніх програм та інституційної акредитації закладів вищої освіти.

За наслідками розгляду скарги Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, яким у разі задоволення скарги може скасувати оскаржуване рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. У разі скасування рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти відповідне питання повторно розглядається на його найближчому засіданні.

	<p>Члени Апеляційної палати не беруть участі в прийнятті Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти рішень щодо акредитації освітніх програм та інституційної акредитації закладів вищої освіти.</p> <p>Апеляційна палата діє відповідно до Положення про Апеляційну палату, що затверджується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти що регулює, та передбачає, зокрема, порядок формування Апеляційної палати. Порядок розгляду скарг Апеляційною палатою визначається відповідно положенням про акредитацію освітніх програм та положенням про інституційну акредитацію закладів вищої освіти.</p>
<p>Стаття 20. Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>...</p> <p>4. Члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти <i>та</i> члени галузевих експертних рад на час виконання обов'язків, покладених на них цим Законом, можуть бути звільнені (повністю або частково) від виконання професійних обов'язків за основним місцем роботи із збереженням заробітної плати.</p> <p>5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може залучати до проведення процедури акредитації освітньої програми акредитовані ним <i>незалежні установи оцінювання та</i> забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>...</p> <p>7. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти співпрацює з національними та міжнародними інституціями у сфері вищої освіти, зокрема з тими, основним напрямом діяльності яких є забезпечення якості вищої освіти та акредитація.</p>	<p>Стаття 20. Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>...</p> <p>4. Національне агентство має право залучати до проведення акредитації, у тому числі на оплатній основі на підставі цивільно-правового договору, науково-педагогічних, наукових працівників, здобувачів вищої освіти, інших осіб.</p> <p>Члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, члени галузевих експертних рад та особи, залучені до проведення акредитації, на час виконання обов'язків, покладених на них цим Законом, можуть бути звільнені (повністю або частково) від виконання професійних обов'язків за основним місцем роботи із збереженням заробітної плати відповідно до законодавства.</p> <p>5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може залучати до проведення процедури акредитації освітньої програми акредитовані ним недержавні організації забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>...</p> <p>7. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти співпрацює з національними та міжнародними інституціями у сфері вищої освіти, зокрема з тими, основним напрямом діяльності яких є забезпечення якості вищої освіти та акредитація.</p> <p>Національне агентство має право залучати до своєї діяльності міжнарод-</p>

	них експертів, у тому числі на оплатній основі, а також за погодженням з Кабінетом Міністрів України входити до міжнародних організацій у сфері забезпечення якості вищої освіти, отримувати їх акредитацію, сплачуючи відповідні вступні, членські та інші види внесків, у тому числі в іноземній валюті.
<p>Стаття 21. Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти формуються у складі від 9 до 15 членів на строк не більше ніж три роки з осіб, які мають науковий ступінь у відповідній галузі знань або досвід фахової роботи в галузі не менше п'яти років, крім представників органів студентського самоврядування. До складу галузевих експертних рад можуть входити представники держави, роботодавців, їх організацій та об'єднань, професійних асоціацій, закладів вищої освіти усіх форм власності, наукових установ, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, представників органів студентського самоврядування, міжнародних експертів.</p> <p>Члени галузевих експертних рад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити до складу Науково-методичної ради та науково-методичних комісій центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 21. Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти формуються на конкурсних засадах у складі від 9 до 15 членів на строк не більше ніж три роки з осіб, які мають науковий ступінь у відповідній галузі знань або досвід фахової роботи в галузі не менше п'яти років, крім здобувачів вищої освіти.</p> <p>2. Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти формуються на конкурсних засадах у складі від 9 до 15 членів на строк не більше ніж три роки. Члени галузевих експертних рад повинні мати науковий ступінь у відповідній галузі знань або досвід фахової роботи в галузі не менше п'яти років, крім здобувачів вищої освіти.</p> <p>Члени галузевих експертних рад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити до складу Науково-методичної ради та науково-методичних комісій центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 22. Фінансування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>...</p> <p>2. Джерелами фінансування діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти є:</p> <p>...</p> <p>2) кошти, отримані як оплата робіт з акредитації та проведення ліцензійних експертиз, а також кошти, отримані за надання інших послуг, пов'язаних із забезпеченням якості вищої освіти, у розмірах, що визначаються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти;</p>	<p>Стаття 22. Фінансування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти</p> <p>...</p> <p>2. Джерелами фінансування діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти є:</p> <p>...</p> <p>2) кошти, отримані як оплата послуг з акредитації, у розмірах, встановлених відповідно положенням про акредитацію освітніх програм, положенням про інституційну акредитацію закладів вищої освіти, положенням про акредитацію недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти.</p>

<p>...</p> <p>3. Обсяг асигнувань з державного бюджету на утримання Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, у тому числі розмір видатків на оплату праці його працівників, щороку встановлюється Верховною Радою України окремим рядком під час затвердження Державного бюджету України.</p>	<p>Закладам освіти, науковим установам дозволяється здійснювати оплату таких послуг за рахунок видатків загального фонду бюджету на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів;</p> <p>...</p> <p>3. Обсяг асигнувань з державного бюджету на утримання Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, у тому числі розмір видатків на оплату праці його працівників, щороку встановлюється Верховною Радою України окремим рядком під час затвердження Державного бюджету України.</p> <p>Національне агентство є головним розпорядником коштів Державного бюджету України, що виділяються на його фінансування.</p>
<p>Стаття 23. <i>Незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти</i></p> <p>1. <i>Незалежна установа оцінювання та забезпечення якості вищої освіти — це недержавна організація (установа, агенція, бюро тощо), акредитована Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, що здійснює оцінювання освітньої програми, результатів навчання та/або закладів вищої освіти (їхніх структурних підрозділів) з метою вироблення рекомендацій і надання допомоги закладам вищої освіти в організації системи забезпечення якості вищої освіти та внесення пропозицій Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти щодо акредитації освітньої програми.</i></p> <p>2. <i>Незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти можуть співпрацювати з Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти, зокрема, з метою запровадження європейських стандартів і рекомендацій щодо підвищення якості вищої освіти в Україні.</i></p> <p>3. <i>Незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти можуть видавати закладам вищої освіти власні сертифікати про оцінку освітньої програми та/або систем забезпечення якості вищої освіти.</i></p> <p>4. <i>Участь закладу вищої освіти у проведенні процедури оцінювання освітньої програми незалежною установою оціню-</i></p>	<p>Стаття 23. Недержавні організації забезпечення якості вищої освіти</p> <p>1. Недержавна організація забезпечення якості вищої освіти — це утворена відповідно до законодавства України юридична особа приватного права, яка здійснює оцінювання освітньої програми, результатів навчання та/або закладів вищої освіти (їхніх структурних підрозділів) з метою вироблення рекомендацій і надання допомоги закладам вищої освіти в організації системи забезпечення якості вищої освіти та/або інші види діяльності у сфері забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>2. Недержавні організації забезпечення якості вищої освіти можуть співпрацювати з Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти, зокрема з метою запровадження європейських стандартів і рекомендацій щодо підвищення якості вищої освіти в Україні.</p> <p>3. Недержавні організації забезпечення якості вищої освіти можуть проводити власне оцінювання освітніх програм та/або систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>4. Участь закладу вищої освіти у проведенні процедури оцінювання освітньої програми недержавною організацією забез-</p>

вання та забезпечення якості вищої освіти є добровільною.

печення якості вищої освіти є добровільною.

5. Недержавна організація забезпечення якості вищої освіти за її ініціативою може пройти акредитацію в Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти, під час якої оцінюється якість її діяльності (у тому числі спроможність проводити акредитаційну експертизу) відповідно до критеріїв, встановлених положенням про акредитацію недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти.

Строк акредитації недержавної організації забезпечення якості вищої освіти становить не більше п'яти років.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти проводить постакредитаційний моніторинг акредитованих ним недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти.

6. Акредитована недержавна організація забезпечення якості вищої освіти має право проводити акредитаційну експертизу освітньої програми. Результати такої акредитаційної експертизи розглядаються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, яке може ухвалити рішення щодо акредитації освітньої програми на їх підставі в порядку, визначеному положенням про акредитацію освітніх програм.

7. Недержавна організація забезпечення якості вищої освіти, яка входить до Європейського реєстру із забезпечення якості вищої освіти (European Quality Assurance Register for Higher Education), має право самостійно приймати остаточні рішення щодо акредитації освітніх програм.

Строк дії акредитації освітньої програми недержавною організацією забезпечення якості вищої освіти не може становити більше п'яти років.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти вносить відомості про акредитацію освітньої програми недержавною організацією забезпечення якості вищої освіти, що відповідає вимогам цієї частини, до Єдиної державної електронної бази з питань освіти протягом п'яти робочих днів з дня отри-

	<p>мання від такої організації відповідного повідомлення.</p> <p>Відомості про акредитацію освітньої програми недержавною організацією забезпечення якості вищої освіти, що відповідає вимогами цієї частини, зазначаються в документі про вищу освіту.</p>
<p>Стаття 24. Ліцензування освітньої діяльності</p> <p>...</p> <p>2. Для отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності здобувач ліцензії подає до органу ліцензування через Єдину державну електронну базу з питань освіти заяву та документи, що підтверджують відповідність забезпечення освітнього процесу заявника ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Наукові установи Національної академії наук України та національних галузевих академій наук можуть подавати заяви та документи для отримання ліцензії на основі відповідного рішення їх президій.</p> <p>На підставі отриманих документів та іншої інформації, що міститься у державних реєстрах, орган ліцензування протягом 10 робочих днів з дня одержання заяви про отримання ліцензії (розширення провадження освітньої діяльності) встановлює наявність або відсутність підстав для залишення її без розгляду.</p> <p>Здобувачі ліцензії та ліцензіати повинні забезпечити виконання ліцензійних умов, що затверджені відповідно до закону.</p> <p>У разі ліцензування освітньої діяльності закладом вищої освіти вперше, а також ліцензування освітньої діяльності за освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, проводиться виїзна ліцензійна експертиза, для проведення якої орган ліцензування утворює експертну комісію, якщо немає підстав для залишення заяви без розгляду. Строк проведення виїзної ліцензійної експертизи не може перевищувати 10 днів. У разі відмови у видачі/розширенні ліцензії здобувач ліцензії (ліцензіат) може подати нову заяву про отримання/розширення ліцензії не раніше ніж через три місяці з дати прийняття відповідного рішення про відмову. Порядок проведення виїзної</p>	<p>Стаття 24. Ліцензування освітньої діяльності</p> <p>...</p> <p>2. Для отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності здобувач ліцензії подає до органу ліцензування через Єдину державну електронну базу з питань освіти заяву та документи, що підтверджують відповідність забезпечення освітнього процесу заявника ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Наукові установи Національної академії наук України та національних галузевих академій наук можуть подавати заяви та документи для отримання ліцензії на основі відповідного рішення їх президій.</p> <p>На підставі отриманих документів та іншої інформації, що міститься у державних реєстрах, орган ліцензування протягом 10 робочих днів з дня одержання заяви про отримання ліцензії (розширення провадження освітньої діяльності) встановлює наявність або відсутність підстав для залишення її без розгляду.</p> <p>Здобувачі ліцензії та ліцензіати повинні забезпечити виконання ліцензійних умов, що затверджені відповідно до закону.</p> <p>У разі ліцензування освітньої діяльності закладом вищої освіти вперше, а також ліцензування освітньої діяльності за освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, проводиться виїзна ліцензійна експертиза, для проведення якої орган ліцензування утворює експертну комісію, якщо немає підстав для відмови у видачі ліцензії під час розгляду документів і заяви про отримання ліцензії. Строк проведення виїзної ліцензійної експертизи не може перевищувати 10 днів. У разі відмови у видачі / розширенні ліцензії здобувач ліцензії (ліцензіат) може подати нову заяву про отримання / розширення ліцензії не раніше ніж через три місяці з дати прий-</p>

<p>ліцензійної експертизи при ліцензуванні освітньої діяльності у сфері вищої освіти встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>Строк прийняття рішення про видачу ліцензії на провадження освітньої діяльності або про відмову у її видачі становить 35 робочих днів з дня одержання органом ліцензування заяви про отримання ліцензії.</p> <p>...</p>	<p>няття відповідного рішення про відмову. Порядок проведення виїзної ліцензійної експертизи при ліцензуванні освітньої діяльності у сфері вищої освіти встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>Строк прийняття рішення про видачу ліцензії на провадження освітньої діяльності або про відмову у її видачі становить 35 робочих днів з дня одержання органом ліцензування заяви про отримання ліцензії.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 25. Акредитація освітньої програми</p> <p>1. Заклад вищої освіти, який бажає акредитувати освітню програму, подає до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти <i>письмову</i> заяву та документи, що підтверджують відповідність його освітньої програми та освітньої діяльності за такою програмою <i>вимогам та критеріям</i>, встановленим Положенням про акредитацію освітніх програм.</p> <p>Особливості акредитації узгоджених між закладами вищої освіти, у тому числі іноземними, освітніх програм та освітніх програм більше ніж за однією спеціальністю визначаються Положенням про акредитацію освітніх програм.</p> <p>2. Протягом <i>трьох</i> місяців з дня подання заяви Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти за результатами акредитаційної експертизи приймає рішення про акредитацію, умовну (відкладену) акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньої програми. <i>Рішення</i> щодо акредитації освітньої програми <i>приймається на підставі експертного висновку відповідної галузевої експертної ради і вноситься до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.</i></p> <p>3. Протягом <i>трьох робочих днів з дня прийняття рішення про акредитацію освіт-</i></p>	<p>Стаття 25. Акредитація освітньої програми</p> <p>1. Заклад вищої освіти, який бажає акредитувати освітню програму, подає до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти заяву та документи, що підтверджують відповідність його освітньої програми та освітньої діяльності за такою програмою критеріям, встановленим Положенням про акредитацію освітніх програм.</p> <p>Особливості акредитації узгоджених між закладами вищої освіти, у тому числі іноземними, освітніх програм та освітніх програм більше ніж за однією спеціальністю визначаються Положенням про акредитацію освітніх програм.</p> <p>Освітня програма, за якою здійснюється підготовка здобувачів ступеня доктора філософії, може бути акредитована Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти лише в разі, якщо відповідний заклад вищої освіти (наукова установа) пройшов державну атестацію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».</p> <p>2. Протягом чотирьох місяців з дня подання заяви Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти за результатами акредитаційної експертизи та розгляду акредитаційної справи приймає рішення про акредитацію (у тому числі з визначенням «зразкова»), умовну (відкладену) акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньої програми. Відомості щодо акредитації освітньої програми вносяться до Єдиної державної електронної бази з питань освіти протягом п'яти робочих днів з дня прийняття відповідного</p>

ньої програми Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти видає закладу вищої освіти відповідний сертифікат.

4. У сертифікаті про акредитацію зазначаються:

1) найменування та адреса закладу вищої освіти;

2) спеціальність і рівень вищої освіти, за якими акредитована освітня програма;

3) дата видачі сертифіката.

5. Сертифікат про акредитацію вперше видається за кожною акредитованою освітньою програмою строком на п'ять років, а при другій та наступних акредитаціях — строком на 10 років. Інформація про видачу сертифіката вноситься до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

6. Форма сертифіката про акредитацію, порядок його оформлення, переоформлення, видачі, зберігання та обліку затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Підставами для переоформлення сертифіката про акредитацію є:

1) зміна найменування чи місцезнаходження закладу вищої освіти;

2) реорганізація юридичних осіб, що мають сертифікати (рішення) про акредитацію, шляхом перетворення, злиття, поділу, виділу або приєднання однієї юридичної особи до іншої;

3) ліквідація або реорганізація, а також зміна найменування (місцезнаходження) структурного підрозділу закладу вищої освіти, що провадить освітню діяльність за відповідною спеціальністю (галуззю) та рівнем вищої освіти;

4) зміни в переліку галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

7. Сертифікат підтверджує відповідність освітньої програми закладу вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти стандарту вищої освіти і дає право на видачу диплома державного зразка за цією спеціальністю.

рішення Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Акредитаційна експертиза освітньої програми за ініціативою закладу вищої освіти може бути проведена акредитованою недержавною організацією забезпечення якості вищої освіти.

3. Строк дії акредитації визначається до 1 липня року, наступного після закінчення п'яти років з дня прийняття відповідного рішення Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Строк дії умовної (відкладеної) акредитації визначається до найближчого 1 липня, що настає після прийняття відповідного рішення Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

4. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти приймає рішення щодо підтвердження акредитації освітньої програми без проведення або з частковим проведенням акредитаційної експертизи в разі:

1) реорганізації закладу вищої освіти, реорганізації або ліквідації (територіально) відокремленого структурного підрозділу, який здійснює освітню діяльність за освітньою програмою;

2) внесення змін до освітньої програми у зв'язку з:

– внесенням змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

– зміною найменування освітньої програми;

– внесенням до освітньої програми інших змін, визначених Положенням про акредитацію освітніх програм.

5. Рішення про акредитацію Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти засвідчує відповідність освітньої програми визначеним критеріям якості, надає право на зазначення інформації про її акредитацію Національним агентством із забезпечення якості

<p>8. В Україні визнаються сертифікати про акредитацію освітніх програм, <i>виданих</i> іноземними акредитаційними агентствами чи агентствами забезпечення якості вищої освіти, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>вищої освіти в документі про вищу освіту, а також має інші наслідки, визначені законодавством.</p> <p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може здійснювати постакредитаційний моніторинг акредитованих ним освітніх програм, який є безоплатним. За результатами постакредитаційного моніторингу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може скасувати рішення про акредитацію освітньої програми чи інституційну акредитацію в разі виявлення суттєвих порушень забезпечення якості освітньої діяльності.</p> <p>6. В Україні визнаються рішення (сертифікати) про акредитацію освітніх програм (крім освітніх програм зі спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання), прийняті (видані) іноземними акредитаційними агентствами чи агентствами забезпечення якості вищої освіти, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України. Визнання даних рішень (сертифікатів) здійснюється шляхом їх затвердження Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>Відомості про акредитацію освітньої програми таким агентством вносяться після її затвердження до Єдиної державної електронної бази з питань освіти Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти в порядку, встановленому положенням про акредитацію освітніх програм, та зазначаються в документі про вищу освіту.</p>
<p>Стаття 25¹. Інституційна акредитація закладу вищої освіти</p> <p>1. Заклад вищої освіти, який бажає пройти інституційну акредитацію, подає Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти <i>письмову</i> заяву та документи, що підтверджують відповідність його системи внутрішнього забезпечення якості <i>вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти</i>.</p> <p>2. Інституційна акредитація закладу вищої освіти є добровільною і може проводитися за ініціативою керівника та коле-</p>	<p>Стаття 25¹. Інституційна акредитація закладу вищої освіти</p> <p>1. Заклад вищої освіти, який бажає пройти інституційну акредитацію, подає Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти заяву та документи, що підтверджують відповідність його освітньої діяльності та системи внутрішнього забезпечення якості критеріям, визначеним положенням про інституційну акредитацію закладу вищої освіти.</p> <p>2. Інституційна акредитація закладу вищої освіти є добровільною і може проводитися за ініціативою керівника та колегіа-</p>

<p>гіального органу управління закладу вищої освіти.</p> <p>3. Сертифікат про інституційну акредитацію видається строком на п'ять років.</p> <p>4. Результат інституційної акредитації засвідчується сертифікатом, що надає закладу вищої освіти право на самоакредитацію освітніх програм (крім тих освітніх програм, що акредитуються вперше в межах відповідної галузі знань). Заклад вищої освіти, який здійснив самоакредитацію освітньої програми, подає Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти письмову заяву, на підставі якої отримує сертифікат про акредитацію освітньої програми.</p> <p>5. Порядок проведення інституційної акредитації затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.</p>	<p>льного органу управління закладу вищої освіти.</p> <p>3. Строк дії рішення про інституційну акредитацію становить п'ять років. Відомості щодо інституційної акредитації вносяться до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.</p> <p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може здійснювати постакредитаційний моніторинг закладу вищої освіти, що отримав інституційну акредитацію. Такий моніторинг є безоплатним. За результатами постакредитаційного моніторингу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може скасувати рішення про інституційну акредитацію в разі виявлення суттєвих порушень забезпечення якості освітньої діяльності.</p> <p>4. За наявності інституційної акредитації оцінка внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти закладу вищої освіти враховується під час акредитації освітніх програм.</p> <p>У закладі вищої освіти, у якого наявна інституційна акредитація, можна одночасно проводити акредитацію освітніх програм різних рівнів вищої освіти за однією спеціальністю.</p> <p>Наявність інституційної акредитації включається до показників освітньої діяльності закладу вищої освіти, що використовуються у формулі розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти.</p> <p>5. Порядок проведення інституційної акредитації затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.</p>
<p>Стаття 33. Структура закладу вищої освіти</p> <p>...</p> <p>10. Університет, академія, інститут можуть мати у своєму складі військовий навчальний підрозділ (навчальний підрозділ із специфічними умовами навчання — військовий інститут, коледж, факультет, кафедра військової підготовки або відділення військової підготовки), який проводить за певними ступенями вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів) для</p>	<p>Стаття 33. Структура закладу вищої освіти</p> <p>...</p> <p>10. Університет, академія, інститут можуть мати у своєму складі військовий навчальний підрозділ (навчальний підрозділ із специфічними умовами навчання — військовий інститут, коледж, факультет, кафедра військової підготовки або відділення військової підготовки), який проводить за певними ступенями вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів) для</p>

<p>подальшої служби на посадах сержантського, старшинського, офіцерського або начальницького складу з метою задоволення потреб відповідно Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань. Військовий інститут як підрозділ закладу вищої освіти може мати у своєму складі факультети та військовий коледж.</p> <p>Рішення про утворення та припинення діяльності військового навчального підрозділу закладу вищої освіти приймається Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>подальшої служби на посадах сержантського, старшинського, офіцерського або начальницького складу з метою задоволення потреб відповідно Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань. Військовий інститут як підрозділ закладу вищої освіти може мати у своєму складі факультети та військовий коледж.</p> <p>Рішення про утворення та припинення діяльності військового навчального підрозділу закладу вищої освіти приймається Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Стаття 44. Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти</p> <p>...</p> <p>8. У Правилах прийому до закладу вищої освіти обов'язково вказується перелік акредитованих та неакредитованих освітніх програм, за якими здійснюється прийом на кожний рівень вищої освіти. Прийом на навчання іноземних громадян та осіб без громадянства проводиться на акредитовані освітні програми.</p> <p>...</p> <p>10. Прийом на основі ступеня бакалавра на навчання для здобуття ступеня магістра здійснюється за результатами вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких</p>	<p>Стаття 44. Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти</p> <p>...</p> <p>8. У Правилах прийому до закладу вищої освіти обов'язково вказується перелік освітніх програм, за якими здійснюється прийом на кожний рівень вищої освіти, із зазначенням для акредитованих програм найменування органу (органів) акредитації, строку дії рішення про акредитацію та його визначення (акредитація, акредитація з визначенням «зразкова», умовна (відкладена) акредитація). Прийом на навчання іноземних громадян та осіб без громадянства проводиться лише на акредитовані освітні програми.</p> <p>...</p> <p>10. Прийом на основі ступеня бакалавра на навчання для здобуття ступеня магістра здійснюється за результатами вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких</p>

<p>не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, включаючи єдиний вступний іспит з іноземної мови з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання. Особа може вступити до закладу вищої освіти для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра чи магістра, здобутих за іншою спеціальністю, за умови успішного проходження вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання.</p> <p>...</p> <p>13. Прийом до закладів вищої освіти здійснюється на засадах об'єктивності та відкритості.</p> <p>Заклад вищої освіти зобов'язаний створити умови для ознайомлення вступників з ліцензією на здійснення освітньої діяльності, <i>сертифікатами</i> про акредитацію, правилами прийому, відомостями про обсяг прийому за кожною спеціальністю та освітнім рівнем, кількістю місць, виділених для вступу на пільгових умовах.</p> <p>Відповідальність за забезпечення об'єктивності та відкритості прийому до закладів вищої освіти несуть їх керівники.</p> <p>...</p>	<p>не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, включаючи єдиний вступний іспит з іноземної мови з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання. Особа може вступити до закладу вищої освіти для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра чи магістра, здобутих за іншою спеціальністю, за умови успішного проходження вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, крім випадків встановлених стандартами вищої освіти, які містять додаткові вимоги до правил прийому.</p> <p>...</p> <p>13. Прийом до закладів вищої освіти здійснюється на засадах об'єктивності та відкритості.</p> <p>Заклад вищої освіти зобов'язаний створити умови для ознайомлення вступників з ліцензією на здійснення освітньої діяльності, рішеннями (сертифікатами) про акредитацію, правилами прийому, відомостями про обсяг прийому за кожною спеціальністю та освітнім рівнем, кількістю місць, виділених для вступу на пільгових умовах.</p> <p>Відповідальність за забезпечення об'єктивності та відкритості прийому до закладів вищої освіти несуть їх керівники.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 46. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти</p> <p>1. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою; 2) власне бажання; 3) переведення до іншого навчального закладу; 4) невиконання індивідуального навчального плану; 5) порушення умов договору (контракту), укладеного між закладом вищої освіти 	<p>Стаття 46. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти</p> <p>1. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою; 2) власне бажання; 3) переведення до іншого навчального закладу; 4) невиконання індивідуального навчального плану; 5) порушення умов договору (контракту), укладеного між закладом вищої освіти

<p>та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;</p> <p>б) інші випадки, передбачені законом.</p> <p>Особа, відрахована з закладу вищої освіти до завершення навчання за освітньою програмою, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС. Зразок академічної довідки встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>...</p> <p>6. У разі закінчення строку дії сертифіката про акредитацію освітньої програми та неотримання закладом вищої освіти нового сертифіката про акредитацію здобувачі вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів державного (місцевого) бюджету, мають право на переведення до іншого закладу вищої освіти, в якому відповідна освітня програма акредитована, для завершення навчання за кошти державного (місцевого) бюджету у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;</p> <p>б) інші випадки, передбачені законом.</p> <p>Особа, відрахована з закладу вищої освіти до завершення навчання за освітньою програмою або у зв'язку із завершенням навчання на неакредитованій освітній програмі, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС. Зразок академічної довідки встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>...</p> <p>6. Здобувачі вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів державного (місцевого) бюджету на неакредитованій освітній програмі, мають право на переведення до іншого закладу вищої освіти для завершення навчання на акредитованій освітній програмі за кошти державного (місцевого) бюджету у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Стаття 49. Форми здобуття освіти в закладах вищої освіти</p> <p>...</p> <p>2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття вищої освіти — це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять та практичної підготовки не менше 30 тижнів упродовж навчального року.</p>	<p>Стаття 49. Форми здобуття освіти в закладах вищої освіти</p> <p>...</p> <p>2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття вищої освіти — це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять та практичної підготовки не менше 30 тижнів упродовж навчального року. Очна форма здобуття вищої освіти забезпечується в обсязі не менше ніж 1/3 годин аудиторного (контактного) навантаження з навчальних дисциплін від запланованих кредитів (ЄКТС). Для освітніх програм зі спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, щодо яких запроваджено додаткове регулювання, очна форма здобуття вищої освіти забезпечується в обсязі не менше ніж 1/2 годин аудиторного (контактного) навантаження з навчальних дисциплін від запланованих кредитів (ЄКТС).</p>

<p>3. Заочна форма здобуття вищої освіти — це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти шляхом поєднання навчальних занять і контрольних заходів під час короткочасних сесій та самостійного оволодіння освітньою програмою в період між ними. Тривалість періоду між навчальними заняттями та контрольними заходами не може бути меншою, ніж один місяць.</p> <p>4. Дистанційна форма здобуття освіти — це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p>...</p>	<p>3. Заочна форма здобуття вищої освіти — це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти шляхом поєднання навчальних занять і контрольних заходів під час короткочасних сесій та самостійного оволодіння освітньою програмою в період між ними. Заочна форма здобуття вищої освіти забезпечується в обсязі не менше ніж 1/6 годин аудиторного (контактного) навантаження з навчальних дисциплін від запланованих кредитів (ЄКТС). Тривалість періоду між навчальними заняттями та контрольними заходами не може бути меншою, ніж один місяць.</p> <p>4. Дистанційна форма здобуття освіти — це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційна форма здобуття освіти забезпечується не менше ніж 1\6 годин аудиторного (контактного) навантаження з навчальних дисциплін від запланованих кредитів (ЄКТС).</p> <p>...</p>
<p>Розділ XV ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ</p> <p>...</p> <p><i>6. Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти протягом шести місяців з дня його утворення сформувані і подати на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки єдиний перелік спеціальностей на засадах поєднання чинного переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах вищої освіти, з чинним переліком спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, взявши за основу останній. При цьому чинні спеціальності вважати спеціалізаціями, які розробляються та затверджуються безпосередньо закладами вищої освіти і не підлягають затвердженню державними органами.</i></p> <p>...</p>	<p>Розділ XV ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ</p> <p>...</p> <p>Виключити</p>

Закон України «Про комітети Верховної Ради України»	
Стаття 18. Участь комітетів у призначенні, звільненні, затвердженні та наданні згоди на призначення посадових осіб ...	Стаття 18. Участь комітетів у призначенні, звільненні, затвердженні та наданні згоди на призначення посадових осіб ... 11. Комітет, до предмета відання якого належать питання освіти і науки, делегує одного члена Конкурсної комісії з відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	
Стаття 2. Сфера дії цього Закону ... Дія цього Закону поширюється на відносини, пов'язані із здійсненням державного контролю за використанням та охороною земель.	Стаття 2. Сфера дії цього Закону ... Дія цього Закону поширюється на відносини, пов'язані із здійсненням державного контролю за використанням та охороною земель. Акредитація освітніх програм, інституційна акредитація закладів вищої освіти, акредитація недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти не належить до державного нагляду (контролю).
Закон України «Про адміністративні послуги»	
Стаття 2. Сфера дії Закону ... 2. Дія цього Закону не поширюється на відносини щодо: ...	Стаття 2. Сфера дії Закону ... 2. Дія цього Закону не поширюється на відносини щодо: ... 19) акредитації освітніх програм, інституційної акредитації закладів вищої освіти, акредитації недержавних організацій забезпечення якості вищої освіти.
Закон України «Про запобігання корупції»	
Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону 1. Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є: ... 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1	Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону 1. Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є: ... 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1

<p>частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;</p> <p>...</p>	<p>частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі; Голова, заступники Голови, інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 19. Антикорупційні програми</p> <p>1. Антикорупційні програми приймаються в:</p> <p>...</p> <p>Рахунковій палаті, Центральній виборчій комісії, Вищій раді правосуддя, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласних радах, Київській та Севастопольській міських радах, Раді міністрів Автономної Республіки Крим — шляхом затвердження їх рішеннями.</p> <p>Антикорупційні програми та зміни до них підлягають погодженню Національним агентством у визначеному ним порядку.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 19. Антикорупційні програми</p> <p>1. Антикорупційні програми приймаються в:</p> <p>...</p> <p>Рахунковій палаті, Центральній виборчій комісії, Вищій раді правосуддя, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласних радах, Київській та Севастопольській міських радах, Раді міністрів Автономної Республіки Крим — шляхом затвердження їх рішеннями;</p> <p>Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти — шляхом затвердження на його засіданні.</p> <p>Антикорупційні програми та зміни до них підлягають погодженню Національним агентством у визначеному ним порядку.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності</p> <p>...</p> <p>3. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб у державних органах, осіб, зазначених у підпункті «к» пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону (крім осіб,</p>	<p>Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності</p> <p>...</p> <p>3. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб у державних органах, осіб, зазначених у підпункті «к» пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону (крім осіб,</p>

<p>зазначених в інших підпунктах пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону).</p>	<p>зазначених в інших підпунктах пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону), науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів вищої освіти, залучених Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти на оплатній основі до проведення акредитації, зокрема військових навчальних закладів (закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання).</p>
<p>Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»</p>	
<p>Стаття 281. Присудження наукового ступеня доктора наук</p> <p>...</p> <p>2. Документами про науковий ступінь є дипломи доктора філософії, кандидата наук, доктора наук.</p> <p>У дипломах кандидата наук, доктора наук зазначається інформація про здобутий особою науковий ступінь, галузь науки, спеціальність, назву наукової установи чи закладу вищої освіти, у спеціалізованій вчентній раді яких захищено дисертацію. Вимоги до диплома доктора філософії визначаються Законом України «Про вищу освіту».</p> <p>...</p> <p>5. До захисту наукового ступеня доктора наук допускаються дисертації у вигляді підготовленого рукопису або наукові доповіді у разі захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії або сукупності статей, виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Встановлення відповідно до законодавства в поданих до захисту дисертації або наукових публікаціях фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації є підставою для відмови у присудженні наукового ступеня доктора наук.</p>	<p>Стаття 281. Присудження наукового ступеня доктора наук</p> <p>...</p> <p>2. Документами про науковий ступінь є дипломи доктора філософії, кандидата наук, доктора наук.</p> <p>У дипломах кандидата наук, доктора наук зазначається інформація про здобутий особою науковий ступінь, галузь науки, спеціальність, назву наукової установи чи закладу вищої освіти, у спеціалізованій вчентній раді яких захищено дисертацію. Зразки дипломів кандидата наук, доктора наук затверджуються Кабінетом Міністрів України. Вимоги до диплома доктора філософії визначаються Законом України «Про вищу освіту».</p> <p>...</p> <p>5. До захисту наукового ступеня доктора наук допускаються дисертації у вигляді підготовленого рукопису або наукові доповіді у разі захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії або сукупності статей, виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Встановлення відповідно до законодавства в поданих до захисту дисертації або наукових публікаціях фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації є підставою для відмови у присудженні наукового ступеня доктора наук.</p> <p>Оприлюднення дисертацій (наукових доповідей у разі захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії або сукупності статей) та основних наукових результатів досліджень на здобуття наукового ступеня доктора наук, що містять таємну інформацію, здійснюється відповідно до законодавства. Порядок публікації основних наукових результатів досліджень</p>

...	на здобуття наукових ступенів, які містять інформацію з обмеженим доступом, визначається Кабінетом Міністрів України. ...
<p>Стаття 42. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності</p> <p>1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності:</p> <p>...</p> <p>22) затверджує та скасовує рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук, розглядає питання про позбавлення наукового ступеня, оформлює та видає дипломи кандидата наук, доктора наук;</p> <p>23) затверджує форму диплома кандидата наук, доктора наук;</p> <p>24) здійснює інші повноваження, передбачені законом.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 42. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності</p> <p>1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності:</p> <p>...</p> <p>22) затверджує та скасовує рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук, розглядає питання про позбавлення наукового ступеня, оформлює та видає дипломи кандидата наук, доктора наук;</p> <p>24) здійснює інші повноваження, передбачені законом.</p> <p>...</p>
Закон України «Про державну службу»	
<p>Стаття 3. Сфера дії цього Закону</p> <p>...</p> <p>3. Дія цього Закону не поширюється на:</p> <p>...</p> <p>6) Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України та його заступників, Голову Фонду державного майна України та його заступників, Голову Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступників;</p> <p>7) народних депутатів України;</p> <p>...</p>	<p>Стаття 3. Сфера дії цього Закону</p> <p>...</p> <p>3. Дія цього Закону не поширюється на:</p> <p>...</p> <p>6) Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України та його заступників, Голову Фонду державного майна України та його заступників, Голову Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступників;</p> <p>6¹) Голову, заступників Голови та інших членів Національного агентства із забезпечення якості вищої, а також працівників секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;</p> <p>7) народних депутатів України;</p> <p>...</p>
Закон України «Про освіту»	
<p>Стаття 30. Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти</p> <p>...</p>	<p>Стаття 30. Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти</p> <p>...</p>

<p>2. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності — на веб-сайтах своїх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів:</p> <p>...</p> <p><i>сертифікати про акредитацію освітніх програм, сертифікат про інституційну акредитацію закладу вищої освіти;</i></p> <p>...</p>	<p>2. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності — на вебсайтах своїх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів:</p> <p>...</p> <p>інформація про акредитацію освітніх програм (із зазначенням назви органу (органів) акредитації, строку дії рішення про акредитацію та його визначення (акредитація, акредитація з визначенням «зразкова», умовна (відкладена) акредитація)), інституційну акредитацію;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 46. Інституційна акредитація</p> <p>1. Інституційна акредитація — це оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 46. Інституційна акредитація</p> <p>1. Інституційна акредитація — це оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти та системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.</p> <p>...</p>
<p>Закон України «Про публічні закупівлі»</p>	
<p>Стаття 3. Сфера застосування Закону</p> <p>...</p> <p>5. Дія цього Закону не поширюється на випадки, якщо предметом закупівлі є:</p> <p>...</p> <p>23) роботи з будівництва (у тому числі супровідні цим роботам послуги) Великої кільцевої автомобільної дороги навколо м. Києва (Київська область).</p> <p>Обмеження, зазначені в пунктах 1 та 6 частини п'ятої цієї статті, не застосовуються, якщо закупівлі здійснюються на підставі норм Закону України «Про оборонні закупівлі».</p> <p>...</p>	<p>Стаття 3. Сфера застосування Закону</p> <p>...</p> <p>5. Дія цього Закону не поширюється на випадки, якщо предметом закупівлі є:</p> <p>...</p> <p>23) роботи з будівництва (у тому числі супровідні цим роботам послуги) Великої кільцевої автомобільної дороги навколо м. Києва (Київська область);</p> <p>24) послуги з акредитації освітніх програм, інституційної акредитації закладу вищої освіти, що надаються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти;</p> <p>Обмеження, зазначені в пунктах 1 та 6 частини п'ятої цієї статті, не застосовуються, якщо закупівлі здійснюються на підставі норм Закону України «Про оборонні закупівлі».</p> <p>...</p>

ПРОЄКТ «ПОРЯДКУ ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ ТА СКАСУВАННЯ РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ, НАУКОВОЇ УСТАНОВИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ»

ПРОЄКТ

ПОРЯДОК

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії

Загальні положення

1. Цей Порядок регулює питання утворення разової спеціалізованої вченої ради (далі — разова рада) закладу вищої освіти, наукової установи (далі — заклад) та присудження нею ступеня доктора філософії, а також скасування рішення разової ради про присудження зазначеного ступеня.

2. У цьому Порядку наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

атестація здобувача ступеня доктора філософії (далі — атестація здобувача) — це встановлення разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту дисертації здобувачем відповідності результатів його наукової роботи вимогам освітньо-наукової програми;

голова разової ради — особа, яка за основним місцем роботи працює науково-педагогічним або науковим працівником закладу, де утворюється разова рада, має науковий ступінь доктора наук та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача;

здобувач / здобувачка ступеня доктора філософії (далі — здобувач) — особа, яка виконує в закладі освітньо-наукову програму на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти з метою здобуття ступеня доктора філософії;

інформаційна система Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі — Інформаційна система) — електронна інформаційно-кому-

нікаційна система, яка адмініструється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі — Національне агентство) та дає змогу створювати, переглядати, обмінюватися інформацією в електронній формі щодо процедур утворення разових рад, присудження ними ступеня доктора філософії та скасування рішень разових рад про присудження зазначеного ступеня.

Національне агентство встановлює порядок функціонування Інформаційної системи Національного агентства, який має передбачати функціональні можливості Інформаційної системи, компоненти Інформаційної системи та механізм їх функціонування, перелік відомостей, які вносяться до інформаційної системи, порядок автентифікації;

офіційний опонент — особа, яка є науково-педагогічним або науковим працівником і не працює в закладі (у тому числі іноземному), де утворюється разова рада, має науковий ступінь та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача;

разова спеціалізована вчена рада — спеціалізована вчена рада, яка утворюється закладом з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації особи, яка здобуває ступінь доктора філософії, з метою присудження їй зазначеного ступеня;

рецензент — особа, яка за основним місцем роботи працює науково-педагогічним або науковим працівником закладу, що утворює разову раду, має науковий ступінь та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача;

тематика дослідження — частина предметної (дисциплінарної) області спеціальності (спеціальностей), у межах якої (яких) здійснюється інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, та за якою публікуються наукові результати.

У цьому Порядку терміни «близькі особи», «реальний конфлікт інтересів» і «потенційний конфлікт інтересів» вживаються в значеннях, наведених у Законі України «Про запобігання корупції».

3. Разова рада утворюється закладом для атестації здобувача, який успішно виконав у цьому закладі акредитовану освітньо-наукову програму.

Здобувач, який виконує неакредитовану освітньо-наукову програму, має право в порядку, встановленому законодавством, на поновлення в іншому закладі (переведення до іншого закладу), який має акредитовану освітньо-наукову програму за відповідною спеціальністю (спеціальностями).

4. Якщо здобувач виконав акредитовану освітньо-наукову програму, окремі елементи якої забезпечуються іншим закладом, разова рада утворюється в закладі, у якому вона виконувалася, із можливим залученням рецензентом особи, що за основним місцем роботи працює науково-педагогічним або

науковим працівником закладу, який забезпечував окремі елементи освітньо-наукової програми, за умови дотримання інших вимог до рецензента, встановлених цим Порядком.

У разі, коли підготовка здобувача здійснювалася за акредитованою освітньо-науковою програмою, відповідно до угоди між вітчизняним та іноземним закладами, разова рада може утворюватися на базі одного із зазначених суб'єктів підготовки. У разі, коли рада утворюється на базі закладу України, утворення такої ради здійснюється відповідно до цього Порядку. Працівник іноземного закладу, що був стороною зазначеної угоди, може бути рецензентом за умови дотримання інших вимог до рецензента, встановлених цим Порядком. На базі іноземного закладу разова рада утворюється відповідно до законодавства іноземної держави.

Вимоги до рівня наукової кваліфікації здобувача

5. Здобувач має набути теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, визначені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за відповідною спеціальністю (восьмим рівнем Національної рамки кваліфікації — за відсутності відповідного стандарту), і провести власне наукове дослідження, оформлене у вигляді дисертації, а також опублікувати основні його результати.

6. Дисертація на здобуття науково-освітнього ступеня доктора філософії повинна містити нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі знань.

Дисертація виконується державною або англійською мовою.

Вимоги щодо оформлення дисертації встановлюються МОН. Максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації встановлюється освітньо-науковою програмою закладу відповідно до специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності.

7. Дисертація подається до захисту у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

Належність наукового видання до першого — третього квантилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports визначається згідно з рейтингом у році, у якому опублікована відповідна публікація здобувача чи члена разової ради, або, якщо рейтинг за відповідний рік не опублікований на дату створення ради, то згідно з останнім опублікованим рейтингом.

8. У разі подання дисертації до захисту у вигляді спеціально підготовленого рукопису наукові результати дисертації мають бути висвітлені не менше ніж у трьох наукових публікаціях, до яких зараховуються:

1) статті в наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України. Якщо число співавторів у такій статті (включно зі здобувачем) більше двох, така стаття прирівнюється до 0,5 публікації (окрім публікацій, визначених підпунктом 2 цього пункту Порядку);

2) та/або статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus (окрім видань держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом);

3) та/або не більше ніж один патент на винахід, який пройшов кваліфікаційну експертизу та безпосередньо стосується наукових результатів дисертації здобувача, що для цілей абзацу першого цього пункту прирівнюється до однієї наукової публікації;

4) та/або монографії (одноосібні розділи в колективних монографіях), окрім виданих у державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом, які рекомендовані до друку вченими радами закладів і пройшли рецензування.

Стаття у виданні, що відповідає вимогам підпункту 2 цього пункту та віднесене до першого — третього квартилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, чи одноосібна монографія, яка відповідає вимогам підпункту 4 цього пункту, прирівнюється до двох наукових публікацій. Належність наукового видання до відповідного квартиля визначається згідно з абзацом другим пункту 7 цього Порядку.

9. Статті зараховуються за темою дисертації за умови обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків, а також опублікування не більше ніж однієї статті в одному випуску (номері) наукового видання.

Статті, опубліковані після набрання чинності цим Порядком, зараховуються за темою дисертації лише за наявності в них активного ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier), крім публікацій, що містять інформацію, віднесену до державної таємниці або для службового користування.

Не вважається самоплагіатом використання здобувачем у тексті дисертації без посилання на них своїх напрацювань, думок, винаходів чи позицій, якщо такі були попередньо опубліковані з метою висвітлення основних наукових результатів дисертації в публікаціях, визначених підпунктами 1–4 цього пункту Порядку, та які вказані автором в анотації дисертації.

Утворення разової ради

10. Після завершення акредитованої освітньо-наукової програми здобувач звертається до структурного підрозділу, що реалізовує відповідну освітньо-наукову програму та/або здійснює підготовку здобувача, з письмовою заявою щодо отримання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації (далі — висновок).

До заяви додаються:

- 1) дисертація в друкованому та електронному вигляді;
- 2) наукові публікації (або їх копії), у яких висвітлено наукові результати дисертації;
- 3) академічна довідка про виконання освітньо-наукової програми (за формою, затвердженою МОН).

11. Порядок надання висновку визначається закладом і повинен передбачати публічну презентацію здобувачем наукових результатів дисертації та її обговорення на засіданні структурного підрозділу, що реалізовує відповідну освітньо-наукову програму та/або здійснює підготовку здобувача, а також враховувати результати обговорення за результатами проведеної презентації.

Одним із його пунктів є висновок наукового керівника (керівників) здобувача з оцінкою роботи здобувача в процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану наукової роботи, крім випадків, коли науковий керівник (керівники) не надав такого висновку.

12. Здобувач, за наявності поважних причин (за станом здоров'я, за сімейними обставинами тощо), за власною заявою має право на отримання висновку та проведення захисту дисертації в разовій раді протягом двох років після відрахування з аспірантури.

У разі отримання негативного висновку за здобувачем зберігається право на поновлення для завершення відповідної освітньо-наукової програми.

13. За умови отримання позитивного висновку здобувач має право звернутися до вченої ради закладу, у якому він виконав освітньо-наукову програму, з письмовою заявою про утворення разової ради.

У заяві здобувач засвідчує, що дисертація виконана ним самостійно і з дотриманням академічної доброчесності, підтверджує, що подано до захисту остаточний текст дисертації, та зазначає мову захисту (державна мова або, за бажанням здобувача, англійська мова).

До заяви додаються:

- 1) дисертація в друкованому та електронному вигляді;

2) наукові публікації (або їх копії), у яких висвітлено наукові результати дисертації;

3) висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації;

4) академічна довідка про виконання освітньо-наукової програми.

14. Вчена рада не пізніше двох місяців із дня отримання заяви здобувача утворює разову раду у складі п'яти членів — голови разової ради, двох рецензентів і двох офіційних опонентів, про що видається наказ керівника закладу.

Компетентність членів разової ради за тематикою дослідження здобувача визначається наявністю не менше трьох наукових публікацій за тематикою дослідження здобувача за умови їх опублікування протягом останніх п'яти років до дня утворення разової ради та після присудження вченому ступеня доктора філософії (кандидата наук), до яких зараховуються:

– монографії (одноосібні розділи в колективних монографіях), окрім виданих у державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом, які рекомендовані до друку вченими радами закладів і пройшли закрите рецензування (для іноземних видань — згідно з вимогами до наукових видань відповідної держави);

– та/або наукові статті, опубліковані в наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України;

– та/або наукові статті, опубліковані в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus (окрім видань держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом).

Монографія одноосібного авторства (загальним обсягом не менше п'яти авторських аркушів) або наукова публікація в періодичному науковому виданні, віднесеному до першого — третього квартилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, для цілей цього Порядку прирівнюється до двох наукових публікацій.

Належність наукового видання до відповідного квартиля визначається згідно з абзацом другим пункту 7 цього Порядку.

15. Структурний підрозділ, на засіданні якого здійснювалася публічна презентація дисертації здобувача, подає вченій раді закладу пропозиції щодо кандидатур до складу разової ради.

У разі відсутності в закладі можливості призначити двох рецензентів з урахуванням вимог цього Порядку разова рада утворюється у складі голови ради, одного рецензента та трьох офіційних опонентів.

Офіційні опоненти не можуть працювати в одному і тому ж закладі та включаються до складу разової ради за їх письмовою згодою.

16. Особа не може входити до складу разової ради в разі, якщо вона:

1) є науковим керівником здобувача;

2) є керівником закладу, у якому утворюється разова рада;

3) є співавтором наукових публікацій здобувача або є співавтором наукових публікацій, за якими визначається компетентність вченого за тематикою дослідження здобувача, разом із вченим, який пропонується офіційним опонентом, та які опубліковані протягом останніх п'яти років до утворення разової ради;

4) має реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача (зокрема є його близькою особою) та/або його наукового керівника;

5) щодо неї встановлено порушення академічної доброчесності, а також якій заборонено брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад відповідно до Законів України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

6) є громадянином держави-агресора або є працівником закладу держави-агресора чи держави-окупанта; здійснювала та/або здійснює наукову / науково-педагогічну діяльність у будь-якому закладі, установі, організації, що незаконно діє та/або діяла на тимчасово окупованій території України;

7) не володіє мовою захисту в обсязі, достатньому для кваліфікованого проведення атестації здобувача;

8) минуло менше трьох років з моменту присудження такій особі ступеня доктора філософії (кандидата наук).

Одна особа протягом календарного року може брати участь у якості члена разової ради не більше як у восьми захистах дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

17. Вчена рада одночасно з утворенням разової ради призначає дату, час і місце проведення публічного захисту здобувача, дата проведення якого призначається не раніше ніж за два місяці та не пізніше ніж за три місяці від дня утворення разової ради.

18. Протягом п'яти робочих днів із дня прийняття рішення про утворення разової ради заклад:

1) оприлюднює, з урахуванням вимог законодавства з питань державної таємниці та службової інформації, на своєму офіційному вебсайті електронну копію дисертації здобувача у форматі PDF/A з текстовим шаром із накладанням електронного підпису здобувача, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису (із використанням кваліфікованої електронної позначки

часу), та інформацію про склад разової ради, дату, час і місце проведення публічного захисту дисертації, вебадресу сторінки, на якій здійснюватиметься трансляція захисту;

2) подає інформацію про утворення разової ради до Інформаційної системи;

3) передає один друкований примірник дисертації, підписаний здобувачем, до бібліотеки закладу;

4) вносить електронний примірник дисертації до Державної наукової установи «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», а також до локального репозитарію закладу;

19. Національне агентство невідкладно оприлюднює інформацію, подану закладом.

МОН протягом місяця із дня оприлюднення Національним агентством інформації про утворення разової ради (внесення змін до складу разової ради відповідно до абзацу першого пункту 21 цього Порядку) або в разі надходження до нього відповідних звернень, у тому числі через Інформаційну систему, здійснює перевірку відповідності складу разової ради вимогам пунктів 14–16 цього Порядку. У разі виявлення порушень МОН зупиняє роботу разової ради шляхом внесення відповідної інформації до Інформаційної системи із зазначенням підстав до усунення виявленої невідповідності.

20. Заклад на підставі рішення керівника закладу для усунення виявленої невідповідності, а також у разі неможливості виконання членом (членами) разової ради своїх обов'язків з інших причин вносить зміни в Інформаційній системі до складу ради.

21. Оприлюднення та подання до Інформаційної системи інформації про зміни у складі разової ради здійснюється на підставі рішення керівника закладу з врахуванням абзацу другого і третього пункту 18 цього Порядку.

22. За результатами вивчення дисертації та наукових публікацій здобувача, зарахованих за темою дисертації, протягом 45 календарних днів із дня оприлюднення Національним агентством інформації про утворення разової ради кожен рецензент подає разовій раді рецензію, а кожен офіційний опонент — відгук, у яких наводять власну оцінку наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача, зокрема новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукової обґрунтованості, рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Рецензенти і офіційні опоненти забезпечують об'єктивність підготовлених ними рецензій та відгуків і засвідчують їх власними підписами та відбитками печаток закладів за основним місцем роботи.

У разі неподання рецензії чи відгуку у встановлений строк або в разі невідповідності рецензії чи відгуку вимогам, встановленим абзацом першим цього пункту, голова разової ради повертає таку рецензію чи відгук і визначає строк для доопрацювання або ініціює перед вченою радою закладу питання про заміну такого члена ради відповідно до пункту 21 цього Порядку.

23. Заклад забезпечує необхідні умови для проведення разовою радою перевірки дотримання здобувачем академічної доброчесності.

У разі виявлення членами ради академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації в дисертації та/або наукових публікаціях здобувача рецензент (опонент) зазначає про це у своїй рецензії або відгуку відповідно.

24. Протягом трьох робочих днів із дня надходження останньої рецензії (відгуку) електронні копії рецензій (відгуків) у форматі PDF/A з текстовим шаром із накладенням електронного підпису рецензента / офіційного опонента, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису (із використанням кваліфікованої електронної позначки часу), оприлюднюються на офіційному вебсайті закладу з урахуванням вимог законодавства з питань державної таємниці та службової інформації, а їх копії на вимогу надаються здобувачу для ознайомлення.

Публічний захист дисертації та присудження ступеня доктора філософії

25. Публічний захист дисертації проводиться на засіданні разової ради, яке вважається правочинним за умови участі в ньому повного складу разової ради.

Члени разової ради та/або здобувач можуть брати участь у засіданні разової ради за допомогою засобів відеозв'язку в режимі реального часу. Заклад має забезпечити можливість використання засобів відеозв'язку, зокрема особами з інвалідністю.

У разі відсутності кворуму на початку засідання разової ради, призначеного для проведення захисту, або якщо про неможливість дотримання кворуму стало відомо після призначення дати захисту, разова рада в робочому порядку призначає іншу дату проведення захисту, але не раніше двох та не пізніше чотирьох тижнів від попередньої дати.

Протягом трьох робочих днів із дня зміни дати проведення захисту інформація про дату, час і місце проведення захисту оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу та в такий же строк подається до Інформаційної системи.

26. Заклад забезпечує трансляцію захисту дисертації в режимі реального часу на своєму офіційному вебсайті, а також відеозапис такої трансляції з урахуванням вимог законодавства з питань державної таємниці та службової інформації.

Якість і тривалість відеозапису захисту (у тому числі звукоряду) має бути достатньою для того, щоб повністю (без перерв) відтворити процедуру захисту, включно із виступами здобувача та членів разової ради, наукової дискусії, а також голосування кожного з членів ради.

27. Засідання публічного захисту дисертації проводиться за процедурою, визначеною закладом.

Під час атестації здобувача члени разової ради мають оцінити науковий рівень його дисертації та наукових публікацій (включно із дотриманням ним академічної доброчесності) і на їх підставі встановити рівень набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та компетентностей, які відповідають стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за відповідною спеціальністю (восьмому рівню Національної рамки кваліфікації — за відсутності відповідного стандарту).

Захист дисертації повинен мати характер відкритої наукової дискусії, у якій зобов'язані взяти участь здобувач, голова та всі члени разової ради.

У разі надходження до закладу відгуків та/або зауважень щодо дисертації, яка представлена до захисту, разова рада озвучує їх під час публічного захисту та з урахуванням результатів їх розгляду приймає відповідне рішення. Такі відгуки і зауваження беруться до розгляду в разі їх надходження не пізніше ніж за три робочі дні до дня захисту.

28. Кожен член разової ради відкрито висловлює свою позицію за присудження або за відмову в присудженні ступеня доктора філософії.

Рішення про присудження ступеня доктора філософії вважається прийнятим, якщо його підтримали не менш ніж чотири члени разової ради шляхом відкритого поіменного голосування.

Рішення про присудження ступеня доктора філософії вважається не прийнятим, якщо його не підтримали два чи більше членів разової ради.

29. За результатами голосування оформлюється за формою, наведеною в додатку до цього Порядку, рішення разової ради про присудження (відмову в присудженні) ступеня доктора філософії, яке підписує голова разової ради та яке скріплюється відбитком печатки. У рішенні обов'язково зазначаються відомості про результати поіменного голосування членів разової ради.

Член разової ради має право викласти письмово окрему думку, у якій зазначити зауваження щодо дисертації (зокрема щодо дотримання здобувачем

академічної доброчесності) та/або будь-які інші міркування стосовно процедури захисту. Окрема думка долучається до рішення разової ради про присудження (відмову в присудженні) ступеня доктора філософії.

Невід'ємною частиною рішення є відеозапис трансляції захисту (з обов'язковим звукозаписом), на який накладається електронна печатка закладу, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронної печатки.

30. Здобувач має право до початку голосування щодо присудження ступеня доктора філософії за письмовою заявою на ім'я голови разової ради зняти дисертацію із захисту, крім випадків виявлення разовою радою порушення академічної доброчесності в дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації. Здобувач може скористатися таким правом лише один раз.

Якщо разова рада виявила факти академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації в дисертації здобувача та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, заява про зняття дисертації із захисту не приймається. У такому разі рада приймає рішення про відмову в присудженні ступеня доктора філософії без права повторного подання до захисту.

31. Після прийняття разовою радою рішення про присудження або відмову в присудженні ступеня доктора філософії заклад:

1) протягом трьох робочих днів оприлюднює рішення разової ради про присудження (відмову в присудженні) ступеня доктора філософії та відеозапис трансляції захисту на своєму офіційному вебсайті або на іншому вебсайті з можливістю вільного перегляду та обов'язковим оприлюдненням посилання на офіційному вебсайті закладу з урахуванням вимог законодавства з питань державної таємниці та службової інформації;

2) протягом п'яти робочих днів подає інформацію про результати захисту до Інформаційної системи.

У разі зняття дисертації із захисту заклад протягом трьох робочих днів із дня отримання відповідної заяви здобувача оприлюднює інформацію про це на своєму офіційному вебсайті, а також подає її до Інформаційної системи.

32. У разі зняття здобувачем дисертації із захисту або відмови разової ради в присудженні ступеня доктора філософії здобувач має право, за умови доопрацювання, подати дисертацію повторно до захисту не раніше ніж через рік, крім випадку, передбаченого абзацом другим пункту 30 цього Порядку.

Утворення разової ради та проведення захисту в такому випадку здійснюється відповідно до пунктів 10, 13–31 цього Порядку.

33. На підставі рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії заклад не раніше ніж за п'ятнадцять та не пізніше ніж за тридцять календарних днів із дня захисту, крім випадку, визначеного абзацом другим цього пункту Порядку, видає наказ про видачу здобувачеві диплома доктора філософії та додатка до нього європейського зразка.

Якщо протягом п'ятнадцяти календарних днів із дня захисту закладом було виявлено порушення встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації або до закладу надійшло відповідне повідомлення, наказ закладу про видачу здобувачеві диплома доктора філософії видається на підставі рішення вченої ради про залишення рішення разової ради в силі.

Рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії набирає чинності з дати набрання чинності наказом закладу про видачу диплома доктора філософії.

Диплом доктора філософії оформляється за формою, затвердженою МОН, та видається здобувачеві в порядку, встановленому закладом.

Здобувачеві, підготовка якого здійснювалася відповідно до угоди між вітчизняним та іноземним закладами та якому присуджено ступінь доктора філософії, видається два дипломи доктора філософії відповідно до законодавства держав — сторін угоди.

34. Протягом десяти робочих днів з дня видачі диплома доктора філософії заклад додає копію рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії, засвідчену головою разової ради, до примірника дисертації, що зберігається в бібліотеці закладу.

Положення цього пункту застосовуються з урахуванням вимог законодавства з питань державної таємниці та службової інформації.

35. Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації, рецензії, відгуки, рішення та відеозапис трансляції публічного захисту долучаються до особової справи здобувача, яка зберігається відповідно до законодавства.

Відеозапис захисту, оприлюднений закладом, має бути доступним для вільного перегляду не менш ніж шість місяців з дати набрання чинності рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії.

Скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням процедури захисту дисертації

36. Підставою для скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії є порушення встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації (зокрема виявлені факти конфлікту інтересів, порушення

вимог, встановлених пунктом 56 цього Порядку), якщо таке порушення вплинуло або могло вплинути на рішення разової ради.

Порушення вимог щодо складу разової ради не може бути підставою для скасування рішення разової ради, якщо робота такої разової ради не була зупинена МОН відповідно до цього Порядку.

37. Заклад, який утворив разову раду, має право скасувати рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації до видачі здобувачеві диплома доктора філософії.

Повідомлення щодо порушення встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації може бути надано до закладу протягом п'ятнадцяти календарних днів із дня проведення захисту будь-яким суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності із зазначенням його прізвища та власного імені (для фізичних осіб) або повного найменування (для юридичних осіб) та адреси, має бути обґрунтованим і містити посилання на докази, що підтверджують наведені в ньому обставини.

Повідомлення надсилається (подається):

- в електронній формі з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, — на офіційну електронну адресу закладу;
- у паперовій формі, засвідчене підписом особи, що його подає, — на адресу закладу.

Датою подання повідомлення є дата його надходження до закладу.

38. З метою розгляду питання про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації вчена рада закладу на найближчому засіданні утворює комісію, окрім членів разової ради, у кількості трьох наукових (науково-педагогічних) працівників цього закладу.

Комісія розглядає повідомлення та готує висновок протягом двох тижнів з дня її утворення. Висновок комісії ухвалюється більшістю від її складу.

Розгляд повідомлення відбувається відкрито, за участі особи, що подала повідомлення, та/або її представника, здобувача та, в разі потреби, членів відповідної разової ради. Відсутність під час розгляду вказаних осіб, що були належним чином повідомлені про дату, час та місце розгляду засідання, не перешкоджає розгляду повідомлення.

39. У разі наявності підстав для скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої цим

Порядком процедури захисту дисертації висновок комісії у строк до трьох робочих днів надається вченій раді закладу.

У такий же строк копія висновку надається (на вимогу) особам, визначеним абзацом четвертим пункту 38 цього Порядку.

Вчена рада закладу на найближчому своєму засіданні розглядає висновок комісії та за результатами його розгляду приймає рішення про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії або про залишення рішення разової ради в силі.

Протягом трьох робочих днів рішення вченої ради разом із висновком оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу.

40. Національне агентство має право скасувати рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації протягом шести місяців із дня видання наказу закладу про видачу здобувачеві диплома доктора філософії.

Національне агентство розглядає таке питання протягом трьох місяців із дня надходження до нього повідомлення щодо порушення встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації.

41. Повідомлення щодо порушення встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації може бути подане будь-яким суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності із зазначенням його прізвища та власного імені (для фізичних осіб) або повного найменування (для юридичних осіб) та адреси, має бути обґрунтованим і містити посилання на докази, що підтверджують наведені в ньому обставини.

Повідомлення надсилається (подається):

– в електронній формі з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, — на офіційну електронну адресу Національного агентства;

– у паперовій формі, засвідчене підписом особи, що його подає, — на адресу Національного агентства.

Датою подання повідомлення є дата його надходження до Національного агентства.

42. За умов відповідності повідомлення вимогам абзацу першого пункту 40 та пункту 41 цього Порядку Національне агентство невідкладно після отримання оприлюднює його у своїй Інформаційній системі та додатково надсилає копію повідомлення до відповідного закладу.

З моменту оприлюднення повідомлення в Інформаційній системі вважається, що заклад та інші заінтересовані особи повідомлені про його надходження до Національного агентства.

У разі невідповідності повідомлення вимогам абзацу першого пункту 40 та пункту 41 цього Порядку Національне агентство повертає повідомлення заявнику без розгляду.

Заклад, інші заінтересовані особи мають право протягом двадцяти робочих днів із дня оприлюднення повідомлення в Інформаційній системі надати свої письмові пояснення щодо викладених у повідомленні обставин. Ненадання таких пояснень не перешкоджає розгляду Національним агентством відповідного питання.

Національне агентство має право отримувати від закладу, будь-яких осіб інформацію та документи, необхідні для розгляду відповідного питання.

43. Попередній розгляд питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації здійснює Апеляційний комітет Національного агентства (далі — Апеляційний комітет) у порядку, встановленому Національним агентством.

Відомості про дату, час і місце розгляду повідомлення Апеляційним комітетом завчасно оприлюднюються в Інформаційній системі. З моменту оприлюднення цієї інформації вважається, що заклад та інші заінтересовані особи повідомлені про дату, час і місце його розгляду. Участь таких осіб у засіданні Апеляційного комітету не є обов'язковою.

За результатами розгляду повідомлення Апеляційний комітет на своєму засіданні встановлює наявність або відсутність підстав щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку із порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації, про що вносить мотивоване подання на розгляд Національного агентства.

У разі виявлення Апеляційним комітетом під час розгляду повідомлення порушень академічної доброчесності в дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації Апеляційний комітет приймає рішення про передачу справи на розгляд Комітету з питань етики Національного агентства.

Протягом трьох робочих днів передбачені абзацами третім і четвертим цього пункту Порядку документи Апеляційного комітету оприлюднюються в Інформаційній системі.

44. Відомості про дату, час і місце розгляду Національним агентством подання Апеляційного комітету заздалегідь оприлюднюються в Інформаційній системі. З моменту оприлюднення цієї інформації вважається, що заклад та інші заінтересовані особи повідомлені про дату, час і місце його розгляду. Участь таких осіб у засіданні Національного агентства не є обов'язковою.

За результатами розгляду Національне агентство приймає мотивоване рішення про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії або про залишення рішення разової ради в силі.

Протягом п'яти робочих днів прийняте рішення оприлюднюється в Інформаційній системі.

Скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку із встановленням фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

45. Заклад, який утворив разову раду, або його правонаступник має право скасувати рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації незалежно від строку, що минув після присудження разовою радою ступеня доктора філософії.

Заклад розглядає питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії в разі самостійного виявлення в дисертації фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації або в разі надходження відповідного повідомлення.

Повідомлення щодо наявності в дисертації академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації може бути подане до закладу будь-яким суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності із зазначенням його прізвища та власного імені (для фізичних осіб) або повного найменування (для юридичних осіб) та адреси, має бути обґрунтованим і містити посилання на докази, що підтверджують наведені в ньому обставини.

Повідомлення надсилається (подається) до закладу відповідно до вимог пункту 37 цього Порядку.

Датою подання повідомлення є дата його надходження до закладу.

46. Порядок встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається вченою радою закладу з урахуванням Закону України «Про освіту», спеціальних законів та цього Порядку.

За результатами розгляду питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації вчена рада закладу приймає мотивоване рішення про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії або про залишення рішення разової ради в силі протягом трьох місяців із дня ініціювання такого розгляду або з дня надходження відповідного повідомлення.

47. Національне агентство розглядає питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у випадках:

1) надходження до Національного агентства заяви особи, яка подала до закладу повідомлення щодо наявності в дисертації академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, — якщо заклад у строк, визначений абзацом другим пункту 46 цього Порядку, не прийняв жодного із рішень або залишив рішення разової ради в силі.

Заявник зобов'язаний довести наявність обставин, які згідно із цим підпунктом Порядку є підставою для розгляду такого питання Національним агентством;

2) надходження до Національного агентства повідомлення з урахуванням вимог, визначених абзацами третім і четвертим пункту 45 цього Порядку, якщо заклад, який утворив разову раду, був ліквідований відповідно до законодавства;

3) у разі передачі справи Апеляційним комітетом на розгляд Комітету з питань етики Національного агентства (далі — Комітет з етики).

48. За умов відповідності заяви (повідомлення) вимогам пункту 47 цього Порядку Національне агентство невідкладно після отримання оприлюднює заяву (повідомлення) в Інформаційній системі та додатково направляє її копію до закладу, разова рада якого прийняла відповідне рішення (окрім закладу, який був ліквідований відповідно до законодавства).

Із моменту оприлюднення заяви (повідомлення) в Інформаційній системі вважається, що заклад та інші заінтересовані особи повідомлені про його надходження до Національного агентства.

У разі невідповідності заяви (повідомлення) вимогам пункту 47 цього Порядку Національне агентство протягом десяти календарних днів повертає її заявникові без розгляду.

49. Попередній розгляд питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації здійснює Комітет з етики в порядку, встановленому Національним агентством, з урахуванням вимог, передбачених абзацами другим — п'ятим пункту 43 цього Порядку.

50. Національне агентство розглядає подання Комітету з етики, приймає та оприлюднює мотивоване рішення про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку із встановленням фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації або про залишення рішення

разової ради в силі у зв'язку із не встановленням фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації з урахуванням вимог пункту 44 цього Порядку.

Правові наслідки скасування рішення разової ради

51. У разі скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії після видачі здобувачеві диплома доктора філософії такий диплом вважається недійсним із дня прийняття відповідного рішення.

Протягом трьох робочих днів відомості про недійсність диплома доктора філософії вносяться до ЄДЕБО суб'єктом, який скасував відповідне рішення разової ради.

52. Протягом трьох робочих днів відомості про результати розгляду питання щодо скасування рішення разової ради вносяться до Інформаційної системи суб'єктом, який скасував відповідне рішення разової ради.

53. У разі скасування рішення разової ради у зв'язку з порушенням встановленої цим Порядком процедури захисту дисертації здобувач має право на подання дисертації з тієї ж теми до захисту повторно.

У разі скасування рішення разової ради у зв'язку із встановленням академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації в дисертації здобувач позбавляється права подання дисертації з тієї ж теми до захисту повторно.

Фінансове та організаційне забезпечення атестації здобувача

54. Видатки, пов'язані з проведенням атестації здобувача (із оплатою роботи офіційних опонентів включно), здійснюються закладом, який утворив разову раду, за рахунок джерел, з яких здійснювалася підготовка здобувача, або за рахунок коштів закладу. Заклад передбачає в кошторисі закладу видатки, пов'язані з проведенням атестації здобувача.

У разі звернення здобувача до закладу щодо отримання висновку та/або проведення захисту дисертації через шість місяців після відрахування з аспірантури / завершення терміну прикріплення (з урахуванням положень абзацу першого пункту 12 цього Порядку) або повторного подання дисертації до захисту та проходження атестації (крім випадку, передбаченого абзацом першим пункту 53 цього Порядку) видатки, пов'язані з проведенням атестації здобувача, здійснюються здобувачем за рахунок власних коштів або коштів фізичних, юридичних осіб.

55. Заклад зараховує голові разової ради та рецензентам за виконання їх функцій під час одного захисту дисертації не менше 32 годин у межах норм часу наукової роботи, встановлених закладом для відповідних науково-педагогічних працівників (у межах основного навантаження — для наукових працівників).

Заклад, у якому утворена разова рада, оплачує роботу офіційних опонентів за виконання відповідних функцій під час одного захисту дисертації відповідно до норм погодинної оплати праці осіб, які мають відповідний науковий ступінь та які проводять навчальні заняття з аспірантами, передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери», із розрахунку 12 годин, з 01 січня 2023 року — 24 години, а з 01 січня 2024 року — 32 години.

Якщо кошторис закладу не передбачав видатків, пов'язаних із проведенням атестації здобувача, положення абзацу другого цього пункту Порядку не застосовуються.

56. Здобувачу, його науковому керівнику (науковим керівникам) забороняється до, під час та/або після захисту надавати чи пропонувати надати членам разової ради, керівнику, іншим посадовим особам закладу, у якому утворена разова рада, будь-які матеріальні та/або нематеріальні блага, зокрема грошові кошти чи будь-яке інше майно, оплату послуг із харчування, перевезення, проживання таких осіб.

57. Супровід діяльності разових рад здійснює відділ аспірантури (ад'юнктури) у разі його утворення закладом, або інший структурний підрозділ чи посадова особа, визначені закладом.

58. Заклад подає інформацію, передбачену цим Порядком, до Національного агентства через його Інформаційну систему у вигляді документів в електронній формі, згенерованих засобами Інформаційної системи, на які накладається електронний підпис уповноваженої посадової особи закладу, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

ПРО «ПОРЯДОК ПРИСУДЖЕННЯ ТА СКАСУВАННЯ РІШЕННЯ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ»

27 січня 2022 року було оприлюднено Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (далі — Порядок), затверджений **Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44**, — один із найочікуваніших документів у сфері науки і вищої освіти, який мав вирішити гострі проблеми та унормувати процеси захисту дисертацій PhD, які вочевидь зайшли в глухий кут.

Наукова та освітянська спільнота висловлювала занепокоєння відтермінуванням опублікування цього документа — затримувався рух значного сегмента діяльності закладів вищої освіти та наукових установ. Проте оприлюднена редакція Порядку викликала дискусії та потреби роз'яснень, із чим представники науково-педагогічної спільноти неодноразово зверталися до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, оскільки воно є розробником документа згідно із Законом України «Про вищу освіту» (стаття 18. «Повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», п. 1.8).

Нагадаємо, що проєкт документа пройшов усі важливі та передбачені процедурою етапи: укладання, ефективного обговорення та внесення змін Комітетом з питань діяльності та акредитації спеціалізованих вчених рад Національного агентства, погодження з Науковим комітетом Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, неодноразове громадське обговорення, презентування його положень в університетах і наукових установах. Норми, викладені в Порядку, були остаточно погоджені з Міністерством освіти та науки, пройшли Міністерство юстиції України.

На етапі затвердження КМУ виникли потреби в технічних правках, що й відтермінувало оприлюднення документа. Ретельне вивчення його тексту показало, що певна частина змін покращують сприйняття або спираються на певні практики застосування і є цілком прийнятні. Водночас занепокоєння викликають деякі корективи, явно не технічного, а змістового характеру, які не лише не були доведені до відома Національного агентства, а й суперечать логіці закладених вимог. Варто зважати на те, що перспективи застосування Порядку передбачали декілька змін до підзаконних актів, зокрема «Порядку підготовки

здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (2016).

Необґрунтованою видається і втрата важливих наскрізних норм, що захищали права здобувача вищої освіти, як-от питання про імплементацію положення про висновок керівника у висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. У проєкті Порядку воно було закладене як запобіжник конфліктних і форс-мажорних ситуацій. Також на часі постає унормування правил переведення і поновлення, що стосувалися б аспірантів. Попередня версія Порядку редакційно знімала різночитання вимог до наукових результатів дисертації та визначення компетентності членів разової ради завдяки розмежуванню «та/або» щодо результатів публікаційної активності, що було важливо для вибудови закладами вищої освіти / науковими установами їх розуміння.

На жаль, вилучена й особливо актуальна для сьогодення теза п. 16.6 про те, що особа не може входити до складу разової ради в разі, коли вона є «громадянином держави-агресора або є працівником закладу держави-агресора чи держави-окупанта; здійснювала та/або здійснює наукову / науково-педагогічну діяльність у будь-якому закладі, установі, організації, що незаконно діє та/або діяла на тимчасово окупованій території України». Якщо трактувати цю норму як дискримінаційну, то чи не є дискримінацією допустити подібну особу до атестації здобувача вищої освіти в Україні?

Як відомо, документ передбачає внесення ряду даних до інформаційної системи, створеної Національним агентством, використання якої ґрунтується на засадах прозорості процесів, відповідає найкращим світовим практикам. Зокрема, до системи мала вноситися інформація про недійсність диплома доктора філософії — по суті, кінцевий момент процедури скасування, проте це положення втрачене.

У підсумку аналізу змін, що відбулися, вважаємо необхідним запропонувати повернутися до попередньо закладених ідей та, врахувавши наявні юридичні колізії, внести необхідні правки.

Незважаючи на вказані прогалини, Порядок є вагомим зрушенням в унормуванні процедур атестації наукових кадрів, цілісним і продуманим. Віримо, що спільними зусиллями та комплексними змінами нормативної бази ми досягнемо покращення та упорядкування актуальних проблем вищої освіти в Україні.

(Позиція Національного агентства від 27 січня 2022 року стосовно тексту цього документа, схваленого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А.

ПУБЛІКАЦІЇ ЩОДО ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА

ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ Олександр

Розвиток експертного середовища для оцінювання якості вищої освіти України⁴⁰

Питання формування експертного середовища оцінювання якості вищої освіти було актуальним протягом усієї історії незалежної України. З одного боку, експертна діяльність проводилася, формуючи певні вітчизняні традиції, а з іншого боку, ці традиції були пов'язані з корупційними ризиками, формалізмом, бюрократією та домовленостями між учасниками освітнього процесу. Саме тому перехід від «старої» до «нової» системи акредитацій освітніх програм викликав у вітчизняному освітньому середовищі, з його усталеними правилами та нормами, весь спектр емоцій — від тотального несприйняття до схвалення та слідування найкращим практикам.

Із листопада 2019 року в Україні розпочалися перші акредитаційні експертизи за європейськими стандартами, запроваджені новосформованим складом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Через низку різних причин об'єктивного і суб'єктивного характеру попередній склад агентства так і не розпочав повноцінної роботи, а тому новообраному складу на чолі з міністром освіти і науки (2014–2016) С. М. Квітом довелось у досить стислі строки розробляти всю нормативну базу для запуску нової моделі акредитації освітніх програм.

Для проведення реальних, а не формальних експертиз освітніх програм в Україні практично з нуля довелося формувати експертне середовище з освітян і студентів, які бажали долучитися до реформування вищої освіти в напрямі підвищення її якості, та перенавчати тих, хто вже брав участь в експертизах раніше, однак мав досвід переважно формального експертування.

Наприкінці 2019 року в Україні стартували тренінги з підготовки експертів з акредитації освітніх програм. Вони проходили практично в усіх обласних центрах країни за участі сертифікованих тренерів, які, за сприяння British

⁴⁰ Наведено за: Длугопольський О. В. Розвиток експертного середовища для оцінювання якості вищої освіти України // Інноваційний університет і лідерство: проект і мікропроекти — V / за ред. Т. Фінікова, Р. Сухарські. Варшава: Fundacja "Instytut Artes Liberales" UW, 2021. С. 267–276.

Council та Національного агентства, уже самі попередньо пройшли тренінги в The Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA, UK). Пандемія COVID-19 призупинила тренінгову діяльність на кілька місяців, однак ця робота відновилася восени 2020 року в онлайн-форматі. Також восени 2020 року QAA провела додатковий онлайн-тренінг для майбутніх тренерів із підготовки експертів з метою розширення їхнього кола та посилення компетентностей уже діючих тренерів (так званий advanced level).

Така підтримка дала змогу досить оперативно (за листопад 2020 — січень 2021 року) провести третину зі 158 тренінгів і додати до реєстру понад 1 000 нових експертів. Станом на січень 2021 року реєстр експертів з акредитації освітніх програм в Україні налічує 3 028 осіб (2 201 — науково-педагогічні, наукові працівники, 827 — здобувачі вищої освіти різних рівнів), що є досить вагомим результатом за 1,5 року активної роботи команди тренерів і Секретаріату Національного агентства в різних форматах.

Слід зазначити, що протягом 2019–2021 років завдяки злагодженій роботі експертів, членів ГЕР та Агентства було проведено акредитацію понад тисячі освітніх програм, деталізована інформація з яких наведена в табл. 1. Як можна побачити, рішення Національного агентства стосовно програм доктора філософії поки що не є показовими, оскільки акредитація PhD-програм потребує вироблення нових підходів до методичного інструментарію для акредитації власне наукової складової таких програм.

Таблиця 1

Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019–2021 рр. [1]

Рішення	Бакалаврський / магістерський рівні		Рівень доктора філософії		Загалом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Акредитація	729	64,8	284	82,3	1 013	68,9
Зразкова	13	1,2	36	10,4	49	3,3
Умовна	350	31,1	24	7,0	374	25,4
Відмова	33	2,9	1	0,3	34	2,3

Структура тренінгу, розроблена Секретаріатом Національного агентства, включає реальні кейси європейських і вітчизняних акредитацій, які були вже проведені, уможливорює гнучке поєднання процедурної та змістової частин експертного візиту до ЗВО.

У тренінгах присутня варіативність методичних прийомів. Зокрема, спочатку майбутні експерти на платформі масових відкритих онлайн-курсів «Прометеус» проходять курс «Експерт з акредитації освітніх програм», успішне складання фінального тесту з якого є допуском до подальшого навчання. Загальна кількість користувачів, що пройшли навчання із цього курсу, — 6 534,

з них отримали сертифікати про успішне проходження 5 574 особи, або понад 85 %. Також на платформі «Прометеус» доступним є курс із підготовки звітів експертів з акредитації освітніх програм, який опанували 5 826 осіб [1].

Сертифікат про проходження курсу «Експерт з акредитації освітніх програм» на «Прометеус» є підготовчим етапом до включення претендентів у реєстр експертів з акредитації. Основний етап — це безпосередній тренінг за участю сертифікованих тренерів від Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, серед яких є як члени Агентства, члени ГЕР, так і самі експерти з досвідом та хорошою репутацією, які з різних точок зору пояснюють необхідний матеріал новообраним експертам. Протягом кількох днів інтенсивного тренінгу майбутні експерти Національного агентства оволодівають такими вміннями:

- 1) аналізувати Відомості самооцінювання, які подають ЗВО;
- 2) планувати акредитаційний візит;
- 3) ідентифікувати проблемні моменти (конфліктні ситуації), що можуть виникнути під час акредитаційного візиту до ЗВО;
- 4) підсумовувати власні судження про освітню програму у Звіті про результати акредитаційної експертизи та надавати оцінку відповідно до Критеріїв;
- 5) надавати консультації представникам ЗВО щодо покращення якості освітньої програми;
- 6) дотримуватися правил етичної поведінки під час акредитаційного візиту до ЗВО тощо.

На тренінгах із підготовки експертів неодноразово наголошується, що парадигма проведення акредитаційної експертизи змінилася, адже європейські практики спрямовані не на інспектування, а на консультативне оцінювання та комунікації, вибудовування партнерських взаємовідносин із ЗВО, залучення усіх стейкхолдерів, а також сприяння удосконаленню освітньої програми. Критерії оцінювання є якісними, а не кількісними, і з метою виконання критеріїв гарант освітньої програми повинен здійснити рефлексію власної роботи щодо того, наскільки програма необхідна студенту, роботодавцю, суспільству, як комунікуються цілі та зміст програми зі стейкхолдерами, що робить ЗВО для постійного покращення якості освітньої програми (відбору і розвитку викладачів, оновлення змісту і методів навчання) [2; 3; 4].

За договором експерти зобов'язані надати ЗВО консультацію щодо рекомендацій покращення якості освітньої програми, однак експертам заборонено озвучувати власну оцінку освітньої програми представникам ЗВО під час акредитаційного візиту, адже вона не є остаточною. Роль експерта вирішальна на перших двох етапах проходження акредитаційної справи (рис. 1), тоді як

наступні два етапи не залежать від експертів, оскільки Галузева експертна рада і Національне агентство оцінюють роботу експертів та формують остаточну оцінку.

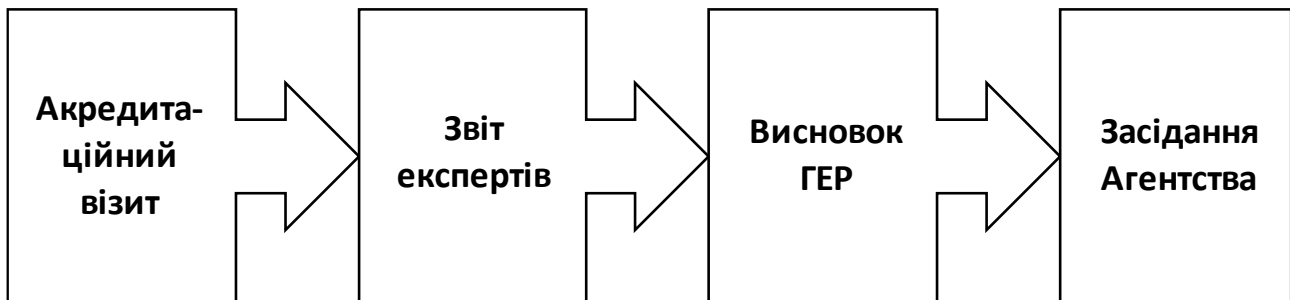

Рис. 1. Елементи акредитації освітньої програми [2; 5]

Тренінги наповнені кейсами, що пояснюють етичні норми поведінки експертів під час виїзних та онлайн-експертиз, аспекти комунікацій між самими експертами та експертами і ЗВО, розподіл відповідальності, а також особливості формування плану візиту, фінального брифінгу та безпосередньо самого звіту експертної групи. Обов'язкові елементи візиту наведені на рис. 2.

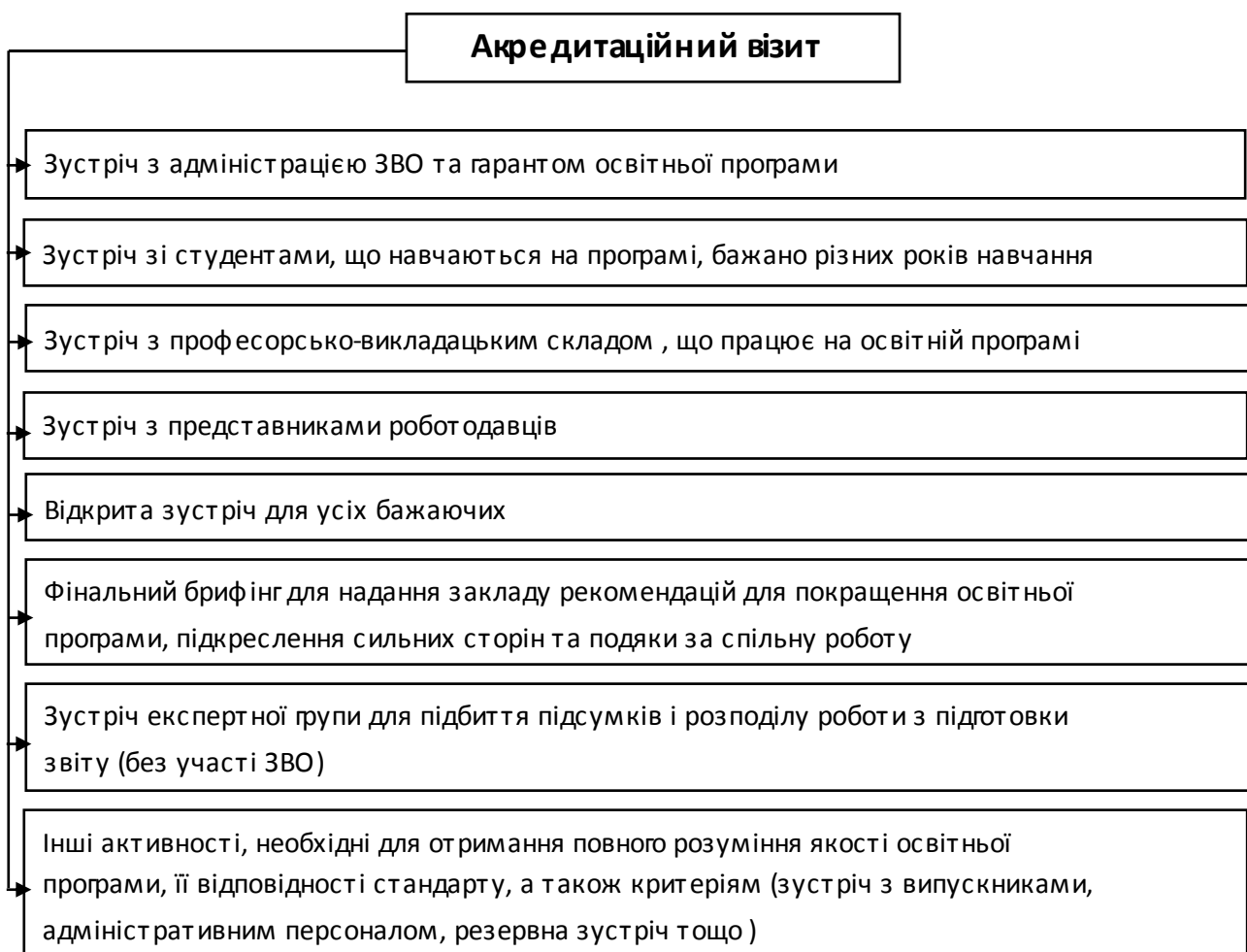

Рис. 2. Елементи візиту експертів до ЗВО [2; 5]

Аналіз Відомостей самооцінювання під час проведення тренінгів починається із домашнього завдання, яке повинні наперед виконати відібрані учасники тренінгів. Вони визначають аспекти, які потребують уточнення, окреслюють перелік документів, що можуть знадобитися для підтвердження інформації у Відомостях самооцінювання, а також коло представників ЗВО, з якими необхідно зустрітися для отримання підтверджень, з'ясовують аспекти освітньої програми, що можуть бути визнані як найкращі практики. Важливими є й навички вироблення колективного рішення щодо результатів акредитаційної експертизи, чого також навчаються учасники тренінгу.

Невід'ємним елементом тренінгу експертів з акредитації освітніх програм є симуляційні зустрічі експертів із науково-педагогічними працівниками, студентами, аспірантами та адміністрацією ЗВО. На таких зустрічах експерти вчаться готувати та ставити запитання до різних фокус-груп, практикуються в таймінгу для офлайн- та онлайн-форматів зустрічей, «вживаються» в ролі викладачів і студентів, відповідаючи на несподівані запитання від колег, розвивають різноманітні soft skills.

Але головним елементом тренінгу є підготовка проєкту звіту експертної групи за результатом акредитаційної експертизи. Сертифіковані тренери детально розбирають ключові етапи роботи над написанням звіту, дозволяючи учасникам попрактикуватись у виробленні колективного рішення щодо результатів акредитаційної експертизи, рівнів відповідності та обґрунтувань за критеріями та програми загалом. Найбільш цікавим у тренінгу є аналіз проєкту звіту експертної групи та вивчення рецензії відділу акредитації, а також порівняння оцінок, виставлених у звіті експертної групи та в експертному висновку ГЕР [2].

Як правило, майбутні експерти саме на цьому етапі тренінгу навчаються критично мислити, усвідомлюючи важливість формування об'єктивної оцінки освітньої програми. Оскільки думки експертної групи і ГЕР стосовно якості освітньої програми можуть різнитися, важливим стає розуміння того, що Національне агентство може підтримати будь-яку з позицій на своєму черговому засіданні, адже панорамність суджень у членів Агентства значно ширша, і тому всі справи, у яких не узгоджуються думки експертів та ГЕР, підлягають додатковому вивченню.

Заклади освіти можуть і наприкінці акредитації надати інформацію, яка змінює уявлення про програму в той чи інший бік, тому передбачена процедура повернення справи до ГЕР для уточнення всіх нюансів справи. На погоджувальних радах члени Національного агентства детально вивчають усі суперечливі справи і формують консолідовану думку на чергове засідання. Зрештою, члени Агентства приймають позицію або експертної групи, або ГЕР, якщо їхні оцінки не збігаються. Вони також можуть понизити оцінку за певними

критеріями в разі виявлення суттєвих проблемних аспектів освітньої програми, які не врахували експертні групи та члени GER.

За результатами роботи у 2019–2021 роках лише в 3 % від усіх випадків рішення Національного агентства не збігалися з попередніми рішеннями GER — здебільшого в подібних ситуаціях Агентство ставало на бік експертної групи. Ці аспекти проговорюються на тренінгах для майбутніх експертів для чіткішого розуміння ними своєї ролі в акредитаційному процесі та усвідомлення відповідальності.

На тренінгах для експертів з акредитації освітніх програм також наголошується на ознаках якісного звіту експертної групи, за результатами якого формується репутаційний капітал експерта [2]:

- 1) повнота;
- 2) відповідність нормативній базі і повага до автономії ЗВО;
- 3) аргументованість та доказовість;
- 4) оптимальність залучення документації ЗВО;
- 5) корелювання зауважень та виставлених оцінок;
- 6) об'єктивність (відсутність оціночних суджень);
- 7) оригінальність тексту.

Найлегше майбутні експерти засвоюють матеріали щодо підготовки плану візиту, етичних аспектів акредитації та роботи з різноманітними фокус-групами, тоді як складнощі нерідко виникають при аналізі відомостей самооцінювання ЗВО та формулювання консолідованої позиції експертної групи. У пригоді майбутнім експертам стає можливість висловлення так званої окремої думки.

Порівняння ефективності проведення тренінгів з підготовки експертів у форматах онлайн та офлайн дає змогу зробити деякі узагальнення. По-перше, недоліки одного формату тренінгів автоматично стають перевагами іншого (табл. 2). Так, вузьке регіональне охоплення формату офлайн, коли тренінги 2019 року відбувалися на базі якогось одного університету, а викладачі, хоч і різних ЗВО, проте переважно одного регіону, приїздили на два повних дні, інвестуючи свій час і кошти, нівелюється форматом онлайн-тренінгів. Саме формат онлайн охоплює оптимальну кількість учасників з різних регіонів країни, мінімізує матеріальні витрати на відрядження до іншого ЗВО та дає можливість більш чітко відстежити виконання домашніх робіт учасниками, їх реальну, а не формальну участь у тренінгу.

По-друге, реалії сьогодення передбачають швидкі реакції та гнучке прилаштування до нових вимог, тому формат онлайн стає все більш популярним практично в усіх сферах освіти і науки — від формальної до неформальної

освіти, проведення конференцій, симпозіумів, до обміну науковими ідеями, проектної роботи, грантрайтингу тощо.

Таблиця 2

Особливості офлайн- і онлайн-тренінгів Агентства [5]

Критерії	Офлайн-тренінги	Онлайн-тренінги
1. Регіональне охоплення	–	+
2. Ідентифікація активності учасників	–	+
3. Живе спілкування (обмін емоціями)	+	–
4. Тімбілдинг	+	+ / –
5. Таймінг	+ / –	+
6. Технічні проблеми	+	–
7. Матеріальні витрати	–	+
8. Витрати часу	+	+

Загалом набутий досвід підготовки експертів з акредитації освітніх програм в Україні та вже проведені акредитаційні експертизи станом на початок 2021 року підводять до таких висновків.

По-перше, система акредитації освітніх програм із кінця 2019 року працювала по-новому — без бюрократії, корупції, через механізми прозорості процедур та експертного консультування.

По-друге, поява моделі акредитації за стандартами ESG 2015 дала змогу в досить короткі строки сформувати в Україні експертне середовище та стимулювати зміни в ЗВО, спрямовані на студентоцентроване навчання, залучення ключових стейкхолдерів до освітнього процесу, підвищення якості освітніх програм і послуг.

По-третє, незважаючи на пройдені тренінги та консультації, чимало експертів і представників ГЕР, оцінюючи освітні програми, виступають із позицій критики, упередження, а не консультування та допомоги. Досить часто експерти порівнюють освітні програми інших ЗВО з тими, які функціонують у їхніх університетах, і йдуть шляхом недобросовісної конкуренції.

Іншою крайністю є надання за критеріями зразкової акредитації тим програмам, які апріорі такими не є, що загалом свідчить про недостатній експертний рівень окремих експертів. Для мінімізації таких негативних практик Національне агентство регулярно проводить онлайн-вебінари «Школи якості Національного агентства», зустрічі з членами Агентства, інструктажі для експертних груп і гарантів освітніх програм у процесі дистанційної експертизи, а також здійснює регулярну ротацию у складі експертів та членів ГЕР.

Список джерел:

1. Квіт С. М. Рік акредитації освітніх програм за новою процедурою: Презентація. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021.

2. Тренінг для експертів з акредитації освітніх програм: Презентація. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020.
3. Звіт самооцінювання: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. 118 с.
4. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти / За заг. ред. С. Квіта, О. Єременко. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021. 364 с.
5. Dluhopolskyi, O., Knysh, O., Oleksiv, I., Smyrna, L., & Panchenko, O. Forming expert environment for accreditation of educational programs: a case of Ukraine // Knowledge and Performance Management, 2021, Vol. 5(1). P. 68–82.

КАЛІНІН Андрій

Студенти в Україні: суб'єкт чи об'єкт?

Однією з популярних дискусій в українській системі освіти є питання про роль студента в системі вищої освіти. Хто такий студент: той, хто вчиться чи здобуває освіту, об'єкт чи суб'єкт, партнер чи замовник освітніх послуг? Зі стартом Болонського процесу в Україні почали порушуватися питання про те, хто саме належить до стейкхолдерів вищої освіти. Поняття «стейкхолдер» не має безпосереднього відповідника в українській мові, але перекладається як «зацікавлена сторона» або ж «зацікавлена особа».

Починаючи з 1999 року, зазвичай згадували трьох ключових стейкхолдерів: викладачів / адміністрацію ЗВО, бізнес і студентів або здобувачів вищої освіти (зараз також узвичаєно говорити про четверту зацікавлену сторону — суспільство, окрім того, про батьків та ін.). Якщо ми подивимося глибше на практику залучення студентів до різних процесів у Європейському просторі вищої освіти, то побачимо, що здобувачі вищої освіти виступають не просто зацікавленою стороною.

Наприклад, на кожну міністерську конференцію, яка відбувається раз на два роки, залучаються студенти: від кожної країни в склад делегації, поруч із міністром, входить і студент. До слова, у самому комюніке окремим блоком згруповано виступи представників Європейського союзу студентів. Одним із прикладів партнерства на національному рівні є досить популярна практика, зокрема в питаннях розробки політик чи нормативних документів, залучення представників національних студентських об'єднань, що входять до складу Європейського союзу студентів.

Також іноземні агентства, які проводять акредитації освітніх програм, обов'язково залучають до своєї роботи здобувачів вищої освіти: вони входять до складу експертних груп. Існування такої практики й не дивне, адже в Європейському просторі вищої освіти функціонують «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015)». Вони містять норми, які передбачають залучення студентів до внутрішнього та зовнішнього оцінювання якості вищої освіти.

Розглядаючи практику залучення стейкхолдерів з-поміж здобувачів в Україні, бачимо небагато яскравих прикладів серед різних інституцій у системі освіти. Наприклад, Міністерство освіти та науки України в різні часи створювало підконтрольні собі студентські організації і таким чином, як правило, імітувало залучення студентів до прийняття рішень. Проте буде злочином не виокремити серед усіх інституцій Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, де студенти є не просто стейкхолдерами, а партнерами. І ось у чому це проявляється.

Ще до початку роботи Національного агентства в Законі України «Про вищу освіту» була закладена норма про те, що до складу членів Національного агентства, галузевих експертних рад та експертних груп входять здобувачі вищої освіти на рівних правах із науково-педагогічними працівниками і працедавцями.

Починаючи з 2019 року, ці норми практично втілює Національне агентство. Зараз ми можемо спостерігати, як протягом трьох років студенти працюють у складі експертних груп, здобувачі нарівні з викладачами відвідують заклади вищої освіти, здійснюють інтерв'ювання під час акредитації, пишуть експертні звіти, виступають доповідачами на засіданнях ГЕР тощо.

Думаю, яскравим проявом партнерства і рівності здобувачів у діяльності Національного агентства є оплата за виконання експертних робіт, що стає приємним бонусом і стимулом для кожного студента. Наразі є одне запитання щодо рівності: якщо здобувачі виступають рівноправними партнерами, то чому вони не можуть бути керівниками експертних груп? Утім, вірю, це питання також може бути вирішене.

Не менш важливим є вплив Національного агентства на сприйняття студентів і всередині закладу. Адже жодна інша інституція не порушує так широко й гостро питання студентоорієнтованого підходу в організації освітнього процесу. Наприклад, під час акредитації експертна група проводить інтерв'ювання з групою студентів, які навчаються на цій освітній програмі, та дізнається, чи відбуваються регулярні анкетування, яке ставлення до студентів, чи не порушуються їхні права (і не тільки освітні), чи забезпечено студентам можливість

побудови власної освітньої траєкторії, чи мають вони вплив на свою освіту і чи виступають рівноправними стейкхолдерами.

Важливо, що діяльність Національного агентства збільшує впливовість студентського самоврядування та посилює його авторитет. Для цього проводиться окреме інтерв'ювання представників самоврядування під час акредитації та відведений підкритерій 8.2, що покликаний оцінити, у який спосіб самоврядування студентів впливає на внутрішню систему якості вищої освіти закладу та як залучаються студенти до розбудови освітнього процесу. Таким чином, заклад вищої освіти вже не може ігнорувати студентів і не визнавати їхньої суб'єктності. Адже якщо адміністрація ЗВО і надалі ігноруватиме здобувачів, це може призвести до зниження оцінок, тобто загрожує отримати рішення про умовну акредитацію або навіть відмову в акредитації.

Модель процесу акредитації, яку пропонує Національне агентство, суттєво відрізняється від тієї, що була раніше, де здобувачі не залучалися до роботи експертних груп і під час акредитації їхня участь зводилася до заміру т. зв. залишкових знань та цілком формального анкетування. Тож бачимо, що Національне агентство вводить нові парадигми в розуміння якісного освітнього процесу, частиною якого є студент. І він (чи вона) — не просто об'єкт, а рівноправний суб'єкт, який діє на засадах партнерства.

Як президент Української асоціації студентів 2020–2021 років, хочу згадати про співпрацю Національного агентства з національними об'єднаннями студентів. Окрім спільних напрацювань політик у вищій освіті, проведення спільних навчань для студентів, Агентство постійно зверталось до Асоціації як до партнера для отримання фідбеку про свою діяльність, залучало до різних проєктів з розвитку якісної вищої освіти, разом випрацьовували спільні стратегії розвитку вищої освіти. З урахуванням усіх цих чинників можу зробити висновок, що Національне агентство — зразковий приклад співпраці на національному рівні представників студентів і державних інституцій.

У реформі освіти є ще багато викликів, але залучення до побудови системи освіти всіх стейкхолдерів, включно зі студентами, — ключ до успіху.

МЕДВЕДЄВ Володимир

Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Освітня діяльність у військових закладах освіти відбувається в межах Національної системи вищої освіти України та відповідно до вимог стандарту НАТО Bi-SCD 075-007 «Освіта та підготовка». Згідно із заходами оборонної реформи в Міністерстві оборони України розроблено Статут проєкту «Професійна військова освіта». У межах цього проєкту група експертів у складі представників апарату Міністерства оборони України і Генерального штабу ЗСУ, а також радників країн — членів НАТО провела інституційний аудит Національного університету оборони України та Національної академії Сухопутних військ імені Петра Сагайдачного.

Зазначені заходи мали на меті підвищення ефективності функціонування системи професійної військової освіти, вироблення практичних рекомендацій щодо забезпечення якості освітньої діяльності та вдосконалення її внутрішньої системи якості, приведення освітнього й управлінського процесів у відповідність до вимог законодавства.

Підготовка у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО) та військових коледжах сержантського складу (ВКСС) розглядалась у контексті проведення сертифікації (акредитації) за стандартами НАТО у 2024 році. За підсумками проведеної роботи був складений і розісланий до всіх зацікавлених сторін «Звіт про огляд системи військової освіти». Експерти надали закладам вищої освіти відповідні практичні рекомендації, які пришвидшать процес трансформації системи української військової освіти і наблизять її до стандартів НАТО.

Під час проведених заходів була виявлена кореляція понятійного апарату щодо забезпечення якості, внутрішніх і зовнішніх систем якості, а також процедур з акредитації та критеріїв оцінювання освітніх програм, що реалізуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти України. Відповідно до стандарту НАТО Bi-SCD 075-007 «Освіта та підготовка» **система забезпечення якості** визначається як повний комплекс стандартів якості, методик і повноважень.

Система забезпечення якості в закладі освіти та підготовки визначає й охоплює всі аспекти діяльності — від **визначення та задоволення потреб зацікавлених сторін** до планування, впровадження, **моніторингу та перегляду освітніх програм**, а також індивідуальної підготовки з усіма супутніми функція-

ми. Система забезпечення якості визначає організаційну структуру, обов'язки, процеси, методологію та ресурси закладу.

Забезпечення якості — це спосіб мислення та метод діяльності, спрямований на забезпечення потреб замовників, охоплення всіх структурних елементів організації, залучення всього особового складу організації, дослідження всіх аспектів якості, розробку таких продуктів діяльності, якість яких не ставилася би під сумнів, розробку систем і підходів, що даватимуть змогу не лише підтримувати якість, але й постійно вдосконалювати процеси. Тобто змістове наповнення поняття **системи забезпечення якості** у військових закладах освіти країн НАТО аналогічне тому, що застосовується у ВНЗ України (як результат акредитації в них освітніх програм різних рівнів освіти).

Цікавим також є порівняння процесів акредитації та критеріїв оцінювання.

Акредитація закладу освіти — процес, який є результатом визнання факту, що **установа** відповідає стандартам, встановленим зовнішнім агентством. **Акредитація освітньої програми** — це оцінювання **освітньої програми** на предмет її відповідності стандарту освіти, а також спроможності закладу освіти забезпечити досягнення здобувачами освіти передбачених в освітній програмі результатів навчання. В Україні відповідні критерії оцінювання якості також спираються на ESG 2015, узвичаєні в Європейському просторі вищої освіти.

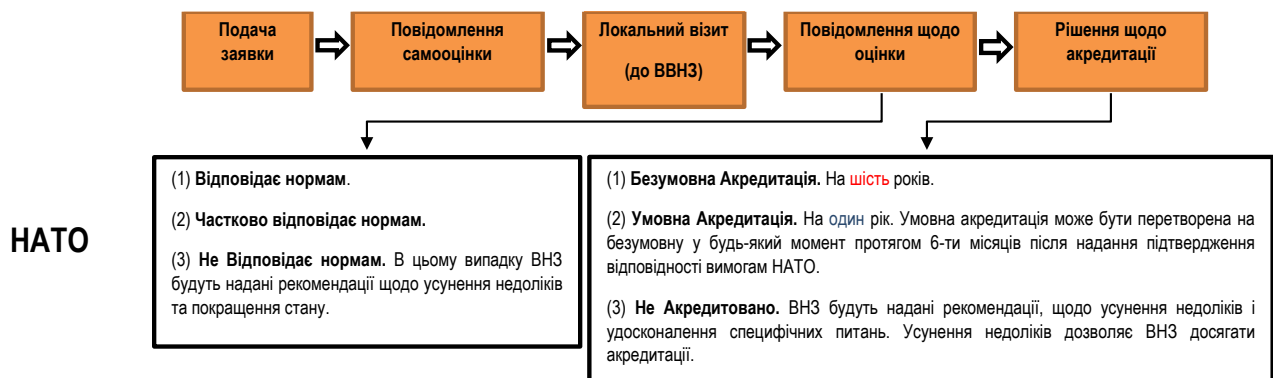

Рис. 1

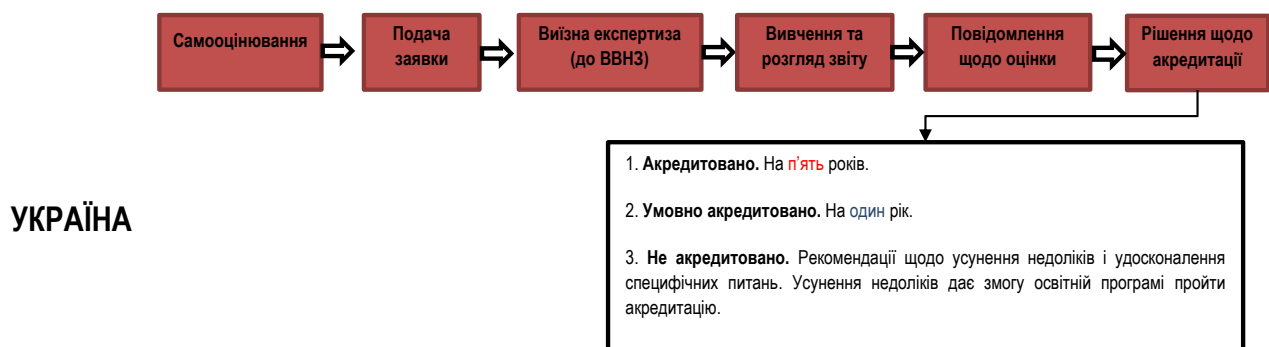

Рис. 2

Результати порівняння показують, що процеси акредитації освітніх програм у військових закладах освіти держав — членів НАТО та в ЗВО України мають майже повний збіг. Терміни дії акредитації в Україні навіть більш обмежені (5 років).

Окрім того, їхнє зіставлення засвідчує також велику подібність за результатами акредитації: акредитація, умовна акредитація, відмова. Є і деякі відмінності. Основна з них полягає в тому, що в ЗВО країн — членів НАТО здійснюється акредитація закладу освіти в цілому, тобто інституційна акредитація, а в Україні відбувається акредитація освітніх програм і діяльності закладу за цією освітньою програмою, інституційна акредитація у нас попереду.

Рис. 3

Так само критерії оцінювання освітніх програм повною мірою відповідають підходам і стандартам НАТО, що переконливо засвідчує аналіз результатів порівняння критеріїв оцінювання якості освіти в країнах — членах НАТО та в Україні. Проект «Професійна військова освіта», що реалізується в ЗСУ, має стратегічну мету: забезпечити професійний розвиток персоналу впродовж військової кар'єри з метою набуття спроможностей Збройних сил для виконання завдань за призначенням, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління та сумісності із силами оборони держав — членів НАТО.

Досягнення зазначеної мети відбувається шляхом інтеграції професійної військової освіти в державну систему освіти України через поєднання формальної та неформальної освіти. При цьому під **формальною освітою** маємо на увазі освіту, яка здобувається за **освітніми програмами** відповідно до визначених законодавством галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених **стандартами освіти** результатів нав-

чання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Рис. 4

Під **неформальною освітою** маємо на увазі освіту, що здобувається за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. На магістерському рівні це відбувається зарахуванням 20 та 40 кредитів ЄКТС, що реалізуються на освітніх програмах лідерських курсів (L2 та L3) і складають неформальну освіту, до магістерської освітньої програми.

Таким чином, через вищу та професійну військову освіту будується сучасна українська професійна армія, що повинна стати школою лідерства та підґрунтям для формування військової еліти держави.

НАКОНЕЧНА Неоніла

Репутація університету як ресурс для розвитку культури якості вищої освіти (на прикладі акредитації освітніх програм з визначенням «зразкова»)

Від часів свого заснування університети виступають платформою для різноманітних соціальних змін. Університет визначає формат майбутнього суспільства, зокрема його змістові параметри. Лідерська позиція університетів традиційно підтримується єдністю науки, освіти і культури, де наука відповідає за створення знання, освіта — за його трансляцію, а простір, де вони взаємодіють, формує ресурс, який П. Бурдьє охарактеризував як соціальний капітал. Це також означає, що університети зобов'язані відповідати на запити часу, періодично переглядаючи свою роль і завдання.

Система вищої освіти України перебуває в стані трансформації, яка, на відміну від локальних змін, викликаних еволюційним шляхом, передбачає перебудову університету як системи, переосмислення його місії, функцій у суспільстві, управлінських моделей, форм і методів роботи.

Трансформаційні процеси, що зачіпають університетський простір, як правило, сприймаються досить гостро всередині самих інституцій, провокують спротив та затяжні дискусії. Таку реакцію можна по-різному оцінювати, але беззаперечним є те, що університети одночасно виступають і учасниками реформування, і експертними середовищами, які формують підходи до цих змін та відмежовують якість освітньої послуги від її імітації.

Діяльність Національного агентства стала каталізатором, який спонукав університети до пошуку нових стратегій розвитку, розуміння важливості інституційної ідентичності, але також загострив деякі проблеми, що потребують подальшого вирішення. Варто зауважити, що дискусія про кризу класичних моделей університету не обмежується пострадянським простором, а має глобальний характер.

Трирічний період роботи Агентства показав, що ми маємо справу, з одного боку, із європейськими підходами до створення культури якості вищої освіти, які позитивно приймаються академічною спільнотою, а з іншого — з перехідними формами управлінських моделей, усталеними практиками, колективною пам'яттю і множиною стійких уявлень. Університети конкурують між собою за студентів, поступаючись вимогливістю до забезпечення якості освіти; неповна автономія ЗВО не привела до росту відповідальності; кризові питання академічного процесу за відсутності рефлексивних практик вирішуються адміністративними методами. Як проблему варто виокремити так звану «троянську освіту», за якої студенти як споживачі освітньої послуги насправді не знають, що отримують на виході з університету, і піддаються ризику бути ошуканими.

За роки незалежності в Україні кількість ЗВО зросла майже вдвічі, але частина з них навіть не наближується до стандартів сучасного університету. Такі суб'єкти освітньої діяльності орієнтуються на абітурієнтів, не обізнаних ні з базовими основами функціонування ЗВО, ні з формами освітнього шахрайства, або на тих, хто зацікавлений виключно у формальному отриманні документа про освіту. Нам не відомий жоден випадок, коли ЗВО компенсував студентам як замовникам витрати за надані освітні послуги низької якості. Зайве уточнювати, що освіта — це двосторонній процес, де якість надання освітньої послуги залежить як від університетського середовища, яке її надає, так і від мотивації та спроможності студента, зокрема інтелектуальної, цю послугу отримати.

Вітчизняні університети, вкотре опинившись у перехідному періоді, змушені формувати свої підходи до забезпечення якості освіти з огляду на її

сприйняття як внутрішніми, так і зовнішніми стейкхолдерами. Такий підхід висуває на перший план питання позиції ЗВО в суспільстві та його репутації.

Тлумачні словники визначають репутацію як громадську думку, що склалась у певній групі про переваги і недоліки кого-небудь або чого-небудь. Це суспільна реакція на імідж, який суб'єкт цілеспрямовано чи випадково створив. Вокер окреслює репутацію як «перцептивне уявлення про минулі дії компанії та її майбутні перспективи на основі певного стандарту».

Репутація активна за своєю сутністю і здатна впливати на свідомість, емоції, діяльність як окремих людей, так і цілих груп. Репутація не є стійкою конструкцією — вона динамічна, її атрибути перетворюються і видозмінюються відповідно до змін у самих собі. У часи турбулентності та загальної невизначеності висока репутація установи забезпечує її імунітет.

Міждисциплінарні наукові дослідження феномену репутації сформувались у декілька теорій. З огляду на предмет нашого аналізу найбільший інтерес становить підхід, що розглядає репутацію як цінний і рідкісний ресурс, який може привести до стійкої конкурентної переваги. Теорія розглядає репутацію як унікальність, яку важко наслідувати і яка зменшує невизначеність для зацікавлених сторін, сигналізуючи про позитивні атрибути, зокрема такий, як якість (Deerhouse, 2000; Roberts and Dowling, 2002).

Репутація накопичувальна, вона формується десятиліттями, а іноді й століттями. Для університету як відкритої системи репутація є активом, адже набуті унікальні риси важко змінити. Процес формування репутації має три фази: перша протікає всередині організації, друга — серед стейкхолдерів, третя скерована на широку громадськість (Юдіна, Резнік, 2014).

Довіра до інституції є сутністю репутації. Якщо люди дотримуються доброї думки про можливості освітньої установи, то її діяльність стає ефективнішою. Висока репутація університету може виступати гарантією якості надання освітньої послуги, однак сама по собі репутація ЗВО ще не означає високої якості академічних знань і навичок студентів.

Погана ж репутація може мати протилежний ефект — стейкхолдери не довіряють університету, його керівникам, його освітнім послугам, що різко знижує і якісний потенціал ЗВО.

Результати численних досліджень засвідчують, що репутація університету є багатовимірною конструкцією, яка спирається на академічну компетентність, відповідальне управління та соціальну привабливість.

На конкурентному ринку освітніх послуг академічна репутація дає змогу створювати кращі освітні програми; мати кращих студентів і відповідно успішних випускників; залучати кращих викладачів, роботодавців, спонсорів;

проводити дослідження, надавати експертні послуги; бути майданчиками для пілотних проєктів, зрештою ставати лідерами суспільних трансформацій.

О. Дагаєва на основі сприйняття образу ЗВО виокремлює такі фактори, що формують його репутацію:

- затребуваність пропонованих освітніх програм, якість викладання, престижність дипломів, вартість навчання, можливості для працевлаштування;
- професорсько-викладацький склад університету, включаючи його соціально-демографічні характеристики, компетентність та авторитетність в академічному середовищі;
- особа ректора університету;
- студенти: їхній зовнішній вигляд, стиль життя та культурний рівень;
- внутрішні соціально-психологічні характеристики з акцентом на загальну культуру університету та соціально-психологічний клімат, який у ньому панує;
- візуальні характеристики ЗВО: приміщення та його архітектура, дизайн інтер'єру, елементи фірмового стилю.

Погоджуючись із дослідницею в цілому, вважаємо за необхідне додати до цього переліку фактор дотримання принципів академічної доброчесності. На сьогодні вітчизняні ЗВО не вбачають тут інституційної проблеми, перекладаючи всю відповідальність на особу, звинувачену в порушенні академічної доброчесності. Водночас скандали з плагіатом є серйозним репутаційним ударом для університетів у всіх цивілізованих країнах світу.

На нашу думку, відповідність критеріям під час проходження акредитації також є фактором, який впливає на формування репутації ЗВО. Акредитація — це не тільки інструмент оцінювання, а й, що важливіше, чинник забезпечення довіри суспільства до освітньої послуги.

Запроваджена у 2019 році нова методика акредитації, взявши за основу європейські принципи оцінювання якості, на нинішньому етапі лише формує своє національне втілення. Два останні роки Національне агентство перебувало в безперервному діалозі з навчальними закладами та експертним середовищем щодо створення практик застосування такого підходу у вітчизняному освітньому просторі. За цих обставин повністю уникнути помилок і суб'єктивізму неможливо.

Зважаючи на це, ми шукаємо відповідь на питання, наскільки тісний зв'язок існує між репутацією університету та результатами акредитації освітніх програм. Спробуємо знайти відповідь шляхом аналізу освітніх програм, оцінених як «акредитована з визначенням “зразкова”». Для кращого розуміння проблеми коротко охарактеризуємо сутність акредитації за новою методикою.

Критерії оцінювання освітніх програм, що застосовуються під час акредитації як одного з інструментів забезпечення якості, ґрунтуються на підходах і рекомендаціях ENQA. Вони є спільними для всього Єдиного європейського простору вищої освіти. В основу акредитаційного процесу закладено дві споріднені цілі — підзвітність і підвищення якості. Успішно пройдена процедура акредитації має запевнити громадськість у належній якості роботи навчального закладу.

Якість вищої освіти розглядається в «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG 2015) як багатомірне поняття, що оцінюється крізь призму досягнення чотирьох головних цілей:

- підготовки студентів до активної громадянської позиції;
- розширення їхніх можливостей для ефективного працевлаштування;
- сприяння особистому розвитку студентів;
- створення умов для побудови широкої і розвиненої бази знань, стимулювання досліджень та інновацій.

У цьому ж документі зазначається, що політика забезпечення якості є найбільш ефективною, якщо вона враховує національний контекст, у якому працює навчальний заклад, його інституційний контекст і власний стратегічний підхід.

Саме ж оцінювання освітньої програми має відбуватися з трьох позицій: урахування показників на початку періоду, який оцінюється (inputs), показників на фінальному етапі (outputs) та якості самого освітнього процесу (processes). Усі складові важливі, і все ж пріоритетність надається аналізу процесу. Адже першочергове оцінювання стартових позицій чи фінального результату суттєво ускладнює виявлення внутрішніх механізмів, що гальмують підвищення якості програми та заважають скерувати увагу самого університету на їхнє вирішення.

В Україні оцінювання освітньої програми здійснюється за чотирма рівнями відповідності за шкалою А, В, Е, F і стосується не лише самої освітньої програми, але й спроможності ЗВО реалізувати цю програму як частину власної стратегії. Критерії оцінювання визначені Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим наказом МОН від 11.07.2019, № 977.

Передбачається, що окремі освітні програми можуть функціонувати на досить високому рівні та перевищувати встановлені вимоги. Такі ОП оцінюються як акредитовані з визначенням «зразкова», у кількісному вимірі вони мають не менше п'яти критеріїв з оцінкою «А». Це також означає, що ОП та освітній простір, у якому вона реалізується, не лише відповідають визначеному критерію без зауважень, але й мають інноваційний / взірцевий характер. Представники освітньої програми можуть чітко окреслити зразкові практики, які втілює

навчальний заклад, також їхні аргументи будуть схвально сприйняті в межах експертного середовища галузі вищої освіти.

На початку роботи Агентства, попри роз'яснювальний лист, у якому голова Агентства Сергій Квіт наголошував на наявності в ЗВО внутрішньої системи забезпечення якості як невід'ємної частини зразкової акредитації, поняття зразковості викликало хвилю нерозуміння серед ЗВО та експертів щодо змістового наповнення та самої філософії такого оцінювання. Перші оцінки «А» експертні групи виставляли за аналогією оцінювання студентських досягнень за шкалою ECTS, де оцінка «А» тлумачиться як «відмінно», тобто вимоги виконано в повному обсязі з незначними помилками. Такий підхід є загальнопоширеним і добре зрозумілим експертам, які одночасно є науково-педагогічними працівниками. Проте він суттєво відрізняється від тих засад, які закладалися в розуміння зразкової акредитації.

Під час дискусій, зокрема й серед членів Національного агентства, неодноразово звучали закиди про те, що за відсутності чітких «правил інноваційності», конкретних показників чи фактів зразковості в оцінюванні ОП має високі ризики перейти в суб'єктивну площину. Пропонувалося розробити «ідеальну систему», яка буде для гарантів освітніх програм своєрідною підказкою для подальшого росту, адже розуміння зразковості може бути різним.

Такий підхід був відкинтий, оскільки ні зразковість, ні інноваційність не бувають сталими величинами. Вони визначаються актуальним станом системи освіти на час ухвалення рішення, можуть суттєво відрізнитись у різних галузях, змінюватися з року в рік через те, що унікальність певного явища сьогодні може стати поширеною практикою через якийсь проміжок часу. Агентство не нав'язує унітарного підходу до побудови освітнього простору, а радше стимулює розвиток унікальності кожної освітньої програми.

За весь період діяльності (2019–2021 роки) Національне агентство розглянуло 3 488 акредитаційних справ та ухвалило рішення про акредитацію із визначенням «зразкова» для 85 освітніх програм (у 24 галузях вищої освіти із 29), що становить 2,4 % від загальної кількості акредитованих освітніх програм. Найбільше таких рішень ухвалено по галузі 03 Гуманітарні науки — 12, причому 9 освітніх програм цієї галузі належать до третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Результати зразкової акредитації за галузями вищої освіти наведено на рис. 1.

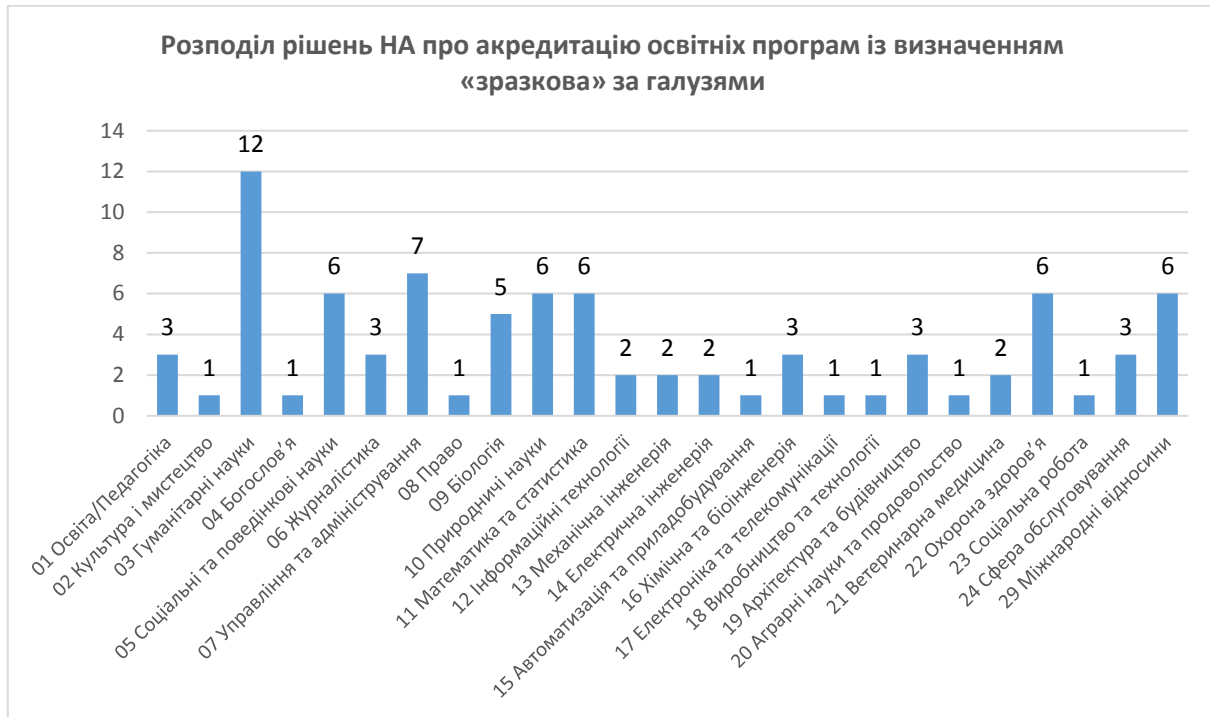

Рис. 1.

Варто зазначити, що Національне агентство кожного разу прискіпливо розглядало пропозиції галузевих експертних рад акредитувати освітню програму із визначенням «зразкова». У випадку недостатньої аргументації справа поверталася до ГЕР для більш детального обґрунтування інноваційності та наявності взірцевих практик за кожним визначеним критерієм. Традиційно на засіданні Національного агентства представник кожної освітньої програми, яка претендувала на зразкову акредитацію, публічно доводив унікальність ОП. Тільки в разі переконливих доказів Агентство приймало схвальне рішення. При цьому зверталася особлива увага на те, щоб освітні програми з визначенням «зразкова» не стали масовим явищем, були показником статусності і користувалися довірою серед різних груп стейкхолдерів. Отже, репутація була одним із ключових чинників, які впливали на прийняття рішення про зразкову акредитацію.

Перелік закладів вищої освіти, які отримали акредитацію освітніх програм із визначенням «зразкова», наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

№ з/п	Назва закладу вищої освіти	Рівень вищої освіти			
		Бакалавр	Магістр	Доктор філософії	Усього
1.	Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова			1	1
2.	Вінницький національний технічний університет			1	1

3.	Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»		1	4	5
4.	Донецький національний університет імені Василя Стуса			1	1
5.	Заклад вищої освіти «Український католицький університет»	1	1	2	4
6.	Івано-Франківський національний медичний університет			1	1
7.	Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України			2	2
8.	Інститут мікробіології і вірусології імені Д. К. Заболотного Національної академії наук України			1	1
9.	Київський національний торговельно-економічний університет	2		2	4
10.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка		7	11	18
11.	Київський університет імені Бориса Грінченка	3	1	2	6
12.	Львівський національний університет імені Івана Франка			1	1
13.	Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»			1	1
14.	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»			1	1
15.	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	2	2	4	8
16.	Національний університет «Києво-Могилянська академія»			6	6
17.	Національний університет «Львівська політехніка»			4	4
18.	Національний університет біоресурсів і природокористування України			3	3
19.	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	1			1
20.	Сумський державний університет	2	1	4	7
21.	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка			2	2
22.	Українська медична стоматологічна академія		1		1
23.	Фізико-механічний інститут імені Г. В. Карпенка Національної академії наук України			1	1
24.	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця			1	1
25.	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна			3	3
26.	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького			1	1
	РАЗОМ	11	14	60	85

Ми проаналізували всі освітні програми, які за період 2019–2021 років отримали акредитацію із визначенням «зразкова», й можемо окреслити певні закономірності, які за відсутності регуляторних впливів з боку Національного агентства утворилися в результаті роботи експертних груп і галузевих експертних рад:

- Більшість сильних сторін, що вирізняються експертами в таких освітніх програмах, мають інституційний характер. Тому у висновках переважно були описані інновації чи взірцеві практики, які впроваджені в цілому ЗВО, а не на окремо взятій освітній програмі.
- Університет демонструє активну формальну і неформальну співпрацю з усіма групами стейкхолдерів, а також, спираючись на ґрунтовно вивчений вітчизняний та іноземний досвід, запозичує і впроваджує найкращі практики.
- Освітня програма відповідає профілю закладу вищої освіти та його стратегії розвитку, узгоджується з місією ЗВО. Цілі освітньої програми сфокусовані на галузевому контексті, чітко продемонстрована її унікальність у межах спеціальності.
- Освітня програма існує тривалий час і має авторитет у своїй галузі. Як правило, така програма побудована на багаторічному досвіді власних наукових шкіл.
- Матеріально-технічне забезпечення перебуває на досить високому рівні: наявне сучасне наукоємне обладнання, ліцензоване програмне забезпечення професійного спрямування; функціонують лабораторії, які дають змогу гарантувати необхідну практичну підготовку здобувачів і проводити наукові дослідження.
- Університет має потужний науково-педагогічний склад. Гарант освітньої програми та провідні викладачі є визнаними лідерами у своїй галузі, учасниками наукових і професійних об'єднань, експертами міжнародних проєктів, членами редакційних колегій як вітчизняних, так і закордонних видань, мають велику кількість публікацій за тематикою дисциплін, які викладають, статей у фахових виданнях, монографій, підручників, посібників, методичних рекомендацій тощо.
- До аудиторних занять активно залучаються фахівці-практики, запрошуються закордонні науковці як гостьові лектори, існує практика подвійного керівництва наукових досліджень аспірантів, що сприяє якості та привабливості освітньої програми.
- Взірцевою є практика створення аналітичних проєктів та експертиз стратегічних документів, що системно здійснюються науково-педагогічними працівниками на замовлення органів державної влади та місцевого самоврядування.

- ЗВО приділяє достатньо уваги професійному розвитку викладачів через наявність власних програм підвищення кваліфікації, проводиться їх навчання на спеціально організованих курсах, літніх і зимових школах, на яких викладають працедавці та випускники. Діють системи заохочення, започатковані відзнаки для викладачів.
- Освітня програма орієнтована на активну інтеграцію в міжнародній освітній та науковий простір за рахунок залучення студентів і викладачів до програм академічної мобільності, участі в міжнародних наукових заходах, проведення наукових досліджень спільно із закордонними колегами. Університет має розроблену та апробовану процедуру визнання результатів навчання в іноземних ЗВО, яка ґрунтується на паритетному гнучкому підході до визнання кредитів.
- Існує практика зворотного зв'язку через опитування студентів і викладачів. Інструментарій для проведення анонімного соціологічного опитування розробляється на запит ЗВО професійними організаціями, що забезпечує науковий підхід до виявлення проблемних зон.
- Серед випускників освітньої програми є відомі громадські діячі, бізнесмени, державні службовці, публічні політики, науковці та викладачі.

Проведений аналіз дає можливість констатувати факт, що наше припущення стосовно важливого впливу репутації навчального закладу на оцінювання критеріїв під час акредитації освітніх програм має підтвердження.

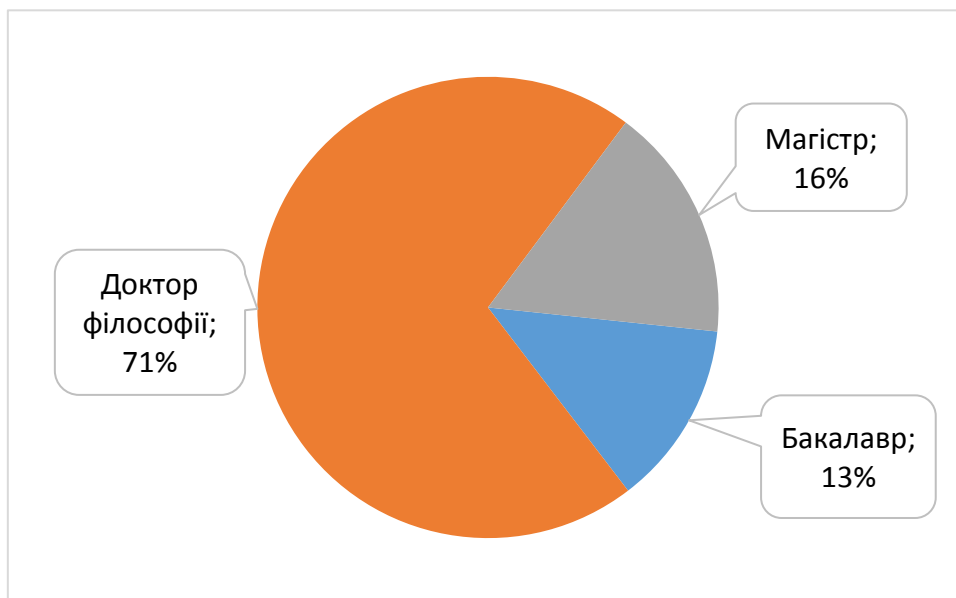

Рис. 2. Кількість освітніх програм, акредитованих із визначенням «зразкова», у розрізі рівнів вищої освіти

Окремо варто проаналізувати розподіл освітніх програм, акредитованих із визначенням «зразкова», у розрізі рівнів вищої освіти. Результати цього дослідження продемонстровані на рис. 2 та свідчать про суттєву перевагу —

71 % — освітніх програм за третім (освітньо-науковим) рівнем. Зазначимо, що акредитація освітніх програм на рівні підготовки доктора філософії вперше розпочалась у 2020 році.

Пояснення такого результату можна знайти насамперед у відсутності досвіду оцінювання та загальної збалансованості критеріїв відповідності на освітньо-науковому рівні, зокрема в частині забезпечення наукової складової освітньої програми. Очевидно, що процедура акредитації має корелюватися з атестацією ЗВО в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, яка повинна передувати власне акредитації освітніх програм, що її інструментарій спрямований переважно на оцінювання освітньої складової аспірантури. Проте в Україні така атестація поки що не відбувається на рівні кожної окремої ОНП.

Також можна зауважити недостатньо критичне ставлення держави до можливостей ЗВО під час ліцензування в них програм доктора філософії; зосередженість «традиційних» ЗВО (університетів, академій тощо) на освітній складовій при імітації наукової складової значною кількістю закладів освіти, і навпаки, часто удаваному освітньому процесі в науково-дослідних інститутах, як приділяють основну увагу науково-дослідній діяльності. Один із виходів з такої ситуації — стимулювання їхньої співпраці, створення університетами та академічними інститутами спільних аспірантур.

Список джерел:

1. Walker K. A Systematic Review of the Corporate Reputation Literature: Definition, Measurement, and Theory // Corporate reputation review. Vol. 12(4). P. 357–387.
2. Rindova V. P., Williamson I. O., Petkova A. P. Reputation as an Intangible Asset: Reflections on Theory and Methods in Two Empirical Studies of Business School Reputations // Journal of Management. 2010. 36(3). P. 610–619.
3. Резник С. Д., Юдина Т. А. Управление репутацией высшего учебного заведения: Монография. М.: ИНФРАМ, 2014. 227 с.
4. Дагаева Е. А. Символы в структуре корпоративного имиджа вуза // Вестник ТИУиЭ. 2007. №1.
5. Посилання на лист Квіта про зразкову акредитацію https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Лист_ГЕР_01.01.2020.pdf
6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG-2015). URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Додаток-1.-Стандарти-і-рекомендації-щодо-забезпечення-якості-в-Європейському-просторі-вищої-освіти.pdf>

ФІНІКОВ Тарас, ТЕРЕЩУК Віталій

Європейський досвід інституційної акредитації: аналітичний огляд і рекомендації

Концепт інституційної акредитації

Серед набору механізмів забезпечення якості одним із найбільш широко вживаних є акредитація освітніх закладів і пропонованих ними освітніх програм. У її основі вже впродовж більше ніж ста років лежить ідея регулярного аналізу та контролю за визначеною системою параметрів якості освітньої діяльності навчального закладу або окремої програми⁴¹.

Місцем «народження» практик акредитації, зокрема інституційної, ймовірно, слід вважати Сполучені Штати Америки, де питання контролю якості діяльності закладів вищої освіти постало на порядку денному ще наприкінці XIX століття. Тоді мало місце різке зростання кількості ЗВО, більшість із яких засновувалися федеральними штатами (публічні коледжі та університети), церковними громадами, нецерковними спільнотами та філантропами, підприємцями (комерційні коледжі). Власне, проблема полягала в тому, що будь-хто міг створити навчальний заклад і назвати його коледжем чи університетом.

Не було чіткого способу дізнатися, чи виконує заклад свою заявлену місію або ж він орієнтований головно на одержання плати за навчання від студентів. Також не було жодного загального стандарту щодо того, чим є той чи інший ступінь вищої освіти. Два різних заклади могли присуджувати ступінь магістра за вельми різний рівень досягнень. У найгірших випадках так звані фабрики дипломів фактично продавали дипломи, не надаючи ніякого навчання і не вимагаючи від здобувачів жодної роботи. Зрештою, для розв'язання цієї проблеми коледжі та університети в регіонах почали створювати власні акредитаційні агентства, які оцінювали своїх членів за узгодженим набором стандартів⁴².

У країнах, де існувала усталена практика державного контролю за системою вищої освіти, акредитаційні механізми стали впроваджуватися лише в останні 30–40 років, що було викликано комплексом причин. Ключовими з них можна вважати масифікацію вищої освіти (і як один із її наслідків — зростання ролі приватного сектора та загальне збільшення кількості ЗВО), посилення інтернаціоналізації у вищій школі та науково-дослідній роботі (та, відповідно, необхідність визнання ступенів, отриманих у різних національних освітніх

⁴¹ Приміром, американська Рада з акредитації вищої освіти (The Council for Higher Education Accreditation, CHEA) визначає акредитацію як перевірку якості закладів вищої освіти та програм. URL: <https://www.chea.org/about-accreditation>

⁴² Ferrigno M. What Institutionally Accredited Means and Why It Matters to You // Southern New Hampshire University. 2021, 22 лют. URL: <https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/2019/03/what-regionally-accredited-means>

системах, виникнення конкуренції між ЗВО не лише на національному, але й на світовому рівні).

Радикальне збільшення попиту на вищу освіту в більшості національних систем (як наслідок соціально-економічних і демографічних факторів) спричинило перегляд освітніх політик у напрямі розширення доступу до здобуття вищої освіти. На практиці це вилилося в драматичне зростання мережі навчальних закладів та номенклатури пропонованих ними освітніх програм. Головними драйверами цього зростання виступили регіональні й муніципальні влади, а також приватний сектор.

Останній, вочевидь орієнтований на комерційну модель надання освітніх послуг, часто віддавав перевагу отриманню прибутку, а не належному забезпеченню якості навчання. Ця трансформація зумовила суттєве падіння рівня якості, оскільки відкрився доступ у ЗВО як гірше підготовленій частині здобувачів, так і особам, що прагнули лише формального здобуття диплому. Важливою складовою цього процесу стало перманентне відставання ресурсного забезпечення закладів від зростаючих інституційних потреб, неспроможність збільшити свої можливості в тому темпі та обсязі, який диктувався вже згаданими освітніми політиками.

Усвідомлення цієї ситуації підштовхнуло національні уряди до розуміння того, що «класичні» моделі, засновані на ідеї здатності академічної сфери самотужки забезпечити свою якість, більше не були релевантною відповіддю на нові суспільні виклики. На сьогодні не викликає сумніву, що «забезпечення якості стало центральною метою державної політики та важливим механізмом управління системами вищої освіти у всьому світі»⁴³, однак конкретні механізми та підходи до забезпечення якості у вищій школі є вельми відмінними не лише в національних системах, що мали принципово різний історичний бекграунд (приміром, системи США vs системи країн Західної Європи vs системи країн Латинської Америки тощо), але й у системах, що мають спільне «історичне минуле», як-от системи пострадянських країн.

Власне, ідея зовнішнього оцінювання як перевірки відповідності закладів певним стандартам стала основою в практиках інституційного оцінювання та акредитації практично в усіх національних системах. В основі цих стандартів так чи інакше лежить поняття якості освіти, і тут можна говорити про певний діапазон підходів до оцінювання якості освітньої діяльності закладів у згаданих стандартах — від широкого спектра різного роду показників, зокрема формальних, сукупність яких має сформувати уявлення про «якість» закладу, до фокусування уваги на системах внутрішнього забезпечення якості у ЗВО, ефективне

⁴³ Van Damme D. Trends and Models in International Quality Assurance in Higher Education in Relation to Trade in Education // Higher Education Management and Policy. 2002. Vol. 14, No. 3. P. 95.

функціонування яких вважається запорукою належного рівня надаваної закладом освіти. У цьому діапазоні вже можна виокремити національні системи, у яких стандарти зовнішнього гарантування якості фокусуються виключно на візіях забезпечення якості закладів вищої освіти, відповідних політиках і практиках їх імплементації⁴⁴.

Механізм акредитації передбачає використання як програмного, так і інституційного оцінювання. У першому випадку увага фокусується на спроможності закладу гарантувати досягнення бажаних результатів навчання в межах однієї відокремленої освітньої програми, у другому — на здатності навчального закладу в цілому надавати якісні освітні послуги відповідно до суспільних потреб і ефективно реалізовувати свою місію.

Визначення інституційної акредитації є зазвичай прерогативою кожного національного законодавця або нормотворця. На наш погляд, найбільш цікавими є такі:

- статус, наданий закладу, який, як було встановлено, відповідає чи перевищує встановлені стандарти якості освіти; всебічне оцінювання закладу та його академічної й адміністративної ефективності з особливим акцентом на надійність його системи внутрішнього забезпечення якості та на загальні системи, політики та практики закладу та на те, як вони впливають на якість усіх програм, які пропонує заклад⁴⁵ (Рада університетів Ямайки);
- зовнішнє оцінювання, під час якого перевіряється відповідність менеджменту, організації роботи, викладацької та науково-дослідної діяльності та навчального, науково-дослідного середовища закладу вищої освіти цілям, завданням та плану розвитку цього закладу⁴⁶ (Закон «Про вищу освіту» Естонської Республіки 2019 року);
- інституційна акредитація ґрунтується на оцінюванні того, як заклад вищої освіти, як організація, виконує свою місію та цілі, а також на впровадженні Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти⁴⁷ (Закон «Про вищу освіту» Республіки Болгарія, станом на 25.02.2020);
- процес оцінювання якості організації освіти акредитаційним органом на відповідність заявленому статусу і встановленим стандартам акредитаційного органу⁴⁸ (Закон «Про освіту» Республіки Казахстан, станом на 11.07.2021).

⁴⁴ Приміром, див. кейс Нідерландів.

⁴⁵ Institutional accreditation // The University Council of Jamaica. URL: <https://www.ucj.org.jm/accreditation/institutional-accreditation/>

⁴⁶ Higher Education Act (In force from: 01.09.2019) // Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019022/consolide>

⁴⁷ Закон за висшето образование. URL: https://www.mon.bg/upload/22058/zkn_VO_izm25022020.pdf

⁴⁸ Закон Республики Казахстан «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2021). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747

У цілому в більшості визначень основна увага фокусується на відповідності діяльності закладу певним стандартам, його цілям і здатності забезпечити якість своїх освітніх послуг.

В Україні концепт інституційної акредитації був запроваджений Законом «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. Вона була дуже загально визначена як «оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти»⁴⁹. Її проведення віднесено до компетенції Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і визнано добровільною процедурою, яка може бути ініційованою самим закладом вищої освіти. Передбачається, що засади інституційної акредитації мають бути визначені спеціальним законом, але до цього часу він так і не був розроблений.

Кейс Естонії

Процес акредитації освітніх програм в естонських ЗВО розпочався в 1997 році. Законом про університети ця функція була покладена на Раду з оцінювання якості вищої освіти, для підтримки якої 1 вересня 1997 року був утворений Естонський центр акредитації вищої освіти. За 1997–2008 роки Центр провів акредитацію освітніх програм усіх естонських закладів вищої освіти. Успішне проходження акредитації було обов'язковою умовою для отримання закладом права на видачу документів про освіту, які визнавалися державою. Натомість проходження інституційної акредитації закладами було добровільним.

У 2006 році парламентом Естонії була ухвалена Естонська стратегія вищої освіти на 2008–2015 роки, яка передбачала реформування системи забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, 1 січня 2009 року в ході реорганізації Ради з оцінювання якості вищої освіти було утворене Естонське агентство якості вищої освіти (ЕККА). Із 2010 року ЕККА також проводить акредитацію професійно-технічної освіти. Спочатку така акредитація була добровільною для навчальних закладів. У 2014 році був прийнятий новий закон про професійно-технічні заклади освіти, який передбачав обов'язковість акредитації в професійно-технічній освіті, а завдання акредитації були делеговані ЕККА.

Як наслідок, із 1 квітня 2015 року Агентство має назву Естонське агентство якості вищої та професійної освіти (Eesti Kõrgja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur). Із 2013 року ЕККА є членом Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (EQAR) та Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA). Агентство також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAANE) та Мережі агентств із забезпечення якості у вищій освіті країн Центральної та Східної Європи (CEENQA).

⁴⁹ Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII (станом на 08.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Надавати освітні послуги на рівні вищої освіти заклад в Естонії може, лише одержавши від уряду країни так звану освітню ліцензію — право на навчання за певною групою освітніх програм (у певних галузях) і за певними циклами вищої освіти (бакалаврським, магістерським тощо). Це право включає право видавати документи про освіту державного зразка⁵⁰.

У чинному від 1 вересня 2019 року законі про вищу освіту⁵¹ Естонської Республіки інституційна акредитація визначена як *зовнішнє оцінювання, під час якого перевіряється відповідність менеджменту, організації роботи, викладацької та науково-дослідної діяльності та навчального, науково-дослідного середовища закладу вищої освіти цілям, завданням та плану розвитку цього закладу*.

Естонське агентство якості вищої та професійної освіти описує інституційну акредитацію як оцінювання на основі зворотного зв'язку, у ході якого міжнародна комісія з оцінювання аналізує сильні та слабкі сторони закладу вищої освіти на підставі звіту про самооцінку закладу та інформації, отриманої під час ознайомчого візиту, надаючи рекомендації із вдосконалення та шляхи їх впровадження. Метою процесу є підтримка розвитку стратегічного управління та культури якості в ЗВО⁵².

Згідно з § 38 закону про вищу освіту, кожен заклад вищої освіти зобов'язаний проходити інституційну акредитацію не рідше ніж один раз на сім років. Таку акредитацію може здійснювати Естонське агентство якості вищої та професійної освіти або компетентне іноземне агентство, що виконує цю функцію спільно з ЕККА.

Наслідки проходження інституційної акредитації такі:

- у разі успішного проходження заклад одержує рішення про акредитацію на сім років;
- у разі виявлення недоліків заклад одержує вказівки щодо їх усунення та рішення про акредитацію на три роки;
- у разі неуспішного проходження — відмову в акредитації.

Якщо заклад утретє підпадає під умови 3-річної акредитації, приймається рішення про відмову в акредитації.

У разі одержання закладом вищої освіти відмови в інституційній акредитації міністр, відповідальний за сферу освіти, або надає закладу термін до двох років для усунення недоліків, виявлених під час інституційної акредитації, та

⁵⁰ Higher Education Assessment Concept 2020. URL: https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/HE_Assessment_Concept_2020.pdf

⁵¹ Higher Education Act (In force from: 01.09.2019) // Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019022/consolide>

⁵² Institutional accreditation // EKKK. URL: <https://ekka.edu.ee/en/universities/institutional-accreditation/>

для проходження повторної інституційної акредитації, або відкликає надане закладу право провадження освітньої діяльності.

Витрати, пов'язані з інституційною акредитацією, покриваються з державного бюджету. У разі залучення до акредитації іноземного агентства витрати покриваються з державного бюджету в розмірі витрат національної акредитації. До ухвалення закону про вищу освіту 2019 року діяла вимога (згідно з положеннями закону про університети⁵³), за якою освітні програми повинні проходити оцінювання якості кожні сім років або в коротший термін, встановлений ЕККА.

Це оцінювання здійснювало саме Естонське агентство якості вищої та професійної освіти або, за його дозволом, іноземне компетентне агентство. Особливістю практики оцінювання якості освітніх програм в естонських ЗВО було те, що таке оцінювання здійснювалося відразу для всієї групи програм, які належать до однієї галузі, включаючи (за наявності) програми різних циклів (приміром, бакалаврські та магістерські програми).

Тепер, згідно з §§ 9 та 10 закону про вищу освіту, діє норма, за якою ЗВО, що бажає відкрити освітню програму за певною галуззю, подає заявку в Міністерство освіти та досліджень, яке залучає ЕККА для оцінювання того, чи відповідає якість навчання вимогам до навчання на відповідному рівні вищої освіти та чи наявні достатні ресурси і сталість, необхідні для організації навчання. За результатами експертного оцінювання міністр освіти і досліджень може ухвалити рішення: надати закладу вищої освіти право організовувати навчання на невизначений термін; надати закладу право організовувати навчання впродовж 1–3 років, якщо недоліки, виявлені в ході оцінювання, можна усунути впродовж цього терміну; відмовити в наданні права на організацію навчання.

Кейс Польщі

Система зовнішнього забезпечення якості, яка передбачає обов'язкове оцінювання якості та охоплює всі заклади вищої освіти, діє в Польщі лише з 2002 року, коли було створено Польську комісію з акредитації. Проте впродовж попередніх років деякі ініціативи в цій сфері були здійснені як владою, так і академічною спільнотою. Головна рада з вищої освіти (Rada Główna Szkolnictwa Wyższego — виборний представницький орган вищої освіти, який розглядав заявки про створення нових ЗВО та програм, був дорадчим органом міністра освіти з цих питань), а також створена урядом країни в 1997 році Комісія з акредитації вищої професійної освіти проводили оцінювання якості в неуніверситетських закладах вищої освіти.

Іншим органом, створеним у 2001 році відповідно до національного законодавства, була Національна рада з акредитації медичної освіти (нині —

⁵³ Universities Act // Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014007/consolide>

Національна рада з акредитації шкіл медсестер та акушерства, Krajowa Rada Akredytacyjna Szkół Pielęgniarek i Położnych), відповідальна за акредитацію програм у галузі медсестринства та акушерства. Паралельно, починаючи з 1990-х років, ЗВО створювали власні експертні комісії з акредитації для певних типів закладів чи групи суміжних галузей навчання (наприклад класичні університети чи технічні університети, або економіка, бізнес та менеджмент)⁵⁴.

Відповідно до змін, внесених у 2001 році до тодішнього закону про вищу освіту, 1 січня 2002 року була створена Державна акредитаційна комісія, яка перебрала на себе повноваження Комісії з акредитації вищої професійної освіти та деякі повноваження Головної ради з вищої освіти. Комісія стала єдиним офіційним органом, відповідальним за зовнішнє забезпечення якості в польських закладах вищої освіти. Законодавчими змінами, у ході яких, зокрема, Комісія змінила свою назву на Польська акредитаційна комісія (Polska Komisja Akredytacyjna, далі — ПАК), у практику національної вищої школи введено інституційну акредитацію закладів вищої освіти.

Крім того, у результаті розширення навчальної автономії ЗВО та впровадження нового підходу до проєктування навчальних планів основна увага зовнішнього забезпечення якості ПАК змістилася з вхідних даних, умов і процесів на результати навчання та з кількісних аспектів, які раніше регулювалися національним законодавством, на якісні аспекти. Зокрема, основний фокус уваги ПАК був зорієнтований на функціонування систем внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти, запровадження яких вимагалось законодавчо.

Доповнення до закону про вищу освіту, внесені у 2016 році, зачепили й Польську акредитаційну комісію. У результаті широкої дискусії в академічному співтоваристві, яка виявила занадто велику бюрократизацію, що спричиняє надмірне навантаження на ЗВО внаслідок формальних вимог, пов'язаних із процесом створення систем внутрішнього забезпечення якості, ПАК була позбавлена функції інституційного оцінювання⁵⁵. Новий Закон Республіки Польщі «Про вищу освіту і науку»⁵⁶, прийнятий 20 липня 2018 року, закріпив дві форми оцінювання якості вищої освіти в країні — програмне оцінювання та комплексне оцінювання.

Комплексне оцінювання, згідно зі статтею 243 закону, полягає в оцінюванні заходів із забезпечення якості освіти в закладі вищої освіти. При проведенні

⁵⁴ External review of the Polish Accreditation Committee / Polska Komisja Akredytacyjna (PKA): Report of the review panel. December 2013. P. 8–9. URL:

https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/PKA_External_Review_Report_2013.pdf

⁵⁵ ENQA AGENCY REVIEW: Polish Accreditation Committee (PKA) / Jacques Lanarès, Ronny Heintze, Angeline Aubert-Lotarski, and Inguna Zarina. 17 October 2018. P. 10. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2018/10/PKA-external-review-report.pdf>

⁵⁶ Закон Республіки Польщі «Про вищу освіту і науку», прийнятий 20 липня 2018 року (зі змінами) / Пер. з польської І. Дегтярьова, С. Федонюк, Л. Колісник; Наукова редакція Т. Фінікова та І. Дегтярьової. К.: Таксон, 2020. 336 с.

комплексного оцінювання, зокрема, береться до уваги ефективність заходів із забезпечення якості освіти в закладі вищої освіти у всіх галузях, у яких проводиться навчання. ПАК приймає рішення про проведення комплексного оцінювання або про відмову в його проведенні з урахуванням результатів програмних оцінювань.

Комплексне оцінювання завершується наданням позитивної оцінки або відмовою в наданні позитивної оцінки. Позитивне комплексне оцінювання надається на період від 3 до 8 років. ПАК, надавши позитивну комплексну оцінку, може вказувати галузі, у яких якість освіти є особливо високою. У період, на який надане позитивне комплексне оцінювання, за напрямами навчання, що підпорядковані дисциплінам у межах цих галузей, не проводиться програмне оцінювання, крім ситуації, коли з поданням про проведення такого оцінювання звертається міністр. У разі відмови в наданні позитивної комплексної оцінки заклад вищої освіти не може звертатися з поданням про повторне проведення цього оцінювання впродовж найближчих п'яти років, крім ситуації, коли ПАК визначить коротший термін.

Під час проведення програмного або комплексного оцінювання ПАК може: 1) надати оцінку на підставі оцінювання, акредитації або сертифікату суб'єкта, який проводить оцінювання якості освіти (zarejestrowanego в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR) або з яким ПАК уклала угоду про взаємне визнання результатів оцінювання); 2) взяти до уваги результати оцінювання, акредитацію або сертифікат міжнародної чи вітчизняної організації, що здійснює оцінювання якості освіти (стаття 244).

Окремо слід розглянути роль Польської акредитаційної комісії у функціонуванні недержавних закладів вищої освіти. За чинним законодавством заклади цієї категорії для провадження освітньої діяльності повинні бути включені в реєстр недержавних закладів вищої освіти (*Ewidencja uczelni niepublicznych*). Для внесення в реєстр засновник закладу подає заяву на внесення до реєстру та заяву на отримання дозволу на створення освітніх програм за певним напрямом, рівнем і профілем (стаття 38). Міністр після консультацій із Польською акредитаційною комісією шляхом адміністративного рішення вносить недержавний ЗВО до реєстру.

ПАК може звернутися до засновника із проханням надати пояснення та інформацію, а також здійснити візит до закладу (стаття 39). Останнє можна розглядати як свого роду початкове інституційне оцінювання (акредитацію). Міністр може відхилити подання щодо внесення недержавного ЗВО до реєстру, зокрема, якщо ПАК видала негативне рішення щодо внесення до реєстру або у справі надання дозволу на створення напряму підготовки за певною спеціальністю, рівнем і профілем (стаття 40).

Рішення про внесення дійсне упродовж 6 років. Не пізніше ніж за 6 місяців до закінчення терміну його дії засновник закладу повинен подати заяву про продовження терміну дії внесення недержавного ЗВО до реєстру. Міністр продовжує термін дії внесення до реєстру після консультації з ПАК. Термін дії внесення до реєстру продовжується на невизначений термін. Відмовити в продовженні терміну дії внесення до реєстру міністр може, зокрема, якщо ПАК негативно оцінила якість щонайменше половини освітніх програм, за якими відбувається навчання студентів у цьому закладі.

ПАК бере участь у прийнятті рішень про надання та скасування дозволів закладам вищої освіти на створення освітньої програми за певним напрямом, рівнем і профілем. Так, згідно зі статтею 54 закону, міністр видає такий дозвіл після узгодження з ПАК щодо забезпечення умов для проведення освітнього процесу за певним напрямом, рівнем і профілем, а також взаємозв'язку напряму підготовки зі стратегією університету. Міністр може скасувати дозвіл на провадження освітньої діяльності за певним напрямом, рівнем і профілем, якщо за цією спеціальністю, зокрема, ПАК надала негативну оцінку якості освіти (стаття 59).

Ще однією сферою, де ПАК має вплив, є прийняття рішень про надання дозволів закордонним ЗВО на створення закладів вищої освіти або філій на території Республіки Польща. Так, згідно зі статтею 47, створення такого закладу чи філії потребує: 1) дозволу міністра, виданого після консультації з міністром закордонних справ та ПАК; 2) позитивного висновку агенції з оцінювання якості освіти, яка визнається органами державної влади країни, у якій має свою юридичну адресу вказаний заклад, або агенції, зареєстрованої в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), або агенції іншої держави, висновок якої визнається ПАК.

Таким чином, у новому законодавчому полі Польська акредитаційна комісія залишилася ключовим органом, відповідальним за зовнішнє забезпечення якості у вищій освіті Польщі. Авторитет ПАК закріплений її входженням до низки мереж агентств із забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, з 2008 року ПАК включена в Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти (EQAR), у 2009 році Комісія набула повноправного членства в Європейській асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA). ПАК також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAANE) та Мережі агентств із забезпечення якості у вищій освіті країн Центральної та Східної Європи (CEENQA).

Кейс Нідерландів

До 2000-х ключовими гравцями, які брали участь у розробці та впровадженні процедур якості, встановлених для нідерландських університетів, були

Інспекція з питань вищої освіти та виїзні комітети. Ця інспекція була об'єднанням інспекції з університетської освіти, створеної у 1986 році, та наявних інспекторатів вищої професійної освіти і навчання викладанню. Нова інспекція започаткувала нагляд за зовнішньою системою забезпечення якості, підтримку регламенту процедур якості та надання інформації і консультацій уряду.

На відміну від Інспекції з питань вищої освіти, виїзні комітети, відповідальні за відвідування освітніх програм, формувалися з представників професійної сфери. Члени комітетів номінувалися деканами факультетів-учасників, а потім призначалися Асоціацією університетів Нідерландів (VSNU). Загалом урядовий нагляд за Інспектором з питань вищої освіти мав зовнішній характер, а участь виїзних комітетів з академічним бекграундом виявляла внутрішню орієнтацію. Таким чином, норми та правила під час впровадження першого етапу системи забезпечення якості (1988–1994) мали змішаний характер⁵⁷.

Система забезпечення якості вищої освіти в Нідерландах до Болонської декларації (1999) зосереджувалася на освітніх програмах і, по суті, була зовнішнім оцінюванням програми колегією незалежних експертів. Після 1999 року, поряд із Болонським процесом і впровадженням системи «бакалавр — магістр», національні рамки забезпечення якості переживали перехідний період. У Нідерландах питання якості вважалося однією з головних проблем Болонського процесу, і національна система забезпечення якості вже не сприймалася як належна відповідь на виклики міжнародного визнання та довіри до ступенів⁵⁸.

Окрім того, у контексті нових європейських бакалаврських та магістерських кваліфікацій виникла потреба порівняти зміст і рівень цих нових бакалаврських та магістерських ступенів. Тому Нідерланди та Фландрія запровадили акредитацію освітніх програм і зробили проходження акредитації передумовою надання державного фінансування, одержання права на присвоєння офіційно визнаних кваліфікацій (дипломів) та надання державних грантів і позик студентам. У Нідерландах законодавче регулювання акредитації було запроваджене в червні 2002 року.

Процеси акредитації в Нідерландах адмініструє Акредитаційна організація Нідерландів та Фландрії (NVAO). Вона виникла як результат підписання 3 вересня 2003 року міністрами Нідерландів та Фландрії Договору про створення двонаціональної організації з акредитації, яка почала свою діяльність після ратифікації цього договору 1 лютого 2005 року. Договір визначив завдання NVAO, форми управління та нагляд.

⁵⁷ Hsieh Ch.-Ch., Huisman J. Higher education policy change in the European higher education area: divergence of quality assurance systems in England and the Netherlands // Research Papers in Education. 2016. P. 75–76. DOI: 10.1080/02671522.2015.1129645

⁵⁸ Assessing Quality in European Higher Education Institutions: Dissemination, Methods and Procedures / Ed. by Chiara Orsinger. Heidelberg: Physica-Verlag, 2006. P. 53.

Нідерландська система зовнішнього забезпечення якості може бути охарактеризована як дворівнева система. NVAO вирішує, чи буде повторно акредитована наявна програма, але вона сама не оцінює програми. Оцінювання проводяться на замовлення закладів вищої освіти агентствами забезпечення якості⁵⁹. У Нідерландах основними такими агентствами є QANU, Nobéon, NQA, AeQui та Certiked⁶⁰.

Як у Нідерландах, так і у Фландрії агентства призначають членів експертної групи, планують і організують відвідування закладу та пишуть звіти оцінювання. Вони проводять експертизу і надають допомогу закладам, наприклад із написання звітів самооцінювання, та практичні вказівки для працівників програми, які готують матеріали для проведення оцінювання. Агентства повинні дотримуватися протоколів і рекомендацій NVAO щодо оцінювання, встановлених в акредитаційній рамці.

Таким чином, NVAO забезпечує відповідність ESG всіх перевірок і рішень, заснованих на них. Заклади доручають агентствам з оцінювання координувати оцінювання, тому агентства мають офіційні відносини із закладами, але не з NVAO. NVAO не має прямого впливу на діяльність агентств. Під час регулярних консультацій з агентствами (не рідше трьох разів на рік) NVAO обговорює якість оцінювань, звітів та інші питання, які можуть виникнути при обробці заявок⁶¹.

У звіті NVAO про діяльність у 2018 році зазначено, що Нідерландський департамент агентства (відповідає за процеси акредитації власне в Нідерландах) регулярно співпрацює з такими агентствами оцінювання, як AeQui, Certiked, Nobéon Certificering bv, MusiQuE, Нідерландським агентством якості (NQA) та Агентством забезпечення якості університетів Нідерландів (QANU)⁶².

Акредитаційна організація Нідерландів та Фландрії з 2003 року є членом Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA), а з 2008 року включена в Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти (EQAR). NVAO також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAANE).

Крім програмної акредитації, у 2011 році в Нідерландах було запроваджено інституційний аудит. *Інституційний аудит — це періодичне, зовнішнє та незалежне оцінювання внутрішнього забезпечення якості, яке існує у ЗВО. Внутрішнє забезпечення якості включає як культуру якості, так і систему внутрішнього забезпечення якості закладу. Аудит служить для перевірки того, чи сис-*

⁵⁹ The Quality Assurance System in the Netherlands.

⁶⁰ ENQA Agency Review: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO) / Andy Gibbs, Obe De Vries, Laura Beccari, Alexandra Raijmakers. 13 September 2017. P. 13. URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/NVAO_External_Review-report_2017_09.PDF

⁶¹ Ibid. P. 14.

⁶² NVAO Activity report — 2018. 13 May 2019. P. 16. URL:

https://www.nvaio.net/files/attachments/.1515/NVAO_Activity_Report_2018.pdf

тема внутрішнього забезпечення якості закладу, у взаємозв'язку з його культурою якості, захищає реалізацію його візії освіти. Ці інституційні аудити є добровільними, але позитивний результат приводить до спрощення проходження програмних акредитацій, тобто значного скорочення критеріїв, які використовуються при акредитаціях освітніх програм⁶³.

Інституційний аудит у Нідерландах є необов'язковим. У ньому оцінюється освітня візія установи та політика реалізації цієї візії, включаючи людські ресурси та внутрішнє забезпечення якості. Аудит не передбачає інституційної акредитації з повноваженнями самоакредитації на рівні програм⁶⁴.

У 2017 та 2018 роках програми були переглянуті на основі оновленої Рамки оцінювання системи акредитації закладів вищої освіти Нідерландів 2016 року. Ця рамка базується більше на «довірі» та індивідуальній відповідальності закладів. Після прийняття закону про акредитацію в Нідерландах 1 лютого 2018 року заклади та програми переглядаються на основі Рамки оцінювання системи акредитації закладів вищої освіти Нідерландів 2018 року, у якій були відображені реформи, запроваджені цим законом. Один із його принципів — це бінарний, недиференційований висновок (позитивний, можливо — умовно позитивний, чи негативний)⁶⁵.

Як зазначено на сайті NVAO, «Система акредитації відповідає філософії управління уряду, згідно з якою заклади є автономними, користуються довірою та несуть відповідальність перед урядом та суспільством. У більш широкому суспільному контексті можна спостерігати тенденцію до посилення ... прозорості та підзвітності. Інституційний аудит пов'язаний із цією тенденцією і чітко бере за основу власні прагнення, погляди та вибір закладу, але при цьому зобов'язує заклад брати до уваги реалізацію своїх прагнень».

Відповідно, група експертів з'ясовує, чи є в закладі адекватна система забезпечення якості для гарантування якості своїх програм і культура якості, яка заохочує всіх залучених прагнути до постійного її розвитку. Ключове питання, на яке мають відповісти експерти в ході інституційного аудиту, — «Чи система забезпечення якості закладу гарантує реалізацію своєї візії доброї освіти і чи навчальний заклад постійно працює над розвитком та вдосконаленням?»⁶⁶

⁶³ The Quality Assurance System in the Netherlands. P. 1. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2019/10/QANU.pdf>

⁶⁴ ENQA Agency Review: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO) / Andy Gibbs, Obe De Vries, Laura Beccari, Alexandra Raijmakers. 13 September 2017. P. 12.

⁶⁵ Quality assurance system of the Netherlands // NVAO. URL: <https://www.nvaio.net/en/quality-assurance-system-of-the-netherlands>

⁶⁶ Institutional audit: general info // NVAO. URL: <https://www.nvaio.net/en/procedures/the-netherlands/institutional-audit>

Кейс Німеччини

Федеральний устрій Німеччини визначив специфічну модель управління вищою освітою в країні: відповідальність за вищу освіту, включаючи забезпечення якості, зосереджена в руках федеральних земель. За допомогою Постійної конференції міністрів освіти і культури (Kultusministerkonferenz, КМК) представники земель домовляються про спільні політики, які, однак, не є зобов'язальними — спочатку вони мають бути трансльовані в політики та правила відповідної землі, перш ніж вони вплинуть на заклади вищої освіти⁶⁷.

До 1998 року кожна нова освітня програма у вищій школі мала бути затвердженою відповідним міністерством землі, відповідальним за цей ЗВО. Міністерства робили це на основі національних галузевих рамок освітніх програм, які мали на меті забезпечити стандарти і порівняння ступенів по всій Німеччині та були узгоджені в ході тривалого переговорного процесу між представниками держави, ЗВО та галузевих асоціацій. Внутрішній контроль якості в закладах вищої освіти був слабо розвинений; різні форми і процедури оцінювання практикувались у різній мірі на інституційному рівні та на рівні земель, але не було встановлено послідовної широкомасштабної системи.

У 1998 році Національні рамки освітніх програм були скасовані та замінені програмною акредитацією. Це мало на меті забезпечити більш швидкі інновації в освітніх програмах і більше різноманіття, а також надати закладам вищої освіти більшу незалежність від держави. У панівному тоді політичному дискурсі програмна акредитація розглядалася Конференцією ректорів ЗВО Німеччини і представниками держави як «природна» форма забезпечення якості для системи ступенів «бакалавр» і «магістр»⁶⁸.

Запроваджена 1998 року процедура акредитації освітніх програм базується на принципі експертного оцінювання. У групу експертів із перевірки входять науковці, а також студенти, представники професійної практики та міжнародні експерти. Закон про заснування Фонду з акредитації освітніх програм у Німеччині, ухвалений 15 лютого 2005 року, створив новий правовий фундамент для акредитації. Завданням акредитації було визначено забезпечення змістових і предметних стандартів шляхом оцінювання концептуальної схеми освітніх програм та академічної придатності пропонованих курсів, включаючи оцінювання якості викладання, а також перевірку професійної актуальності.

⁶⁷ Witte J. The changing political framework of quality assurance in German higher education: National debates in the European context // Implementing and Using Quality Assurance: Strategy and Practice. A Selection of Papers from the 2nd European Quality Assurance Forum. European University Association, 2008. P. 48. URL: https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/associated-reports/2nd%20Forum%20-%20Implement.%20&%20Using%20QA_final.pdf

⁶⁸ Ibid. P. 48–49.

Окрім програмної акредитації, у 2007 році була запроваджена системна акредитація, об'єктом якої є система внутрішнього забезпечення якості закладу вищої освіти. Позитивний результат системної акредитації засвідчує, що система забезпечення якості закладу вищої освіти досягає кваліфікаційних цілей у викладанні та навчанні і забезпечує високу якість освітніх програм і що при цьому застосовуються Стандарти та рекомендації забезпечення якості, Керівні принципи Постійної конференції міністрів освіти та культури земель та критерії, встановлені Акредитаційною радою⁶⁹.

У Німеччині утворилася дворівнева система акредитації ЗВО, яка складається з Фонду з акредитації освітніх програм (також відомого під назвою Акредитаційна рада, нім. Akkreditierungsrat) та децентралізованої мережі акредитаційних агентств.

Виконуючи роль центрального органу з акредитації, Акредитаційна рада повинна була періодично здійснювати акредитацію акредитаційних агентств і визначати основні вимоги до процедур акредитації, які передбачають відповідність надійним і прозорим стандартам⁷⁰. Хоч первісна ідея полягала в тому, щоб замінити державний дозвіл нових освітніх програм акредитацією, на практиці з'явився новий розподіл завдань, який різниться між 16 землями, але назагал міністерства відповідають за фінансові та планувальні аспекти, а акредитаційні агентства — за освітні програми⁷¹. Акредитаційна рада мала дбати про те, щоб інтереси всієї системи, за яку несе відповідальність кожна федеральна земля, були враховані під час акредитації. Фактичні процедури акредитації проводяться незалежно від держави. На Раду в Німеччині також була покладена функція центрального документаційного агентства для системи акредитації та управління базою даних освітніх програм, акредитованих у Німеччині⁷².

Другий рівень системи утворили акредитаційні агентства, які здійснюють акредитацію освітніх програм (програмну акредитацію) і систем забезпечення якості викладання та навчання в ЗВО (системну акредитацію). Задля одержання права присвоєння Знаку якості Акредитаційної ради тим освітнім програмам, які успішно пройшли процедуру акредитації, кожне агентство саме зобов'язане пройти акредитаційну процедуру Ради⁷³.

⁶⁹ Expert report on the application of the Accreditation, Certification and Quality Assurance Institute (ACQUIN) for Accreditation and Assessment of the Compliance with the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) of 6 June 2010. Submitted on 31 January 2011. P. 2. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2012/09/External-review-report-of-ACQUIN-September-2012.pdf>

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Witte J. The changing political framework... P. 49.

⁷² Ibid.

⁷³ Bernhard A. Quality Assurance in an International Higher Education Area: A Case Study Approach and Comparative Analysis. VS RESEARCH: 2012. P. 101.

Загалом мережу органів акредитації утворили 10 агентств (8 — з Німеччини, 1 — з Австрії та 1 — зі Швейцарії)⁷⁴:

1) мультидисциплінарні агентства:

- Інститут акредитації, сертифікації та забезпечення якості (ACQUIN);
- Австрійське агентство із забезпечення якості та акредитації (AQ Austria);
- Агентство із забезпечення якості через акредитацію освітніх програм (AQAS);
- Агентство з оцінювання Баден-Вюртемберга (evalag);
- Швейцарське агентство з акредитації та забезпечення якості (AAQ);
- Центральне агентство з оцінювання та акредитації (ZEvA);

2) «галузеві» агентства:

- Фундація з акредитації міжнародного бізнес-адміністрування (FIBAA);
- Агентство з акредитації освітніх програм у сфері спеціальної освіти, догляду, наук про здоров'я та соціальної роботи (ANPGS);
- Агентство із забезпечення якості та акредитації церковних навчальних курсів у Німеччині (AKAST);
- Агентство з акредитації за програмами з інженерії, інформатики, природознавства та математики (ASIIN).

Усі агентства, крім AKAST, є членами Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (EQAR).

Зазначена система акредитації цілеспрямовано створювалася як конкурентна система, яка стимулює агентства працювати, з одного боку, ефективно, а з іншого — на високому якісному рівні, і яка надає університетам можливість вільного вибору того, що найкраще відповідає їхнім цілям. Окрім акредитації агентств, Акредитаційна рада повинна була постійно контролювати їхню діяльність і регулювати ринок, щоб усі вони змагалися на справедливій основі. Система функціонувала досить бюрократично, з різними варіантами імплементації в різних федеральних землях⁷⁵.

«Перезавантаження» системи акредитації вищої освіти в Німеччині відбулося 1 січня 2018 року, коли набув чинності Міжземельний договір про акредитацію (нім. Studienakkreditierungsstaatsvertrag). Поштовхом до зміни національної акредитаційної системи став судовий позов одного з приватних німецьких університетів, незгідного з негативними результатами акредитації. Тривалий

⁷⁴ Bartz O. Quality Assurance in Higher Education — The Accreditation System in Germany. International Peer Learning Conference Quality Assurance & Quality Development in Higher Education. Berlin, 10th of April 2018: [presentation]. P. 6–7. URL:

https://eu.daad.de/medien/eu.daad.de.2016/dokumente/service/bartz_daad_10-04-2018.pdf

⁷⁵ Michalk B., Herrmann D. Changes in the German Accreditation System: A new equilibrium between universities, agencies and the German Accreditation Council // 13th European Quality Assurance Forum Broadening the scope of QA. 15–17 November 2018. P. 3. URL:

https://eua.eu/downloads/publications/p8_herrmann_michalk.pdf

розгляд справи в різних судах завершився ухвалою Федерального конституційного суду від 17 лютого 2016 року, яка, зокрема, містила такі положення:

- зовнішнє забезпечення якості є законним, але регулятори (міністерства земель) несуть відповідальність за остаточне прийняття рішення. Тому зовнішні органи можуть проводити процедуру акредитації, але держава повинна залишатися відповідальною за результат;
- регулятивні положення щодо акредитації повинні гарантувати належну участь представників академічного середовища;
- правила і регулятивні положення мають передбачати послідовне застосування адміністративного права⁷⁶.

У країні фактично мала бути утворена нова система акредитації. Правову рамку цієї системи утворив згаданий вище Міжземельний договір. Реалізуючи рішення Федерального конституційного суду, Постійна конференція міністрів освіти та культури після інтенсивних консультацій на початку грудня 2016 року прийняла проєкт договору, який одностайно затвердили глави урядів федеральних земель 16 березня 2017 року та підписали 1 червня того ж року⁷⁷.

Основними змінами в акредитаційній системі були такі. Акредитаційна рада стає органом акредитації та органом влади. Таким чином, адміністративне законодавство з відповідними правилами щодо подання скарг та апеляцій набуває чинності для рішень про акредитацію. У комітеті з прийняття рішень Ради частка членів академічного середовища збільшується вдвічі і отримує більшість голосів, коли мають вирішуватися питання академічної якості. Рішення про акредитацію ґрунтуються на звітах про відповідність формальним критеріям, з одного боку, та відповідності критеріям змісту / академічної якості, з іншого.

Агентства проводять такі процедури: перевіряють формальні критерії, створюють експертні групи та організують відвідування закладу, узгоджують звіти. Університети укладають приватний договір з агентствами, щоб «найняти їхні послуги»; їм потрібно подати заяву на акредитацію до Ради, передавши свої звіти самооцінювання та доповіді агентства і групи експертів. Відповідно до цієї конструкції, приватне та адміністративне право чітко розділені⁷⁸.

Процедура акредитації стала розділеною на два етапи, один з яких стосується агентства, а другий стосується Акредитаційної ради:

⁷⁶ Herrmann D., Michalk B. Changes in the German Accreditation System: A new equilibrium between universities, agencies and the German Accreditation Council: [presentation]. P. 4. URL:

<https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?task=attachment&id=1783>

⁷⁷ Michalk B., Herrmann D. Changes in the German... P. 3–4;

Neuhaus P. A. Grünwald Th. Weiterentwicklung einer bewährten Qualitätssicherung – Die Neuregelung der Akkreditierung // Ordnung der Wissenschaft. 2017. S. 263. URL:

http://typo3.akkreditierungsrat.de/fileadmin/Seiteninhalte/Sonstige/2017_04_OdW_Neuhaus_Gruenewald_Die_Neuregelung_der_Akkreditierung.pdf

⁷⁸ Michalk B., Herrmann D. Changes in the German... P. 4.

1) акредитаційне агентство проводить процедуру на основі звіту самооцінювання ЗВО та готує на підставі формального звіту та звіту перевірки акт експертів про акредитацію;

2) Акредитаційна рада бере на себе відповідальність за остаточне рішення про акредитацію як адміністративний акт на вимогу ЗВО. Остаточний звіт про акредитацію містить формальний звіт і звіт про зовнішню перевірку. Звіт про акредитацію та рішення Ради мають бути нею опубліковані⁷⁹.

Таким чином, відбулися три ключові «зсуви» в акредитаційній системі вищої освіти Німеччини:

- функція регулювання акредитації перейшла від Акредитаційної ради до федеральних земель;
- функція ухвалення рішення про акредитацію перейшла від акредитаційних агентств до Акредитаційної ради;
- функція перевірки акредитаційних агентств перейшла від Акредитаційної ради до EQAR⁸⁰.

Тут ідеться про важливу в контексті функціонування незалежних акредитаційних агентств новацію: усі агентства, присутні в EQAR, можуть працювати в Німеччині, однак їм потрібно пройти процедуру сертифікації, щоб довести, що вони відповідають німецьким регламентам; крім того, університети мають подавати звіти німецькою мовою⁸¹.

Оскільки угоди на проведення акредитації, укладені до набуття чинності Міжземельним договором про акредитацію, могли реалізовуватися за «старими» умовами, ключова роль 10-ти згаданих вище акредитаційних агентств фактично зберіглася на певний період, і реальні зміни ландшафту ринку акредитаційних послуг у країні ще слід чекати.

Міжземельний договір про акредитацію виокремив три типи процедур забезпечення та покращення якості навчання і викладання: 1) забезпечення ефективності систем внутрішнього управління якістю закладів вищої освіти (системна акредитація); 2) забезпечення та підвищення якості окремих освітніх програм (програмна акредитація); 3) інші процедури, узгоджені з акредитаційною радою та відповідною федеральною землею⁸².

⁷⁹ ENQA Agency Review: Accreditation Agency for Study Programmes in Health and Social Sciences (AHPGS) / Andy Gibbs, NÚria Comet Señal, Stephanie Hering, Samin Sedghi Zadeh. 20 June 2019. P. 9. URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/04_AHPGS_Review_report_Version_27_06_2019.pdf

⁸⁰ Bartz O. Quality Assurance in Higher Education... P. 4.

⁸¹ Herrmann D., Michalk B. Changes in the German Accreditation System... P. 8.

⁸² Interstate Treaty on the organization of a joint accreditation system to ensure the quality of teaching and learning at German higher education institutions (Interstate study accreditation treaty). (Decision of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany of 08/12/2016). Enacted on January 1, 2018. URL: https://www.akkreditierungsrat.de/sites/default/files/downloads/2021/161208_Studienakkreditierungsstaatsvertrag_mit%20Begruendung_Englisch.pdf

Практику системної акредитації в німецьких ЗВО можна розглядати як «вузьконаправлену» інституційну акредитацію, орієнтовану на експертне оцінювання наявності та ефективності систем внутрішнього забезпечення якості в ЗВО. Предметом системної акредитації є внутрішня система забезпечення якості державного або визнаного державою закладу вищої освіти Німеччини. Під час акредитації системи заклад вищої освіти повинен продемонструвати, що він систематично виконує формальні та академічні критерії. З цією метою система управління якістю повинна передбачати регулярне оцінювання освітніх програм і сфер діяльності, пов'язаних із викладанням та навчанням, із залученням внутрішніх та зовнішніх студентів, зовнішніх академічних експертів, представників професійної практики та випускників⁸³.

Позитивна акредитація системи засвідчує, що система управління якістю закладу у сфері навчання і викладання придатна для забезпечення досягнення стандартів якості та кваліфікаційних цілей його освітніх програм. Вона дає право закладу присвоювати (на основі самооцінювання) своїм освітнім програмам знак Акредитаційної ради⁸⁴. Іншими словами, одержавши системну акредитацію, заклад може самостійно акредитувати власні освітні програми.

Рішення про акредитацію системи управління якістю закладу ухвалює Акредитаційна рада на підставі звіту, представленого експертною групою, а також підготовленого агентством звіту. Акредитація надається на термін вісім років⁸⁵.

Порівняльний аналіз моделей інституційної акредитації та рекомендації для України

Проведений аналіз обраних моделей інституційної акредитації закладів вищої освіти дає змогу констатувати як їхні спільні риси, так і доволі радикальні відмінності.

Спільність характеристик моделей інституційної акредитації (і в більш широкому сенсі — моделей гарантування якості вищої освіти) ґрунтується насамперед на вочевидь подібних цілях функціонування окремих національних освітніх систем та очікуваннях від них їх основних стейкхолдерів — держави, суспільства, працедавців, здобувачів. І в регіональних, і в глобальному масштабах подібність викликів, із якими стикаються національні освітні системи (масовізація, зростання приватного сектора, наступ дистанційної освіти тощо) породжує в багатьох випадках схожі й навіть подекуди однакові інструменти реагування на них. Окрім того, свою роль зіграла подібність (і навіть спільність) траєкторії розвитку деяких систем.

⁸³ System Accreditation // German accreditation council. URL: <https://www.akkreditierungsrat.de/en/accreditation-system/system-accreditation/system-accreditation>

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ System Accreditation...

Окремо слід згадати унікальний інтеграційний проєкт — створення Європейського простору вищої освіти. Саме в ньому вже на ранніх етапах вдалося сформулювати рамкові стандарти та рекомендації із зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (перші ESG 2005 та чинні ESG 2015), які є дороговказом для всіх країн — учасниць Болонського процесу. Слід відзначити, що цей процес відбувається послідовно, має не революційний, а еволюційний характер, вдосконалюється поступово та поелементно. Фактично вже можна впевнено говорити про формування європейської культури якості вищої освіти, у межах якої є місце унікальним особливостям різних національних освітніх культур.

Наявні відмінності пов'язані з цілим комплексом причин. До основних із них насамперед належить різниця в позиціях щодо того, хто несе ключову відповідальність за зовнішнє забезпечення якості. У більшості країн світу домінує погляд, що цю роль повинна виконувати держава, і це зумовлює централізований (або майже централізований) характер відповідних моделей. Альтернативним підходом є передача відповідних функцій незалежним професійним асоціаціям та агентствам, які здатні забезпечити дотримання високих професійних і освітніх стандартів в інтересах суспільства та здобувачів.

Роль держави в цьому випадку зводиться до запровадження певної системи авторизації таких інституцій. Іноді з'являються «гібридні» моделі, у межах яких функція координування забезпечення якості лишається за державою, однак функції оцінювання закладів передаються незалежним інституціям (такими прикладами можуть бути моделі, що функціонують у Німеччині та Нідерландах).

Суттєве значення має ступінь розвиненості та ресурсного забезпечення національних освітніх систем. У випадках, коли трансформаційні процеси призводять до драматичної перебудови системи, відчувається відсутність належної ресурсної підтримки, стає доволі важливим контролювати адекватність інфраструктури закладів тим завданням, які ставлять перед ними структурна політика держав і власні місійні цілі.

Цікавою особливістю найбільш розвинених національних систем вищої освіти, які впродовж багатодесятилітньої цілеспрямованої системної підтримки з боку своїх держав розвинули відповідну навчально-дослідну та соціальну інфраструктуру, є відмова від контролю держави як компонента системи гарантування якості та зосередження головно на вдосконаленні локальних систем управління якості.

Відштовхуючись від запропонованої схеми аналізу, що передбачала опис практик зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в країні, характеристику особливостей національної моделі інституційної акредитації / оцінювання / аудиту закладів вищої освіти, представлення використовуваних при цьому

стандартів і показників, спробуємо визначити контури найбільш оптимальної моделі імплементації інституційної акредитації в українській вищій школі.

1. Досвід більшості країн, зокрема й таких, які перебувають у близькому до України стані розвитку національної системи вищої освіти та можливостей її ресурсної підтримки, показує доцільність збереження централізованої моделі зовнішнього забезпечення якості. Зокрема, функції проведення інституційної акредитації мають залишитися за Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Проте така система залишається закритою і, як наслідок, може швидко втратити здатність до розвитку, оперативного реагування на нові виклики, бюрократизуватися тощо. Як «ліки» проти цього пропонується стимулювання вітчизняних ЗВО до проходження акредитації (як інституційної, так і програмної) у закордонних агентствах. Це доцільно зробити як через надання державою закладам грантів для оплати таких акредитацій, так і через системну кампанію заохочення та популяризації такої практики як інструменту підвищення міжнародної впізнаваності та престижу закладів.

Іншим кроком має стати невідкладна децентралізація процесів програмної акредитації за рахунок створення в Україні незалежних агентств забезпечення якості вищої освіти. При цьому їм делегуються функції проведення оцінювання якості освітніх програм, тоді як рішення про акредитацію ухвалює Національне агентство. Це зумовлює збереження за державою права визначати стандарти проведення програмної акредитації.

2. Цілком природно, що запровадження Національним агентством з 2019 року нових вимог і процедур акредитації торкнулося насамперед освітніх програм. Перший досвід показав, що це було виправдане рішення, яке вже дало відчутний імпульс підвищенню якості освітньої діяльності. Відсутність законодавчого регулювання процесу інституційної акредитації робить неможливим його імплементацію і залишає відкритим питання про взаємозв'язок програмної та інституційної акредитації в Україні. Виходячи з цього, вкрай важливим стає завдання швидкої підготовки та ухвалення (впродовж 1–2 років) відповідних нормативних актів.

Раціональною видається модель, у межах якої успішне проходження комплексної інституційної акредитації спрощує процедуру проходження програмних акредитацій — у цьому випадку перевіряються лише власне освітні програми (зміст, кадрове забезпечення тощо), що робить таку процедуру більш швидкою та дешевою.

3. Оптимальним видається підхід, за якого інституційна акредитація буде добровільною для закладів вищої освіти всіх форм власності. Її впровадження як обов'язкової процедури привело б до необхідності значною мірою зруйнувати

щойно створену систему програмної акредитації Національного агентства, стало б додатковим (невиправданим) організаційним і фінансовим тягарем для ЗВО та в умовах обмежених ресурсів не створювало б жодних переваг для закладів і для вітчизняної системи вищої освіти в цілому.

Основними стимулами для проходження ЗВО інституційної акредитації можуть служити:

- спрощення та здешевлення наступних програмних акредитацій;
- дозвіл лише цим закладам зараховувати студентів, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету;
- можливість запровадження коефіцієнтів оплати праці працівників у державних ЗВО (коефіцієнт може варіюватися від 1,1 до 2,0 в залежності від результатів проходження акредитації; заклади, що не пройшли такої акредитації, втрачають право на запровадження таких коефіцієнтів);
- можливість отримати державне фінансування науково-дослідних робіт (заклади, які не пройшли такої акредитації, не матимуть такого фінансування).

4. Поточний стан вітчизняної вищої освіти не дозволяє залишити у фокусі уваги стандартів зовнішнього забезпечення якості лише системи внутрішнього забезпечення якості — залишається потреба в моніторингу стану інфраструктури, кадрового потенціалу, показників ефективності науково-дослідної роботи тощо. Водночас індикатори функціонування системи внутрішнього забезпечення якості (відповідні політики та практики закладу) мають стати окремим важливим компонентом таких стандартів.

5. В умовах вельми строкатої палітри вітчизняних ЗВО в розрізі якості надаваних ними освітніх послуг безумовно корисною вбачається відмова від традиційного бінарного підходу (акредитовано / не акредитовано) на користь більш диверсифікованої шкали оцінювання. Прикладом такої шкали може бути практика інституційної акредитації в Індії. Для різних типів закладів можуть бути запроваджені дещо відмінні стандарти оцінювання, засновані, однак, на єдиній методології виставлення оцінок.

6. В умовах слабкого приватного та комунального секторів у вищій освіті України запровадження специфічних процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності видається недоцільним.

ДОДАТОК Б.

МІЖНАРОДНІ ПУБЛІКАЦІЇ

- Artyukhov, A., & Omelyanenko, V. (2021). Methodical Aspects of Innovation Cooperation Processes Educations and R&D Effects Estimations. In *11th International Conference Advanced Computer Information Technologies* (pp. 250–253). <https://ieeexplore.ieee.org/document/9548433>
- Artyukhov, A., Lyeonov, S., Dluhopolskyi, O., Dluhopolska, T., Vasylieva, T., & Tsikh, H. (2021). Local (university) rankings and quality of education: identification of publication activity indicators. In *11th International Conference Advanced Computer Information Technologies*. (pp. 246–249). <https://ieeexplore.ieee.org/document/9548380>
- Artyukhov, A., Lyeonov, S., Vasylieva, T., & Polcyn, J. (2021). Quality of education and socio-economic growth: The methods of Ishikawa, Deming and Pareto as tools for establishing cause-effect relationships. *E3S Web of Conferences* 307, 06004. https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/83/e3sconf_dsdm2021_06004.pdf
- Artyukhov, A., Omelyanenko, V., & Prokopenko, O. (2021). University Technology Transfer Network Structure Development: Education and Research Quality Issues. *TEM Journal*, 10(2), 607–619. https://www.temjournal.com/content/102/TEMJournalMay2021_607_619.pdf
- Artyukhov, A., Vasylieva, T., & Lyeonov, S. (2021). An integrated method for evaluating the quality of education and university performance. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 3, 148–154. <https://nvnngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1866-2021/content-3-2021/5888-148>
- Artyukhov, A., Volk, I., & Vasylieva, T. (2021). A multi-layered DIKW framework in education quality assurance for ensuring economic sustainability. *E3S Web of Conferences* 307, 06005. https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/83/e3sconf_dsdm2021_06005.pdf
- Artyukhov, A., Volk, I., Vasylieva, T., & Lyeonov, S. (2021). The role of the university in achieving SDGs 4 and 7: a Ukrainian case. *E3S Web of Conferences* 250, 04006. https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/26/e3sconf_tresp2021_04006.pdf
- Butenko, A., Denyskina, G., & Yremenko, O. (2021). Formation of a Study Program in the Context of Conformity with the ESG (on the Material of the Analysis of Study Programs in Ukraine). *Education Sciences*, 11, 670. <https://doi.org/10.3390/educsci 11110670>
- Helesh, A., Eremenko, O., & Kryshtanovych, M. (2021). Monitoring the quality of the work of experts when they conduct accreditation examinations of educational programs. *Revista Tempos e Espaços em Educação*, 14(33), e16535.

<http://dx.doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16535>

- Kvit, S. (2021). Towards the Freedom-Seeking Mission of the Ukrainian University. *Universities & Intellectuals*, 1(1), 30–35. <https://cerc.edu.hku.hk/universities-and-intellecuals/1-1/towards-the-freedom-seeking-mission-of-the-ukrainian-university/>
- Kvit, S., & Stukalo, N. (2021). FIDES FACIT FIDEM: Building Trust-Based QA through Supportive Communication and Transparency. *Quality Assurance Review for Higher Education (QAR)*, 1–2. Peer-Reviewed.
- Liuta, O., Lieonov, S., Artyukhov, A., Sushko-Bezdenzhnykh, M., & Dluhopolskyi, O. (2021). Student survey as a tool for quality assurance in higher education: the case of Ukrainian university. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 4, 158–164. <https://nvngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1868-2021/content-4-2021/5948-158>
- Stukalo, N. (2021). Cross-Border Quality Assurance in Pandemic Times. *IV. International teacher education and accreditation congress* (pp. 110–117). EPDAD.
- Stukalo, N. (2021). Higher Education Quality Assurance in pandemic times. In C. Bissessar (Ed.). *Emergency Remote Learning, Teaching and Leading: Global Case Studies*, 12. Springer.
- Stukalo, N. (2021). How prepared are we for online education? The case of Ukraine. In C. Bissessar (Ed.). *Emergency Remote Learning, Teaching and Leading: Global Case Studies*, 8. Springer.
- Stukalo, N., & Lytvyn, M. (2021). Towards Sustainable Development through Higher Education Quality Assurance. *Education Sciences. Special Issue "Higher Education Quality Assurance"*, 11(11), 664 DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci11110664>
- Vorontsova, A., Artyukhov, A., Vasylieva, T., Mayboroda, T., & Lyeonov, S. (2021). Education Expenditures as a Factor in Bridging the Gap at the Level of Digitalization. In *11th International Conference Advanced Computer Information Technologies* (pp. 242–245). <https://ieeexplore.ieee.org/document/9548338>

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

**РІЧНИЙ ЗВІТ
НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЗА 2021 РІК**

Авторський колектив:

*Артем Артюхов, Андрій Бутенко, Михайло Винницький,
Ганна Денискіна, Олена Єременко, Валентина Журавленко,
Сергій Квіт, Костянтин Крамаренко, Іван Назаров,
Неоніла Наконечна, Олександра Осіюк, Зоряна Панасюк, Леся Пізнюк,
Наталія Стукало, Віталій Терещук, Олександр Хименко,
Леонтій Шипілов*

За загальною редакцією проф. Сергія Квіта.